

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 111.

בית הבחירה

פירוש על פרקי אבות

עם

פתיחה גדולה

כוללת

סדר הקבלה מאדם הראשון עד אנשי כנסת הגדולה

וסדר תנאים ואמוראים

עם שלשלת רבנן סבוראי והנאוונים ויחוס הרכבים והחכמים בארץ וארץ עד
זמן ה' אלפים וס' ליצירה

לרבנו מנחם בר שלמה מפרפינגנאן זצ"ל

מכונה בסתם

הרב המאירי

יצא שנית לאור מצד יוקר מציאותו עם תולדות המחבר וקורות ספריו

ס א ת

זלמן בן מו"ה גאטמליב ׳ן כ"ט נב"ת שטערן.

מילדי ישרון רעכניטץ יע"א .

WIEN, 1854.

Druck und Verlag von Adalbert della Torre.

(vormals v. Schmid'sche Buchdruckerei.)

חובבי יקום לע שוקים

החלק השני

אלה

החלק השני הוא על השקעה בנכס חסות

החלק השני הוא על השקעה בנכס חסות

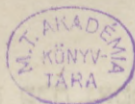
החלק השני הוא על השקעה בנכס חסות

החלק השני הוא על השקעה בנכס חסות

החלק השני

החלק השני

החלק השני הוא על השקעה בנכס חסות

WIEN, 1864

Druck und Verlag von Adalbert Holla

(Verlag des Verlegers)

תולדות

הרב רבנו מנחם בר שלמה המכונה הרב המאירי וקורות ספריו .

מיום שגלו אבותינו מאדלם והלכו מעם לעם ומארץ לארץ, לא מאסו בחכמות
וזמדעות הגזרות צעולם צעתיים שונים זמן זמן וכאחד העמים המלומדים
גם הם לקחו חלקם ועשו מהן מטעמים ליעודתנו הקדושה, וכל דרשותיהם
בהלכות והאגדות נראה דרך שימושם בחכמות העיוניות וההגיון כאשר מלאנו
הים התלמוד מלא מאלה על פי כלו, ומיום שגזרו הישמעאלים צאמנותם וצמלכותם
על הרבה אלות התבל והעתיקו ספרי היונים ללשונותם צאלותיהם, גם אבותינו
תחת ממעלתם היו כאשר מהם מפורסמים צמדעות, כמו ע מרוצ גאוני צצל
ורצני ארץ ספרד המפורסמים לשם ולתהלה שהניחו צרכה אחריהם עד היום
הזה, ולא השאירו אף בגר קטן שלא לקטו צילקוטיהם, מקורות יודעי העתים
ותולדות החכמים מדור דור לא הניחו ידיהם ואחזו צבן וכתבו לדור אחרון זכרון
חיייהם ותהלכותם צארץ והטלולים וההפכות הימים מזמן לזמן, וכל מלאכתם
צמלאכת מחשבת צתורה וצחכמה הכל צהשכל צדעת וצסדר נכון מהקל אל
הכבד ומקודם אל המאוחר כפי השתלשלות הענין להיות מלאכה שלמה ותמה
צלי חסרון ודפי, אך מיום שעלה הכורת הוא המלך פערדינאנד והמלכה איזבל על
העיר רימון וטוליטולא מקום מושב ממלכת הערציים והמדעות וכשעצ צלי התרה
והפרה עולמית ע"פי עלת הכומר עורקומאדא לגרש הערציים וגם היהודים וכל
מי שאינו דולה להאמין צאיוונתו, וכן עשה כלה גרש אותם ויכוס ויכתום עד
חרמה, מיום ההוא והלאה נפלה עטרת תפארת חכמי ספרד והלכו צגולה לגולה
גם החכמות והמדעות הלכו הלך וחסור מיום ליום ועסקו דק צהלכות ופסקי
תורה ויהי הכרח מאד כי לולא כן לא נשאר שריד ופליט מהתורה ודיניה
מחמת חמת המלך אשר העיק עליהם תמיד צעולו הכבד לעוזר אמונתם ולדבוק
צאמונה אחרת מוזר להם, וכן צכל יום וזמן לזמן נכרתו החכמות השיושיות
עפי רוצ חכמי ישראל, מידועת קורות הימים ותולדות הזמנים לא ידעו דבר מה
ואף צאותו ענין שעסקו צו תמיד כמו צתלמוד ופוסקים לא ידעו דרך השתלשלות
הקצלה מדור דור וסדר תנאים ואמוראים וענין מסורת הלכה למשה מסיני מפה
לפה, קדחו ועיינו צספרים מגדולי חקרי לב ולא ידעו מצטן מי ילאו, ולפעמים
אף שגם לא שמעו מעולם, והקלוקל שגולד מזה רצה היא, כי ע"י חסרון ידיעה
זו נעלם מרוצ חכמים והעוסקים צתורה הרבה ספרים שהמה הכרחים לדעתם
ולענין צהם, אף אם המה צעולם אינם יודעים למען יוכלו להשתדל להמליאם
לידם, והראוי לזה הוא הרב ר' מנחם צר שלמה הנקרא הרב המאירי ז"ל, הרב
הגדול הזה הראשון צגדולה צתורה וצחכמה אחר הרמב"ם, נעלם עד היום הזה
מרוצ הכומדים והיושנים על מרון לפסוק עפ"י התורה שדושה לנו מחכמינו
הראשונים, ולא זו צכלד כי ספריו והצוריו נעלמו מהם אף גם שמו לא נודע להם,
ואיני דרתי עם הרבה לומדים והסוקדים על דלתות התלמוד וצמפדשו ואמרו לי
שלא שמעו את שמה הרב הזה ולא נודע להם מעודם שהוא מחצ' ספרים וכאחד
הגדולים אשר צארץ, לא ידעו מי הוא ומי אציו.

על דברתם וחסרון ידיעתם יחס לצני וקנא קנאתי לו ולתורתו וגמרת
אמר כאשר עלה צדעתי להוליא לאור פירושו לפרקי אבות עם הפתיחה הגדולה
מסדר תנאים ושלשלת הרצנים, לעשות עטרה לראש זה הפירוש ולכתוב תולדות

הרצ הנחצר וחצונות כפיו אשר פעל ועשה כל זמן היותו על הארץ, וחשתי כי אני קרוא לזאת המלאכה יותר מאיש אחר, לא צאשר חכמתי מכל אדם, ידעתי את מך ערכי, רק בעצורי זאת כי זכין לי מן השמים ורוצ ספרי הרצ הזה צאו לידי במחיר כספי וציותר ספרו הגדול והנחצר צית הצחידה פסקי הלכות על ל"ו מכתות הנהוגות בזמן הזה עודנו בכ"י והי' זיכלתי לאסוף הערות הערות משעלוהיו ותכונותיו ומאשר ספריו אשר חצר ואגדתי כלם צאגרת והיו לאחדים צידי. אחר זמן מכרתי הקצן הנזכר צנידוף עוד מאה ואחד עשר קוצנים דברים יקרים וצלתי נודעים אל אולר ספרי הדוכסיה צפארמא נוסף על אולר ספריו די רוסי הבנוים שמה, צעוד היתה צחיים חייתה העלכה השולעת שמה ה"ה מאריא לאוזיא צת המלך פראנץ הראשון ואשת המלך הגדול נאפאלעאץ נ"ע, והיא צענמה וצכודה קיימא את שער המכר מהספרים הנזכרים צשנת תר"ו לפ"ק, וע"פי צקשת שומרי העקד כתבתי רשימה לאלה הקוצנים רשימה ארוכה ומצוארה למען דעת ע"י ענין כל קצן ומחצרו הכל צאר העיז, ונקראה על שמי כידוע לכל מי שיצא שמה לצקש קצן אחד מאלה הנוספים על קוצני די רוסי, והנה אעתיק הנה מהרשימה הנ"ל מ"ש מזה הקצן דהיינו על ספר צית הצחירה והוספתי מעט הנה והנה מה שנודע לי עתה ע"י השקירה צלמודים האלה מוזמן הוא ער היום הזה מה שלא נודע לי אז, ומזה יסתלשל וימטך תולדות הרצ הזה והודעת שאר ספריו אשר חצר ועוד מה שהוא הכרח לדעת מזה הענין, ואלה דברי שס עם ההוספות והערות אשר הוספתי עליהם כעת.

Cod. I. קבץ א' חצי קלף וחצי נייר

שם) בית הבחירה פסקים על שלשים ושש מסכתות, להרצ דצנו מנחם בר שלמה לבית מאיר (סתם המאירי) או ע"פי שמו הפרוציניאלני דון וידאל שלמה מפרפוינאן, צלתי נדפס ולא נמלא שלם צכל חלקיו רק זה צלצד והוא יחיד צעולם.

כתבתי רשימה לאלה הקובצים וכו' וזה שער הרשימה "רשימה ממה ועשתי עשר קוצנים כ"י נחלקים למאה ותשעה עשר כרכים אשר קנתם העקד הדוכסיה צפארמא צשנת תר"ו לאלף השטי ליזירה תחת ממלת וצרשיון המטרוניתא תאריח לאוזיא צת מלך וקיסר אויסטריאה פראנציסקוס הראשון, נוסף על קוצני די רוסי אשר צבר ערובים ושמודים שמה, כוללת תוכן הקוצנים עניניהם הפנימי והחיצוני הכל רשום מצוחר ומפורש היטב וגם קצת מתהלכות מחציהם וכותיהם. נחקר ונתקן מחתי זמן צן כמה"ר באטעליז ו' כוכב טוצ שטערן מילדי ישרון ק"ק רעבניטן צמידת הוגרדיא כהשר התגוררתי צעיר הנ"ל צשנת תר"ז לפ"ק.

Catalogo Ragionato de 111 Codici Ebraici monoscritti che divisi in 119 volumi comprendono opere acquistati nel 1846 alla Ducal' Biblioteca di Parma, per opera del benemerito Bibliotecario L' Illustrissimo S. Cavaliere Angelo Pezzana con approvazione della gloriosissima Sovrana S. M. Maria Luigia felicemente regnante nel quale si descrivono essi Codici pella forma esteriore ed intrinseca pel loro merito letterario e antiquario ne si ommettono alcune notizia biografiche delgi Autori e degli ammuens. Per cura di Salomo Gottlieb Stern da Rechnitz in Ungaria, Parma 1847.

קבץ א' וכו' למען יצין כל קורא עזור ורשימה זה הקצן אמרתי לצאר צקיור את צנתינו וצורתו, חנכי אחתי שטה אחרת ומיוחדת צחצור רשימת כ"י מכל הנושאים האחרים הקודמים לי, חלקתי רשימת כל קצן לה' חלקים, שם (שם הצחור ושם מחצרו) ענין (מה

תולדות המאירי

ענין תכלית זה החיבור אשר עליה מיוסד היא לכלול צו כוונת הגמרא דרך פסק והלכה גדולה, צלי הודעת המחלקות והמשא ומתן, ע"פ סדר כל מסכתא ומסכתא פרק אחד פרק ומשנה אחד משנה (על הרוב הנהוג בזמן הזה) תמליט העולה מכל פלפול צדיקי המשנה ומה שהוסיפו עליה בגמרא דרך הקט והשוואת ענין לענין, ובס הוראות חדשות לאותו ענין אשר לא נזכרו בתלמוד עם מורה צאלצע על המעיין מהן נוצעות, והכל צלשון התלמוד עם שמות האומדים וצקילוד נמדך לפסוק מתוכו.

תבנית נכתב צכתב צבנית ספרדית צרותיות ממולעוה ויפות וצסדר נאה צבני עמודים על קלף וגייר צתמונת עליה (פאליח) גדולה, גליונות רצנות תס צכל חלקיו ואין צו מוס, כל החלקים מלאשס עד סופס הכייד הדיו והכתב שיה ומייד סופר ודועה אחד נתנו, ומכיל ששה כרכים.

וזה סדר החלקים והמסכתות הנבללות בהם

I. כרך א. א) ברכות א'. ב) בית יד (הלכות נטילת ידים) מ"ג. ג) תענית ס"ד. ד) מגילה כ"ה. ה) חגיגה ס"ה. ו) יום טוב (והוא ביצה) ע"ח. ז) מועד קטן ק"ח. ח) ראש השנה קכ"ד. ט) יומא פרק אחרון דיני י"ב הנהוגים בזמן הזה ק"מ. י) סבה קמ"ה. יא) פסח ראשון (דיני פסח הנהוגים בזמן הזה). כאן מסיים הכרך אבל הספר עוד לא נגמר ואינו חסר כי ההמשך בכרך הצא אחריו כי מתחלה כתב הסופר להיות כךך אחד רק הי' עב וכבד לתפרוה צאחד וחלקוהו ועשו ממנו שנים.

II. כרך ב. א) חלה רי"ב. ב) פסח שני רכ"א. (דהיינו תמיד נשחט כיולד לוליו והוא נותן טעם לזה צהקדמתו) ג) שקלים רל"ח. ד) תמיד רמ"ט. ה) מדות רנ"ד. ו) יומא רנ"ח. (דיני י"ב צמקדס). ז) שבת רפ"ג. ח) ערובין ט"ע. ט) חולין תכ"ד. (דיני נקור מליחה ותערובות נמלאים צסוגי' דיוך שנתצטל.) "מספר המסכתות י"ח סימן להס ח"י הוי יודוך" אלה דצרי הכותב תמיד אחד סיוס כל סדר וזה המספר קאי צלידוף הכרך הראשון כי מתחלה הי' נכתב לכרך אחד וס' בית יד אינו מן מנין המסכתות כי צית יד הוא חצור צפני עלמו.

III. כרך ג. א) קדושין צ. כתובות ג) גיטין ד) יבמות.

הוא יכלול ותכליתו) צבנית (לורתו החיזון צאיהם כתב ועל מה נכתב) סדר (על איהם דרך סדר המחצר חצורו צלירוף צאור הכלול צו) תולדות (קורת המחצר וקורת חצורו ושאר חצוריו) פתשגן (העקף איהם עניינים מאורו קצן למען יוכל כל איש לעמוד אשר ערוך על שלחנו) וכל אלה העניינים באר הטיב צהרצנת דצרים למען דעת כל איש כי יקרא הרשימה כאלו הכ"ו פתוח לפניו לא כמו שער הקדומים לי ולא כמו שערסום עוד היום חכמים גדולים ומפורסמים ממני כי כל דציהם צקילוד נמדך וצדוחק גדול וכאלו לא נכתבו חן מהחכס די רוסי הוא כתב לפעמים צקאת טעם ודעת.

על קלף וגייר וכו' הנמלא לפעמים תלוין צרשימות כ"ו חצי קלף וחצי כייר לאו דוקא דצרים ככתבן רק כך הי' המנהג צימים הקדומים חס לא ראו או לא יכלו לקח כלו קלף מחמת כוורתו הרב ויקרו לקחו קונטרסים מה' או ד' ידות כייר (קוראטערנע) ויד אחד קלף מלמעלה שתי' לוטה משתי לודים צקלף נשמרו מרקצון ומלחות האויר וכמו כן נעשה ונחצר זה הקצן.

ברכות א וכו' אלה המספרים צרותיות אחד כל מסכתא מורים על מספר הדפים שבו מתחיל המסכתא למען ירון הקורא צו ולא יעבור הזמן צחפוט, כי הדפים מסומנים על מחש צבד שמאל צרותיות כמו צנדפסים ונעשה מייד צזמן הכתיבה מן הסופר הקצן.

תולדות המאירי

IV. ברכ ד. א) סומח (3) נזיר (ג) נדרים (ד) נדה (ה) מקואות (ו) עדיות
 "מספר המסכ' עשרה (צניוף הכנ"ג) סי' להן וישכן ישראל בדד
 וצתחצדן עם הס' האשון שהס' י"ח היו כ"ח סי' כח מעשו
 הגיד לעמו".

V. ברכ ה. א) סנהדרין א' (3) מכות מ"ט. ג) שבועות ס"ד. ד) ע"ז
 (עם דיני הגעלה) ז"ד. ז) הוריות קס"א.

VI. ברכ ו. א) בבא קמא קע"ג. ב) ב"מ רמ"ז. ג) בבא בתרא שמ"ד.

מספר המסכ' שמונה סי' אז ישיר משה כל המסכ' בבית הבחירה ל"ו סי' להס
 דגל מחנה יהודה וכל פרקי הספר רפ"ח אולי כ' המחצר עלמו אלה הסימנים
 שכל אלה ל"ז מס' נחלקים לשלש' סדרים ואחד כל סדר הסי' ומתחלה הי' דק ב'
 כרכים כנראה מן מספר הדפוס. עוד כולל זה הקצץ ספרים שונים ואלו הן עפ"י
 הסדר כמו שהן כוללים מנכר' א' עד כרך ר' :

בכרך א. א) הקדמת המעתיק פי"מ סדר מועד לר' יוסף צד' ינחק אלפואל (נכתב
 סביב ועל לך הקדמת המחצר והולך עד אלמע זרכות). ב) פי' משניות
 לרמז"ס על כל המסכ' צזה הכרך אלל כל משנה :

ב. א) פתיחת פי' המשנה לרמז"ס (נעתק מר"י חריוזי המתחלת נאס
 יהודה כמלל צסוף אחר סיוס מס' חולין). ב) פי' משניות לרמז"ס על
 כלס צזה הכרך :

בכרך ג. א) פי משניות לרמז"ס על כל מסכתא צזה הכרך :

בכרך ד. א) פי' משניות לרמז"ס על כל מסכתא צזה הכרך :

בכרך ה. א) פי' משניות לרמז"ס (3) דיני הגעלה אלל מס' ע"ז :

בכרך ו. א) פי' משניות לרמז"ס. ב) שערי דורא. ג) ס' בריתו' לר' שמעון
 דקיוון. ד) מאמר תחיית המת' לרמז"ס (כל אלה שלשה נמללים צסוף הכנ"ג
 אחר מס' צ"ג).

סדר) כונתו צזה החיצוד ללמוד כל מסכת לדעת ענינה וכל מה שנכלל צתוכה דרך
 פסק כל מה שנפל סס בגמרא, כה סדורו ועריכתו למען ויליא הכונה,
 צתחילה מציא פי' הרמ"צס על כל משנה ומשנה צשלמות ומקדים העקדים והשרשים
 אשר עליהם נשרשה המשנה ומצארה ציאוד מספיק ומודיע פסק הענין ואחר זה
 מודיע הדברים שנכנסו תחתיה בגמרא ע"י הערכות והשוואות ושקיל ועריא ממה
 שלא נכלל צציאוד המשנה וב"כ דרך פסק צאין הודעת המחלוקת הקדומה דק שגודעו
 הדברים דרך עדות ובס הודלות חדשות לא נזכר ענינן צתלמוד ומעיד על המקומות
 אשר מהם ילאו, וכן אס יש לפעמים חולקים עודר על דאיותיהם או יש פוסקים
 צדרך אחר מוזכרים וכל זה ע"פי תנאים והקסים סודרים על סדר הגיון וצלשון
 התלמוד עם הזכרת שמות האומרים קל וקלד ואס יש מלה זרה ציאודה צלדה, או

נחלקים לשלשה חלקי' וכו' בן כתב המחצר והקדמה לזה החצור מסדר אלה ל"ר מסכתות
 לב' סדרים, מועד, נשים, ונוקין, רצין אלה כלל גם מוסדרים אחרים הכאובים גם צזון
 הזה כמו נדה מסדר טהרות וסדרס כפי שהורגל למודס צזמנו עפ"י סדר הגאונים
 ונתן טעם לדבריו ולסדרו.

הקדמת המעתיק וכו' סס צקנן כתוב שהיא לרמז"ס "פתיחה לר"ס" אלל הוא טעות שהיה
 נק הפתיחה מן המעתיק סדר מועד ל' יוסף צד' ינחק אלפואל.

תולדות המאירי

שהניח המלה וכ' דק המוצן ועשה כן כאשר שדור ההוא התלונן על הרמז"ס שעזז דרך הגמרא כמ"ס זהקדמה "הרמז"ס בהשלמת ספרו דלו חכמי הדורות שלא לעזוז ספרו התלמוד זשום פנים אלזל הסכימה דעת הכל להעלותם על דלש משנתם ולהיותם יסוד ועמוד לכל התורה ולא תתקדר דעתם ויחס לזס לדעת מקום שלשו" וכל כך עשה הכל על סדר הגיוני ונימוס החכמה עד שכתב ומודיע צדלש כל סדר כוננת הסדר וצדלש כל מע' כוונתה וסדר פדקיה ואל כמה חלקים יחלקו עניניה וצדלש כל פרק כוונת הפרק וחלקיו וכל משנה ג"כ כוונתה, והוא צלמנת ס' צדוד וצדור וע"כ קדלו בית הבחירה כמ"ס זהקד' "ולהיות דוד צדוד זה כולל דצרי' צלן תערוצות קושי' ותירון ומש' ומתן קדלתי על זה הלך שס החיצור הזה בית הבחירה" חזל שלא התפשט זה הספר עדס החל ללמוח צלרן פולין ולשכנוי הפלפל שלא על דרך הישר צקושות ותו' והדיח כל הלימוד הישר, וינתד מזה ומלל זהקדמת המחזר כי הוא מודיע הכל צלריכות וצסדר נכון ומס שהצילו לזה :

תולדה) זה המחזר הי' מחכמי פרובינ"ל ומי' צין ה' הלפים עד קרוב צין ס"ז לאלף הששי וגס הי' תלמיד ר' יונה צגידונ"ל מזכירו צצדורו צמס' ע"ז וצלי ספק נולד סס, והי' חבר לרשב"א והדילו אגרות זה לזה, ונוסף על שמו הי' נקדל דון וידאל שלמה, זה וכינוי המאירי, מעידים שהי' פרובינ"ל צלילי. צזמן

לאלף הששי וכו' הרצ המחזר דידן ר' מנחם נולד צפרובינ"ל (נחיהם עיר לל נודע) לציו ר' שלמה למשפחת המאירי חדס חלול צטנה התשיעית לחלף השטי כאשר הדוע לנו המחזר צעלמו צסוף ספתיחתו לפרקי חרות ע"ס לקמן דף (ר"ח ע"ג). תלמיד ר' יונה וכו' כל זה הדוע לנו הרצ חיד"א צספרו ש"ה צסס הרצ שער המלך ע"ס (מערכת גדולים דסום ווילנא) וגס חנוי רחיתי זחת צססקיו למס' ע"ז דהיינו סמציח סס חת ר' יונה, חך צהבלות נבלות לנו עתה דצריי ספתיחתו לחרות נודע לנו צציקור סרצו המוצקס הי' ר' רחובן צציו חיים עי' סס לקמן (דף ר"ח ע"ג), וחון מזה חף חס לל הי' מודיע צעלמו מי הי' רצו לל היינו נוכל להחליט מהלשון סמציח סס צפ"ק דע"ז חת רצנו יונה שהי' רצו והרצ חיד"א הוליוח זחת מסצרתו צלשר כתב שהי' חצר לרשב"א ור' יונה הי' רצו של רש"ח ח"כ הי' גס רצו, חך עתה נראה לעיניו מדצרי עלמו שהרשב"א הי' קטיס טוצח ולל הי' חצרו ולל למד חלל ר' יונה וכ' עליו ספס רבנו כמו סלחצנו קדחלים חותו רבנו. והרצ הבחון ר' חיים סלחלבו צהגרותיו לפתיחתו החריך סס מלד צענין זה מן (דף ל"ה עד דף ל"ז ע"ג) והוא טרחה שלל לרורך צלשר הוא המחזר צעלמו הדוע לנו צרור הדצרים חין טרס חסס ספק עוד דצדד. והנה הרצ מו"ה הירס חיות חשר מניס עלמו תמוז צעניניס כללה להרחות צקיחיותו כתב צחריענט 1842 דף 297 נגד החסס כרמלי צידן הרצ המאירי ומתפטר סס כי הוא רחה הספתיחה לפרקי חרות ורודיע לנו שהרצ ר"צ חשכנוי מזכירו צטטה צמקצצת לנ"ק (צלשר רחה צסס הגדולים מערכת מ') גס הרצ ס"ה צמ צהבלות נולד ג"כ רחה צט"ה) וצלשר כתב הכל מ"ס הרצ חיד"א כ' גס כן סרצנו יונה הי' רצו סכח מני ציה סמתפטר סרחה הספתיחה וסס כתוב צפי' מי הי' רצו ומזכיר חת ר' יונה כמו סמזכור חשר הגדולים חשר לפניו.

והיה חבר לרשב"א וכו' חז כאשר כתבתי זחת הוכחתי לכתב צעקנות הרצ חיד"א צלשר לל הי' נגבד עיני ספתיחת הרצ חך עתה כי וכינוי להנות מחור תורתו (עי' לקמן ספתיחה (דף ו"ח ע"ג) נראה שהרשב"א הי' קטיס טוצח צזמנו והוא נשען על ידו ולמד ממנו ח"ל "ועל ידו החוקנו לצלר כמה הלכות עמוקות צממה מסכיות צנדצת לצו חשר הטע חסדו עליונו צנועס סתוצרותיו" עכ"ל, וצלמנת מלחלים סתוצות צשו"ת הרשב"א חל רצנו המאירי, וכ' הרצ חיד"א צט"ה (מערכת הגדולים חות מ') וחמה הוית צת' רשב"א כ"י דסקיל וערי עס הרצ מנחם צר שלמה וכדומה לי שהוא הרצ המאירי עכ"ל חיונו מדומה חך הוא צרור וכן נמלח צח"א שו"ת רשב"א וכ' עליה לרצ מנחם ועוד הרבה סתוצות סס מלינו צסתס סרטיינאן צלי ספק נ"כ חליו, גס צשעת חרסס הידוע נגד חכמת יונית שהי' צזמנו וצלרנו גס הוא שלל חגרות וקונטרסים חל חנויל חל הרצ חצח מאירי (עי' ס' מנחת קנחות מעידים שחיי' וכו' כי סס צלרן הילח הי' המנהג לנכות חנסיס מפרסמי' צצתי סמות צסס

מכתב ל"ג):

דכנותו הי' מקום תחנותו פרסיגנ"אן כנראה מעל גז הכתב ששלח אליו הרשב"א
 ובס סס מקום מנוחתו אחר פטירתו כאשר מצאתי בהספד ששלח ר' אבא מאירי
 (בעל מנחת קנאות) אל קהל פרסיגנ"אן כשהודיעו לו עליותו לשמים וז"ל "אל פרסיגנ"אן
 בהעדר שני המאורות הגדולים החכ' השלם דון וידאל שלמה כ"ע שמו שכתב צדקושה
 ר' מנחם צד שלמה והחכם הכולל דון בוניש קדשקש ולכול קדוש יאמר לו ר'
 משולם צד מכיר" ושם מתאבל ג"כ על הגזירה אשר גזר מלך מיודקא על ספרי
 הקדש מזה נוכל לשער זמן פטירתו כי הגזרה הנזכרה הי' בשנ"ס ס"ו כאשר מזכיר
 ה"לצ"ג צפ" חקת ובעל ש"ה, מהספד הנזכר נודע ג"כ איך הי' חסדו צעיני קהל
 פרסיגנ"אן כי כאשר הודיעו לר' א"מ זמן פטירתו כתבו לו צוה הלשון" ומה אנח"ס
 למחור"ת דמעת עשוקים ור"ן לה"ס מנח"ם ולצד מזה חיצר עוד ספרים מהם
 נמלטים ומהם אשר אינן לנו ראיה צדורה אם עודם צעולם או לא. רושמי ספרים
 אשר לא מצני עמנו צארטולוגיא וואלף אסעמאני די רוסי (זכר כולם לצדקה) לא
 הי' להם ידיעה צדורה לא ממנו ולא מנחזריו, צארטולוגיא אסע אורתו לשלשה ועשה
 ממנו שלשה מחזרים שונים (עי' צספרו ח"ד דף למ"ד סי' תתקכ"ב דף מ' סי'
 תתקמ"ג וסי' תתקמ"ד) וואלף חלקו לארבעה עי' צספרו ח"א סי' א' תכ"ח. א'
 תל"ה. א' תנ"טו"ג סי' א' תל"ה. רק צח"ד הקין מחלמו ומחק מ"ש צב"ג ונשאר לו
 צכל זאת שלשה. די רוסי חלקו לשנים עי' צרשימתו לכ"י סי' 602 וסי' 1313 ולא
 ידע שהוא הוא. ואלו הן חבוריו :

א) פירוש ארוך על כל התלמוד מזכירו בהקדמה לצית הצחירה ואין לנו ידיעה
 צדורה אם נמלא עוד כלו או מקצתו :

הקדש וצסס החול וגם הכנוי צסס המשפחה ציוד צסוף כמו אזובי הירחי הסלמי המעילי
 המאירי וכדומה (לזן לור ועשיכטע צעלנין 1845 דף 461).
 אליו הרשב"א וכו' וז"ל פרסיגנ"אן לר' מנחם שר"ת הרשב"א ח"ב סי' י"ח, צמנחת קנאות
 מכתב ל"ב כ"ב ג"כ צפירוש ר"ן והחכם השלם ר' מנחם צד שלמה פרסיגנ"אן צסוף ספרו
 משיצ נפש על ענייני תשובה נמלא "שלם זה הספר היום יוס ד' ב' מנחשו ע"ז לפרט צמבל
 פרסיגנ"אן עי' אסעמאני סי' כ"ט ועי' דוקס קוצן על די דף צ' בהקדמתו .
 שמו שנכתב בקדושה וכו' המכתבים של צדרשי אל דון וידאל שלמה אשר כתיבתי צקצן
 צעקד ספרי המלך פה ורוען שיערתי ע"ז שהוא ר' מנחם מחצר דין וחכם עדיף
 מנציה החכם לזן שיער ג"כ צהדוואן שראה צהמזרב שזה הוא ר' מנחם דודן אף שלא ראה
 זה הספר (עי' ספרו הנזכר דף 476), וצספר מנחת קנאות מכתב ל"ג כ"ו"ל ומן החכם
 השלם ר' מנחם צד שלמה פרסיגנ"אן המכונה דון וידאל שלמה עכ"ל.
 מצאתי בהספד וכו' נמלא צזולר ספרי די רוסי סי' 1348 אחרת קל"צ ויה הוא קצן
 (מנחת קנאות) והוא יותר מאשר צנדפס כי גם זה המכתב לא נמלא צנדפס .
 ואלו הן חבוריו וכו' לא חששתי לסדר הספרים כפי זמנם שנחצרו עם כי נודע לי כי ס' משיצ
 נפש הי' הראשון צזשר כתב תמיד שחצרו צילדותו הצל האחרים לא נתצדד לנו הסדר
 צלמורס ומדדתי חותס כפי שערו צרעיוני צלי עעס וצסנה למה זה קודס וזה אחרון .
 או מקצתו צוואטיקאן סי' 137 נמלא על סנהדרין, ועל שצת צזולר ספרי ר"ד ארנסהיים
 הצל לא נוכל להחליט אם הוא מהספקים או מן החלוטים ופרוטים כי קשה אחד
 לסמוך על צרכיהם, אך לפי דברי הרב חוד"א צבעל כה"ג צדיני דחוי מזכיר מחודשו
 לסנהדרין נוכל לומר ג"כ שז צוואטיקאן ג"כ חידושיין והרב ר"ח כ' צפירוש להגהותיו
 לפתיחתו שראה חדושו לסנהדרין עי' סס דף ל"ה ע"צ גם הגהון שער המלך צהלכות עכ"ס
 פנק ר' צסוף כאשר הודיע לנו הרב חיות אריננט 1842 דף 297 אך מה שמנציה הרב ר"צ
 אשכנזי הרבה פעמים מדברי המחזירי לא נוכל להחליט אם הוא מחדושו או מפסקיו וכאשר
 הי' הכ"ו צידי ומס' צית הצחירה לא ידעתי שרצ ר"צ מניאו כי לו ידעתי עיינתי והערכתתי
 לדע"פ החמה, ומ"ס החכם פירשט צרשימת המחזרים וספריהם צעך מחזירי הוא משוצס
 ומרעעה כאשר אכתוב לקמן צחירותו כי מעצב הספקים עם החדושים וקורח כולם צסס צזור
 ופירוש ולא כן הוא .

תולדות המאירי

- (ג) בית יד על הלכות נטילת עי' אולאי ט"ה ח"א מ' סי' ל"ו והוא מלא הקינור ממנו אשר הוא צעלמו קלרו בקצן שלנו מיד אחד מס' זרכות עי' לעיל סידור הקצן.
- (ג) כתב הדת צענינו אמונה לחנך זהם הנעדים להיות האמונה המוכרחת צמליאות הדת חקוק על לבם, מזכירו זלשם פרק כל ישדאלל זזה הקצן ואמר שהי' לו להאריך זזה הפרק אך מקומו צספרו כתב הדת.
- (ד) קרית ספר כמו ס' סיג לתורה דיני ניקוד וכתיבת ס"ת מזכירו הרב מנחת שי אור תורה גם הרב כסף משנה בהלכות ס"ת, לא נדפס ונמלא זא"ד צצית הנביר ר' הירש לעהרן נר"ו כן מודיע החכם דוקעס צס' קונטרס המסורת (טיצינגן ט' תר"ו דף כ"צ שהוא דלה אותו סס.)
- (ה) פי על משלי נדפס זלשטונה עם פי' רלצ"ג סציו ס' משלי חיץ פאליא זליריא רנ"צ לפ"ק נמלא זאלר די רוסי וסני' נדפס' זא"ד סציו המקדשות גדולו' (נקראו קהלת משה) והרב ר' שלמה אורבינו בס' אהל מועד מזכירו ח' פעמי' זשרש משל' פתי, פתה, גרה, זליעל, זזה, יליץ, קליץ, וזה כולו מפי' על משלי:
- (ו) מגן אבות מזפירו אזולאי ועד לחכמי' אות מ' סי' יצסס אזקת רוכל למדן דף קל"ה ע"ג. צסס זה לצד לא נודע לנו אס הוא הפי' על אזות או ענין אחר.
- (ז) אהל מעד אזולאי סס ג"כ זלי הודע מה ענינו.
- (ח) משיב נפש על ענינו תשובה המחזר מזכירו צפי' למשלי ו"ט ד' מונח זואטיקן עי' זרטאל' ח"ד דף מ' סי' תת"דק"נג ואסעמנוס קצן אזרזינו סי' כ"ט, גם צין קוצלי די רוסי נמלא ולא ידע שהוא ר' מנחם צן שלמה כאשר הערותי לעיל,
- (ט) פי' על מס' אבות מזכירו בהקדמה לצית הצחידה וכ' שאזות פירשו צחיזור התשובה וע' אזולאי ח"צ מ' סי' ל"ט וכן כ' גם ר' מרדכי נתן צעל הקצן על שער חלק ה' יואזות שהוא צחזור התשובה" נדפס מקרוצ צסלוניק:
- (י) פירוש על חהלים מזכירו צפתיחתו לאזות עי' לקמן דף ה' וסס כ' ע"ס היות לנו זזה דעת אחרת צפתיחת ספר תהלים".
- (יא) סדר תנאים ואמוראים ויחוס הרבנים והחכמים עד זמנו זה הסדר נמלא צתמונת פתיחה לפי' אזות נזכר לעיל צסי' ט'.

בית יד וכו' רותמה על הרב חיד"א שכתב סתם שראה ס' צית יד וחידוש צעינו וזלז זכר שהוא נמלא בקצן זה שדק צמודינה וצריגיו.

קרית ספר וכו' זה הקצן הי' זיד הרב היופלג ר' נתן קורניל חיט ירושלים והוא מכר אותו לה' ר' הרש הנזכר.

והרב ר' שלמה אורבינו וכו' רותמה על לוקן שחזר זה ר' מנחם שמיזא צעל אהל' מועד הוא ר' מנחם צעל חזן צוחן (אר געטיטע 108) ולא ראה שכל מה שמיזא הוא רק על פסוקי משלי (ועי' קרצן על יד עסלונגען 1846).

משיב נפש וכו' רותמותו צין ספרי די רוסי והוא חזור יקר מאל מזכירו הרב פעזיס צסי' לפרקי אזות צסס חזור התשובה ונלרה לו תמיד "שציחרנו זילדותנו".

פי' על מס' אבות וכו' זאשר הוא דצני מוסר השכל מחזות העולם לרפויה לחזור התשובה כת"ש לעיל צחור חן המעתיקים הזאים אחריו העתיקוה לחזור מיוחד כו בקצן די רוסי וגס צוואטיקאן לא נמלא צס' מציז גסס פירושו על אזות, והנה צינדן סס הפי' לחזרת לא נודע לנו צרור הדצנים, הוא צעלמו מזכירו צתסס פי' והרב ר"ח פאלאזי שהוליו לחזור צפעס רחסן דזה לו סס מעלמו וקראו צית אזות וחאנו חצתיו שטמו הנחה לו הוא צית ה צחירה זאשר הוא נכלל צמס' טנקצלו סס ציחד אך כ' סכצר כתצוהו צחזור התשובה, וחלוי כוונתי לדעת המחצר, הנה זה הפי' על ס"א הוא יקר מאל ועד היום לא נודע ממנו צסס עקד וכל הרטימות מצתי העקד המפורסמים חינס מזכורים אותו.

סדר תנאים וכו' לא נודע ממנו סוס רתו עד שהוליו לחור הרב ר' חיים פאלאזי נר"ה, הרב חיד"א ראה אותו והסתמש צו הרב פעמים וז: כיירו תמיד צסה כ"ט וסן אך לא ידע מצטן מיי ולא אך עתה בהגלות נגלות לעיני כל חקוק צעט צרול הסדר הזה נראה לכל מעיין כי על זה כוון הרב חיד"א תמיד והאמת את החכם כרמלי צמ"ס צתולדות הרב

תולדות המאירי

3) בית הבחירה הוא ספרו הגדול אשר אנחנו עסוקין בו כעת והוא לדעתי האחרון בזמן.

4) קטת השופר, נזכר על שמו צ"ס פורת יוסף לר' יוסף סמקרי לא נודע עד היום והוא כפי הענין פורת יוסף ג"כ על עיניו מקורת צחסרות ויתדות על התורה (עי' הליכות קדם א"ד תדז"ל):

ועתה נדבר מקודת הקצץ שלנו ומיקרו, נכתב צעיר אזיגנו"ן צצית החכם והסגיד ר' מרדכי נתן צין ה' ר"י לריו"ו כי הוא כתב צעליו על שער כרך ה' וז"ל "יליד בית לי הקטן מרדכי נתן א' סיון ר"י עושה שלום" והוא כתב על הגליון הרצה הגהות ולפעמים מזכיר "פה אבינו"ן" (ועי' אזולאי ח"צ מ' קי' ל"ט) וגם כתב על דאש כולם הרשימה הכלול בתוכו ומזכיר גם על השערים אזיגנו"ן, וצא עם הגולים מאזיגנון אל קאסאלי ומן קאסאלי צא אל מודינא ומן מודינא צה ליד הנגיד ר' משה צנימין פואה ועתה צה הכה פארמא אל האורג היקר ע"י השתלרותי, ושם צדיביו ראה אותו החכם אזולאי אחר טראה אותו פעם ראשון צמודינא וגם החכם די דוקי (עי' רשימתו מחכמי ישראל ערך מאיר"י), והוא אחד ואין שני לו בכל העולם ואם נמלאים הם איזה מס' כפרדות אלל העתק שלם כזה לא נודע והוא נעתק צלי ספק מקצן המחצר והוא נאצד צזמן הגירוש או אולי לקחו ממנו אלל מס' כפרדות ודאי' ע'ומה שזה הוא הקצן טראה החסיד חכם אזולאי צק"ק מודינא (ח"א מ' ל' וח"צ מ' ל"ט) ואח"כ החכם די דוקי אלל פואה, כי מלאתי מוכח בתוכו מכתב מיד קדשו אלל הנגיד פואה כאשר שאל אותו אם יקבה, ואחר טדצדיו מפילי'ס אור על החיצוד ועל המחצר ולמען יעמדו צדיו הקדושים אשר נטפו מעטו לזכרונו עולמים לעתיקו הנה אותו צצות:

"בע"ה כ"ו טצט חיים לנפשך (תקמ"ח) צחירי דלתה נפשי הגביר המדומם השד והטפסד איש חסד כמה"ר משה בנימין פואה יל"ו. לש' אין קץ. על דצד הרב המאירי ז"ל שקנה אין ל"י ער"ך. וצע"ה ידושלים

חיד"א (פ"ס תר"ז) דף ט"ו טרונתו צכ"י יאן על הרצ המחירי, כאשר נראה עתה לעיני כל כי דצרים ככתבים נמלאים סס, גם צחריענט שנת 1840 כתב בן והאמת אותו, אך צזה טעה צל"ש סהור הקדמת ספר צית הבחירה והוא טגבה והחליף הקדמה צבקדמה, וצטלן גם דצרו החכם צן יעקב צהקמתו להולאת טס הגדולים דף י"ד צהגהת אות ל"צ מה שסיג צזה על החכם כרמולי, ומזה ראי' צרורה שאין למהר ולהטצ על טס חכם צלתי חקר תחלה צחטס מחוטס אחר כל הדצרים וציותר צענינים כחלה, וצכל מה שסיגו זה זמנ' טוצח על החכם הנזכר כלס טעו רצחמת אותו כי החכם הזה ראה הרצה כ"י ומי טראה הרצה כ"י ועסק צהס קטה מחד להסיג עליו צענין זה מחד השכל ושקיל וטריח כמו טנראה מה שחנחנו צו עתה, והוא עשה רק צסס אלל הענין ע'למו טריר וקיס:

בית הבחירה הוא אשר כצד הזכרתו לעיל ורשמתי אותו צצחור וצפירוס כפי תמונתו החילונים והספנימי וכל המורף לו והנה נאחר לי עור לדצד מומן חצורו ומטעות רוסימי הסופרים אשר החליטו והמירו זה החצור צחדושו וכל מה טרלו לנצד הדצד סתמו אותו וותר, רצנו המחצר כתב צפי' צפתחתו סחל לחצור צשנת מ"ז לחלף השטי שנת ל"ח ללדתו וצשנת ס' השליומו ועסק צו טלשה עשרה שנה ועס טורבל לסער צשכלנו כמה גדולה מלחפה לטוטט צעין השכל צחלה השלטה טרדים וכל הסעפי'ס וענפי'ס המתשתלטים מהס עפ"י העניינים הגדולים וחרכוס והנפזרים טנה והנה, צכל זאת תגיל תמיהתו אס נראה צענינו חלה השטה הקוצלים הגדולים צערך כמותס ורק לעתצ כל זאת צו"ב טנים אס נככה מהס השצחות ור"ט ושאר דצרים וכדומה המונעים לעסוק יצמיד צענין אחד. והנה לדעתי כל מה שצחירי האחרונים ממנו הוא רק מפסקיו אלל פירושיו לא נאפסטו צאשר לא נמלא לנו אף על מס' אחת והוא ראי' צרורה וחלה אחר מעיצי'ס חצור פסקיו עם פירושו טועים סס וציותר כי כותבי'ס רק צהערה צלי ראות עין כמו החכם פירטס צשימתו אות מ' יר"י כתב על צית הצחירה על יצמות ועל שנת וכדומה שהור צחיר ופירוס ולא בן הוא כאשר נודע לי ולכל מי שיעיין צו טהס ססקי הלכות וכל דצרו סס צלתי נכוני'ס וחי'ס אחת.

ת"ו יש שנת ויזמות. באזמיר זילה ועכו"ס. ומ"ס מזילוגדלו לא הי' שם
 אלא באמטרדס ציד מהר"ש שלם, פה ליורנו לא ידעתי אם יש איזה מסכתא
 וכמדותה שלא יש כי אם יומא שהעתיקה הרצ החסיד מהר"י נויש וואיס
 ממודינא. הרצ המאירי ז"ל פשוט שהי' בזמן הרש"ז א"ח חדא שהיה תלמיד רצינו
 יונה בהרש"ז א"ח ועוד שנתש"ו הרש"ז א"ח כ"י דאיתי דסקלו וטרו צי הדדי. ועוד
 דלפני הרש"ז א"ח הי' פי' המשניות להר"מ בלשון הבדי הוא לשון עדצי והרש"ז א"ח שלח
 לכמה קהלות שהיו צם סופדים שידועים לשון עדצי והעתיק כל סופד סד או
 שנים כידוע והרצ המאירי מעתיק כל פירוש המשנה. זה כתבתי בנחילה דזה
 מהרש"ס דעתי ויען שאני חלוש המוז איני יכול להאריך וזלת לדרוש ש' ועוצתו
 ולהתפלל צעדו תפלת הדיע הלעיד חיים יוסף דוד אזולאי ש"ס.

(ואחר זה הוסיף עוד שתי חזרות ואלו הן)

"יבצר ידוע דאם נמלא איזה מסכתא או מסכתות הם מעוטא דמעועי
 וצולאי אפי' שלוש או רביע לא יש צכל העולם לפי מה שידענו וש"ס":

מזה הספר לא נדפס רק על מגלה צא"ד וצפראב. יצמות קלוניק. שנת נדרים, כזיר
 סוטה בליורנו, וקלת על יומא צם שיח ינחק להר"י ווייס מזה הקצן אשר
 ה"צ הנ"ל הניח להעתיקו עם ההקדמה הארוכה חוץ מזה דהיינו ל"א מסכ' ודיני
 כ"י הוא ס' צית יד בלתי נדפסים, ולטוב זכר גס שס ר' משה בנימין פואה, סוף כל
 דבר זה החיצור הוא יקר ויחיד צעולם הן צתוכן ענינו ודרכו הישרה בלימוד התלמוד
 אשר לפניו לא הי' ואחריו לא הי' והן צחומרו וצמילתו שנסאל נקי ושלם מפגעו
 הזמן ומהגידוש והטלטול שעצר עליו עדי צואו הנה פארמא אל המנוחה ואל הכחלה
 צצית האור הנחמד נלוח לספדי די רז"סי אשר כצר הי' אליו תשוקתו ונשמד יותר
 ככלי זה צה צכס למען יעמוד ימיס רציס לצרוך המחצר זי"ע.

פתשגן להעתיק מדצרי המחצר ולהראות את דרכו הוא למועד צאשר מקלת
 הנדפס ויכל כל איש לקראות וללכת דצרכיו, רק אעתיק איזה עניינים
 הנמלאים שם שלא מענין זה:

צסוף ההקדמה נמלאים שלשה שידים לצצוד המחצר וז"ל

"ונשא אחד מנכצדי השודדים את משלו על שם הצצוד ופה אמר:

אם בית תבונות חרב ואפס	סופר ושוקל כסף מחירה
היכלי תעודות תבעיר בודון	חבל בקצפה ועשן נחירה
תעש בני איש כדני אנמים	רמש ושקץ בשר נחירה
צמח יקר קם נבר באחיו	... רע לחירה
ילד מנחם על חיק ידידיה	לנו ובנה בית הבחירה

מזה הספר לא נדפס וכי' מגלה ניפס צא"ד צתמונת 8. צנת תקכ"ט וצפראב צתמונת 4.
 צנת תקע"ד, יצמות סאלוניק תקכ"ד צתמונת 2, צנת ליורנו תקכ"ד צתמונת 2,
 נדרים נזיר סוטה עם ההקדמה הגדולה לצצורו הגדול ליורנו תקכ"ה צתמונת 2, וקילור
 על יומא צצירוף ספר שיח ינחק ליורנו תקכ"ו צתמונת 2, והנה כל חלה שנדפסו בליורנו
 כולם נעתיקו מקצן טלנו כאשר נראה תהסיר שנדפס צסוף נדרים נזיר סוטה וחס מסופר
 ג"כ חיק נשתלשל וצח מרפת לחטחליח, ומ"ח החכס סירטט צערך מאירי צית הנחירה על
 תענית וחגיגה פראב, לא ידעתי מנין לו זה כי הוא שקר מוחלט ועוד שצוסיס יותר מחלה
 כתצ שס צעיון הרצ ומאירי כמ"ס לעיל.

פ ת י ח ה

לפי מסכת אבות

להרב ר' מנחם בן שלמה יכונה הרב המאירי

כוללה

סדר הדורות מאדם הראשון עד אנשי כנה"ג, סדר התנאים חכמי המשנה המקבלים זה מזה קודם ואחר החורבן, מערכת סדר התנאים הנוכרים במשניות ע"פי סדר המסכתות, וסדר האמוראים בבבל וא"י, שלשלת רבנן סבוראי והגאונים, יחוס הרבנים והחכמים בארץ וארץ עד זמנו וחברה בשנת ה' אלפים וס' ליצירה:

מודע לבניה

כל היונים המורים על דפי התלמוד ועיוני ספרות המדעיים ספריו ומכילתו וכדומה, תקונים ותוספות זלור והערות ותמיכות ונוקפות זין ספי חזי לזנה ונכתב קטן סג כלס מהכז סגלון והחכם כמה"ר חיים פלגלגו אחד מרבני סלנויקה וע"ה נר"י המוניח לחור ספר זה צפעס' רהטון ומ"ס זין ספי חזי מרובעים ונרשס — ז' כ"ע — הוה תמני כותב תולדות סרז נתלסס נרשס הספר והמוניחו לחור כעת פעס סנית].

אמר מנחם בן שלמה לבית מאיר יצ"ו

זאת המסכתא ר"ל מסכת אבות היא מסדר נזיקים והורגלו בלימודה אחר מס' הוריות לסיבה אשר הזכרנו בפתיחת החיבור והיא כוללת ה' פרקים וסדרם לפי שיטתינו. א' משה קבל תורה. ב' ר' אומר. ג' עקביא בן מהללאל. ד' בן זומא. ה' בעשרה מאמרות. ויש בקצת ספרים עוד פרק ששי קרוי פרקו של ר' מאיר. ומתחיל שנו חכמים כו' ר"מ אומר אלא שאינו מן המשנה אלא כעין ברייתא. ואף בסוף פרק חמישי כתוב בספרינו קצת ברייתות שאמרו שם תניא ר"י הנשיא אומר עז פנים לנחנים כו' וכן תניא ר' יהודה בן בבא אומר אשרי מי שנדל בתורה כו'. [ו' כ"ט, עי' לקמן בקונטרס תקוני משניות חריכות דברים מהוספות חלה הכריות] וענין המסכתא הלוו הוא להעיד האדם להיות מדותיו והנהגותיו על תכלית השלימות כדי שיגיע מהן לשלמות אחרון ר"ל שלמות הנפשי עד שאין צורך לשום מדה הנונה ומעולה שלא יבא ממנה רמז בואת המסכתא. וכן יש בה רמזים נגזרים בעניני האמונות בקצת פינות תוריות והמושכלות אל החכם כמו שיתבאר. והוא שהפליגו בסיפור שבחיה במאמרם ז"ל [צ"ק ד"ז ע"ה] האי מאן דבעי למיהוי חסידא לקיים מילי דאבות. ולא באה ממסכתא זאת גמרא לא בחיבור דכינא ורב

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

אשי בתלמוד בבלי. ולא בחיבור ר' יוחנן בתלמוד ירושלמי. ולא בחיבור ר' חייא רב' הושעיא ובר קפרא וברייתא ותוספתא. אלא שבאה עליה ברייתא גדולה לר' נתן קרואה אבות דר' נתן. וכן מה שנמצא בתיבה בקצת ספרים מן הברייתא בפרקו של ר' מאיר ובפ' חמישי כמו שכתבנו. וכן אין ענייני זאת המסכתא בנויים על ענין אחד ידוע רק דברים מקובצים. אלא שכלל ענייניה בה בענין שלמות המדות ושלמות המעלות כמו שביארנו. ושאר הדברים שבאו בתוכה הם מתגלגלים על גב אלו הענינים והכל מתגלגל בענין אחד. ומתוך כך סדר ענייני המסכתא לחלקים לא בכלל המס' ולא בפרטי פרקיה. אלא שנבאר פרטי המשניות אחת לאחת ונכלול בכל אחת להעיר עליו.

וקודם שנתחיל באור המסכתא ראוי להתעורר מה היתה הסיבה להודיע סדר הקבלה מאיש לאיש. ויראה לי בתשובה זה. שלא נעשה אלא למעלת המסכתא והוא שמצד שעניניה כוללים דברים לא תבא ראייה פרטית מן המקראות ולא מדרכי המחקר וההקש ושאר המדות כדרך שאר הדרכים התלמודיים רק זירו על מידות חמדות ואזהרה על מידות הנמאסות אולי יחשוב עליהן שאין המדות המשובחות נוף מצוה ולא המגונות נוף עבירה ויקל ענינים באוני השומעים ויבזו לשכל מליהם עם היות הם הם מדריכות לאדם לאמת או להפכו כמו שביארנו בילדותינו בחיבור התשובה. [ן"כ"ט, על זעיר צוללות הכז צטטת ספריו] ומתוך כך הוצרכו הדברים להיותם נסעדים במעלת ולהודיע שהם דברים מבוררים מחכמי סדם ומקובלים מפי הנבואה איש מאיש כדי לעיין בהם בעין החרוד להביט אל צור חוצבו ואל מקבת בור נוקרו ורמוזו העיקר הזה בשם הספר ר"ל אבות הלימוד שהם דברים יצאו מאבות העולם העמודים אשר בית התורה נכון עליהם. או דברים שהם אבות ויסוד ושורש ועיקר לכל חכמה ומצוה ודרך ושביל לכל מעלה כאומרם ז"ל האי מאן דבעי למהוי חסידא כו' כמו שכתבנו למעלה. כל שכן בהיות גנוזות בקרבה הרבה מפינות התורה ומשורשי האמונה שעם היות המאמרים האמתים אמיתותם בעצמם ונימוקם עמהם יהיה האומר מי שהיה. מ"מ יש קצת פינות דתיות תקיפים מבוכה ותסובב' לחיצה מצד העיין עד שיצטרך המשפיעם לזולתו ומלמדם להועיל לחזק אמיתתם בהודיע מעלת האומר להודיע כי מה היתה לו כמאמר הכתוב סוד ה' ליראיו. וזו היא סיבת רצותו לכבדהתיחסות הדברים לשלמים המקבלים איש מפי איש מפי הנביאים עד נביא האמת אדון הנביאים והוא משה רבנו ע"ה מפי הנבוכה.

והנני מרחיב לך על יד זאת המשנה נבול סדר הקבלה מיום כרוא אלהים אדם עד הנה בדרכים כלליים כי הפרטים לא תקיף בהם ידיעה אפילו לדורות הקרובים וכ"ש לרחוקים כאמרך. הנה דרך משל שיאושע מסר תורה שבע"פ לזקנים. ואותם הזקנים שקבלו מיאושע לא נוכל להודיע אפי' אחד מאלף אבל הכלל בידינו שמסרה לזקנים שהיו בימיו והם הזקנים ויאסוף יאושע את כל שבטי ישראל ויקרא לזקני ישראל ויעבדו ישראל את ה' כל ימי יאושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יאושע והם מסרה לזקנים אחרים דור אחר דור עד שהגיע לזמן השופטים ואף הם בכלל הזקנים ואע"פ שבאבות דר' נתן רמזה מדרגה אחרת לומר שהזקנים מסרה לשופטים ושופטים לנביאים. ממשנה זאת יראה שהזקנים והשופטים נכללו בענין הזקנים ונתגלגל הדבר כן עד שהגיע לזמן עלי הכהן. והיה מראשוני הזקנים עתניאל בן קנז. ועלי הכהן היה אחרון שבהם ממוצע בין זמן הזקנים לזמן הנביאים וגם הנביאים לא נוכל להודיע מהם רק מתי מספר. וכבר ידעת אומרם במס' מגילה (ד"ד. ע"ח) הרבה נביאים נתנבאו להם לישראל כפלים כיוצא

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ב

מצרים אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה את שלא הוצרכה לדורות לא נכתבה ואפי' במ"ש שם מ"ח נביאים עמדו להם לישראל כו'. לא נתברר אצלינו מניינם אלא שנתחבטו בה המפרשים ז"ל זה בכה וזה בכה כמו שביארנו שם.

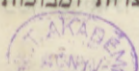
ואחר שכן שלא נוכל להודיע מהם רק מעט על דרך מה שכתבנו מעניינם לפי סדר הזמנים. וכל שכן שלא נוכל להודיע כל חכמי התלמוד שהיו לאלפים ולרבבות. והנך רואה אומרים ז"ל במס' סוכה (דנ"ח ע"ה) שמונים תלמידים היו להלל הזקן כו' ולא נתברר שם מהם אלא יונתן בן עוזיאל שהיה גדול שבכולם ור' יוחנן בן זכאי שהיה קטן שבכולם. וכן ידעת אומרים ז"ל (ביבמות ד"ט) שי"ב אלף תלמידים היו לו לרבי עטיבא. ואת חשוב שאנחנו יודעים או שמענו. וכל שכן זמן הגאונים שלא נודע לנו מהם אלא אחר מעיר יודעים או שמענו. אבל נודיע העניינים דרך כלל זמן הזקנים והנביאים מפי קצת מקראות וזמן אנשי כנסת הגדולה וחכמי המשנה והאמוראים. ממאמרים לקוטים מן התלמוד ומן המדרשות עם עזר קבלת הגאונים. וזמן האחרונים נודיע בהם סדר הזמנים דרך כלל מפי תשובו' הגאונים עד כאנו אל קצה הזמן אשר הגיע אלינו אנחנו פה היום שנת ה' אלפים וס' ליצירה. שהיא שנת ג"א ללידתנו היא השנה אשר השלמנו בה כל ענייני תלתא סדרי בשלימות הן בפירושן ובחידושין שחיברנו ופירשנו בבחורתנו הן בחיבור הגדול הזה הנקרא בית הבחירה אשר התחלנו בו שנת ל"ח ללידתנו והרואה ממנו בכל זה כדי שתעמוד על בירור העניינים ושימשך עוד מזה מה שתכיר בשכלך מה שראוי לסמוך עליו להורא' למעשה כמו שתראה או שתמצא בחיבורים או בספרים לקדמונים ולראשונים או לאחרונים.

ומעתה נתחיל בהודעת זה דור אחר דור כפי האפשר והנאמר. ראש

הנבראים בל"ן האנושי ר"ל אדם הראשון עם העבירו קצת המכוון ונטותו לתאוותיו הנשמיות הושלם לפי טבע האנושית ללכת בדרכי השם והוליד את שת שנת ק"ל כדמותו כצלמו ושת הוליד את אנוש בשנת ק"ה. והרי רל"ה. ובימי אנוש הוחל נמרוד ולקרוא הכוכבים והמזלות להדרם למזלות ולשאר הכוכבים זה בכה וזה בכה ואף הוא ר"ל אנוש היה מן הטועים להדרם לכבדם ולפארם והיו חושבין דכמו שרצון המלך שיהיו העם מכבדים שריו ויועציו הדבקים בהם כן רצון השם שיכבדו נבראיו השפלים את העליונים ושכלם הנסכל השתחוה להם ועבדום על זאת הכוונה ויעש להם בתים והיכלות להקריב להם קרבנות ולשומם אמצעיים בינם ובין השם ית' והיה העולם מתגלגל כזאת המבוכה עד דור המבול שהיה כשנת שש מאות לנח ועברו מן השנים אלף ותרנ"ו. ואחר המבול הוסיפו על חטאתם פשע ועמדו ביניהם נביאי שקר מתנבאים בשם ה' שהוא ית' ציוה להם שיעבדו מלאך פלוני או מול פלוני ולעשות צלמו וצורתו והיו עושין כן ועובדים על כל הר נכוה ותחת כל עץ רענן ויחסו להם יכולת וממשלה משותפת עם האל ית'. והיה העולם מתגלגל בזאת האמונה הרעה עד דור הפלגה ואז הפלינו במרד ועמדו ביניהם נביאי שקר מתנבאים בשם הכוכב ואומרים מול פלוני או כוכב פלוני מצוה כך וכך ואז נעדר מציאות השם ית' וכל נפרד מקרב שכלם לו' לא ידענו את ה'. אמר נבל בלבו אין אלהים והוא שאמרו עליהם במדרש (33) 'סו' 'ס' נח סנ"ח סו' ו' שאמרו אף אנו עושים ע"ז וחרב בידה כביכול כדי להרגו. ואצל רבותינו כשיזנח על הנפרדים לשון הריגה הראה ענינה דמיון ומשל לציור קיום מציאות אלא שיחלישו כח ממשלתו כמו שביארנו בקצת חיבורנו במאמר החכמים

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

במס' חגיגה (ד"ט"ו ע"ה) על מטטרון אפקה ומחיהו כלומר שהחלישו את
 כחו בצירוף וכשינוח לשון הריגה אם על איזה נפרד אם עליו ית' עניינה דמיון
 ומשל על ציור ובטול מציאות וזה היה בזמן דור הפלגה והוא ענין המגדל
 אשר בנו ראשו בשמים אבל לא ראו את ה' נצב עליו. והוא אצלי הרמז
 באומרים (ס"ג ע"ב) על המגדל שליש נבלע שליש נשרף שליש קיים רמז
 לדעתי על ענין שלשה עולמות שהעליון מהם הוא רמז על הנפרדים ועליו
 אמרו שנבלע ר"ל שנתכסה מהם ולא השינו בו דבר והוא מלשון אם אמר
 איש כי יכולע. והשני והוא עולם הגלגלים בשכוש והוא משל על השריפה
 כמאמרם ז"ל (צחגיגה ד"ג ע"ה) יצא אש מחשמל ושרפו שנשתבש בהשנתו
 והוא ענין עוף שהיה פורח עליו מיד נשרף כלומר שאף קלי ההבנה ומהירי
 הלימוד לא היו עומדים מפניו אבל היה מעמידם לשעתם בחזקת משובשים.
 ועל השלישי והוא עולם היסודות אמר שהוא קיים כלומר שבאה השנתם
 עליו ביושר. והוא רמז אצלי באומרו והחמר היה להם לחומר כלומר שלא
 נשתנה להם בזה דבר כי חמר וחומר הכל אחד אצל הלבנה והוא ענין
 הרמז בלבנת הספיר היה להם לאבן נ"ל שנשתבשו בענינו. וכבר ידעת
 שהלבנה הוא דבר חדש מעשה ידי אומן ויחסו בה היותה כאבן שאינו מעשה
 ידי אומן. והיה זה אמנם בדור פלג שעברו בלידתו אלף ותשנ"ו. ועם כל
 זה היו בכל הדורות יחידים מחזיקים בכרית ובאמונה ולא נתפרסמו אצלינו
 זולתי בקצת הדורות שהיו שם יחידים ונכבדים ונקובי שם. והם בזמן הראשון
 אדם ושת ובזמן שמאנוש עד דור המבול חנוך ומתושלח ונח. ובזמן שמן
 המבול עד הפלגה שם ועבר וכל אלה היה להם אחוזת מרעים רבים ונכבדים
 נמשכים לדעותיהם דרך למוד. לא זכו כל כך להשפיע דרך דרשת רבים
 וההשתדל להפוך אל העמים שפה ברורה רק דרך למוד בבתיהם לנמצאים
 ולהנמשכים אחריהם ואע"פ שבאה הקבלה בשם ועבר שהיו אוכלוסי הנמשכים
 אחריהם מרובים. מ"מ רוב העולם נמשכו אחר אותם האמונות הנפסדות
 והיה העולם מתנונה והולך והולך וגדל בעקבות האמונות הרעות בהם ובני
 עליה הולכים ומתמעטים עד שהגיע הזמן לאברהם אבינו ע"ה שנולד אחר
 הזמן הנז' קצ"ב שנים. הוקדש מרחם ומלידה ומבטן ומהריון מבית אסורים
 יצא למלך ומאור כשדים ניצול להציל עם עצום עושה דברו לכפר על עם ה'.
 ולהשיב את נדחו בתחילת למודו ננלה טוב מזנו ונתפרסם יושר הכנתו עד
 שכל יודעין קוו לו הבינו לאחריתו והוא אצלי אומרים ז"ל עליו (צנדרים ד"ג)
 ע"ה צ"ב ס"ג וס"ד) בן שלש שנים הכיר אברהם את כוראו רומז על פרסום
 הכנתו והיות כל העולם מכירים אחדותו הצליח בלימודו והשיג עד תכלית
 מה שאפשר לפי טבעו. והיה אז אברהם אע"ה בן ארבעים שנה. והוא
 אומרים ז"ל במקום אחר בן ארבעים שנה הכיר אברהם אה בוראו וכשראה את
 עצמו שלם עם ראותו קלקול בני דורו לבשתהו רוח ה' וקנא בחכמתו בשם
 ה' וקבץ אלפים ורכבות לעבוד את ה' וליחד את שמו בעולם לבער אלילים
 מן הארץ והיה זה בשנת נ"ב ללידתו והיא שנת יציאתו מחרן ונשלמו אז
 מהשנים אלפים שנה. והם נקראים אצל רבותינו (ס' חק דנ"ז ע"ה). שני
 אלפים תהו שלא היה שם מי שקורא בשם ה' להשיב רבים מעון עד בוא
 אברהם אע"ה. ואז התחילו שני אלפים תורה וקראו את שלאחריהם ימות
 המשיח לומר שהם הימים שתיחל האומה בהם ימות המשיח לא שתעדר
 התורה בכך חלילה לאל משוב דברו אחר בכישול דת. ניתנה מראשו לעולמי
 עד כל ימי שים אדם עלי הארץ ואמר אחד חרוב ורוצה בו לפי דעתי על
 אחד מן הששה רומז בו על רוב צרות ומבוכות מיועדות לאלף הששי מצד

קבלתם. לא שיכוין בזה ענין חדוש דת ולא ענין חורבן עולם יהיה מה שיהיה מחורבנו וקיומו כדצוין הגורו והאומר עם היות בואת ההגדה רמזים אחרים לקצת מפרשים. עם לשבע חכמות ויהיה אלפי מלשון ואאלפך חכמה ויזכרם וזנות וזנות עד השביעית שלא תושג רם בשוללות כל דבר גופני. והוא המשל לחרבן על דרך אומרו ז"ל (ערוזין דכ"ד ע"ה) אין התו' מתסיימת אלא במי שממית עצמו עליה. וכן מה שאמרו הפלסופים. הרוצה להחיות את נפשו ימותה והרוצה להמית יחיה אם לשנות האדם שהם שבעים ויוקח לשון אלפים במקום עשירות להסתיר. וכבר יצאנו מהכונן להציל המאמר לפי דרכינו מכף מלעיג ומתנבל ומחייב מלבו מצידה שטענות מתנגדות.

ונשוב לעניינינו והוא שאם כל זה לא היה עניינו של אברהם אע"ה בדרך ציווי נבואיי ושיהיה שלוח מאת השם ית' עד שיאמר להם כה אמר ה' או כה מצוה ה' לכם. אבל היה דרך למוד והודעת האמיתו' ברוח הקדש ולכתו הנה והנה בארצות לדרוש להם תורת ה' ולהביא אותם במסורת חברית בגדל העיון והשפעתו להם וחיבור ספרים כביטול אמונותיהם הרעות ובקיום עבודת האל ית'. וכבר ידעת ההבדל שיש בין הנבואה לרוח הקודש סוף דבר התגבר ונצח מלכים אדירים בחכמתו והשיב רוח העולם לאמונת ה' ית' ולא בפניות העיוניות לבד המציאות השם ית' ואחדותו והסתלק כל גשמות ממנו ית' אבל על הפניות התורית גם כן. והוא אצלי מ"ש (צ"ג ס"ד) קיים אברהם אע"ה כל התורה כולה אפי' עירובי חצרות. רומז על הדבר הקל שבכל איסור שבת כלומר שכל הענינים הנמסרים בענין השבת שבהם אמונת החידוש שהיא הפינה הגדולה שבפניות הדתיות למד ומסר לעם הקדוש. וזהו ג"כ אצלי מה שאמרו ז"ל במקום אחר (צ"ג ס"ד ע"ג) בזה הענין בעצמו קיים אברהם אע"ה את כל התורה כולה אפי' עירובי תבשילין שהוא הדבר הקל שבכל ענייני המועדות.

רומז להיות ענין מועדות נגדר אחר אמונת השבת והענין שהמועדות כולם ענינם סובב על ענין יציאת מצרים שבהאמת ענייניהם יאמינו פניות דתיות בענין גמול ועונש והשגחה ושינוי הטבעי' שהכל נמשך אחר אמונת החידוש וכאשר השלימה כוונתו היה אברהם אע"ה בן נ"ב שנה כמו שכתבנו ולסוף מ"ח שנה שהיה הוא בן ק' שנה נולד יצחק כדמותו וכצלמו על ברכיו ונדל בחק הנהגתו למדו יושר הנהגותיו והליכותיו הליכות אלי מלכי בקודש ומסר לו סודות חכמתו וקיותו ותורתיו וכן יצחק ליעקב ויעקב לבניו ובפרט מינה על זה לראש ולקצין השלישי שבבניו הוא לוי הנלוה אל ה' הוא וזרעו לשרתו ולכרך בשמו. ואחר זה באורך הזמן לפי מלאת רל"ח שנה לפרסם אברהם אע"ה אמיתת יחודו ית' בעולם. נתגלגל הדבר וירדו למצרים ועמדו שם רד"ו שנים והארץ ההיא היתה תוהו ובהו וחשך על פני הארץ ארץ לא מטוהרה היא ארץ מגוללה בדמי האלילים ושאר האמונות הרעות על תכלית הרע והיה בטול מציאותו ית' כדבר האמור למלך הבלעיל לא ידעתי את ה' וחזרו רובם לסורם הרע הוין משבט לוי כמו שאמרו ז"ל מעולם לא עבד שבט לוי ע"ז. ויחמול ה' על עמו לזכור להם ברית אבות וישלח נביא אמת משה רע"ה ויוציאנו ממצרים ונשלמו אז מן השנים ב' אלפים ותמ"ח מ"ח הנשארים שמלידת יצחק לאברהם מואת הנפש אשר עשו בחרן שהוא השלמת הב' אלפים עד לידת יצחק ות' שמליד' יצחק עד יציאת מצרים והוא ע"ה קבל את התורה בשנת שני אלפים ותמ"ט בששה בסיון ולימד דעת את העם ואזן ותקן וחקר עד שהשיבם לאמונה הישרה תחילה באמונת מציאותו ית' ואח"כ בהאמת תורתו ומצותיו כדרש (במילתא ס' יתרו ס"ה) משל למלך שנכנס למדינה

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

יצאו בני המדינה לקראתו ואמרו לו גזור לנו גזירות אמר להם קבלו מלכותי ואח"כ אני גזור עליכם גזירות כך אמר הקב"ה אנכי ה' אלהיך כו' כלומר שתאמינו מציאותי ואח"כ לא יהיה לך ושאר הדברות. והוא אצלי אומרם ז"ל בברכות (ד"ג ע"ג) ואולם חי אני מלמד שאמר לו הקב"ה למשה החייתני בדבריך כלומר שהעמדתני אצלם במחויב המציאות. כי כמו שצויר ביטול מציאות הנפרד יקרא בלשון הריגה כמו שביארנו (ח"א ונ"ב) צסקמנתו לספר בית סחוקים צחי' לנדויס ד"ג ע"ח יע"ס) [ן' כ"ט ע"י לעיל צלחט הספר וסס תמלחט נדפס] כן הודעת התאמתות מציאותו אחר העדרה מהם יקרא דרך משל תחיה ועל זה אמר החייתני כלומר פרסמ' התאמתות מציאותי והעמדתה אחר שנשכחה מהם והוא הרמוז בראשית נבואתו אהיה שלחני אליכם. נתן השם ית' על ידו לוחות הברית והתורה והמצוה. והתנבא נבואה מפורסמת שלוחה לעם מאת ה' ית' נבואה שלימה אשר כדמותה לא נהייתה ואחריה לא תהיה כן. ואע"פ שנאמר לו ע"ה נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך אין ענין כמוך בדמיון גודל הערך חלילה שהרי אמר ולא סם נביא עוד בישראל כמשה אבל מה שאמר זה על מין הנבואה והוא שתחילה אמר כי אתה בא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך לא תלמד לעשות כתועבות הגוים לא ימצא כו' קוסם מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעונני' כו' ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך נביא מקרבך מאחיד כמוני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון כלומר כמוני במין הנבואה ושיסיר מעליכם צורך הקסם וצורך ההבטה אל משפטי הכוכבים. ויש מפרשי' בו כמוני שאני מקרב אחיד כלומר שלא תצטרך לעם נכרי ללכת בחקות הגוים אשר לא ידעת אתה ואבותיך. לא שיאמר כמוני לדמיון גודל הערך חלילה דלא קם לפניו נבוא כמוהו ואחריו לא יהיה. ואולי יקשה עליך אומרם (צסקני צסקוס' תחת צרכה) דבישראל הוא דלא קם אבל בא"ה קם ומנו בלעם:

ואולם הט' אונך ושמע ממני ביאור זה הענין אע"פ שכבר ביארנוהו בקצת חיבורינו. והוא שכבר ידעת מספר החכמים שהשלם מעיקר יצירתו בכח השכלי עם היותו בלתי שלם בעיקר יצירתו בהכנת הכח המדמה הוא יהיה לפי טבעו חכם אם יתעסק וישתדל בצורכי הלימוד אבל לא יהיה לו מבוא כלל בנבואה. ואם הוא בהפך ר"ל היותו שלם מעיקר יצירתו בהכנת הכח המדמה עם היותו בלתי שלם בהכנת הכח השכלי או שהיה שלם גם כזו או שלא השלים עצמו בלימוד הוא יהיה כחו בקסם ובחלומות צודקים ובהנחת הנימוסים ומפליא בפתרון חלומות אם הוא מן היודעים אע"פ שאינו שלם והוא מכת הקוסמים ונביאי השקר. ואם לא למד היה כחו בהנהגות מדיניות. וכשהיה שלם מעיקר יצירתו בשני אלה הכוחות וישלים נפשו בכל מיני השלמות. אם יגיעו רצון האלהי להיות יפע אלהי שופע על המדמה ועל השכלי יתנבא והוא מכת נביאי האמת. ובלעם כחו המדמה חזק מאד ולא היה הכח השכלי שבו חזק כל כך והוא ששכחו הכתוב בחזק הכח האחד וקראו אותו שתום העין כלומר. פתוח העין ונגזר ממנו לשון מה שאמרו ז"ל עד שישתום ויסתום וכדי שלא הטעה באומרו נופל ונלוי עינים אמרו ז"ל סומא באחד מעיניו היה להודיע שהכח השכלי היה חלוש בו ולהפלות הכח המדמה אמרו ז"ל בישראל הוא דלא קם כו' והוא שאתה יודע שתורתנו השלמה באה להשלימנו בכל מיני השלמות הן בשלמות המדות הן בדעות המושכלות והעיוניות. ושאר תורות האומות הקדומות ודתיים אין עניינם רק הנהגות המדינה ונימוסים מונחים מצד בני אדם יודעים בענייני ההנהגות המדיניות

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ד

וּנְמַצָּא אִם כֵּן שֶׁאֵנָּחְנוּ ג"כ צְרִיכִין נְבִיא אֵמֶת שֶׁלֶם בְּשָׁנֵי הַכְּתוּבֹת לְהַשְׁלִימָנוּ
 בְּעֵינֵי תוֹרָתֵנוּ הַקְּדוּשָׁה הַכוֹלֶלֶת כֹּל הַנְּהַגָה מְדִינִית וְכֹל דַּעַת מוֹשְׁבֵל וְשֹׂאֵר
 הָאוֹמוֹת הַזֵּן ר"ל הַקְּדוּמוֹת לֹא הָיוּ צְרִיכִין רַם לְנִבְיָא מְנַהֲיִגִים הַנְּהַגוֹת מְדִינִיּוֹת
 וְנִמוּסִים נּוֹלָדִים מִשְׁלֵמוֹת הַמְּדָמָה וְיִסְפִּיקֵם זֶה לְפִי עֵינֵן דְּתוֹתֵיהֶם הַסְּפָקָה
 שְׁלִימָה וְהִיא אִם כֵּן בְּלַעַם לְפִי הַצּוֹרֵךְ בְּאוֹמוֹת הַסְּכֵלִיּוֹת שֶׁלֶם מִצַּד הַכֶּנֶת
 טִבְעוֹ כַּמִּשְׁרָ ע"ה לְפִי הַצּוֹרֵךְ בְּאוֹמָה הַנִּכְבָּדָת . וְהוּא אֲצִלִי ג"כ עֵינֵן אוֹמְרִם
 ז"ל בְּמִס' רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ד"ח ע"ג) בְּנִבְיָאִים הוּא דְלֹא קָם אֲבָל בְּמַלְכִים קָם
 וּמְנוֹ שְׁלֵמָה וְהוּא שֶׁהִנְבִיא וְהַמֶּלֶךְ שְׁנֵיהֶם מְיוֹחָדִים לְהַנְּהַגַת הָעַם וְאֹמֵר שֶׁכֵּל
 מִה שֶׁצְרִיךְ לְמֶלֶךְ בְּהַנְּהַגַת עַמּוֹ בְּיוֹשֵׁר וּבִמְשַׁפְּטֵי יְהִיָּה שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ ע"ה שֶׁלֶם בּוֹ
 כְּמוֹ שְׁהִיָּה מִשֶּׁה לְמַה שֶׁצְרִיךְ לוֹ בְּהַנְּהַגַת הָעַם וּבַהֲדוּעַת הָאֵמֶת לֹא שְׁהִיָּה שְׁלֵמָה
 בְּמִדְרַגַת מִשֶּׁה חֲלִילָה אֵין עוֹד מַלְבָּדוֹ . וְכֹכֵר הָעֵתָקְנוּ מְכוֹנְתֵינוּ לְבִיאוֹ נִכְבָּדִים :
 וְנִשׁוּב לְדַרְכֵינוּ וְהוּא שֶׁהִנְבִיא בְּצִוּוֵי אֱלֹהֵי שְׁלוֹחַ מֵאֵת ה' לְעַם הַקְּדוֹשׁ
 בְּמוֹפְתִים גְּדוּלִים וּבְאוֹתוֹת חֹזְקִים נִתְפָּרְסְמוּ לְכֹל שׁוֹמְעֵיהֶם וְכ"ש לְרֹאֲיָהֶם
 כִּי מִה' הִיָּתָה לוֹ וְכִי יָד ה' נִנְעָה בּוֹ בְּאוֹמְרִם עַל כְּרַחֵם אֲצִבַּע אֱלֹהִים הִיא
 לֹא מִחֲכֵמַת אָדָם רַק פְּלֵא יוֹעֵץ אֵל גְּבוּר אָבִי עַד אִישׁ מִלְחָמָה קְנוֹא וְנוֹקֵם
 וְעַם מְרוֹת אֲנָשֵׁי הַמוֹנֵם תְּמִיד עֵינֵי ה' מְשׁוֹטְטוֹ בְּהֵם מְאִירִים לְחֵם כִּסְפִירִים
 לְאוּרִים יִלְכוּ חוֹשֵׁךְ וְהַפְּלִיגִי לְהַזְהִירֵם בְּמִצְוֹת ה' תְּמִיד לְהַרְחִיק מֵע"ז לְרוֹב
 הַצְּמֵדָם וְהַדְּבִקֵם בָּהֶם דוֹר אַחַר דוֹר . וְאוֹלָם תִּתְפַּלֵּא בְּעַל חֵסֶם אֵיךְ הָיוּ
 מִתְמַיִדִים בְּטַעוֹת כֹּל כֵּךְ דוֹר אַחַר דוֹר . אֲבָל תַּדַּע שֶׁטִּבְעַת הַהֶמְוֵן קָרוֹב
 לְהֵאֱמִין בְּמַה שֶׁהִשְׁיֵנוּ יוֹתֵר מִשֶּׁאֵינוּ מְאֵמִין בְּמַה שֶּׁאֵינוּ מְשִׁינּוּ וְלִכֵּן הִיָּה
 הַטִּבְעַת מִתְקָרֵב לְע"ז שֶׁהִיָּה נִמְשַׁכֶּת אַחַר הַגְּלַגְלִיּוֹת וְהוּא שֶׁאֵמְרוּ בְּאֵלֵה הַדְּבָרִים
 רַבָּה שְׂמָא תֹאמַר הָאוֹמוֹת יֵשׁ לָהֶם כְּמַה לִּישְׂאֵל אֲנִי בְּמַה אֲשַׂאֵל הַח"ד נִבְיָא
 מְקַרְבֵךְ בּוֹ כ"ש עִם הַשִּׁינֵם הַצְּלַחָה עִמָּהֶם כְּמֵאמַר קִשִׁי הַעוֹרָף אֲבוֹתֵינוּ וּמֵן
 אִז חֲדַלְנוּ לְקַטֵּר לְמֵלֶאכֶת הַשָּׁמַיִם וְהִסֵּךְ לָה נִסְכִּים חֲסַרְנוּ כֹּל . וְכֵן אֹמֵר הַנְּבִיא
 עַל כֵּן יִזְכָּח לְחַרְמוֹ וְיִקְטֵר לְמַכְמַרְתּוֹ כִּי בְּהֵמָה שֶׁמֵן חֲלָקוֹ וּמֵאֲכָלוֹ בְּרִיאָה וְהוּא
 שֶׁנֶּאֱמַר לְאַחַד מֵן הַחֲכָמִים בְּפִרְקַת חֵלֶק (דק"ג) אִי הָיִיתָ בְּהַהוּא דְרֵא נִקִּיטָת
 שִׁפּוֹלֶךְ וְרֵהִיטָת בְּתֵרָה וְהוּא שֶׁהִיָּה צִיר הַתּוֹרָה סוֹבֵב עַל זֶה תְּמִיד בְּאוֹמְרוֹ וּפֵן
 תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשָּׁמַיְמָה בּוֹ וְהוּהוּ הוּא ע"ה מוֹסֵר הַתּוֹרָה וּפְקוּדֵיהָ וְסוּדוֹתֶיהָ
 וְגִנְזֵיהָ לְאַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וּפְנַחֵם וְיֹאשֻׁעַ וְלוֹזָקִינִים הַנֶּאֱמַר עֲלֵיהֶם אִסְפָּה לִי
 שִׁבְעִים אִישׁ בּוֹ וְלֹכֵל הָעַם וְהוּא מִה שֶּׁאֵמְרוּ בְּמִס' עִירוּבִין (ד"ד ע"ג) כִּיצַד
 סִדֵּר הַמִּשְׁנָה בּוֹ .

וְהַעוֹלָה מְדַבְּרִיהֶם הוּא שֶׁמֵרַע"ה הִיָּה מְקַבֵּל אֶת הַמִּצְוָה עִם כֹּל פִּירוּשֵׁיהָ
 וְעֵינֵינָהּ וְהִיָּה כּוֹתֵב בְּמִצְוֹת ה' עֵיקֵר הַמִּצְוָה וְעֲצֻמוֹתָהּ בְּתוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב וּבִיאֹרֵיהָ
 הִיָּה מְלַמֵּד עַל פֶּה וְהוּא עֵינֵן תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה . כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר דֶּרֶךְ מִשַׁל
 שְׁהוּא ע"ה כֹּתֵב בְּתוֹרָה עֵיקֵר מִצְוֹת הַסּוֹכָה וְהוּא עֵינֵן דְּכַתִּיב בְּסוֹכוֹת
 תִּשְׁבוּ ז' יָמִים אֲבָל לְמַעַל מֵעֲשָׂרִים וּלְמַטָּה מִי"ד וְשִׁיעוֹר הָאוֹרֵךְ וְהַרוּחַב
 וְהַחִיּוֹב וְהַפְּטוֹר וְלִבּוֹד וְדוּפֵן עֲקוּמָה וּבְמַה מִסְכְּכִין וּבְמַה אֵין מִסְכְּכִין וְכִיּוֹצֵא
 בְּאֵלוֹ הִיָּה מְלַמֵּד עַל פֶּה כְּלוֹמֵר הַקֵּב"ה צִיּוּה בְּסוֹכָה וְאֵין סוֹכָה אֵלֹא בְּדֶרֶךְ
 זֶה וְכֵן בְּכוֹלָם וְהִיָּה סִדֵּר לְיִמּוּדוֹ שֶׁתְּחִילָה הִיָּה מְלַמֵּד לְאַהֲרֹן וְאַחֲרָיו נִכְנָסִים
 אֲלֵעָזָר וְאִיתְמַר וְלִמָּד לָהֶם בְּמַעֲמַד אַהֲרֹן וּבְנָיו בּוֹ וְאַחֲרֵיהֶם נִכְנָסִים כֹּל
 מִי שִׁירְצָה מִהֶמְוֵן הָעַם וּמִלְמַדָּה לָהֶם בְּמַעֲמַד כֹּל הָרֵאשׁוֹנִים וְאִז הִיָּה מִשֶּׁה
 יוֹצֵא וְאַהֲרֹן מְלַמֵּד לְכוֹלָם פַּעַם אַחַת וְהִיָּה אַהֲרֹן יוֹצֵא וְאַלְעָזָר וְאִיתְמַר חוֹרוֹן
 וּמִלְמַדֵּן לֹזָקִינִים וְלָעַם וְאֵין הַבְּנִים יוֹצֵאִים וְהֹזְקִינִים חוֹזְרִין וּמִלְמַדֵּן לָעַם וְנִמְצָאוּ
 כּוֹלָם לְמַדִּים הָעֵינֵן מְזוֹלָתָם אַרְבַּעַת פַּעֲמִים אַהֲרֹן מִפִּי מִשֶּׁה אַרְבַּעַת פַּעֲמִים
 וּבְנָיו מִפִּי מִשֶּׁה ג' פַּעֲמִים וְאַחַת מִפִּי אַהֲרֹן וְהוֹזְקִינִים מִפִּי מִשֶּׁה ב' וְאַחַת מֵאַהֲרֹן

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

וא' מכניו ואחת מפי הזקנים. ויאושע כבר ידעת שלא היה זו מתוך האהל וכבר שמעה הוא ד' פעמים ממש וכן פנחס היה עם בני אהרן ובעת זקנותו והבינו לאחריתו בקרוב קץ אנושותו מסר סודות התורה והלכותיה עם כל ענייני תורה שבע"פ ל'יאושע ובסוף ארבעים שנה ל'ציאת מצרים שהיה סוף ב' אלפים ותפ"ח ל'בריאת עולם כיום השבת בשעת המנחה נעלם ענין כבודו ונראה שם את פני ה' וישב שם עד עולם. ויאושע היה להם לראש ולמנהיג מדריכם בחיים ומלמדם להועיל. וכבואו עתו מסרה לזקנים גם כן ולא לאותם שבעי' זקנים שבימי משה שכבר הלפו והלכו אלא לאותם זקנים שבימי ושנשארו אחריו הנאמר עליהם ויעבוד ישראל את ה' כל ימי 'יאושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי 'יאושע לא נודע להם מספרם ולא ענינם אלא שעתניאל בן קנז היה מהראשונים והיה בזמן 'יאושע והיה מופלג בדורו עד מאד דרך הפלגה אמרו במסכת תמורה (דע"ו) דאלף ושבע מאות קלין וחמורין ונזירות שוות ודקדוקי סופרי' נשתכחו בימי אבלו של מרע"ה וכולן השיבם עתניאל בן קנז מתוך פלפולו.

ולפי ענינם ענין משנה זו השופטים אע"פ שהיו דורות אחרי' נכללים הם בכלל הזקנים והרי נאמר עליהם ויקם ה' שופטים ויושיען והתשועה סבתה בה בהנהגתם הטובה ובהדריכם אותם ללכת בדרכי התורה השלימה אשר נאמר עליה תורת ה' תמימה משיבת נפש. או שמא אף בדורות השופטים היו עמיהם זקנים והיה עליהם הכהן מאחרוני הזקני' לדעתנו ממוצע בין זמן הזקנים לזמן הנביאים והגיע אז זמן הנביאים ונמסר' לשמואל התורה מעלי וחבריו ומהם לדוד וחבריו שהיו עמו זקנים ונביאי' ומהם לשלמה ולחבריו ואז הגיע זמן בית ראשון ועברו מן השנים אלפים ותתקכ"ח שנה ונמסרה הקבלה משלמה לחבריו לאחיה השילוני ושאר הנביאים שבימי שהתנבאו בימי רחבעם ומהם ליהוא בן חנני וחברין שהתנבאו בימי אסא ומהם לאליהו בן ימלה (וה"ל יחזקאל) וחבריו שנתנבאו בימי יהושפט וכן עובדים בימי אחאב ומהם לאלישע וחבריו שהתנבאו בימי יהושפט ויהורם ואחזיהו ומהם ליהודיע וחבריו שהתנבאו בימי יואש ומהם לזכריה בן יהודיע וחבריו שהתנבאו באותו זמן גם כן ומהם להושע וחבריו ומהם לעמוס וחבריו ומהם למיכה המורשתית וחבריו וכל אלו הארבעה נתנבאו בימי ד' מלכים עזיהו יותם אחז יחזקיהו על הדרך שהזכרנו ומהם ליואל וחבריו ומהם לנחום האלקושי וחבריו ומהם לחבקוק וחבריו ושלשה אלו נתנבאו בימי מנשה על הסדר שהזכרנו ומהם לצפניה וחבריו שהתנבאו בימי 'אשיהו וכדורו של ירמיהו כמ"ש רז"ל שלשה נביאים נתנבאו באותו הדור ירמיהו וצפניה וחולדה. ירמיהו היה מתנבא בשוקים וצפניה בבתי כנסיות וחולדה אצל הנשים ומהם לירמיהו וחבריו ומהם לברוך בן נריה וחבריו שנתנבאו בימי יהויקים ויהויכין וצדקיהו כמו שתראה ברוב נבואותיהם הזמן שנתנבאו בו אם במקראות אם במדרשי הקבלה התלמודית ואז הגיע זמן הגלות למלך יהויכין ולמלך צדקיהו ונמסרה הקבלה ליחזקאל וחבריו ואז השלימה זמן בית ראשון ופסקה המלכות מבית דוד והיה מהם עד זה הזמן דור אחר דור שלמה רחבעם אביה אסא יהושפט יהורם אחזיהו יואש אמציהו עזיהו יותם אחז יחזקיהו מנשה אמן 'אשיהו יהואחז יהויקים אחז יהויכין אחזיהו יכניה וצדקיהו אחזיהו וכל הגלות ככל הוליד יכניה את שאלתיאל ושאלתיאל הוליד את זרובבל ואחריו לא נמצא בהם בכתוב מושל במלוכה אבל שנמשכה המעל' דור אחר דור בראשי גליות החזק מורעם ומשורש מעלתם מדרך קבלה חוסה ואמתית עוד מהם בחזקת הקבלה הנזכרת גדולי נשגנו שבנרבונוה וכן עברו בזמן החרבן ממלכי ישראל כ"א

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ה

אחרים והם שאול ואיש בושת ירבעם הודו בעשא אלה זמרי עמרי אחאב
 אהזיהו יהורם יהוא יהואחז יהואש ירבעם בן יואשיה זכריה בן שלום מנחם פקחיה
 פקח בן רמליהו הושע בן אלה וכל אלו היו מלכי ביאודה ובישראל מלבד השופטים
 שאחר יאושע זומן יאושע ומרע"ה וקצת נביאים שהיתה הנהגתם כעין מלכות:
 ונשוב לדרכינו והוא שבזמן חורבן בית ראשון עברו מן השנים ג' אלפים
 ושל"ח שהרי ת"י עמד בית ראשון בכנינו וכשתוסיף על אלפים ותתקב"ח
 שבידך מבריאת העולם עד בניין בית ראשון יהיו ג' אלפים ושל"ח. ונמסרה
 אז הקבלה לעזרא וחבריו שהם חגי זכריה וכבר ידעת שמלאכי הוא עזרא
 (מגיל' דט"ו) והם היו נביאים. ואע"פ שאין נבואה שורה בחוצה לארץ. אולי
 התחילו במדרגת הנבואה בארץ. וכל שהתחילה בארץ אף היא שורה בחוצה
 לארץ. וכן תרגם יונתן ביחזקאל מי הוה הוה פתגם נבואה מן קדם ה' ליחזקאל
 בר בוזי דהוה בארעא דישראל תב תניינות ואיתמלל עמיה במדינת ארע
 כשדאי. ודע ג"כ דיש קצת הבדל במדריגת הנבואה באומרו מי הוה הוה
 פתגם נבואה מן קדם ה' לאומרו ואיתמלל עמיה ואף זה ברוב השתדלו'
 ובקושי ואל זה רמזו לדעת באומרם ז"ל (וסו' ח' זמנילת' ס' ז' וסו' ח' זילקוט זניס
 יחזקאל) אין השכינה שורה על הנביאים בח"ל וכשנדבר להם בח"ל לא נדבר
 עמם אלא על מקום שנאמר על נהר כבר. וכן ואני הייתי על אוכל אולי
 וכן ואני הייתי על יד הנהר. והתכוון כזה המאמר שהוא אמר דאין הנבואה
 שורה על הנביאים ואומרו אין הנבואה שורה ענינו על תכלית מדריגת הנבואה
 ואומ' על הנביאים ענינו אע"פ שהתחילה נבואתם או הכנתם ושלמותם בארץ.
 ואח"כ אמר וכשהוא נדבר עמם כל' שהוא לשון חלק של נבואה ולא תכלית
 נבואה ואמר שאף גם זאת במקום טהור. והוא ענין השתדלות הכנת עצמו
 וכחותיו אליה ופנתו מכל טרדה והבן זה. ומכאן נרא' שלא נחשב דניאל
 במדריגת הנביאים עם היותו גדול במושכלות והיות כחו המדמה בתכלית
 השלימות ומגיד נפלאות בעתירות. עם היות לנו בזה דעת אחרת בפתיחת
 ספר תהלים (עו' לעיל) ופירוט סו' ה' חזק' ו' כ"ט)

סדר אנשי כנ"הג

ונשוב לדרכינו והוא שהיו בעת החורבן חכמים גדולים עד להפליא
 החדש והמסגר דניאל חנניא מישאל ועזריה בן חכליה ישוע שריה בן רעליא
 מרדכי זרובבל וחרבה כיוצא בהם. והם הנקראים אנשי כנ"הג ואז נכנה בית
 שני ועברו מן השנים בכנינו ג' אלפים ות"ח שנה שהרי ע' שנה עמדו
 בגלות בבל וכשתוסיפם על ג' אלפים ושל"ח שבידך מבריאת העולם עד חורבן
 בית ראשון יהיו ג' אלפים ות"ח. ואז נסתלקה הנבואה לרוב טרדותינו
 במלחמות המונעות השלמות במקצת והוא אצלי קצת הרמז לקצת דברים
 האמור עליהם במס' יומא (דכ"ה ע"ג) שהיו חסרים מבית שני אלא שנקר'
 עדין זמן אנשי כנ"הג מעט זמן והוא בתחילת בית שני כל ימי עזרא שהיה
 כ"ג ראשון לבית ב' וכל ימי שמעון הצדיק שהיה ג"כ כהן גדול אחר עזרא
 והוא היה ממוצע בין זמן אנשי כנ"הג לזמן חכמי התלמוד דהיה אחרון לאנשי
 כנ"הג וראשון לחכמים. והיה בזמן אלכסנדר שהשמיד מלכי פרס בשנת
 ארבעים לבנין בית שני. והוא שבשנת ל"ד לבנין הבית שנכנה במלכות דריוש
 מלך פרס. יצא אלכסנדר מלך יון למלחמה על דריוש והתחיל בכבוש מלכותו
 ובאותה שנה כיבש עילם המדינה שהיתה ראש למלכות פרס. ובשנת ארבעים
 לבנין מלכו בכל פרס ואז נשתקע שם מלכות פרס והתחיל מלכות יונים
 ובקש להשמיד ירוש' ובית המקדש בשנת ארבעים לבנינו. ויצא לפניו שמעון

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

הצדיק (כדויתא ציונא דס"ט ע"ה) והוא היה יהושע בן יהוודק. (ח"ס ונ"ל וכו')
 היה מיוחסע צן יהודק וכמ"ס לעיל צמ דוק) וכשראו הדרו ונשאו מפני שדמות
 דיוקנו היה רואה לפניו במלחמו' ונוצה והשלים עמו והתנה שיהיו מונים
 שטרותיהם לתחילת מלכותו שהוא ש"פ שנה קודם החרבן. ודע שכל הזמנים
 שהוזכרו עד סוף זמן הנביאים והוא זמן חורבן בית ראשון לא ראו עצמם
 צריכים לכתוב דבר מן הראוי להיותו נמסר בעל פה. ולא היה להם כתוב רק
 התורה והנבואות כי כל הצריך להם מכאורי המצות התלמודים הכל היה
 נמסר להם איש מאיש בשלמות ומה שהיה מתחדש והצטרכו בו להתכוננות
 לפי חידוש הענינים נמסרו להם העקרים והמדות שמהם היו מוציאים
 תעלומותיהם לאור ומבררים כל הדינים ומה שלא הספיק בהם בו ההקש
 והסברא. לפעמים היו הולכים בו אחר הרוב באומרו אחרי רבים להטות.
 ולפעמים היתה הנבואה מבררת להם כל תעלומה כמו שידעת מדברי קצת
 חכמינו השלמים שהנבואה תגיד השגות עיוניות לא תוכל העין להשיגם כל
 שכן הסברא. כי כמו שיגיע לכח המדמה השגה מה שלא יגיע אליו מן
 החושים כן יגיע לכח השכלי השגה מה שלא ישיגו בעין ובהקדמו' ובהקש
 ובסברא. אבל מ"מ הם היו נושאים ונותנים בדרכי ההקש והמדות והסברא
 להוציא לאור תעלומותיהם וכ"ז באין מחלוקת ביניהם כלל כי היו אז נמסרי'
 לנביאים וסרים למשמעתם ונשמעים אליהם. ולפעמים היו סומכין על דברים
 שחיה ענינם מקובל להם שכך היא הל"מ והוא בדבר שאין העין והסברא ולא
 אחת מהמדות שהתורה נדרשת בהם שולמות בו. ולפעמים נ"כ היו סומכין
 קבלותיהם במקראות דרך אסמכתא בעלמא והכל היה נשאר להם דרך מבלה
 מאיש לאיש עם מה שיחדשו להם מנהיגיהם לפי הזמן ולפי הצורך המתחדש
 בלא מחלוקת.

ומה שאמרו חכמי המשנה בששי למס' שקלים (מ"י) זה מדרש דרש
 יהודיע הכהן גדול כל שהוא בא משום חטא ואשמה ילקח בהם עולות שהבשר
 לשם והעור לכהנים. לא שכתב זה על ספר הוא המקבלים ממנו שלא היו
 צריכין לכך אלא שהם דרשוה מן המקרא הכתוב ביהודיע (ח"ס עין גר"ע סס"ה)
 סס סקלים וצפחור' דכ"ג יע"ס) והוא כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית ה'
 לכהנים יהיו עם שמצאנו בתורה דכתיב אשם הוא אשם אשם לה' ודרשו
 לקיים מקראות הללו שיהא הבשר לה' והעור לכהנים. וכן תפרש בכל כיוצא
 בזה כי הלשון יתיר למה שהוא סיבת הדבר שיקרו לפעמי' פועל הדבר כמו
 שבארנו בקצת חיבורנו ולזה לא תמצא בהוראת איוו הלכה כך אמר נביא
 פלוני או בשם נביא פלוני ואלו לא היה הענין על דרך שכתבנו היה כל
 התלמוד מלא מזה. אבל כשהגיע הזמן לאנשי כנ"הג הכירו בהתחלת חסרונם
 והיו כותבים כל אחד לעצמו מה ששמע מרבו. אם ראשוני ההכמים במה
 ששמעו מאחרוני הנביאי' אחר שהרגישו בהעדר הנבואה והתחלת המחלוקת
 אם הכאים אחריהם במה שהיו שומעים איש מפי איש. והוא מ"ש בראשון
 של יבמות (ד"ו ע"ה) אמ"ר דוסא בן הרכינס על מדוכה זו ישב חני הנביא
 ואמר ג' דברים חדא צרת הבת מותרת לאחים ואידך עמון ומואב מעשרין
 מעשר עני בשביעית ואידך מקבלין גרים מן הקרדוים ומן התרמודיים. ולא
 נודע זה הספור אלא מדרך שנמצא כתוב כן שהרי רי דוסא זה היה בזמן ר"ע
 ומזמן ר"ע לזמן חני קרוב לת"ק שנה. ואע"פ שאמרו שם שר' דוסא בן הרכינס
 שחיה זקן מופלג ביותר הוא הוא שאמר מעיד אני עלי שמים וארץ שעל מדוכה
 זו כו' שמשמען של דברים שבפניא נאמר כן והוא היה המעיד אפשר שכך
 מצא כתוב והעיד מפי הכתב של איזה מומחה שאין לעדות של הוראה דקדוק

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ו

בענין זה כלל. וכיוצא בזה מצאתי בראשון של מגילה (ד"ג ע"ה) תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי הני זכרי ומלאכי, וכמה דורות היו ביניהם וכן זמן יותר מג' מאות שנה אלא שהענין שהוא תרגמו כמו שקבל מרבתי ורבתי מרבתי בשם אותם הנביאים ודוגמתם כפ' כל הבשר (דקי"ג ע"ג) בשמואל אמ"ר אלעזר כמה שאמרו שם אמר שמואל בשם ר"א מנין לכהן טמא כו' ושמואל לא ראה לר"א מעולם אלא שקבלה מרבתי בשמו כמו שפירשו שם גדולי הרבנים: ולגדולי המחברים ראיתי בפ"המ (והוא בקדמתו לס' זענים) שעשה לר' דוסא בן הרבינס שהזכרנו בדורו של שמעון הצדיק ובדורו של ר' עקיבא כפשטות של שמועת יבמות. והדברים מתמהים איך הסכימו הם ע"ה ליחס להם מחיי העולם הזה שיעור כזה ולדבריהם היה להם לו' ביונתן בן עוזיאל כן:

ונשוב לענינינו והוא שבזמן אנשי כנ"הג התחילו לכתוב מה שהיו שומעי' זה מזה כמו שכתבנו בזו של יבמות. וכן מה שנאמר עליהם במסכתא זו בפ"ק מ"א הם אמרו שלשה דברים כו' ועם כל זה היה זה מעט זולת בדברים זרים המציאות ענינם רחוק כי היה לבם רחב כפתחו של אולם והיו נשנעים על טוב מזגם ויושר הבנתם ורוחב לבבם והפלגת שקידתם. וכאשר תמו הדורות ההם ונאסף עזרא הסופר אל עמיו הגענו לזמן אנשי חכמי התלמוד. וראשון שבהם היה שמעון הצדיק שהיה אחרון לאנשי כנ"הג וראשון לחכמים כמו שכתבנו. והתרחבה לו עוד זאת המדה לכתוב עניניו כמו שהוגד מדבריו בזאת המסכתא. וכן שבא מספור דבריו הנכתבים בתלמוד דברים יש להם מבוא והשתלשלות לענייני מסכתא זו באומרים ז"ל במס' נדרים (ד"ט ע"ג) אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד פעם אחת בא אלי נזיר מן הדרום יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים אמרתי לו בני מה ראית להשחית שער זה נאה אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי לשאוב מים מן המעיין והסתכלתי בכבואה שלי ופחו עלי יצרי ובקש לטרדני מן העולם. אמרתי ריקה מפני מה אתה מתנאה בעולם שאינו שלד שסופך להיות רימה ותולעה העבודה הריני מגלחך לשמים אמרתי לו בני ירבו כמותך נודרי נזירות עליך הכתוב אומר נזיר להזיר לה'. ולכאור הענין אחר שנתגלגל שאלו שם מאי שנא טמא משום דאתי על חטא כולחו אשמות נמי על חטא באים. והשיבו כל הנודרים בנזירות נודרים כשהם טועים ר"ל מתוך כעס והקפדה וכשהם טמאים ורבים עליהם ימי נזירות הם מתחרטים ונמצאו מביאין חולין בעזרה. אבל זה מתוך ישוב נדר ופיו ולבו שוים. כלומר שהנודרים מתוך צער ותגר והקפדה כרוב הנודרים בזמנינו זו היא כונה בלתי רצויה ומתחרטים בנקל וכ"ש בחול עליהם סבה מארכת הזמן נדרם על המכוון מהם כשומאת הנזיר שהוא צריך למנות עליה נזירות מתחילה. אבל הנודרים על צד הכונה מעולה והוא בראותם עצמם נמשכים אחר התאוות מתכוונים להכניע יצרים שלא ישתקעו ברוע מעשיהם. הוא נדר נאות ונבחר ועל כיוצא בזה אמרו במסכתא זו נדרים סייג לפרישות (ה"ה ע"ט ר"ג) המחזק ז"ל צ"ס צות הנזירה נחוי' (נדרים ס"ט יע"ט).

סדר התנאים חכמי המשנה המקבלים זה מזה

ואחריו של שמעון הצדיק ע"ה הגיע זמן אנטיגנוס והיה ראשון לשיבת החכמים בזמן בית שני ולא היה לשיבתו בן זוג ומתוך כך לא נפל מחלוקת בישיבתו בזמנו (ה"ה ו"כ ס"ג מהר"י חזקוני חזקוני ז"ל בקדמתו לס' חלת חזנות יע"ט) אלא שכל חבריו ותלמידיו וחכמי דורו היו נמשכים אחריו ואחר דבריו. ולכן לא

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

הוזכרו מן החכמים שבימי אחד מני אלף. ואחריו היה הנשיא הממונה בדור וראש ישיבה ר"ל אב ב"ד זוג אחד ממונה על כל ענייני הנהגות הישיבות והוראות שבהם ואז הוחל זמן המחלוקות ונתמנו בתחילת הנהגה זו אחר אנטיגנוס יוסף ו' יעזר ויוסף ו' יוחנן שקבלו ממנו עם הרבה חכמים שבדורם ואחריהם יהושע ו' פרחיה ונתיאי הארכלי שקבלו מהם עם הרבה חכמים ג"כ ואחריהם יאודה בן טבאי ושמעון ו' שטח שקבלו מהם עם הרבה חכמים שבדורם. ואחריהם שמעיה ואבטליון גירי הצדק (ח"ה כמ"ט צגיטין ד"ן ע"ג מצני צניו טל סנחריז לנדר תורה צדקים מנן וינסו סנעאי וחצטניין) שקבלו מהם עם הרבה חכמים שבדור ג"כ וכל אלו הזוגות היה אחד מהם נשיא וחברו הזכור עמו אב ב"ד וראש ישיבה והתרחב בזמנם המחלוקת מעט מצד שהיו הנשיא והראש ישיבה חולקים זה עם זה והיו התלמידים נמשכים אחריהם זה בכה וזה בכה ומה שנתפרסם ממהלכותם בתלמוד הוא בקרבן הבא בי"ט (צחגיגס ד"ו ע"ה) אם סומכין עליו אם לאו שבכל אלו הזוגות היה האחד וסיעתו עמו ואמרו' שלא לסמוך מפני שהסמיכה יש בה איסור שבות שהרי בשעה שסומך משמש כבעלי חיים שהרי לסמיכה בעי' בכל כחו והוא כעין רכיבה ואעפ"י שהסמיכה היא מצות עשה אין עשה דוחה שבות הבא מגזירת לאו ר"ל חתיך זמורה. ועוד שהרי היה אפשר לעשותה מבערב שלא היו סוברים תכף לסמיכה שחיטה. והאחר וסיעתו ג"כ היו מתירין מפני שסוברים תכף לסמיכה שחיטה וא"א לה לעשותה מבערב ומאחר דהותר הקרבנות הותר נמי סמיכתן. ואחריהם עלה הלל הזקן לתלמוד לפני שמעאי ואבטליון ונתמנה נשיא במקום בני בתירא. אז הוחל אור החכמה להחשיך וגדלו התעלומות והתחילו המחלוקות להתרבות עד שבני בתירא הוצרכו להניח כתרם להעלם מהם דרכי התורה וההקש:

וכבר בא מזה בתלמוד דבר הראוי לכתבו בואת המסכתא אחר שנתלגלג בידינו מפני שיש לתלמוד ממנו מוסרים רבים נאותים לענייני זאת המסכתא. והענין המסופר הוא שאמרו בתלמוד פסח שני (פסחים דס"ו ע"ה) שזקני בתירא היו נשיאים בארץ ישראל וידועים במנהגים בכל הוראה ואמרו עליהם שפעם אחת נעלם מהם אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אם שיהיה הספק כפשוטו ואם שיהיה על איזה סוד ננוו בתוכו. או שמה שנעלם מהם ידעת הוצאת הדבר מן ההקשים התלמודיים והוצרכו לכך ע"י איזה שקנתר למחות בדבר ולא ידעו בני בתירא לעמוד על נצחון הענין ונתביישו בדבר ואמרו יש כאן אדם שידע אם פסח דוחה שבת אם לאו כלומר שידע לנצח המקנטר בכך בתשובה מן התורה או מדרכי העיון וההיקש או שיעיד כן מן הקבלה. אמרו יש כאן אדם אחד שעלה מבבל והלל הבבלי שמו ששימש לשני גדולי הדור שמעאי ואבטליון אפשר שיש ממנו תוחלת שלחו ושאלו לפניו אמר להם וכי פסח אחד יש לנו שדוחה את השבת והלא יותר מר' פסחים דוחים את השבת בכל השנה כלומר קרבנות הכבשים שהם דומים לקרבנות פסחים והם ארבעה בכל שבת שני תמידין וב' מוספין וז' כבשים בשבת שבתך הפסח וי"ד בשבת של סוכות אמרו לו כבר אמרנו שיש ממך תוחלת אלא זו מנין לך ונאמר על זה בתלמוד המערב (פסחים ר"ס חלו דגיס) התחיל דורש להם מהקש מקל וחומר מג"ש. מהקש תמיד קרבן צבור ופסח קרבן צבור מה תמיד דוחה שבת אף פסח דוחה שבת. מג"ש נאמר בתמיד כמיעדו ונאמר בפתח כמיעדו מה תמיד כו. מקל וחומר ומה תמיד שאין על מניעתו כרת דוחה שבת פסח שיש בו כרת לא כ"ש. ואמרו על זה בתלמוד המערב (סס חלו דגיס) שלשה הניחו כתריהם בעולם הזה וירשו העולם הבא ונתן ו' שאול ור' אלעזר בן עזריה וזקני בתירא אמ"ר שילא ונתן בן שאול אפי' נשים יודעות שדור עתיד

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ז

למלך. ר"א ז' עזריה אישתייר ליה תנין לר' גמליאל כלומר שנשאר לו שני לרבן גמליאל אחר שהחזירוהו לר"ג הא לית לך אלא זקני בתירא שרון גרמון מן נשיאותא ומנוניה נשיא. אמנם מ"ש אפי' נשים יודעות שדוד עתיד למלך. עניינו מפני שדוד היה מזרע יהודה דכתי' ביה לא יסיר שבט מיאודה כו' ולא נתמנה שאול אלא דרך אקראי וכעין אפוטרופוסות מצד שלא היה באותו זמן מזרע יאודה ראוי למלך כמו שבארנו בחיבורינו זה למסכת הוריות. בענין מה שכתוב אלמלא אתם שאול והוא דוד אבדתי כמה שאול מפניו. ומ"מ נאמר עוד שחלקו עמו בראיותיו ואמרו לו אמרנו יש לנו ממך תוחלת חהיקש שאמרת יש לו תשובה לא אם אמרו בתמי' שיש בו קצבה תאמר בפסח שאין לו קצבה כלומר אלא כפי מה שהם. ואין לומר בזה אין משיבין על ההקש שלא נאמר כן אלא בהקש המקראות הסמוכים. קל וחומר שאמרת יש עליו תשו' לא אם אמרת בתמיד שהוא קדשי קדשים תאמר בפסח שהוא קדשים קלים. ג"ש שאמר' יש לה תשו' שאין אדם דן ג"ש מעצמו שאלו כן אף השריץ טמא באהל והמת בכעדשה מג"ש של בגד ועור האמור בשניהם. אע"פ שהיה נושא ונותן כל היום לא קבלו ממנו עד שאמר להם יבא עלי כך שמעתיה מפי שמעיה ואבטליון מיד קבלו ממנו והושיבוהו בראש ומנוהו נשיא. ומכאן א"ר זעירא בשם ר' זעירי כל תורה שאין לה אב אינה תורה כלומר שאינה מקובלת מפי הראוי לסמוך עליו. ועוד אמרו שם מאחר שנתמנה נשיא התחיל מקנטרן בדברים אמר להם מי גרם לכם לצרוך לבבלי הזה ולהיות נשיא עליכם לא עצלות שהיתה בכם שלא שמשתם ב' גדולי הדור שמעיה ואבטליון שהיו יושבי' אצלכם כיון שקנטרן נתעלמה הלכה ממנו אמרו לו שלח ולא הביא סבין מע"ש כיצד יעשה אמר להם שמעתי ושכחתי אלא הנח לכני ישראל שאם אינם נביאים בני נביאים הם כלומר וסומכים על מה שיעשו הם מעצמן למחר מי שפסחו טלה היה תוחבו בין צמרו מי שפסחו גדי קושרו בין סרגו נמצאו פסחיהם מביאים סכניהם עמהם כיון שראה מעשה נזכר הלכה אמר כך שמעתי מפי שמעיה ואבטליון. מכאן אמרו כל המתנאה אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא נבואתו מסתלק ממנו. וראה כמה מוסרים נכללו בענין זה. אחת שכל שנתמנה מנהיג על הצבור ראוי לו להשתדל בכל כחו להנהיג כראוי להנהיג המסורה לו. ואם נתמנה נשיא להנהיג את בני דורו דברו תורה ובמילי דשמיא ראוי לו שיהיה שלם ובקי בכל ענייני הוראה ויודע להשיב לכל מי שבא לקנטרו. ואם מכיר בעצמו שאינו ראוי לכך שבח היא לו שלא יתבייש להניח את כתריו ולמוסרו למי שהוא ראוי. והשנית שאף המכיר בעצמו שהוא בקי ושלם ויודע להשיב בכל דבר לא יחליט הדברים מסברתו בהנחה פשוטה אלא בדבר שהשכל מורה עליו הוראה מוחלטת או מפי הקבלה המומחית. שכל שמורה הוראה מצד סברתו בלא הכרח נותן מקום ופתחון פה על עצמו לחלוק עליו כשאדם רואה בו שנשען על סברתו יותר מדאי. והשלישית שאף המוצא עצמו בקי ושלם ויודע להשיב ומקובל מפי גדול או מפי גדולים לא יקנטרם בדברים להתנשא עליהם יותר מדאי אלא כל שהגדילו הם מעלתו יהא הוא מדבר עמהם בנחת ומשפיל עצמו לפניהם ואם קנתר והתנשא עליהם נענש ומתבייש מתוך קנטורו:

ואשוב לרבינו והוא שאחר דור שמעיה ואבטליון נתמנה נשיא הלל הזקן ונתמנה בן זוגו לאב ב"ד מנחם אלא שיצא לעבודת המלך (הגיגה ד"ד ע"ג) ונתמנה תחתיו שמאי הזקן. והלל זה עלה מבבל כמו שכתבנו והוא היה נשיא ג"כ מצד היחס ומכני שפטיה בן אביטל כמ"ש בחמישי של כתובות (ח"ט ס"ו ממרו סס ג' ע"ג על דני דחתי וספטיה בן אביטל וכו' סוף סוף ססו להלל כדעת גרונ

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

המחזיקים זה שזעו להלל כדעת רזינו החז"ל (לקמן) אלא שלא היה כן אלא מצד האם
וכמ"ש בתלמוד המערב (צירוס' דס"ט דגלחים 331 ספ"ה הנוסח 331 ס"ח סג"ג סי' ה') ור'
היה ענו ביותר והיה אומר כל מה שיאמר לי אדם אני עושה חוץ ממה שעשו
זקני בתירא לזקני דשרון נרמיהון מן נשיאותא ומנוני ואי סליס רב הונא
ריש גלותא לא שרינא נרמאי מן נשיאותא אלא אנא מותיב ליה לעיל מיניה
הוא מדוכריא ואנא מנוקביא כלומר שרב הונא והוא הנשיא שכבל היה מורע
המלוכה מצד האב ורבי הקדוש מצד האם כלומר שהיתה לאחד מקדומי משפחתו
אשה מבני שפטיה בן אביטל. אבל מצד אביו היה משבט בנימין כמו שנתבאר
בתלמוד המערב במס' כתובות' בפ' הנושא. ומ"מ בסדר הקבלה מצאתי שהלל
היה דור ט"ו ליהויכין בדרך זה יהויכין שאלתיאל בנו זרובבל בנו משלם בנו
חנניא בנו ברכיה בנו חסדיא בנו ישעיהו בנו עובדיהו בנו שכניהו בנו שמעיהו
בנו ועדיהו בנו והלל היה אחיו של הזקיהו והואינו נר' כן מן הירוש' כמו שכתבנו.
ונשוב לענין והוא שהיתה לו ישיבה נכבדת מאד ספרו בתלמוד (330ס)
דכ"ח ע"ה) שמונים תלמידים היו לו להלל שכולם הוו ראויים שתשרה שכינה
עליהם. ולא נתברר לנו מהם אלא יונתן בן עוזיאל שהיה גדול שבכולם ור'
יוחנן בן זכאי שהיה קטן שבכולם. וכן היה נ"כ לשמאי ישיבות נכבות. עד
שבימיהם התחילו המחלוקות להיות רבות יתר על זמן שלפניהם והוא שאף
הם ר"ל הלל ושמאי נחלקו בנ' דברים כמו שנוזכר בראשון של שבת (דט"ו ע"ה)
וזמן נשיאותו של הלל היה מאה שנה קודם החרבן של בית שני וכל אותם מאה
שנה נמסרה הנשיאות להלל וזרעו וארבעה דורות ממנו היו נשיאים באותם
מאה שנה. והוא מה שאמרו בראשון של שבת הלל ושמעון גמליאל ושמעון
נהגו נשיאותם בפני הבית ר"ל בעוד שהבית קיים מאה שנה כלומר שמאה
שנה קודם הרבן התחיל נשיאותו של הלל ופרנסו כל אותם הדורות אלו הארבע'
(כמ"ס 33 דס"ט דט"ו ע"ה) הלל ואחריו שמעון בנו והוא רבן שמעון בנו של
הלל ואחריו גמליאל בנו והוא רבן גמליאל הזקן ואחריו רבן שמעון בנו והוא
אותו שנהרג עם הרוגי מלכות (ה"ה עיון מ"ס ס"ד כספור וס"ה דט"ו ע"ה. ות"ס
ס"ד ס"ס הגדולים ח"ה מעב' 31 ח"ה ח"ה יע"ס) ושאר זרעו פרנסו אחר החרבן תחילה
רבן גמליאל בנו של רבן שמעון הנהרג והוא היה בר מחלקותיו של ר"א ור'
יאושע ושבקשו חכמים להעבירו כמ"ש בפרק תפלת השחר (דכ"ח ע"ה) ואחריו
רבן שמעון ב"ג הנז' תמיד במשניות והוא היה נשיא בזמנו של ר' מאיר והוא
הוא שכונו ר"מ ור' נתן להעבירו כמו שנתברר בסוף הוריות (ד"ג ע"ה) ואחריו
רב' הקדוש ואחריו היה גמליאל בנו נשיא והוא רבן גמליאל בנו של ר' יאודה
הנשיא הנז' בשני של מסכתא זאת (נ"ג) ושמעון בנו חכם (נתיבות דק"ג ע"ה)
כלומר אב כ"ד והוא הנז' בתלמוד ר' שמעון ברבי ואחריו ר' יאודה נשיאה
שהיה בנו של גמליאל זה. ונמצא ר' הקדוש שביעי להלל. וגדולי המחברים
כתבו בפתיחת פי' המשנה שהוא היה ששי להלל. והדברים תמוהים.
וסוף הדברים אחר שנפטר הלל הזקן נחלקו הישיבות והיו קצתם נגרות
אחר הלל ונקראו בית הלל. וקצתם אחר שמאי ונקראו בית שמאי או פרח
מטה המחלוקות ויוצא פרח ויצין ציץ נבה קומתו ותרבנה פארותיו ותרבנה
סרעפותיו ונתחלקו הדיעות ברוב הענייני והוו שאמרו בבביתא של חגינה
(ויח' 330ס"ג) ובפ' אלו הן הנחנקין (ד"ה ע"ה) בתחילה לא היתה
מחלוקת בישראל אלא ב"ד של ע"א יושבין בלשכת הגזית ובתי דינין של ב"ג
בכל העירות שבא"י ושני בתי דינין של ג' אחד בהר הבית ואחד בחיל נצרך
אחד להוראה הולך לב"ד שבעירו אין ב"ד בעירו הולך אצל הסמוך לו שמעו
אומרים לו וא"ל הוא מופלא שבהן הולכין לב"ד שבהר הבית אם שמעו א"לוא"ל

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ה
הולכי לב"ד שבחיל שמעו אומרי' לו ואם לאו אלו ואלו הולכין לב"ד שבלישכת
הגזית שמעו אומרים לו ואם לאו עומדים למנין רבו המטהרים טהרו רבו המטמאי
טמאו משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צורכם רבו המחלוקין בישראל
ונעשית התורה כשתי תורות. ורבן יוחנן זכאי מאחרוני תלמידיו של הלל
ושמאי בישיבה הרבה מאותם מאה שנה שהוכרנו. והוא היה בשעת החרבן
ונשלמו מן השנים ג' אלפים ותתכ"ח שהרי ת"כ שנים עמד הבית בבניינו
ובשתוספס על ג' אלפים ות"ח שהיו בידך בשעת הבנין של בית ב' יהיו ג'
אלפים ותתכ"ח והוא שאמרו קע"ב שנה אחר חרבן הבית נשלמו ד' אלפים וכל
אלו הדורות שמאנטיגנוס ועד רבן יוחנן בן זכאי היו בבית ב' ונכללו בכלל
התנאים אחר אנשי כנ"ה והם ה' דורות. אחד אנטיגנוס וסיעתו ב' יוסף
ז' יעזר ויוסף בן יוחנן איש ירו' וסיעתם. ג' יהושע ז' פרחיה וניתאי הארכלי
וסיעתם ד' שמעיא ואבטליון וסיעתם. וה' הלל ושמאי וסיעתם ואז חרב המקדש
ועלה ר' יוחנן בן זכאי שהיה מתלמידי שמאי והלל ליכנה והנהיג את ישראל הוא
והדורות הבאים אחריו עד סוף התנאים כמו שיתבאר. וחמלכיות שבבית שני
היו בדרך זה שהבית נבנה בזמן מלכות כורש מלך פרס והיו בני ישראל תחתיו עד
שהוצרכו לעשות במקדש צורת שושן הבירה ומלך זרובבל ואחריו נחמיה
התרששא מזרע המלוכה. ל"ד לבנינו כיבש אלכסנדר עילם המדינה ולסוף
ארבעי' כיבש כל הממלכות ושלטה מלכות יון בעולם. והניחו ירושלים לכבוד
שמעון הצדיק כמו שביארנו. אלא שהיו כפופים להם עד שהוצרכו למנות
למלכותם ועשו שנת ראש החשבון שנת מ"א לבנין. ומשכה מלכותם קע"ד
שנה לבד מאותו שש שנים שמלכו בעילם. והיונים היו ממנים להם מלך
ולסוף קע"ד שנה שהיה סוף רי"ד לבנין מרד מתתיה בן יוחנן בהן גדול (ה"ה
ועיין ז"ל ד"י"ט) והוא הנקרא חשמונאי באנטיכוס מלך יון ועמד הוא ובניו על
הממונה שלו והרגוהו הוא וכל חילו בעזר הרומיים ועמדו הרומיים עמם
בנאמנות כ"ג שנים ואח"כ נשתעבדו בהם ונמשכה מלכות בית חשמונאי עם
אותם כ"ו שנים ק"ג שנים והיו מהם הרב' מלכים חשמונאי והוא מתתאי בן
יוחנן כ"ג שמלך שנה אחת ואחריו יאודה בנו שמלך ו' שנים. ואחריו יחנתן
אחיו של יאודה שש שנים ואחריו שמעון אחיו י"ו שנים ואחריו יוחנן בנו והוא
הנקרא הורקנוס ל"ה שנים ואחריו ארוסטובלוס בנו שתי שנים ובקצת
נוסחאות מצאתי שנה אחת ואחריו ינאי בנו כ"ח שנה והוא הרג הרבה מן
החכמים לסיבה מבוארת במס' קידושין (זס' ע"ה) ואחריו מלכות אשכנז ורומה
אלכסנדרה כשתי שנים ואחריו הורקנוס בנו ולא הניחוהו למלך. אבל מנהו
לכהן גדול ונתנו המלוכה לאחיו ארוסטובלוס ומלך ג' שנים וחצי. ואחריו
נטל הורדוס את המלכות. ובתחילת מלכותו עוררוהו עליו בני חשמונאי בעזר
מלכים אחרים ובתחבולתו הרג את כולם ונתנו המלוכה בידו ונמשכה אותו
מלכות ג' שנה והוא לפי דברי רבותינו והוא שהורדוס מלך ל"ו שנה ויש
אומרים מ'. ואעפ"י שבס' חקבלה מצאנו שהיה בהם. ואחריו מלך ארקילוס
בנו אנטיפרס אחיו י"א שנים. ואחריו אנטיפס בן ארוסטובלוס שהיה מורע
הורדוס ג"כ כ"ו ואחריו בנו שהיה שמו ג"כ אנטיפס ד' שנים עם מונבו בנו
וי"א שמונבו בנו מלך אחריו ג' שנים ושניהם נהרגו ביד האיובים. ואחריו מונבו
בנו והוא אדם טוב אבל לא היה לו שם במלחמות על פני חוץ. וכבר ביארנו
שעזרא היה בזמן מלכות פרס. ושמעון הצדיק בימי מלכות אלכסנדר וכן
התבאר בתלמוד סוטה שבימי ינאי המלך היה יהושע בן פרחי' והוא היה רבו
של ישי הנז' במקומות בתלמודינו. (ה"ה עיין צטוטה דמ"ז ע"ה דפוס ויניא וע"ט)
וא"כ אינו אותו שטוענין קצת האומות עלינו מענינו לפי מנינם שהרי הוזכר

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

בתלמודינו בזה קודם למניינם בס' או בע' שנה כמו שביארנו בחיבור זה באחרון של סוטה ובקצת תשובתינו.

ונשוב לעניינינו והוא שצריך שתדע שבכל הדורות שהזכרנו היו עם הנשיאים ואבות הבית דין חכמים גדולים לא נודע לנו מהם רק מעט מזער והוא שמתוך שלא היו שם מחלוקות לא הוזכרו החכמים שבאותם הדורות ולא נתפרסם עניינם לדורות. והוא ישיבימי אנטיגנוס לא נמצא בתלמוד מי היה בימיו. אלא שנדולי המחברים מצאתי שכתבו שר' אלעזר ו' חרסום היה בימיו וכן בימי יוסף ו' יועזר ויוסף בן יוחנן לא נודע לי מי היה בימיהם ובימי יהושע ו' פרחיה ונתיאי הארכלי. היה מן הנמצאים עמהם יוחנן ו' מתתי והוא יוחנן ג"כ הנז' בתפילת חנוכה. ובימי יאודה ו' טבאי ושמעון ו' שטח היו מן הנמצאים עמהם חוני המעגל ואליהו ובימי שמעיה ואבמליון היו מן הנמצאים עמהם עקיבא בן מהללאל ויחנן ואדמון ור' מיאשא. ובזמן הלל ושמיאי היו נמצאים עמהם בני בתירה ומנחם וכן בנ' ור' פפייס וחנניא בן חזקיה ונחוני' בן הקנה וכבא בן בוטא ור' יוחנן בן החורוני ור' ג' חזקן ונחום הלבלר ויונתן ב"ע והוא החל לחבר ספר והוא תרגום מנביאים ובזמן ר' יוחנן ו' זכאי באותו זמן ששימש קודם החרבן היו עמו ר' שמעון ב"ג חזקן והוא אותו שנהרג ור' אלעזר בן יעקב ור' צדוק ור' אלעזר בנו ור"ש ו' אלישע כהן גדול שהיה מהרוגי מלכות ג"כ ואבא שאול ור"א המודעי ור' הנניא סגן הכהנים ור' חנניא בן אנטיגנוס ור"ח ו' דוסא ור"ח בן תרדיון ושמואל הקטן ור' אלעזר בן פרטא ור' אלעזר בן דמה וחנניא בן חכינאי ור' יאודה בר אבא וזולתם הרבה. ואז כחטאינו חרב מקדש ונלוו החכמים גליות הרבה וקבעו ישיבה בביתר והרבה גם היא וקבעוה ביבנה ובהרבה מקומות ונתפרדו הישיבות ונתחדשו צרות כפולות ונתמעטו הלכות וכל שכן שרבו המחלוקות וכמו שהזכרנו.

סדר התנאים אחר החרבן דור א'

ואז התחיל זמן התנאים אחר החרבן וראשון שבהם היה ר' יוחנן ו' זכאי והוא קבע ישיבות גדולות אחר החרבן והתקין תקנות מפורסמות והיו לו תלמידים הרבה. ומתם חמשה חשובים מאד ומפורס' הרבה בתלמוד (כת' זמס' זו' 333 ז"ת) והם ר' אליעזר והוא שנקרא ר' הגדול או ר"א בן הורקנוס ור' יאושע והוא ר"י ו' חנניא ור' יוסי הכהן ור' שמעון ו' נתנאל ור' אלעזר בן ערך. ובזה הזמן חבר ר"א הפרקים הנודעים לו בדברים סתומים וסודות נגזרים והם נקראים פרקי ר"א. והיה באותו זמן ר' יוחנן בן גורי ורבי יוסי הגלילי ור' אלעזר בן עזריא ורבן גמליאל בנו של ר"ש הנהרג ע"י טיטוס ובמצותו עם ר' ישמעל בן אלישע כ"ג וכן היו בימיהם ר' יוחנן בן ברוק' ושמעון בן זומא ור"א בן עזריה ובאותו זמן חבר אנקלוס הגר תרגום התורה והפליא בו בכאורים נכבדים קבלם מר"א ור' יאושע (כת"ט צמנילס ד"ג).

דור ב' ודור ג'

ואלו הם הנקראים דור ב' לרבן יוחנן ו' זכאי ודור שלישי לר' עקיבא שהיה ראש ישיבה אחר הדור הב' (ח"ס עיני צעין זוכר מעי' ה' חות ל"ז ודוק) ור' טרפון ור' ישמעאל ור' מאיר שקבלתחילה מר"א ואחריו מר' עקיבא ור' ישמעאל ור' יאודה ו' כבא ור' יאודה ו' יוסי ור' שמעון ור' נחמיה ור' נתן ור' יוחנן הסנדלר ור' אלעזר בן שמוע ור' שמעון בן עזאי ור' חוצפיל התורגמן ואלישע בן אבויה ור' יאודה ו' דמה ור"ח ו' תרדיון ור' ישכב הסופר ור' סימאי ובימיהם היה ר' יאודה בן בתירא, ובדור הזה היה תלמי המלך הנק' בטלמיוס. וכן בדור

הזה עמד בן כוזיבא ועשה עצמו משיח וטעו רבים אחריו ואפי' ר"ע היה נושא כליו ושלח בר כוזיבא זה את ידו במלך רומי שהיה שמו (?) והרג את משנהו ומלך בביתר שנת נ"ב לחרבן הבית ומת ומלך בנו אחריו וכן בנו. עד שעלה אנדריאנוס קיסר שנת ע"ג לחרבן והרג את בן בנו של בר כוזיבא. ונהרגו בדור הזה ר' חנינא בן תרדיון ור' ישבב ור' יאודה בן בכא ורבי חוצפית התורגמן ור' אלעזר ו' שמוע ור' עסיכא מפני כעס בר כוזיבא ור' יאודה ו' דמה ור' יאודה הנחתום.

דור רביעי

הוא רבי שמעון בן גמליאל אביו של רבנו הקדוש ובימיו ר' שמעון בן אלעזר ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה ורבי יהושע ו' קרחה ור' יעקב איש כפר חטייא ור' פרידא ור' פדת ורבי זכריה ו' הקצב ור' מתיא בן חרש ואבא חנן ופלימו ור' שמעון בן יוחאי ור' אלעזר הקפר ור' פנחס ו' יאיר וסומכוס. והרבה מלבד אלו. והרבה מאלו הנזכרים נמצאו בב' דורות או בג' לאורך ימיהם ולכן תמצאם בתלמוד נזכרים עם כל אחד מן הדורות כמו שמצינו לר' מאיר שהיה מן הדור הג' והיה עדין קיים בזמן רשב"ג שהיה מן הדור הד' שהיה ר' שמעון ב"ג זה נשיא ור' נתן אב"ד כמו שמפורש בסו' הוריות (ד"ג ע"ג).

דור חמישי

הוא רבנו הקדוש זה שהוליד בחמלת ה' על עמו רבן שמעון שהזכרנו ושמו ר' יאודה הנשיא ונק' כפי הכל רבנו הקדוש והוא היה אדם מסויים כללי בכל חכמה ובכל מעלה. והיה בזמנו בניו שהם רבן גמליאל בנו של ר' הנשיא הנז' בשני של מסכתא זאת ור' שמעון ברבי כמו שכתבנו והם הם שאמר בשעת פטירתו בכתובות (דק"ג) גמליאל בני נשיא ושמעון בני חכם. וכן בנו של גמליאל זה ונקר' שמו ר' יאודה נשיאה והוא הנז' במס' ע"ז בהתר השמן של גוים (דל"ז ע"א וע"ט בתוס' ד"ה חסר וזס' סדר הדורות מעל יו"ד דק"ח ע"א יע"ט ודוק) וכן היו באותו זמן רשב"י אעפ"י שהיה בדור שלפניו נ"ב ור"א בנו ור' ישמעאל ב"ר יוסי אעפ"י שהיה בדור שלפניו ור"ש בנו של רבי יוחנן בן ברוקה ור' אליעזר בן יאודה ור' שמעון בן יאודה ור' יאושע בן קרחה ופלימו עם היותו בדור שלפניו ואיסי בן יאודה ור' אלעזר בן פרטא ור' ראובן אצטרובולי ור"פ בן יאיר נ"כ עם היותו בדור הרביעי נמשכו חיו גם בדור הה' וכן היו שם הרבה כיוצא באלו לאלפים.

וזהו דור האחרון של התנאים ובימיו מלך ברומי אנטונינוס בן אסורוס אחר אדריאנוס. ואף אנטונינוס זה מת בימיו ומלך אנטיוס ואף הוא מת בימיו ומלך תומרוס. וכולם כבדוהו ונשאוהו מאד ובימיו היה גאלינוס. אבל אבוקרט היה בגלות בכל לפי מה שנמצא בספר הקבלה. ורבנו הקדוש זה קבל מאביו ומר' אלעזר בן שמוע וראה בזמנו צרות גדולות מתפשטות והתלמידים מתמעטים וחבר ספר המשנה בששה סדרים הידועים במאה ונ' שנים אחר חרבן כלל בו כל מה שנתמבל בתורה שבע"פ מבאורי התורה והמצות ומה שנתחדש בכל דור ודור ממה שנודע לו עם מה שמצא לכל החכמים הם מסכתות שלימות כמו שאמרו ביום שנתמנה ר' אלעזר ו' עזריא נשיא בו ביום נשנית עדויות וכמו שאמרו בסו' הוריות לדרוש לן מר מילי דעוקצין הן מה שלא מצאו מסודר וסדרו מתחילה הן מה שהוסיף בכח שכלו וסברתו. ואז הגיע זמן האמוראים וקודם שנתחיל בסיפור ענין האמוראים נאמר שהתנאים היו לאלפים ולרככות מהם שזכרו תמיד במשנה כר' אליעזר ור' יאושע ור' מאיר ור' יאודה

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ור' יוסי ור' עקיבא ור' טרפון ור' גמליאל ור' שמעון בנו. ומהם שלא נזכרו
במשנה כלל אלא שבאו דברי קצתם בסתם משנה או במילה הכללית ד"ל
אומרים תמיד במשנה וחכמים אומרים כר'. פנחס ור' יאיר ור' אלעזר ור' חרסום
והרבה כיוצא בזה. ומהם שהוזכרו ג"כ בהרבה מקומות אבל לא בהתמדה כל
כך כאלו שזכרנו. ומהם שהוזכרו ג"כ אבל מעט מעט שלא הוזכרו אלא פעם
אחת או שתיים בכל המשנה ומהם שלש וכן כל כיוצא בזה וכבר עלה ברעיוני
להזכיר בזה כל אותם שלא הוזכרו אלא פעם אחת או ב' אלא שהוא ענין
שהשגנה מצויה בו ויראתי פן יקרני עון וכ"ש בהמצא שינוי בין הספרי' וכ"ש
שמשכתי את ידי מזה בראותי לגדולי המהברים ע"ה בפתיחתו לפי המשנה
שכתב בהנניא ור' הכינאי שלא מצוי במשנה רק במס' כלאים. ואני מצאתי
ג"כ באחרון של מכות (ד"ה ע"ה) ובשלישי של מסכתא זאת (ג"ה ד')
וכן כתב בר' אלעזר ור' חסמא שלא מצוינו רק במס' תרומות ואני מצאתי
ג"כ במשנה בשביעי של מציעא (ד"ה ע"ה) ובסוף פ"ג של מסכתא זאת (מ"ה)
ובז' של נגעים (מ"ה ופס"ד ס"ה) ובשמיני של מקראות (מ"ה) וכ"כ בר' יוסי ור'
המשולם שלא מצאנוהו אלא במס' תרומות ואני מצאתי ג"כ במשנה בשלישי
של כתובות ובששי שם (ח"ה) בכתובות לח נחל ט"ס רמז מ"ה כלל ור' אלעזר ור' חסמא
ב"ג ד"כ ע"ה ט"ס ב"ג ד"כ ע"ה ור' יוחסין) וכ"כ בר' אלעזר ור'
יאודה איש ברתותא שלא מצוינו רק במגילה (ח"ה ט"ס ה"ה ור' אלעזר ור' חסמא
ואני מצאתי ג"כ במשנה בג' של טבול יום (מ"ה) (ח"ה ור' יוחסין יע"ה)
ובראשון של מכשירין אלא שאין בזה איש ברתותא (ח"ה ט"ס ב"ג) ור' חסמא
נחל ט"ס רמז כ"ה המסכתא ח"ה ח"ה ט"ס ה"ה ור' אלעזר ור' יוחסין ח"ה ח"ה ט"ס
פ"ג מ"ה ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס
נזכר אלא במס' שבת ואני מצאתי ג"כ במשנה במס' נזיר (פ"ה ד"ה) (ח"ה ג'
הוזכר ג"כ במסכתא ד"ה ע"ה ור' יוחסין) ור' יוחסין יע"ה) ור' יוחסין יע"ה) ור'
שם נחום איש מדי הוא הוא. וכ"כ בר' דוסתאי בר' ינאי שלא נכתב רק במס'
ערובין ואני מצאתי במשנה בג' של מסכת זו (מ"ה) וכ"כ בשמעון הת"מני
שלא נמצא רק במס' יבמות (ד"ה) והנה מצאנוהו ג"כ בד' של תענית ור' י'
ובראשון של ידים (מ"ה) וכ"כ בר' שמעון ור' יאודה שלא נמצא אלא בשבועות
(ד"ה) והוא ג"כ במעשר ב' (פ"ה מ"ה) (ח"ה ור' יוחסין) ור' יוחסין ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס
ור' יוחסין יע"ה ור' יוחסין ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס
מ"ה יע"ה) וכ"כ בשמעון אחי עזריה שלא נמצא אלא בזבחים (ד"ה) לבד והנה
הוא נמצא בשמיני של טהרות ג"כ (ג"ה) וכ"כ בר' אבר' שמעון שלא נמצא אלא
בתמורה (פ"ה ד"ה ע"ה) ונמצא אתנו ג"כ בשנים עשר של נגעים (מ"ה) (ח"ה ג'
הוזכר ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס
כללנוהו כמה שעלה ברעיונו במנין זה והוא במס' עדויות בפ"ה (מ"ה). וכן
מצאנו בדבריהם ר' יעקב בנגעים ולא מצאנוהו בס' המשניות שלנו אלא
במסכתא זו בפ"ד (מ"ה) וכן נמצא לפי דבריהם ר' אלעזר ור' יאירי בטהרו' בפ"ז
(מ"ה) ובס' רמשניות שלנו לא נמצא שם אלא רבי אלעזר סתם (ח"ה ור' יוחסין
ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס ח"ה ט"ס
כבודם אם שנודמנה שניאה בספריהם או בספרינו אע"פ שיש בידינו ספר המשנה
הספרדיים ישנים ומגוהים. אלא שמכל מקום ראינו לכתוב כל החכמים הנזכרים
במשנה הן שזכר ע"פ עצמו ר"ל שיאמר הוא ההלכה מענין אסור והתר או
חיוב ופטור או טמא וטהור או כשר ופסול הן שיאמר דרך ארץ או מדה ומוסר.
הן שיאמרו אחרים על שמו הן שיאמר הוא בשם אחר הן שיעיד על איזה ענין
מפי קבלתו שהוא כן או מפי אחד מומחה שאמר כך הן שזכר ע"י איזה מעשה

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

אלא דמ"מ היא הדבר ניכר שהוא מן החכמים וראיתי להזכירם שלא כסדר זמן
 תולדותם אלא על סדר המסכתות מה שבא מהם בראשונה ומה שנתוסף עליהם
 בשניה וכן בכלום מסכתא אחר מסכתא על סדר רבנו הקדוש הנזכר בפתיחת
 החיבור הן בסדרים הן במסכתות כל הזכורים בפרט לבר הנכללים בלשון
 חכמים או שנכללו דבריהם בסתמי המשניות ונאמר שכאו מהם

בס' זרעים.

סדר תנאים הנזכרים במשניות בכל הש"ס

במס' ברכות. א' ר' אליעזר והוא ר"א בן הורקנוס תלמיד רבן יוחנן ו'
 זכאי (ד"ק ד"ע"ג). ב' רבן גמליאל והוא זקנו של ר' הקדוש (ס) שרצו להעבירו
 מפני ר' יאושע. ג' רבי יאושע (ס) והוא ר' יאושע ב"ר חנינא תלמיד ר' יוחנן
 ו' זכאי. ד' שמאי הזקן וסיעתו דור אחר דור הנק' ב"ש (ס ד"י). ה' הלל הזקן
 וסיעתו דור אחר דור והם הנקראים בית הלל (ס). ו' רבי טרפון (ס). ז' ר' אלעזר
 ו' עזריה (ס ד"ט). ח' ר' מאיר (ס ד"ג). ט' ר' יאודה (ס) והוא ר' יאודה בר
 אלעאי והוא הנק' אצלם חסיד באומרם עליו תמיד מעשה בחסיד א' (ד"ק ד"ג).
 יוד ר' יאושע ו' קרחא (ס ד"ג) והוא בנו של ר' עקיבא. י"א ר' יוסי (ס ד"ט).
 י"ב ר' נחוניא ו' הקנה (ד"ג). י"ג ר' עקיבא (ס ד"ח וד"ט). י"ד ר' חנינא ו'
 דוסא (ס ד"ד). ט"ו ר' יוסי הגלילי (ס ד"ט ע"ג) ואינו ר' יוסי סתם שהרי
 בשמיני של סוטה מצאנום חולקים זה עם זה (ד"ד ע"ה). י"ז רבי ישמעאל והוא
 ר"ש ו' אלישע (ס) (ח"ה ועיין פתוס' ציצנות דק"ד ע"ס ד"ה ח"ה). ט"ז בן עזאי
 והוא שמעון בן עזאי (ד"ד). ח"י ר' נתן (ס)

ונתחדשו עוד במס' פאה. י"ט ר' שמעון (ס"ק ת"ג). והוא ר"ש ו' ייחאי
 ו' ר"א בן צדוק בפ"ג (ת"ה). כ"א ר"ש איש המצפ' בפ"ב (ת"ו) ולא שאמרו
 בשמו דבר אלא שאמרו עליו שזרע את שדרו שני מיני חטים ועשאן גורן אחת
 והיה שואל אם צריך ב' פאות אם לאו והבאנוהו בכלל התנאים אע"פ שלא
 הבאנו נתאי איש תקוע שאמרו במס' חלה בפ"ק (ת"ו) שהביא חלות מביתר
 ולא קבלו ממנו וכן אנטונינוס שהעלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו וכן
 יוסף הכהן שם שהביא בכוריו יין ושמן ולא קבלו ממנו וכן אריסטון שהביא
 בכוריו מדבחה שהוא מסוריא וקבלו ממנו וכן לא הזכרנו בכללם טוביא הרופא
 שנאמ' עליו בא' של ר"ה ספ"ק (ד"ג) מעשה בטוביא הרופא שראה את החדש
 בירושלים הוא ובנו ועבדו משוחרר וקבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו לעבדו
 וכשבאו לב"ד קבלו אותו ואת עבדו ופסלו לבנו וכן לא הזכרנו בכללם ליאושע
 ו' גמלא ביבמות (ד"ס ח"ע ח"ה) (ח"ה עמ"ס פתוס' וסיניט"ה צחי' ליומא נז"ח ע"ה ודוק)
 שקדש למרתה בת ביתוס ומינהו המלך להיות כ"ג וכנסה אע"פ שהיתה אלמנה
 מפני שכל אלו אין סיפור המעשה מוכיח שהיו תלמידי חכמים אבל כאן
 ר' ל בר"ש איש המצפה מצינו שקראוהו בשם רבי וכן מה שאמרו בא מעשה
 לפני רבן גמליאל ושעלו כולם ללשכת הגזית ונשאו ונתנו בדבר והדברים
 מוכרחים שתלמיד חכם היה (ח"ה ע"ה ציומא ד"ד ע"ג מחן תנא תמיד ד' ח"ה סתפס
 כו' מחן תנא ס' יומא ר"ס ח"ה סתפס ודוק) ומכאן אתה למד לבל כיוצא בזה.
 כ"ב נחום הבלבד (ס"ג ת"ו). כ"ג ר' מיאשא (ס). כ"ד ר' יאושע בן בתירא (ח"ה)
 לח מלינו נביר' נמס' פיה כ"ה ר' יאושע סתס ור' יאודה בן ציומא מנר סה נמס' פיה
 ס"ג מ"ר. וחס"ל דר' המחזר ז"ל כיוון לר' יאודה ו' צתורה ע"כ נ"ל נמקום ר' יאושע
 ס"ג ר' יאודה בן צתורה. הלך סחיתו לר' המחזר לקמן צתות מ"ה סתפס ס' יאודה ס"ג
 המחזר נמס' צוריס דכר מוכר נמס' פיה מוקדס ור' יאושע ו' צתורה כו"ל להזכירו

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

זמם' שבת כי סס ונקימו דקד' ד חס לה שנאמר שנוי' ר המהדר היתה זמם' פיהם זמקוס
 ר' יואדה ז"צ ר' יואשע ז"צ וזמם מתיסס הכל ודוק).

ונתחדשו עו' במס' דמאי. כ"ה ר"ש שזורי רפ"ד (מ"ח). כ"ו רשב"ג והוא
 אביו של ר' הקדוש. (פ"ו מ"ג) אלא שיש להרגיש שכבר הוזכר בברכות (ד"ו ע"ג)
 ובמס' פ"אה פ"ה מ"א ע"ש. ז"ך ר"א בן יעקב בפ"ב (מ"ט). בכלאים. כ"ח ר'
 אלעזר והוא ר"א בן שומע (ח"ה זגיו' לה יס ר"ח סתם ולא ר"ח זן שמוע זמם'
 כלאים כ"ח ר' אלעזר ומה סתמך סתם ר' אלעזר הוא זמם' שזעית פ"ג מ"ח יע"ס).
 כ"ט ר' יוסי ו' החוטף אפרתי פ"ג (מ"ז). ל' הנינא ו' חנינא פ"ד (מ"ח). ל"א ר'
 יוחנן ו' נורי פ"ו (מ"ח). ובמס' שביעית. ל"ב ר' הנינא ו' אנטונינוס פ"ו (מ"ג). ל"ג
 ר' הוצפית פ"י (מ"ו). במס' תרומות. ל"ד ר' אלעזר ו' חסמא פ"ג (מ"ה). ל"ה ר'
 יוסי ו' המשול' פ"ד (מ"ז). ל"ז ר' נחמי' פ"ח (מ"ז) ל"ז ר' צדוק פ"י (מ"ט) ובמס' מעשר
 ב' פ"ב מ"ט הדנים לפני חכמים והתבאר בסנהדרין (פ"ק ד"ו ע"ג) שהם חמשה
 שמעון ו' עזאי ושמעון ו' זומא ור"ש ו' ננס ו' יוחנן ו' חנניה איש אונו. וכבר נזכר
 בן עזאי בברכות ונשארו ארבעה מחודשים ול"ז שבידך הרי הם מ"א. מ"ב רבי
 שמעון בן יאודה (סס זממער ז' פ"ג מ"ח). מ"ג יוחנן כ"ג (סס פ"ד מ"ט) והוא אביו
 של מתתיה החשמונאי הנזכר בנוסח תפלת חנוכה.

ובמס' ערלה. מ"ד ר' אליעזר בן יאודה איש ברתותא (פ"ג מ"ה). מ"ה
 דוסתאי איש כפר איתמא (פ"ג מ"ה) והוא בכלל בית שמאי וכמו שאמרו עליו
 שם שהיה מתלמידי ב"ש. ומן התימא על גדולי המחברים שמנו את דוסתאי
 ולא מנו את יעזר.

ובמס' בכורים. מ"ו ר' יאודה בן בתירה (פ"ח מ"ו) (ח"ה ע"ג חות כ"ד וק"ל.
 וכן נזכר סס ר"ס זן ננס חלל סכר הזכר ככלל הדין לפני חכמים ועיין לעיל חות ל"י).

ומה שנתחדש בס' מועד

במסכת שבת. מ"ח חנניה בן חזקיה ו' גוריון (ד"ו ע"ג) ולא נאמר
 משמו דבר אלא דמאחר שהוזכר כל כך בכבוד שנאמרו כמה הלכות בעלייתו
 ושהלכו כל החכמים לבקרו נר' שהיה מן החכמים. וגדולי המחברים
 מנאוהו בפ"המ. ע"ט נחום המדי (סס ד"ן). נ' רבי והוא רבי הקדוש (דס"ד ע"ג)
 (ח"ה כזר הזכר זס' זרעיס זממכת שזעית פ"ו ת"ד זממס' מעשרות פ"ג מ"ה יע"ס)
 נ"א ר' יוחנן בן זכאי (דקמ"ו). נ"ב וכן רבי דוסא (דק"ס) נ"ן אביו של ר' צדוק
 (דקמ"ז) ד"ן אבא שאול בן בוטנית ולא שאמרו משמו של שני אלו דבר אלא
 שנאמר שם בפ' אחרון שבימיהם פסקו את המאור בטפיח כלו' ולא מיחו בדבר
 עד שמשם למדו היתר בדבר זה אלמא חכמים היו.

ובעירובין. נ"ה ר' יוסי בן יאודה (ד"ו ע"ג). נ"ו ר' יאודה בן בבא (דכ"ג ע"ח).
 ז"ן ר' אלעאי (דכ"ג ע"ח). ח"ן סומכוס (דכ"ו ע"ג). נ"ט אבטילוס שהעיד משום
 ה' זקנים שספק עירוב כשר ודל"ה ע"ח וזניכסתינו חזני לזומוס). ס' ר' דוסא בן
 הרבינס (דל"ט) ואינו רבי דוסא סתם שהרי בשלישי של עדויות יראה שהם שנים.
 וכן נראה שאינו רבי דוסא קטנותן הנזכר בסו' סוטה (דמ"ט ע"ח) הואיל ונזכר
 שם בשם לוי' (ח"ה זניכסתינו הוא ר' יוסי קטנותא ועמס"ל זס"ד). ס"א ר' דוסאי
 ב"ר ינאי (דנ"ח ע"ח). ס"ב רבי יוחנן בן ברוקה (דכ"ז ע"ג).

ובפסחים. ס"ג רבי חנניה סגן הכהנים (פ"ק ד"י ע"ח). ס"ד רבי פפייס
 (ד"ו ע"ח).

ובשקלים. ס"ה בן בוכרי. ס"ו ר' שמעון בן הסגן (ד"ז ע"ג) והוא בנו
 של רבי חנניה.

וביומא. ס"ז זכריה בן קבוטל (דפ"ו) ולא שנאמר דבר בשמו אלא שאמר

יא פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

הרבה פעמים קריתי לפניו בדניאל ונאמר בראש המשנה שאם אינו חכם תלמידי חכמים דורשין לפניו ואם יודע לקרות קורא ואם לאו קורין לפניו. ס"ח מתיא בן שמואל (דכ"ח). ס"ט רבי מנחם (דמ"ג ע"ג). ע' רבי מתיא בן חרש (דס"ג ע"ה). וכתעניות. ע"א שמעון התמני (דיו"ט ע"ג). ע"ב רבי חלפתא (דט"ו ע"ה). ע"ג ר' חנניה בן תרדיון (דט"ו ע"ג). ע"ד חוני המעגל (דיו"ט ע"ג). ע"ה שמעון בן שטח (סס).

ובחגיגה. ע"ר ר"ש בן מנסיא (ד"ט ע"ה). ע"ז יוסף ו' יועזר (סס). ע"ח יוסף ו' יוחנן (דיו"ט ע"ה). ע"ט יאושע בן פרחיה (סס). פ' ניתאי הארבלי (סס). פ"א יאודה בן מבאי (סס) וכבר נזכר בן זוגו. פ"ב שמעיה (סס). פ"ג אבטליון (טס). פ"ד מנחם (סס) אלא שיצא לעבודה ולא הוזכר דבר בשמו. פ"ה יוחנן בן גודגא (דח"י ע"ה) ולא מצינו לו דבר אלא שמעיד עליו שאכל הולין בטהרת הקדש כל ימיו ואין זה אלא בחכם וכן שמצאנוהו אחר כן ביבמות. ובסוכה. פ"ו יוחנן בן החורוני (דכ"ח) ולא מצינו לו דבר אלא מאחר שמביאין ראיה ממנו ודאי חכם היה וכן שמצינו כברייתא של סוכה אמ"ר אלעזר בר צדוק כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן בן החורנית.

ומה שנתחדש בסדר נשים

ביבמות פ"ז ר"א ו' מתיא (דנ"ג ע"ה). פ"ח ר"י הסנדלר (דק"ד ע"ג). פ"ט ר' הורקנוס ולא נאמר דבר משמו אלא שהוקרה ע"י א' מן מקראות שבחליצה ולמדו ממנו (ק"י). צ' נחמיה איש בית דלי (דקכ"ג ע"ה). צ"א יאודה בן אבא (ה"ה) עקשתי ולא מלאתי סהוחר סס ציבורות יאודה בן חזא חלף ר' יאודה בן חזא וחסטר דכיוון למה שטינו סס דקכ"ג סחמר נחמיה ח"ס צית דלי שמעתי שחין מטיחין את ה"ס ס' ע"פ ע"ה חלף יאודה בן חזא כו' גריס ר' המח' ז"ל חזא במקום יאודה ב"ס. וחוגס רחיתי ב"ס יוחסין חזא יר"ד שכתב וז"ל ר' יאודה בן חזא הוא חזירו של ר' יוסי הכהן ונסתפק לי ח"ס זה ר' יאודה ו' חזא כי הכל סס ח' חזן אחד עכ"ל ולאחרי סמ"ר פתהני עליו סהרי מלינו להרמז' ט ז"ל דקדמתו לס' זרעים סס ח' צמורת סתנאים סתכרס צמננה סתנה לר' יאודה בן חזא ודני יאודה בן חזא ס"ע דתתי וינור. וכן נראה דהוא דעת רבי' סמחזר ז"ל.

ובכתובות. צ"ב ר' זכריה בן הקצב (דכ"ו). ואע"פ שלא הוזכרה שם שמועה משמו כששי של סוטה נמצא בו דבר וכן כבריית' של סוכה פ"ח. צ"ג ר' חנינה בן עקביה (דע"ח ע"ה). צ"ד אדמון (דק"ט) אבל חנן הנזכר שם כבר נכלל בדנים לפני חכמים (ח"ה עיון לעיל צרות ל"ו ועמס"ל סס"ד).

ובנויר מצינו נחום איש מדי (דל"ג) אלא שנראה לי שהוא נחום המדי הנזכר בשבת (לעיל חות מ"ט) וכן נזכר שם בן זומא וכבר נכלל בדנים לפני חכמים (לעיל חות ל"ו) ולזה לא כללנום במנין. צ"ה ר' נהוראי (דט"ו ע"ה) ואף זה יש אומרים שהוא ר"מ (ח"ה עיון צעירונן די"ג ע"ג).

ובבבבב. צ"ו ר' נחמיה (דל"ה ע"ג) (ח"ה סהס כנר סחזר צנמ' סרוונת מ"ח וגס ר' סמחזר ז"ל סחזירו לעיל צרות ל' ו וגס סחזר צנמ' סעסרות צס"ג מ"ס וצמס' יומת ד"ס ע"ה ונס ציבורות ד"ן ע"ג יע"ס).

ובבבבב. צ"ז ר' אלעזר ו' פרטא (דכ"ח ע"ג) והוזכר שם חנינה איש אונו וכבר נכלל בדנים לפני חכמים (חות ל"ז לעי').

ובסוטה. צ"ח ר' אליעזר בנו ש"ר יוסי הגללי (דז"ך ע"ג). צ"ט רבי יאושע בן הורקנוס (סס). ק' רבי שמעון בן אלעזר (דמ"ח ע"ה) (ח"ה כנר סחזר צנמ' כלאיס פ"ט מ"ח יע"ס). ק"א רבי ישמעאל בן פיאבי (דמ"ט ע"ה) ולא נאמר שום דבר ממנו אלא שאמרו עליו שמשמת בטלה זיו כהונה. ובקידושין. ק"כ רבי חנינא בן גמליאל (דס"ח ע"ה).

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ומה שנתחדש בס' נזיקין

בבא קמא. ק"ג רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה (דקי"ד ע"ה).
ובמציעה. ק"ד רבי יוחנן בן מתאי (דס"ג ע"ג). ק"ה ידוע הבבלי (סס).
ובמכות. ק"ו רבי שמעון ברבי והוא בנו של רבנו הקדוש (דכ"ג ע"ג) ק"ז
רבי חנניה בן עקשיא (סס).

ובעדויות. ק"ח יאושע ו' מתאי פ"ה (מ"ז). ק"ט עקביא בן מהללאל (פ"ה מ"ו).
ק"י ר"א בן הנד (א"ה הנה זגירסתו שס ז"ה מ"ו ל"א גרסי' חלעזר ו' הנד כ"ח חלעזר ו'
חניך שאמדו שס וחת מי נירו חת חלעזר ו' חנוך ספקס זנט"י. ורע"פ סכתז ר' המחזר ז"ל
לעיל זח"ו ו' דהטעם שלא מנה לנתאי חז"ל תקיע שהיח' חלות כו', וחנטינוס שהעלה זכורות ולא
קצלו ממנו וכ' ולא שכל חלו חז"ל סופור המעשה מורה עליהן שהיו ת"ח כו' די"ז דגס זח"ו מעשה
מוכח שהיה ת"ח תנוה שהעידו חותו על ספקס זנט"י. וגם מדסדר ת"ק לומר שהיה עקיבא
ו' מהללאל וחס היה ע"כ לא הרה מוחלף ליה וכת"ס הרז סכנ"ג ז"ד מו' ט"ד הנ"ה חות
קכ"ז ועי' להכש"ץ זמספטי החדס שער ד' דגריס ר' חלעזר זן הנד ועמ"ס הרמ"ל (פ"ו מ"ג). קי"ב ר'
יע"ש וסס רחיתי לנורן סכ"ז ז"ד ולהרז ז"ח ולהרז סכנ"ג דגריס חלעזר ו' הנד זגירסת ר'
היחזר ז"ל ע"ס). קי"א רבי נחוניא ו' אלנתן איש כפר הבבלי (פ"ו מ"ג). קי"ב ר'
יקים איש חדיד (פ"ה מ"ה). קי"ג מנחם איש סגנאי (סס מ"ח). קי"ד ר"ש ו' בתירה
(פ"ח מ"ח) קט"ו ר' יאודה הכהן (סס מ"ג). קט"ז רבי יוסף הכהן (סס) והוא
תלמידו ש"ר יוחנן ו' זכאי.

ובבבות. קי"א שמעון הצדיק (פ"ק מ"ג). קי"ח אנטיגנוס איש סוכו
(מ"ג). קי"ט שמעון בנו של גמליאל בן רבנו הקדוש. קך ר' הלל (ס"ג מ"ג)
וה"ה וזירסתו הלל חותג ועי' לרזו המחזר נ"ס שס ומ"ס זבגרותי (סס). קכ"א ר'
שמעון ו' נתנאל והוא מתלמידי ר' יוחנן בן זכאי (סס). קכ"ב ר' אלעזר
ו' ערך (סס מ"ח) והוא ג"כ מתלמידי ר' זכאי. קכ"ג ר' חלפתא איש
כפר חנניא (פ"ג מ"ו). קכ"ד ר' יעקב (פ"ד מ"ו). קכ"ה ר' אלעזר המודעי (פ"ג
מ"ח). קכ"ו ר' לויטס איש יבנה (פ"ד מ"ד). קכ"ז ר' ישמעאל ב"ר יוסי (פ"ד מ"ז)
ואינו רבי ישמעאל סתם. קכ"ח ר' יונתן (סס מ"ט). קכ"ט רבי ינאי (סס מ"ט).
קל"ג שמואל הקטן (סס מ"ט). והוזכר שם אלישע ו' אבויה אלא שיצא מן הכלל
ונפקד מן המנין (ח"ה וזירולא זכס כתז הרמז"ס ז"ל סס זכקדמתו ל"ס זרעיס דנ"ר ע"ד יע"ש.
וזכס פי' זענותי זחי' לסנדרין לזכ"ו ע"ח עמ"ס שס קטר רשעיס חינו מן המנין ודוק ועיין
זס' עז החייס). קל"א ר' יוסי בן יאודה איש כפר הבבלי (סס). קל"ב ר' אלעזר
הקסר (מכ"ח). קל"ג יאודה ו' תימא (פ"ה מ"ג). קל"ד בן בג בג. (סס מכ"ג) קל"ה
בן הא הא. (סס מכ"ג) ובפרקו של ר"מ (שהיה זכיריח דר"מ). קל"ו ר' יאושע ו'
לוי (פ"ו). קל"ז ר' יוסי ו' קסמא (סס) ואע"פ שפרס זה אינו מעיקר המשנה
מכל מקום דואיל והוא לר"מ נדון הוא לענין זה כמשנה אלא שר"י בן לוי היה
בו מן האמוראים מתלמידי רבי יוחנן כמ"ש למטה (ח"ה הנה תלוינו שהוזכר ריז"ל
להדיח זמסנה זסו' עוקליס ולמה ליה לרזינו המחזר לחתוי מזכיריח וחזין לומר דס"ל דחזין
זו מסנה זכבו' ס' עוקליס וזסויס הוס' חלות דזס כחשר נחאס דהכו סייתו קלת מהרזשויס
שהיו הדיח לקמן זחות קכ"ז לר"ס זן חלפתא ורבי הוח מוזכר חזר ריז"ל זחותו ס' חלה ודחי
דכות רזינו הוח דיען חרות קדס למס'. עוקליס הזכיר לריז"ל זכחן שהוח קודס למס' עוקליס
והיזי טעמח דרזותח יתיכס השתכחת זכיריח זחת שהיח חזרזס כ"סנה ומה שיש לעמוד זכס
לקמן זע"ה חכתוז כסי מה סיורונו מן השמיס).

ומה שנתחדש בסדר קדשים

במס' זבחים. קל"ה יוסף ו' חנני (רס"ק ר"ז ע"ח). קל"ט שמעון אחי עזריה
(סת) והוא דודו של ר' אלעזר ו' עזריה.

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ובחולין. קמ"ר ישבב (דל"ג ע"ח). ובתמורה. קמ"א ר' אלעזר ב"ר שמעון (דכ"ג ע"ג) (ח"ה כצד הוהכר צצילה דל"ג ע"ג).
 ובכריתות. קמ"ב בבא בן בוטא (דכ"ה ע"ח) ולא שאמרו במשנה דבר משמו אלא שאמרו עליו שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום והוא מתלמידו שמאי.

ובתמיד. קמ"ג רבי אלעזר ו' דגלאי (ד"ל ע"ג) ולא אמר דבר הלכה אלא שאמר עזים היו לבית אבא בהרי מכואר שהיו מתעטשות מריח פטום הקטור ומאחר שקראוהו רבי חכם היה.
 ובמידות. סמ"ד אבא יוסף ו' חנן (פ"ג מ"ה).
 ובקנים קמ"ה שמעון ו' עקשיא (סו' פ"ג דכ"ה ע"ח).

ומה שנתחדש בס' טהרות

באהלות. קמ"ו ר' אלעזר ו' עזריה (ח"ה חזרתו ע"כ מס' הג' ולא נזכר שם ר"ח בן עזריה. כי חס ר' חלניעזר וע"ק שצבר הזכירו ר' המחבר לעיל בזה"ל ו' ו' י.)
 ובמס' טהרות. קמ"ז ר' אלעזר סתם (פ"ו מ"ט) וגדולי המחברים כתבוהו בשם ר"א ו' פיאבי (ח"ה הוא המצ"ס ז"ל בהקדמתו לס' זרעים בסו' סכתג דר"ח ו' פיאבי לא נזכר כי חס צמקיס ח' צמס' טהרות וצניקספנו היה ר"ח ו' פילח ועמ"ס ר' המחבר לעיל וצנ"ט סס ע"ד המצ"ס חלוי.)

ובמקואות. קמ"ח אבא אליעזר ו' דלעא (פ"ג מ"י).
 ובמכשירין. קמ"ט אבא יוסף אלקיתרי איש טבעין (דפ"ק) (ח"ה וגיר' היא ח"ה יוסף חלי קופי חיס טבעין):
 ובידים. ק"ן יוחנן ו' ישוע ו' חמיו ש"ר עקיבא (פ"ג מ"ה). קנ"א רבי יוסי ו' דורמסס (פ"ד מ"ג).

ובעוקצין. קנ"ב ר' שמעון ו' חלפהא (צסו' המס').
 ובפרה. אליהועני ו' הקף (פ"ג מ"ה). קנ"ג חנמאל המצרי (סס) ולא נאמרה הלכה משמם אלא שנאמר עליהם שעשו כל א' משניהם פרה אחת. וצריך שתדע שבזמנו של רבינו הקדוש אחר שסידר הוא המשניו' סדרו אחריו ר' חייא ור' אושעיה ברייתות בכל שיתא סדרי והוזכרו בהם שמות חכמים שלא נזכרו במשנה. קצתם בכלל התנאים וקצתם בכלל האמוראים וכן קצתם הוזכרו בגמ' וקצתם לא הוזכרו ומה שנתחדש בהם משמות החכמים שלא הוזכרו במשנה והוזכרו בתוספתא ואלו הן

סדר תנאים נכרייתות

בסדר זרעים

במס' ברכות. א' ר' אחאי (רפ"ג), ב' ר' שילאי (סס) (ח"ה וגירסתיו ר' פילח) ג' ר' זכאי (סס). ד' רבי אלעזר ב"ר יוסי (רפ"ג). ה' ר' מונא (פ"ד):
 ובפיאה. ר' חנניה ו' אחי (פ"ג). ר' יאושע. ז' אבא יוסי ו' דוסאי (פ"ג).
 ובדמאי. ח' ר' יאושע. ו' קבוראי (פ"ח) (ח"ה עיין בתוס' דע"ז פ"ה ר' יאושע ו' קפוסחי וכן גרסו' צס"ו ודמקואות וצס"ז דוכתי ועיין בצכורות דל"ה ודל"ט). ט' רבי נתן אחיו ש"ר יוסי ו' המשולם. יוד אנקלוס הגר (פ"ה).
 ובתרו. י"א ר' יצחק (פ"ח) (ח"ה עיין להרח"ס בערוצין לדק"ן). י"ב ר"י ו' שזורי (ח"ה לא נמצא צניקספנו ר' יפתעאל ו' שזורי חלח ר"ס בן שזורי וצס"ה גרסו' רבי ישמעאל ור"ס שזורי וע"ס). י"ג ר' נתן בר יוסף (פ"ח).

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ובשביעית. י"ד ר' יוסי בן כיפר (פ"ח) (ח"ה ביר' רבי יוסי ו' כיפה וצפ"ג גרסי'
ר' יוסי ו' כיפר). ט"ו ר' שמעון בן כיפר (ח"ה בגירסתינו לח נמלח צומסתא זפת ר"ס
חלח ר' יוסי סס צפ"ח וצפ"ג). ט"ז ר' דוסתאי ב"ר יאודה (פ"ג). טו"ב שמעון ו'
כהנא (סס פ"ה). ח"י יאודה ו' ישעיה הבשם (סס).

ובבלאים. י"ט ר' יאודה ו' אגרא (פ"ג) כ' אבא יוסי ו' חנן איש יאני
(רפ"ג). כ"א איסי הבבלי (פ"ה):

ובמעשר א'. כ"ב ר' נהוראי בן שיגיה (רפ"ה). ובמעשר ב'. פ"ג ר' יאודה
בן גרים (פ"ה).

ובחלה. כ"ד ר' יוחנן ונראה לי שהוא בן בג בגשהיה שמו ר' יוחנן (ח"ה
חזרתה על המקרא ולא מלאתה צני' טז' רבי יוחנן סתם חלה ר"י בן גורי. חנן מלאתה צתוספתא
דמס' כחצות צפ"ה שהזכר סס להדיא ווחנן בן צב צב וצרייתא הלזו איתא ב"ב צספרי ס'
קרה וע"ט).

ונתחדש בסדר מועד

במס' שבת. כ"ה הלל בן גמליאל בנו של ר' חקדוש (פ"ח) (ח"ה עיון לעיל
חות ק"ד). כ"ו מונבו (רפ"ט). כ"ז ר' יוחנן בן גזוף (רפ"ד) ולא נאמר משמו
דבר אלא מאחר שקרא אותו ר' אלמא חכם היה ונחבר עוד שם יוסף בן
סימאי שם ולא הוכר שם משמו דבר אלא שסופר עליו מעשה חסידות
ושלא חסיד היה ולא חכם. כ"ח נתן הבבלי ושמו הוא רבי נתן (ח"ה צתוספתא
שכ תני חמ"ר נתן כשהייתי צעדינת קפוטקיה היתה סס חסה אחת שהיתה יולדת זכרים
והס נמולט ומתים כו' שלישי הצאתו לפני רחיתו שהיה ירוק נסתכלתי צו כו' ומלוחו וחיה
והיו קרין חותו נתן הצנני על שמי עכ"ל. וכי החי עוצדה מייתי לה תלמודא צצצת דקל"ד
ע"ה וע"ט הכי דר' נתן כך היה טזו נתן הצנני מדקרחו לתיווק צסס נתן הצנני והרי
צחות מעשה נזכר ר"ג סתס. וכן נזכר עוד סס לעיל חזה צסס ר' נתן סתס וצסר' צרכות
וצסחר דוכתי הוצכר ר"ג סתס והוח אצ צ"ד ציטיצתי של רצצ"ב חצרו של ר"ג: כמזוזר צסרו
הריות. והאמת דר"ג סתס חיה גופיה ר"ג הצנני המוזכר צכמה דוכתי. וכן מצוזר חמ"ט
גזיטין דס"ע צ"ג על צנייתא דקתני התס כ"ג סתס קחמרי סס צס"ס חמר רחל ר"ג הצנני
הוח כו' ויע"ט צרסי ז"ל וכן הוח דעת הרצ ס' יוחסין והרצ סדר הדורות מער' נו"ן דקל"ד
ע"ה וע"ט). כ"ט רבי אחא (ספ"י) (ח"ה כצד הוזכר מקודם צמס' תרות צס"י). ל'
ר' זכריה בן אבכולס (רפ"י): שאמרו עליו בהגבהת עצמות וקליפין ולא היה
נוהג לא כדברי ב"ש ולא כדברי ב"ה. ל"א אלעזר ו' תדאי (סס).

ובשקלים. ל"ב ר' יאודה בן לקיש (פ"ג) (ח"ה כצד החכר צתוספתא דצצת
סי"ד וע"ט). ג"ל ר' אלעזר ו' חרסום (פ"ה).

ובסוכה. ל"ד יוחנן בן אלעאי (פ"ק) ולא נאמר משמו דבר (ח"ה צתוספתא
צנידינו סס ברסי' ר' יוחנן בן חלנעזר ו' קוסריון צרס צס"ס צס"ק דז"ך ע"צ דמייתי לה להך
צרייתא ברסי' ר' יוחנן ו' חלעאי כני' רצו' המוזכר ז"ל וע"ט).

וביום טוב. ל"ה ר' אבא (פ"ק) (ח"ה נל' סכוז רצ כמ"ס הערך צער' רצ מתשו'
רצו' החיי גחון וכ"כ צתסו' יוסף חומן סי' ת"ו ועמ"ס הרצ חסדי דור צס' התוספתא סס
יע"ס ולהרצ י"ח חות תקנ"ג). ל"ו רבי עזריה (סס). ל"ז תודוס איש רומי' (ס"ס).
בר"ה. ל"ח ר' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי (פ"ג):

ובמגילה. ל"ט רבי מנחם ב"ר יוסי (פ"ג) (ח"ה כצד הוזכר לעיל צתוספתא דצצת
צס"י וע"ט):

ובחגיגה. מ' יוחנן ו' דהבאי (רפ"ק).

ונתחדש בס' נשים

במס' יבמות. מ"א ר' יאודה ו' יאיר (פ"י). מ"ב אלעזר ו' מהבאי (סי"ד)
(ח"ה כצד החכר לעיל צתוס' דצצת סי"ג וע"ט).

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

ובסוטה. מ"ד אלעזר ו' ירמיה (רפ"ק) (ה"ה צספרים שלפנינו גרסו' ר' אלעזר סתם וזל סס צס"ס דרטיה ד"ד ע"ה גרסו' ר"ח צן ורמיה כני' ר' המחצר ז"ל יע"ש). מ"ה חנן ו' פנחס (סס צפ"ק). מ"ו פלימו (סס). מ"ז ר' אלעזר ו' מתיא (פ"ח) (ו"ה הכי הוצרכו סס צתוספתא כ' יחודה חומר ר"ח ואלעזר צן מתיא וחגניה ו' חכינאי עמדו על אותם האזנים כו' יע"ש וזל הוא תימא שכבר הזכירו ר' המחצר לעיל בזה ש"ה צתנאי' שמכרו צתסנה ולמה ליה לחזור ולמנותו וחפסד לומר דכונת ר' המחצר ז"ל הוא על ר' אלעזר צן תימא שהוצרכו סס צתוספתא צפ"צ ריב"צ חומר משס רבי אלעזר צן תימא יע"ש ונפל ט"ס צדצרו ר' המחצר וז"ל צתקוס צן מתיא צן תימא והאחריות סוות הן). מ"ח בן פטיר (רפ"ו) (ה"ה סס גרסו' ר' יחודה חמר משס פטייו וזל צסו' פ"ה תני חמר ר' יהושע כן היה דורס יחודה צן פטייו יע"ש).

ובקידושין. מ"ט מנימין גר המצרי (פ"ד) (ה"ה ה"ג סס צתוספתא חמ"ר יחודה צנימין גר המלוי היה לי חצר מתלמידו ר"ע כו' יע"ש) נ' ר' אלעזר המודעי (ספ"ד) (ה"ה צבר הזכירו רבי המחצר לעיל צתסניות חות קכ"ה יע"ש):

ונתחדש בסדר נזיקין

בבאקמא. נ"א יאודה בן נקוסא (פ"ד) ב"ן ר' חליפאי ו' אנרא (פ"ע). ובסנהדרין. ג"ן אלעזר בנו של ר' יוסי (פ"ד). ד"ן ר' יאודה איש כפר אבוס (סו' פי"ג).

ובשבועות. נ"ה נחום איש גם זו (פ"ק) (ה"ה וצגירסתיו הוא מנחס איש גם ויע"ש). נ"ו ר"י בן בתירא (סס פ"י) (ה"ה צבר הוצרכו צתסנה וכתצרו ר' המחצר לעיל חות מ"ז יע"ש).

ובעבודה זרה. ז"ן ר' שמעון ו' גודע (פ"ה).

ובסדר קדשים

במס' חולין. ח"ן אלעזר ו' דמא (פ"ג). ט"ן יאושע ו' ישעיה הבשם (פ"ג). ובמנחות. ס' ר' יוסי איש יאסין (פ"ק). ס"א ר' יאודה החתום ובניר' ר"י נחתום (סס). ס"ב ר' אלעזר ו' שמוע (פי"ח) (ה"ה סנה רבי המחצר ז"ל לעיל בזה ש"ה כ"ח הציח ויה שמכר צתסנה סתם ר"ח דהוא ר"ח צן שמוע (פי"ח) וח"כ היכו סדר ומני ליה ממה שהוצרכו צתוספתא וחי משום דמפרט להדיח צסס צן שמוע הכי הכי וננן ליה להדיח צתסני' דחצות פ"ד מו"צ ר"ח צן שמוע חומר ויה כבוד תלמידו כו' יע"ש). ס"ג רבי יוחנן בן תורתא (סו' פי"ג).

ובערכין. ס"ד רבי יוחנן בן קרחא (ה"ה וצגירסתיו לא נמלא ר"י צן קרחא כ"ח סס צס"ד תני רש"ב ורבי יוחנן ו' צרוקס יע"ש). ס"ה רבי יוסי ב"ר חנינא (פ"ה).

ונתחדש בס' טהרות

בכלים. ס"ו רבי שמעון בן חנניה (פי"ד). ס"ז רבי חנניה בן תרדיון (סס) ס"ח יאודה בן שמוע (צסו' המסכתא).

ובאחלות. ס"ט רבי יאודה בן פתירוס ונ"ל שהוא רבי יאודה ו' בתירא (פ"ד) (ה"ה סנה צגירסתיו גרסו' יחושע ו' סתר רחש וזל יחודה וצנייתא הלנו הוצאה ג"כ צמס' נזיר דנ"ו ע"צ והכי תניא לה התם חמר' חלועזר כשהלכתי לערדסקיח מלאתי את יחושע ו' סתר רחש שהיה יושב ודן לפני רבי מאיר צהלכה כו' וכו' ר' צנייתא וזאת מתניא ג"כ צתוספתא צפ"ה דנזיר וגרסו' התם רבי יחודה צן צתירח להדיח כדצרו ר' המחצר שכתב וטמא הוא ר"י צן צתירח ודוק גם רחיותו צס' צתירח יעקב צניטתו כמזכר צס' וכל יעקב שהציח כ"ח צן פתיח ונ"ח רבי יחודה צן צתירח יע"ש ומה שיש לעמוד ע"ז עיין צס' סדר הדורות מעב' D

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

יר' דק"ה ע' (חידוק). ע' אבא יודן איש צידן (פ"י). ע"א ר' חנן (ס"ס) ע"ב ר זריקא (ס"ס) ע"ג רבי פנחס בן יאיר (ס"ס).

ובננעים. ע"ד רבי שמעון בן יאודה איש כפר עכאם (פ"י). ע"ה רבי

חייא (פ"ח) (ח"ה) הנה כזר הזכר נתוספתא צ"ק דזיולה יע"ט וזוה תמנו עמ"ס הכז 3 שלט זרים ספרו משס הכז וכו מוהר"ן ז"ל דר"ח לח הזכר זכריותא ול"ע ועמ"ס

הכז יוסף חומץ סי' מ"ו ולהכז ר"מ חות תקי"ן יע"ט. ע"ו בן שלקית (פ"ו).

ובטהרות. ע"ז רבי מרינום (פ"ס).

ובמכשירין. ע"ח חלפתא בן קבינה (פ"ג). ע"ט אוזנמים (ס"ס פ"ו) אחיו

ש"ר יאושע הגרסי.

(ח"ה) הנה גירסתיו סס נתוספתא גרסי' חמ"ר יוסי חמ"ר לי חינומים אחיו של

יאושע הגרסי. חך זמסכת זכורות פ"ק ד"י ע"3 הזכרה זכריותא זלח ושס גרסי' חמ"ר יוסי

סח לי ניונום אחיו של ר' יאושע הגרסי יע"ט. ונר' דחא מיהא זין לגירסת ר' המחזר וזין

לגרסתו' דזכרי התוספתא דלח גרים ניונום יש להגיה זש"ס דזכורות כשהזכר זכריותא הלכו

ול"ל חינומים כגו' נתוספתא' או חינומים כגירסת ר' המחזר וזוה מיושז קרשית הכז סדר

הדורות זמע' נו"ן דקל"ה ע"ד שזגיה סוכייה דזכורות הלכו שזגיה זכריותא זלח דגרסי ניונום

ותמ"ה יקרא לחין נקלה זשס זה דנימוס שהחז שס בוי כמ"ס זלזרות דר"ן וזמ"ר ניונום

הגרדי והוא גוי יע"ט שדחמת הוא דלח גרסי' ניונום והוא זכור וכמ"ס).

ובזבים. פ"א רבי אלעזר ז' ינאי (פ"ק). פ"ב רבי אלעזר בן פנחס (פ"ס) :

(ח"ה) חכז גירסתיו זקורח להגיה חככי הרוחה דלויח ערוד שמות התנאים אשר נתוספו

זמשנ' דהנה לעיל זרות 3' זס' המשנה הזכיר ר' המחזר לר"ג זקנו של רבי' הקדוש ור"ל

להזכיר לר"ג הזקן המחזר זמשנ' זמס' גיטין דל"ח ע"ח ודל"3 ע"3 גס זרות יו"ד זלזרו

דר"ן זן קרחה ור"י זנו של ר"ע תרתי הו יע"ט וזרות בן הזכיר ר' המחזר ז"ל לזלח

שחול זן זכריות ולח הזכיר לזלח סתם המחזר זמס' כלחוס ס"3 מ"ב ורס זשס

דק"ן ע"ח כלל חמ"ר חזח שחול כל שחוי זכחי זחמייתו כו' וזמס' זילה דכ"ע הזכר זכריותו

זחד משנה וזפסחים דז"ן ע"ח וכמו כן נתוספתא דמנחות פי"ב. וגס הרמז"ס זקדמתו לס'

זרעים מנחם לזנים. וכן נראה מזוחר דעת ר' המחזר ז"ל מדהזיח לזלח שחול זן זכריות

שזכר זמשנה דלקמן ור"ל להזיח ממ"ס מקודם לכן. זלח ועוד שר' המחזר ממה שזיח להח

לזלח שחול זן זכריות מדקנ"ז כזז ולח שחמרו זמשנ' דזכר כו'. והרי הו"ל להזיח ממה שזלח

סס להזיח דזכר הלכה זמחר ש"מ דחל לזלח שחול זן זכריות הוא לחוד. ועמ"ס הכז ס'

יוחסין וזכר הדורות מע' סי'ן דקמ"ח ע"ב יע"ט).

וזרות ס"ה כזז ר' המחזר דזכרות דמ"ט הזכר רזי דוסח קטנותא יע"ט ולגירסתו

שהחז ר' יוסי קטנותא כמס"ל וזיור לח רזי יוסי הכהן חסיד ולח ר"י הגלילו ולח רזי יוסי

סתם. וזכרות' זכ' המניח קורחאו לרזי יוסי קטנותא ויוסף הזכר ועיין זס' ויוחסין וזכ' וז

מלחכי סי' תקס"ז וזס' פתח עיינו סס זכרות וזס' יעיר חון מע' ר' חות י"3 יע"ט ועמ"ס

לקמן זמנין שמות התנאים שהזכרו נתוספתא חר' ז"ך יע"ט ודוק.

וזרות ז"ד כזז ר' המחזר זלח חנן כו' וק"ל דחל תנן שזיח חדמון וחנן זן חזיסלוס.

וזיור חנן המלרי שהי סס זדק"3 ע"ח רמי ומק"י והזכריותא דקתני ב' דיוני בזילות היו

זכרות' חדמון זן גדחי וחנן המלרי וחנן זן חזיסלוס וסריך זלמחא תלת זחרי לח קשיח

דחסיז ליה קתני כו' וכתזו התום' סס זד"ה דחסיז כו' דחסיז ליה זכר הכי דלוינו מתני'

זכו חנן חומר 3' דזכיר חומר חומר זשעה קתני דלח חסיז ליה כגון חנן המלרי שלח דוכר

לזס לח קתני יע"ט.

וזרות ק"ו הזכיר לר' שמעון ז"ר והחז זנו של ר' הקדוש ורס להקשות זחחי לח הזכיר

לר"ג זנו של ר' יאודה הנשיח שהזכר זמ' זרות פ"3 ז"3.

וזרות קמ"ז כזז ר' המחזר ז"ל חילוף הגירסאו' זכ"ח סתם דיש גרסי' ר"ח זן סיחזי.

ולפי מה שנמלח כזוז זגירסתו' הוא ר"ה זן סילח כמס"ל.

הרי לך זמנין זשעה תנאים. א' ר"ג הזקן. ב' רזי יאושע זנו של ר"ע. ג' חזח שחול.

ד' ר' דוסח קטנותא. ה' חנן זן חזיסלוס. ו' ר"ח זן סילח לפי גירסתיו. ז' ר"ב זנו

ס"ר יאודה הנשיח :

והרי לך זמנין תוספת על העיקר זשמות התנאים אשר זכרו נתוספתא שלח הזכירם ר'

המחזר ז"ל. א' חנייה זן עקיזח זתום' ז"ל דס'3 דזכרות וזלח דוכחי סס. ור"ג לה זשעת ד"ן

ע"ח דר"ס ע"3 וזלזרות דר"ג זכס"ח יע"ט. ב' ר' יאודה ז"ר יוסי סס זס' זכרת יע"ט.

וכלחוס ב' רזי יוסי זן גולחי זס' ג. ד' רזי ישיעאל זן חלעזר סס זס' ד. ה' חזח חלקיה

מן קרויה סס זמעזר 3' פ"ד. ו' ר' חלעזר ז"ר וחזק זשעת פ"3. ז' יאודה זנו של ר"ג זנו

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

יד

טל רזי הקדוש טס וצט"ג פ"ה. ה' יוסף זן פרידח צעירונדין רפ"ק. ועי' טס צט"ס ד"ג ר"י
 ו' פרידח תלמיד ר' הלוינער יע"ט. מ' ר' יוסי זן הצטולח'ס טס צט"ג. י"ד רזי מנחם ח"ט
 גליח טס פ"ח וצטוה'ס פ"ג יוחנן זן החרצות הצל צט"ס צפ"ק דימנות דט"ו ע"ג גרסינן התס
 ר' יוחנן זן החרונות יע"ט ועמ"ל ר' המחצר ז"ל צתנח"ס טנכנרו צתשניות צחות פ"ו יע"ט.
 י"א ר' הלנער זן מתפיה פסז"ס פ"י וצ"ק סוף פי"ח התנר טס ישעיה ח"ט טירח'ה היה
 נובח צחסדות כ"י יע"ט. י"ב ר' שמעיה צצ"מ סו' פ"י. ח"ח דטס צט"ס דע"ח ע"ה גרסינן
 טכ"ח יע"ט. י"ג ר' שמעון זן יחודה ח"ט כפר ח"צו' צ"ג ש"ז ומ' קרצנית פ"ג. י"ד ר'
 יחושע זן לקיט סנהדרין צפ"ק. מ"ו ר' יחזיה טצורות צפ"ק. מ"ז מנחם זן פניני עדויות
 פ"ג. מ"ח ר' חנניה זן פרו טס. ח"י ר' הודקה סיף פ' צתרה דע"ז. י"ט רזי יחושע ו'
 ממל צנזיר פ"ה וחלרות פ"ד. כ' ר"ח צנו של ר"ח הקפר חילין פ"ו. כ"א ר' יוסי צרזי צלדון
 ומ' קרצנות פ"ג. כ"ב ר' שאערו הלנוע צכליס רפ"ק. כ"ג רזי טילח טס פ"ד ועי"ט לעיל
 ר' המחצר ז"ל צרות צ' וטס צצ"ג צפ"ה הונכר יונתן זן חרשא טחלל לפני זקני'ס צצנה יע"ט.
 כ"ד ר' יחודה זן יעקב מניח בוצרין חלרות פי"ח. כ"ה יעקב צ"ר יחחק מניח גופי'ן זן
 וצנעני'ס צפ"ק הוכר טס ר' חנניה טס זינחי שאמר ומ' יעקב ורשצתי פ"ג. כ"ו ה"ח רז"ל ר'
 חנניה זן חכונאי. וכאשר דמיחי כן מלחתי צבר"ט ז"ל צרפ"ק דננעיס דג"ט כן להדיח יע"ט.
 וכן יט להגיה צפ"ו דניה וכו"ט טס צט"ס דג"צ ע"ג. כ"ז זן פלחה פיה פ"ג. כ"ז רזי
 יוסי הצצלי טס פ"ג ועיין לעיל ע"ד רזינו המחצר צחות פ"ה ועיין ציומח ד"ן ע"ג. כ"ח
 רזי הלנער זן שמעיה ח"ט כפר עתנחי טס פ"ט וטס צפי' חמרו ז'ן כהכח וע"ט ה"ח
 וז"ל ר' כהנא: וכבר הזכירו רזינו המחצר ז"ל לעיל צרות טר"ג יע"ט. כ"ט רזי יונתן זן
 יוסף נודה פ"ג וטס צצוק פ"ח גרסינן רזי יונתן זן יוסי יע"ט. ל' רזי יחודה צנו של רז"ל
 טס צפ"ג וטס צפ"ה רזי חנינה ו' חנינה. וצנזיר הוצ'ה צרייתח הלנו וטס ל"ג חלח ומעשה
 צרזי חנינה שהזכירו חז"ו. כו' יע"ט. ל"א ר' שזול טס פ"ג. ל"ב רזי שמואל מקוחות פ"ק.
 ל"ו חזח שזול ו' חניי טס פ"ג. ל"ד חזח יוסף החרוני טס ל"ה רזי יוחנן ו' יוסף סו' פ"ו:
 וחש צכל חלה שתי'ס זו שמענו צתו של ר"ח ו' תריון צתוספתח דכליס פ"ק מ"ד וטן
 שנית צררויח חומרת שומטה כו' חומר רזי יחושע ופה חמרה צררויח צמסכת כליס צצ"מ:
 צצק קמח יע"ט.

וצמכילתח א' ר' חז"ו ו' עקיבא ס' צה ועיין ציומח ד"ן ע"ג. ב' רזיחיה צרזי נחמנו
 טסי. ג' ר' צנחה סדר צעלח. ד' ר' הצטלו'ס הזקן טס. ה' שמעון ח"ט קטרו'ן טס. ו' חזח
 יום המחחי טס. ז' רזי חנינה ו' חליטו טס. ח' ספור טס. ט' חוסי זן שמי טס.
 י"ד. חוסי זן יחודה טס. י"א רזי יוסי המודעי טס. י"ב רזי יעסיה טס. י"ג רזי ווסי זן
 זמר טס. י"ד רזי חנינה ו' חודי טס. מ"ו יחודה ח"ט כפר עכו סדר יחור. מ"ז רזי יוסי
 צרזי חוסי טס. מ"ח רזי אחחי זן יחזיה ח"ט כפר עכו טס. ח"י רזי חוסי טס. י"ט ו'
 הצטולח'ס סדר משפטי'ס. כ' חוסי זן גרויח טס ועיין ציומח ד"ן ע"ג יע"ט.
 וצ"ב א' חזח הלנער סדר יקרח. ב' רזי יחודה זן שמעון סדר שמוי. ג' חנניה זן
 יחודה טס. ד' חזקיה חזיעקט טס וצצנורות דל"ה. ה' רזי יחודה זן רועץ סדר תרוע. ו'
 חזח יוסי זן דוסתחי סדר טהרה. ז' רזי ירמיה סדר אחרי מות. ח' יוסף זן סכסס סדר
 חמור. ט' חנניה עכונחי טס. י"ד רזי חורודימו'ס צרזי ווסי טס.
 וצפ"רי. א' חוסי זן מנחם סדר נשא. ב' חוסי זן עקציה טס. ג' רזי חודקה הסקמוני
 סדר צהעלותך. ד' שמעון הסקמוני סדר טלח לך. ה' חזח הלנער זן גמליחל סדר קרח.
 ו' רזי יחודה זן נחמן סדר פנחס. ז' חזח כהן צדלח סדר דברים: ח' יודן צרזי סדר רח'ה.
 ט' ר' הלנער זן דולחי סדר שופטי'ס. י"ד רזי זעירח סדר כי תלח. י"א רזי חנניה זן גמלח
 טס. י"ב רזי יחודה ח"ט טניעיס סדר חזיו'ו.

וצצרות דר"ן. א' רזי יוסי זן צתירה צפ"ק. ב' רזי רחזון זן החלטרוצולי פ"י. ג' חזח
 שזול ו' נכס טס. ד' ר' יעקב זן חנינה טס. ה' רזי יחחק זן פנחס טס. ו' רזי שמעון ו' יוסי
 פ"ג. וימודעי לצויה כו ז' כצצתי דרך העצרה צקורח להגיה'ס וכחותה על הגחלי'ס וחלו
 המדקיק ומלח עוד מזה וחזני לה וכלתי לקיק עוד צזה כו העת נחון ועת לקלר ודי צז'ס).
 וכן חברו קצת חכמים אחרים תכף לאותם הזמנים ברייתות אחרות משנת
 המשכן ודרך ארץ רבא וזוטא ומ' סופרים (ח"ה עיין מ"ט הכז צ"ד צח"ח סימן
 טס"ה וצמסר יד מלחני דקע"ד וצ' טס הב' ח"צ מעל' מ"ט חות ו' יע"ט) וצפ"רא
 וצפ"רי ואבל רבתי (ח"ה זוהי ומ' שמחות וכו"ט הכז הליכות חלי חות ע"ג) וצפ"ק
 כלה וסדר עולם וברייתות של ל"ב מדות והוזכרו ג"כ מקצת שמות החכמים
 שלא הוזכרו במשניות של רבינו הקדוש וברייתות של רבי חי'א ורבי הושעיא.

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

וכל שכן שבנמרא של ארבע סדרי בבלי'ת וירוש' הוזכרו שמות אמוראים הרבה אלא שאין הכונה רק הנכללים במשנ' ובברייתא וכן היו הרבה חכמים שלא נודעו לנו כמו שביארנו וכמו שאמרו במסכ' מקואות עמדו ל"ב זקנים וטהרוהו. וכן נתחברו באותם הזמנים ברייתות אחרות שלא נודע לנו. וכן בר ספרא חידוש תוספתא בכל שיתא סדרי כעין ברייתות של רבי חייא ורבי הושעיא אין בהם הפרש כלל אלא בלשון לא בסידור ולא בענין זולתי בקצת מקומות מועטי והיא הסיבה שלא נמצאו אותם התוספתא בשלימות בידנו היום וכן זו היא הסיבה שהרבה פעמים אנו מוצאים קצת ברייתות בש"ס שלא נמצאו בבריית' של רבי חייא ורבי הושעיא ולא ידענו איזהו מקומן. וגם במשניות אירע כן בקצת מקומות והוא שהדבר מקובל שכל שמצינו בו תנן הוא משנה וכל שנאמר בו תניא או תנו רבנן ורמינהו היא ברייתא וכל שנאמר בו תנא או תני פלוני היא תוספתא ובקצת מקומות אנו מוצאים תנן שלא נזכר ולא נמצא במשנה ואחת מהם דתנן מחיצת הכרם שנפרצה כו' נ"ח ה"ה הל"ח ה"ה ד"ס ק"כ"ג ועיין ס"ס נה"ח ונח"ה הכנ"ץ ז"ל ועיין ד"ס ח"ג יד ענין נסב"ה ל"ט ופ' הכנ"ץ ח"ה סעול' נעת על מנחת הדפוס דס"י מ' ע"ס) וכן נאמר תמיד בתלמוד ותניא שאין אנו מוצאים אותו בברייתא ואף לפעמים מצינו תנו רבנן שאינו בברייתא של רבי חייא כמו שתמצא בשלישי של חולין (ד"ס ע"ה) ת"ר ארבה זה גובאי כו' וקורא לה באותה סוגי' תנא דבי רבינו (ח"ה ונגינסתפיו הוא דני ר' וע"ס ד"ס י"ז) הוא שאותה ברייתא היא בתורת כהנים בפ' שמיני ולא בברייתא ש"ר חייא כלל. וכן מצינו תנא שלא נודע לנו מקומה מפני שהרבה מן החכמים היו עושים משניות וברייתות מעצמן אנו קורין אותם תוספתא מהם במסכות מפורדות ומהם בשמועות מיוחדות הן קודם זמנו של רבי חייא כמו שאתה רואה תמיד תנא דבי רבי אמי תנא רב שרביא בסידושין דבי לוי תנא דבי רבי ישמעאל תני רבה בר מרי בדסה לוי במתניתיה ובכלל תני תנא קמיה דפלוני וכן היו שואלין זה לזה תנית מידי במילתא פ' כמ"ש אשכחיה רב ששת לרבה בר' שמואל אמ"ל מי תנית מידי בשכיר אמר ליה תנינא כו' וכן תמיד איתמר בש"ס ר"פ אתא ואייתי מתניתא בידיה. וכל אלו וכיוצא בהם הם ברייתו' שלא הוקבעו ולא נתפרסמו אלא שהיה כל אחד מהם כותבם כמו שהיה מקובל מרבו או ממה שהיה למד הוא מעצמו.

ומתוך כך לא סמכו עליהם וכמו שאמרו כל ברייתא דלא מתניא בי ר"ח ורבי הושעיא לאו ברייתא היא ולא מותבינן מינה כבי מדרשא מפני שהם היו מיסודו של רבי ומדבריו נעתקו והשאר לא היו חיבורים מפורסמים אלא כל אחד שונה כרצונו מהם בדרך קצרה כמו שאמרו משנה ר"א ז' יעקב סב ונקי ומהם בדרך ארוכה ומהם שהיה שונה משנה אחת בדעת שני תנאים כאומרם מי ששנה זו לא שנה זו וכן הא מני ר' פלוני היא ורבינו הקדוש ידע הכל כמ"ש במסכת נדרים (ד"ה) רבי הוא נמיר תריסר אפי' הלכתא וקבצן בכחו ובחכמתו וברר מהם הראוי לברור מדברי הקודמים עם מה שהוסי' הוא עליהם לפי דעתו הרחבה ושכלו הגדול וסדר את הכל אחת לאחת לפניו לא היה איש אשר ידקק כמוהו ואשר יעשה במתכונתו ואחריו לא יהיה כן וסדר את הכל פעם בלשון סתם פעם בחזקת שם הקדומים בעל המאמר. ולפעמים הוא מזכיר דברי היחיד בסתם כדי שלא יפקדו לקבוע הלכה כן. וכמ"ש בחולין (ד"ס ע"ה) ראה רבי דבריו של רבי שמעון בכסוי הדם וכתבם בלשון חכמים וכן הרבה ואח"כ באו דבריו של רבי חייא לתוספת ביאור. ומ"מ כל שמצינו בהם מחלוקת עם המשניות של רבינו הקדוש אין סומכין עליהם כמו שאמרו מחלוקת במתני' וסתם בברייתא אין אומרי' בה הלכה כסתם שהרי רבי

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

טו

לא שנא רבי חייא מנ"ל כלומר שאין סומכין בה כל כך לדחות המשנה מפניה והוא שאמרו במס' עירובין (ד"ו ע"ג) בענין ופרקין כעומד תיובתא ררב פפא והלכתא כרב פפא והקשו עלה תיובתא והלכתא ות' אין משום דדייקא מתני' כוותיה. ונמצא מכל מקום שהמשנה היא סידור רבי' הקדוש והבריית' עיקרה מר"ח ור' הושעיא ומה שאמרו (בסנהדרין דס"ס) סתם מתני' ר"מ סתם ברייתא רבי נתן סתם תוספתא רבי נחמיה סתם ספרא רבי יאודה סתם ספרי רבי שמעון וכולהו אליבא דר"ע. תדע שהמשניות סדרן רבינו הקדוש אחת לאחת וחברן למשניות ופרקים על דרך שכתבנו ואחזו בחיבו' דרך ר"מ בקבלתו מפני שהיו דבריו אצלו הומכח שבכולם וכן ר"מ אחז אותו הדרך מר"ע וכן ר"ח ורבינו הושעיא כברייתא ובר קפרא בתוספתא ורב בספרא ובספרי. ואלו הם החיבורים שראוי לסמוך עליהם יותר אחר המשנה אבל שאר הברייתות שהיו עושים כל אחד לעצמו נדחו להם ואף אלו אינם אלא כעין פירוש למשניות והרחבת לשון ומנין והכל נכלל ברמז או בקיצור במשנה וכמ"ש (בכתובות דס"ט ע"ג) אלפא תלה נפשיה באיסקריא דספינתא אמר אי איכא דבעי מילתא בדבי רבי חייא ורבי הושעיא ולא פשיטנא ליה ממתני' מפילינא נפשאי מאיסקריא וטבענא. וכן התלמוד עצמו אף משני הראשונים היה להם תלמוד משא ומתן בהלכות שהיו גורסים ושונים זה לזה בי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם ובכל הצריך לכך וכמ"ש (בסוכה דכ"ח ע"ה) ברבן יוחנן זכאי שלמד הויות דאביי ורבא כלומר כל מה שהיה צריך לתלמוד אפי' מה שהיו עתידים לפלפל בענין הבאים אחריהם ולישב את הדברים והוא שקראו דבר קטן וכמ"ש בתלמוד (ב"ב ד"ג ע"ה) אין לך מדה גדולה מזו והקשו עליה ממה שאמרו היו רין למשנה יותר מן התלמוד ותירצו בימי ר' נשנית משנה זאת שראה שהיו מניחים את המשנה ושנה להם כן כדי שתהא משנתם סידורם בפייהם וכן בימי רשב"ג אבינו של רבינו הקדוש (בסנהדרין ד"ג ע"ג) אמר ר"מ לר"ב למחר לימא ליה ליפתח לן מר בעוקצין וכן בימי זקנו ר"ג במחלוקתו של רבי הושע אמרו (בכתובות דכ"ח ע"ה) עדויות בו ביום נשנית כמו שביארנו למעלה אלא שהוא סדר את העניינים וקבצם ועשה מהם חיבור כולל.

ועם כל זה נתמעטו הלבבות מרוב הצרות והוצרכו האחרונים לחבר אחריו דרך ביאור ורחבה ולפעמים דרך סתירה ותיקון כשהיו חכמי הדור מסכימים לכך ממה שרואים בו קושיא חוסה כמ"ש במסכ' יום טוב (ד"ה ע"ה) אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונסים שבקרפף. והקשו והא אנן תנן מן הקרפף כלומר ואפי' מן המפוזר ות' מתני' יחידאה היא וכן אמרו סמי מכאן כך וכך וכן אמרו פרת חטאת אינה משנה וכן בפרק חחולץ (דמ"ג ע"ה) על משנת מסרק של פשתן שנטעו שני האמור' בטהרות (במסכת נלים ס"ג ע"ה) רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרויהו אינה משנה. וכן תמיד איתמר חסורי מחסרא כו' וכן ולא תרוצי מתרצת לה תריץ ואימא הכי וכן הרבה כיוצא באלו כמו שנעשה היום אף אנחנו מראשינו וזקנינו הקודמים ועוברים לפנינו ועל ראשינו וכמ"ש דרך כלל מקום הניחו לנו כו' כלומר שאין השלימו' נמצא בנבראים ואפי' במובחרי' שבהם עד שלא יהיו אחרוני' רשאין לחלוק עמהם בקצת דברים. ונשוב לענייננו והוא שאחר שרבינו הקדוש חבר המשנה ורבי חייא הברייתא ומשכו אחריו קצת חכמים וחבר רב חיבור בספר ויקרא וקראו ספרא להיותו מחובר הזה אל תורת כהנים להיר' כל ענייני הקרבנו' וסדר העבודה וראיית הנגעים וכללים בזה הספר. ועוד חבר חיבור אחד בספר במדבר סיני ואלה הדברים קראו ספרי להיותו מחובר על שני ספרים ר"ל במדבר סיני ואלה הדברים ונילה בהם מצפוני המשניות שבאותם העניינים ואז יר רב לככל

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

בק"ן שנה אחר החרבן ומצא שם ר' שילא ולא קבל להיות ראש ישיבה עד שנפטר. וכן לא רצה לקבוע ישיבה בנהרדעא לפי שהיה מקומו של שמואל וקבעה בסוריא שהיא מתא מחסיא. ורבי חייא ורבי הושעיא חברו חברייתו ושאר החיבורים שזכרנו. ונתחברו שאר חיבורים שלא הזכירו כגון מכילתא ופסיקתא ומדרש השכם וספר המדרשות כגון רבה ותנחומא. ומדרש תהלים ומדרש חזית ומדרש נחמות ומדרש תמורו' וס' הבהיר ושיעור קומ' ופרקי היכלות ובהגיע תור ימיר' הקדוש שהיה סוף התנאים כמ"ש ז"ל ור' נתן סוף התנאים. והתחיל זמן האמוראים רב ור' חייא ור' הושעיא ובר קפרא ואבוה דשמואל ור' אלעזר הקפר ולוי ורבי אפס והם היו ממוצעים בין התנאים ובין האמוראים. ומהם שהיו בכלל התנאים כמ"ש רב תנא הוא ופליג אע"פ שלא מצאנוהו במשנה (ח"ט דייק ר' המחצר ז"ל לומר צמטס דצנייתא כד נמלח צס ר"ח כמ"ל צרות צ"ס יע"ט) וכן בניו של ר' הקדוש (ח"ט עיין צמטס צרות ס"ג מ"ג ומ"ט דצינו המחצר ז"ל לעיל צ"ס) התנאים הנכונים צמטס צרות ק"ו) והשאר כולם נקראים אצלנו אמוראים. ומתוך כך אין דור זה לא מכלל תנאים לגמרי ולא מכלל אמוראי לגמרי אלא אמצעי מהם בכלל תנאים ומהם בכלל אמוראים ומהם בכלל תנאים ובכלל אמוראים כרבי.

סדר דור האמוראים והוא דור א'

אבל אחריהם התחילו דור האמוראים והדור א' מהם שמואל ומר עוקבא ורבי יוחנן וריש לקיש ורבי ינאי ורבי חנינא בר' חמא ורבי אפס והיה רבי יוחנן באותה שעה קטן וקבל בתחילה מרבי הושעיא ואח"כ מר' ינאי וחבר התלמוד ירושלמי בכל הששה סדרים לבד טהרות בק"פ שנה אחר החרבן וגדולי המחברים כתבו בש' שנה ולא רצה לקבל שררה להיות ראש ישיבה בימיו שלא להחליש דעתו ונתבקש בנהרדעא ולא רצה מפני כבודו של שמואל והלך לסורא והוא מתא מחסיא והיה שם לראש. ושמואל (ח"ט כזו נמלח חלק קלת וכנ"ל דהו ע"ל ישיבתו סל סגורל כמזון מדצרי ר' סמ' ז"ל סבת') זוהר ענין שתי הישיבות. ובסדר הקבלה של רבינו נסים מצינו שירידת רב לבבל היתה בשנ' תק"ל לשטרות שהיא ק"ן לאחר החרבן שהרי ש"פ שנה קודם החרבן מתחיל מנין השטרות למלכות היונים ושפטירתו היתה בשנת תקנ"א שהיא קע"א אחר החרבן ושהושבת ר' יוחנן בא"י לראש ישיבה היתה בימיו של רב בשנת ת"ץ שנת ק"י אחר החרבן ומלך פ' שנה ונפטר בשנ' תק"ע שהיא שנת ק"ץ אחר חורבן ושמואל נפטר בשנת תקס"ח שהיא שנת קפ"ח אחר החורבן.

סדר האמוראים דור ב'

ואחר כך קם דור שני מהאמוראים ומהם בככל מתלמידי רב ושמואל רב הונא ור' יאודה ורב כהנא הראשון ור' חמא בר' יחזקאל ורמי בר חמא ורבי אלעזר ורב נחמן ורבה בר בר חנא ורב אדא בר אבהו ורבה בר אבא בר אבא בר אבא ורב ענן ורב ששת ור' מתנא ורב שימי בר אשי ורב אשי ורב יצחק בר אשיאן ור' חמא בר גוריא והרב' עמהם שלא הזכירנו הן שהזכירו בתלמוד הן שלא הזכירו ולא נודעו כמ"ש כי הווי מיפטר רבנן מבי רב הונא הווי פיישי תמני מאה רבנן ואחריהם ר' חסדא ורב ששת עם היותר בדור שלפניו ג"כ ורבי זירא. ואחריהם רבה ורב יוסף ואחריהם אבוי ורבא. ואחריהם רב פפא ורב כהנא הישני ורב נחמן בר יצחק ורב הונא בריו דר' יאושע ואחריהם רבינא ורב אשי ומר בר רב אשי.

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

טז

ובארץ ישראל משיבת רבי יוחנן ריש לקיש וריב"ל ורב דמי ורבה בר אבוח ור' אלעזר ו' פדת ואחריה' עולא ור' ינאי ור' בר דמי ושמואל בר נחמני ור' אבהו. ואחריהם ר' אמי ור' אסי ומה שאמרו בפ' כל הבשר (דקי"ח ע"ג) דרבי אמי תלמידי דרבי יוחנן הוא פירושו מתלמידי תלמידיו ומקבלתו ומשיטתו. ואחריהם רב זביד וכולם היו עמהם מן החכמים אלפים ורבות מהם שהוזכרו בנמ' ומהם שלא הוזכרו ורבינא ורב אשי חברו התלמוד בבלי נאה ומתוקן בארבעה סדרים חוץ ממסכת שקלים בס' מועד ואבות ועדרות בס' נזיקים ותמיד ח"ט ט"ם הו"ל ולרוך להשיט תיבת תמיד סהרי יס בנ' וסוף נרוך ומדות וקנים בס' קדשים וכן חברו נמ' במס' ברכות מס' זרעים ובמס' נדה מס' טהרות ומצינו בקבלה שפטי' רב אשי היתה בשנת השל"ח לשטרות שהיה שנ"ח לחורבן וזמן ישיבתו היתה ס' שנה וחיה אם כן בש"ך שנים או ש"ל אחר החורבן. ויש מי שכתב כ"ח שנה אחר החורבן ומפני שרבינא היה בחור בזמן רב אשי והיה לו כתלמיד חבר וחי אחריו הרבה ונפטר בס' תתי"א לשטר' שהיא שנת תל"א אחר החרבן והוא סיימו והוא היה סוף האמוראים.

סדר דור ראשון אחר האמוראים ונקראים רבנן סבוראי

ואחריהם התחיל זמן רבנן סבוראי ונשלמו אז מן השנים ד' אלפים ורל"ט שנה והם היו אחר רבינא ורב אשי. מר ימר ומר בר רב אשי והוא רב טבימי ורב אידי בר אבין ורבא ורספאה ורב משרשיא ורפרם בר פפא ורב סמא ורב עינא ורב גביהה מדי כתייל. וזה הדור היה ממוצע בין האמוראים ובין רבנן סבוראי מהם שהיו נקראים חכמי התלמוד ומהם שהיו נקראים רבנן סבוראי אע"פ שהיו באותו הדור. וכל החכמים הנכתבים בתלמוד שלא זכרנום אתה יכול להבין מן הענין שזכר בו או מן האחר הנזכר עמו באיזה זמן היה והכלילתו בשכלך עם הדור שיראה לך היותו ממנו ורב אחאי היה סוף החכמים הנזכרים בתלמוד וראש לרבנן סבוראי ח"ה עיין להר"ס סג הגדולט ח"ה ריש מע' ח' וסג' ועד לחכמים ח"ה מע' ח' צחות ד' יע"ט) ומהם רבה יוסי ורב אחאי בר הונא ורב שמואל בר רבא ורב חמא ורב עינא ורב חנן ורב מרי ורב חיינא ומר האנו ורב ששנא ורב דוסאי והרבה מהם דרך כלל חמשה דורות היו והמשך ימי'הם ספ"ו שנה. ואחרון שבהם היה רב ששנא ממוצע בין זמן רבנן סבוראי לזמן הגאונים ונמצא בהתחלת הגאונים שעברו מן השנים ד' אלפים ותנ"א בשל כבוד ישיבת התלמוד ותעבר הרינה והוא שכל ימי רבנן סבוראי היה כבוד גדול כעין מלכות לראשי הישיבות והיו עדיין לומדים התלמוד על פה כי לא נתפשט מכל וכל חיבור הגמ' (ח"ה עיין לה"ה עט"ר מ"ו נר"ו צס' הק"ל ח"ה ס' י"ג וצחי"ד ח"ה צקוני' כונן לחקר דס"ו ע"ה).

סדר הגאונים

ואחר זה התחיל זמן הגאונים ומראשוניהם מר בר רב חנן ומר רב מרי ומר רב הונא ורב חיינא מנהר פקוד ורב אהילאי הלוי ורב יעקב מנהר פקוד ורב מונא בר יוסף ורב הייא ממשן מר ינוס' ורביה בר רב נטרונאי ואחריהם מר רב יאודה נאון שכתב כמה סוגיאות ופסקים בנמ' והיה בזמן ד' אלפים ותצ"ט ועמו רב ושמואל בר מרי ואחרים הרבה עמו ואחריהם רבי שמעון סירא שחבר הלכות גדולות ח"ה עיין להר"ס י"מ צח"צ דקע"ה יע"ט ועיין צהר"ס סג הגדולט ח"ה מע' ס' חות צ' והיה בשנת ד' אלפים ותק"א ואחרים עמו. ואחריהם מר רב נטרונאי ואחרים עמו. ואחריהם רב אחא משבחה והוא חיבר ספר השאלות

פתיחה למסכת אבות לרב המאירי

כולל הרבה מדיני התלמוד והוא מן החיבו' שראויים לסמוך עליהם ברוב דבריו. ובסוף ימיו הגיע הזמן לד' אלפים ותקי"ב שנה ואהריהם רב מרי הכהן ורב צמח ואחרים עמו ובימיהם יצאו שני מינים בעולם ענן ושמואל וחברו ספרים כנגד התלמוד והטעו הרבה בני אדם עד שהוכר טעותם וכלה ענן וילך ושמואל ירד שאול ולא יעלה ואהריהם רב בבי הלוי ורב חנינא בר משרשיא ורב מלכיא ורב חייה הלוי ורבי יוסף בר שילא ורב מרדכי הכהן וכן הרבה דור אחר דור. ואהריהם רב נחשון ורב משה הכהן ואחרים עמו וכן דור אחר דור עד שהגיע הזמן לרבינו סעדיא הובא מארץ מצרים לארץ ספרד ויחבר ספרים הרבה עד אין קץ בתורה שבע"פ (ח"ה וס' לו חיבור דיוני סטנות כמ"ס סר' הני"י כספ"ק ד"מ יע"ס) ובתור' שבכתב ובדקדוק ובקצת חכמות חיצוניות ורב ספריו ראויים לסמוך עליהם אלא שבס' האמונות כת' קצת דברים בלתי מקובלים ואין ראוי לבעלי הדת להמשך אחריהם ואמרו עליו שהוא מזרע רבי חנינא ז' דוסא (ח"ה עי' להר' ועד להכניס מע' ס' חות כ"ח ע"ס) והוא היה בימי דוד ז' זכאי הנשיא ונתקוטט עמו הרבה ובס' ימיו הגיע הזמן לד' אלפים ות"ש, ואחריו רב האי בר דוד ולאחריו רב כהן צדק ורב עמרם וכן דור דור ודורשיו עד שהגיע הזמן לרבי' שריא אביו של רבינו האי והוא מזרע רבה בר אבהו מגזע בית דוד והיה ר' שריא אביו של רבינו האי והוא מזרע רבה בר אבהו גדול יותר מאד כחכמ' ובמעש' ובעושר ונשיאות מזרע זרובבל והארזך ימים עד שסילק עצמו מהישיבה והושיב בחייו בנו הקים תחתיו לכל דבר שבקדושה ר' האי ז"ל יושב על כסאו ועיניו רואות גדול והוסיף והרביץ תורה על כל אשר היה לפניו וחיה צ"ט שנה ונעלם כבודו ערב יו"ט האחרון של פסח וחבר ספרים מעט מהם ספר הדינין וספר השבועות וספר מקח וממכר אלא שהרבה בתשובות שאלות מאד ורוב חנמצא ממנו מחיבוריו ומתשוב' הם דבריו ראויים לסמוך עליהם והיה מרובע בנאונות רב האי נאון ז' רב שריא נאון בן רב חנינא נאון בן רב יאודה נאון ובס' ימיו הגיע הזמן לד' אלפים ותשפ"ח ויש אומרים תשצ"ח והוא היה סוף הנאונים :

סדר הרבנים

ובימיו היה ר' שמואל ז' חופני (ח"ה עיון להרצ' סס הגדולים ח"ה מער' סו"ן חות"ג) וגם הוא חיבר ספרים הרבה אלא שאין עניינם ראוי לסמוך עליו כל כך וכן היה באחרית ימיו הנגיד ר' שמואל הלוי היה מקרטב"א וברח מצד גזירות למאליק"א ומצד הפלגת מליצותיו נתגלגל הדבר ונעשה קרוב למלכות בנארנאט"א וגם חיבר ספר בכל התלמוד קראו הל' גיבראטא והוא ראוי לסמוך עליו ברוב דבריו ועלה ענן כבודו בשנת ד' אלפים ותתט"ו ח"ה עיון מ"ס סר' ט"כ ח"ה מער' סו"ן חות"ג רצ"ס ועד להכניס סס מער' ס' חות"ג יע"ס):
ואחריו היה ר' חננאל ואביו היה מארץ ספרד ושמו רבי' חושיאל ונסכה ונתגלגל הדבר שעבר לארץ אפריקא במדינת לקירוא ז' והוליד שם לר' חננאל הנו' ופירש תלמא סדרי בגירסא ישרה אלא שקיצר בפי' מאד (ח"ה עיון להרצ' סס הגדולים ח"ה מער' ס' חות"ה) ובאותו פרק נשבה ג"כ רב משה ז' חנוך ופדאווה קהל קרטב"א ורב שלום הכיר חכמתו וסלק עצמו מן השררה ומנוהו לראש והיה מתלמידיו ר' יוסף ז' אביותום והיה באותו הזמן ר' נסים שקבל מר' האי ז"ל ח"ה עיון ט"כ ח"ה מער' ס' חות"ג רצ"מ עור סס חות"ג נו"ן חות"ג) וראוי שתדע שעד הנה היו הישיבות נדר' ונכבדות והתלמידים מרובים תורתם אומנותם וכל שכן ראשי הישיבות גדולות ונכבדות והנסמכים בנאונות שלא היה מדרכם למוש מתור האהל יומם ולילה והיו יודעים כל התלמוד על פה או

בקרב לזה ודברי התורה כולה והתלמוד סדורים בפיהם כפרשת שמע. ומתוך כך לא היו רואים לעצמם דצריכים להאריך בחיבוריהם שכל הפירוש היה סדור בפיהם והיה בעיניהם כתיבת פי' הדברים כמי שיכתוב בזמנינו זה לעז המלות וגרם לרם זה שלא היו כותבים רק מעט הן בדרך פי' הן דרך פסס ואף גם זאת לא היו מוסיקים עצמן לכך אלא לבניהם או קרוביהם שלא היו בתכלית שאר התלמידים והיו כותבין להם חיבורים קצרים להיות להם לפה מהם באיסור והיתר מהם בידיים לפי הענין המבוקש. וקבלנו קבלה ברורה על רב אחא ז"ל שהיה לו בן ולא היה לכו חפץ להיותו שוקד כלל וח'בר בעבורו ספר השאלות כדי שבכל שבת ושבת כשיקראו הסדר יבאר לו בו הלכות ידועות מן התלמוד וכן קבלנו ברבינו סעדיה ז"ל בספר הפקדון שחברו לאחד שנתמנה דיין בעירו והעיר ההיא היו כולם סוחרים ומפקידין ממונם זה לזה והיו חלוקי' תמיד בענייני פקדונותיהם ומתקוטטים והיה אותו דיין נבוכ לפעמים והשתדל עמו לבאר לו דיני הפקדון בכלל וכן היה הדבר ברוב חיבוריהם ולא שיהיו מכוונים לתועלת כללי לכל האומה מפני שלא היו צריכים לכך כי הישיבות היו קבועות וכל הקהלות היו מתנדבים להעמיד שם התלמידים בכבוד גדול עד שכל הארצות היו מהם הרבה שהיו שולחים בניהם ללמוד וכשולמדים כל צורכם לפי רצונם היה כל אדם שב אל משפחתו ואל אחוזת אבותיו ומתוך כך מלאה הארץ דעה את ה' מהם בתלמוד תלתא סדרי ר"ל מועד נשים נזיקין והוא היה נקרא אצלם חכם ומהם בתלמוד ד' סדרי ר"ל בתוספת סדר קדשים והוא היה נקרא אצלם רב ומהם בתלמוד בש"ס בתוספת זרעים וטהרות ואו היה ראוי שיקרא גאון רמו לששים מסכיות שבש"ס כמנין גאון (ה"ס עיון לכדז' ס' ק"ז וס' קורה סדורית ד"ס ע"ב ונספר יד מנחכי דקע"ד ע"ג יע"ט) אלא שאע"פ כן לא היו מורין כן אלא אם כן נסמך מפי גאון אחר בהסכמת הישיבה וראשי הישיבות היו אז גאונים יודעים כל התלמוד על פה וכשהיו שונים לתלמידים בישיבתם היה חץ שנון לשינם לא היתה פנימת הפסק בדבורם בכדי שתחנור בה צפורן. וכאשר שכב האיש ההוא עם אבותיו היו בוחרים מן הראויים לגאונות הבקי שבהם והראוי להצליח במלאכה יותר מחבירו ולפעמים ראש הישיבה בחוליו כאשר ירגיש במותו ויבין לאחריתו יאמר להביא לפניו כל התלמידים וימנה להם א' מהם ויסמכהו לגאון מאותה שעה. ולפעמים היו קובעים ישיבה בעיר אחת גדולה ולפעמים שתיים בשתי עיירות והיו התלמידים חוזרים והתורה מתפזרת ומתפשטת בכל ארצות ספרד מקצה ועד קצה ומורה כל אחד במקומו. וכאשר יאערו הספקות והמחלקות היו שולחים לישיבות והתשובו באות לשעתן לאלפים ולרבבות אין פרץ ואין יוצאת ולכן לא היה עד העת הנו' כה ידיעתם ותוקף מעלת ביאוריהם וראיית בחיבוריהם עד שאם לא היה טינם נודע בקבלה ומפורסם מפי השמועה לא היינו מחזקים כל כך בתכלית השלימות מצד חיבוריהם. מהם שלא ראינו כתוב ממעשה ידיהם כלום ומהם שלא ראינו מהם רק תשובות שאלות למדנו מהם הרבה לענין פסק והוראה ומהם שראינו מהם פירושין בקצת מסכיות או לפעמים בקצת פרקים או לפעמים בקצת שמועות והלכות מפורזות מהם שראינו קצת חיבורים בעניינים פרטים בלתי כוללים כל התלמוד או רבו מהם בפ' התלמוד אבל ברמזים ודרכים קצרים אין בהם שבר רעבון המתלמדים כלל.

והיתה זאת המדה בספרד ובצרפת שהיו שם ג"כ רבנים גדולים כרבינו גרשון הזקן ז"ל ורבינו יעקב בר יקר ז"ל ורבינו לוי הזקן. ואחריהם הרבה כיוצא בהם אלא שלא היה שם באותן הזמנים ישיבו' מפורסמת על דרך שהיו בספרד. וכן אחריהם בארץ הזאת שהיו בה ג"כ גדולי עולם ונקובי שם ר' משה בר'

פתיחה למסכת אבות לרב המאיר

יוסף מנרכונה ונדול שבזקנינו הרב ר' אברהם אב"ד מנרכונה ג"כ והרב ר' משולם בר' יעקב מלוניל והרבה כיוצא בהם אלא שלא היו ישיבותיהם מפורסמות ודרך כלל תמצא זה בכל מה שנתחבר בספרד מן הרב אלפסי ז"ל ולמעלה. ובצרפת ואשכנז בכל מה שנעשה מן התייף הגדול רש"י ז"ל ולמעלה. ובארץ הזאת בכל מה שנתחבר מן הרב זקנינו הגדול הראב"ד ז"ל ומן הרב הגדול הנשיא אלברצלוני הרב ר' יאודה בר' ברזילי ארבעה המה מטיבי לכת ולמעלה אבות התלמוד אשר התחילו לחבר חיבוריהם להועיל תועלת כללי לאומה תועלת כנבולו ומהם נפצה כל הארץ. ודרך כלל אני אומר ככל מה שלמעלה מהם ולא מפיהם ולא מפי כתבם ומפי סופרים ולא מפי ספרים.

ונשוב לדברינו והוא מהזמן הנז' והנה ר"ל מעת גאינות ר' חננאל והנה נתמעט ידיעת החכמים ודתרחבה מעלת החיבורים והפירושים מפני שמומן פטירת רב האי גדלו הצרות ונכב לב הבריות לתת את העולם בלכם מרוב צרתם אליו לרוב העולים והמסים והתשחורת והגזרות ומעמס האומות עלינו ועבר זמן הנאוונות והגיע זמן הרבנות והוא שלא נתעסקו בישיבה מפורסמת רק בארבעה סדרי ומהם בתלמוד סדרי לבד וגם מהם היו עובדים קצת מסכות. תמצא בתשובת שאלה לאחד מן הישיבות כענין נדר הביאה הרב הנשיא אלברצלוני בחיבורו הגדול (ח"א ע"ג ע"ג ס"ג ח"ג ע"ג יו"ד חות ז' ע"ג) וכתוב בה דעו נאמנה שלא נשנית מסכת נדרים בישיבה זה מאה שנה ונתמעטו החכמים וכחמלת ה' על עמו בקום אחד מעיר ומוצא עצמו שלם רואה עצמו מחוייב לפי זמנו להועיל לאומתו כאשר יוכל והיה מתקין עצמו להרבות בחיבורו במכתבו מהם דרך פסק ומרם בדרך פירוש והיו החיבורים המפורסמים במעלה בדרך פסק בראשם וביאר הלכות הרב אלפסי ז"ל עם צירוף ספר ההשלמה (ח"א ע"ג ע"ג ס"ג ח"ג ע"ג יו"ד חות ט"ו ונח"ז ס"ג חות ל"ח ונספר ועד לחכמים ח"א ע"ג ח' חות י"ח יע"ט) אשר הוסיף והשלים עליו הרב הגדול אבי כל יושב אהל הרב ר' משולם בן הרב ר' משה ע"ה מבדרי"ש ואע"פ שיצא עליו ערער מצד החבור אשר חבר עליו הרב הגדול ר' זרחיה הלוי ז"ל הנקרא ספר המאור. הנה נסערו דבריו בספר העזר לאחד מגדולי משפחתנו הרב הגדול ר' מאיר בר' יצחק מטראנקאטלי"ש הוליכו אביו מקרקש"נה לארץ פרוונצנ"א לשנות עם הרב הגדול הראב"ד ז"ל ונתעכב שם כל ימיו ונעשה לו תלמיד חבר עד ששלח לו פעם בספרו על ענין גט מאוסר (ע"ג ע"ג) שאירע בו מחלקות בין שנידם והראב"ד כתב אליו כמיקל במבודו והשיב לו אל יכפרני אדוני בשעת הדין ואל יקל בכבודי שאם הוא יחיד ברבנים אני אחריו יחיד בתלמידים וכל שאני מודה לרבינו ומסכים עמו כל הרוצה להשיב יבא וישיב. ואם אני חולק עמו יודה מי שיודה ושמא עדיין המחלקות במקומה עומדת ואף הוא הוליד בן כדמותו כצלמו עשה פרי למינו הרב הגדול ר' נתן דטראנקאטלי"ש. ועמנו ג"כ לזה הענין ספר המלחמות להרב הגדול הרמב"ן מנירונד"ה ומבין כולם יראה לך האמת כפסק רוב התלמוד בכל מה שיצטרך בזמנינו זה. וכן נתחבר חיבור כולל בדרך פסק לרב הגדול ר' יאודה בר' ברזילי אלברצלוני ברוב ענייני התלמוד ארוכה מארץ מדתם ורחבה מני ים. וסוף לכל החיבורים האלה ר"ל שנתחברו דרך פסק ספר הרב הגדול נר מערבי עדות לכל העולם דרב רבינו משה ז"ל הודיע פסקי כל התלמוד דרך קצרה ודרך מבלה בסידור נאה מאד עם קצת סמך מהירושלמי והתוספתא כמו שנודע ונתפרסם.

וראש לכל החיבורים שנתחברו דרך פירוש הם פי' רש"י ז"ל ואם רבו הלוחמי' עליו כלי זיינו עליו ותשובתו מתוך דבריו כולם נכונים למבין אין

פתיחה למסכת אבות לרב המאיר

יה

מעלתו נכרת רק ליחידים כי במלה אחת יכלול לפעמים תירוצים של חבילי קושיות אלא שלא כיוון בהם לענין פסק הלכה כלל. וראש לכל החיבורים שנעשה דרך הרכבת פירוש הם פירושי הרב הנדול הראב"ד ז"ל ופירושי הרב אבן מינאש ז"ל ופי' רבי מאיר הלוי מטוליטולא ואחריהם כמה חיבורי מהם כלליים ומהם פרטיים לחכמי הדורות אשר לפנינו בנרכונה ובדיר"ש ומונטפס"ליר וברצלונ"א ונירונד"ה ויתר סביבותיהם ובצרפ"ת ואשכנז הוציאו לאור כל תעלומה כי היתה כונתם להאיר לבאים אחריהם ולהשלימם בהודעת צפוני התלמוד על צד שביארנו.

ונשוב לדברינו והוא שבימי ר' הננאל היה ג"כ ר' נסים והוא ג"כ חיבר פירושים בקצת מסכתות הניע לידינו מהם פירוש מסכת עירובין והוא היה מתלמידי ר' האיי ז"ל ואלו השלשה ר"ל ר' הננאל ור' נסים ור' שמואל הנגיד היה דור ראשון אחר הגאונים ונקראו רבנים ובאחרית ימיהם מלאו מקומם הרב ר' יצחק בר' ברוך והרב ר' יצחק בר' יאודה ו' גיאת ז"ל והיה הר"ן בר' ברוך והרב יצחק בר' יאודה וה"ס עיין סג"כ ח"ג מע"י ו' חג"י ט"ו) והיה זה החכם גדול בחכמת התכונה ג"כ והגיע לידינו מספרו סוד העבור וביאור אותם השמיעות שבמסכת ראש השנה בענין נילך קודם חצות ואחר חצות וכ"ד שעי מיכסי סיהרא הבא בארוכה ובא בקצרה ולאן קרנייא נוטית והדומות להן. וחיבר עוד ספר גדול קראו קופת הרוכלין כפי הלכות חמורות שבתלמוד לא הגיע לידינו והרב רבי יצחק ו' אבן גיאת גם הוא חבר הלכות קצרות בתלמוד והיה פ"ט גדול. ואחריהם הרב רבי יוסף בר' אבן צדיק. והרב רבי יצחק ברבי ראיבן אל ברצלונ"י והיה חכם גדול ופי"ט הגיע לידינו מפי ביאור קצת פרקים מכתובות ואזהרות בקצת מועדות כמנין המצות. ואחריהם הרב רבי יצחק בר יעקב אלפסי בעל ההלכות והוא מתלמידי ר' נסים ור' הננאל ויצא טבעו הרבה בעולם ונתפרסמה חכמתו הרחבה ונסבה למעלה והעמיד תלמידים הרבה לאין קץ ומגדוליהם ר' אפרים והרב ר' יוסף הלוי אבן מינאש והרב יוסף הלוי זה הפליג כפי התלמוד כפי מלא ובפסקים אמתים יש מהם אתנו פי' מסכת יטבעות ופי' מסכת ב"ב ונפטר הרב אלפסי ז"ל בשנת ד' אלפים ותתפ"ג (ה"ה עיין להפ"ז ח"ה סי' ע"ג) והרב אבן מינאש הנוכר ישב לפניו והיה נער בן י"ד שנה עד שנפטר הרב ז"ל והנחילו בחייו כסא כבוד ושיבתו וישב על כסא כסימן של אותה שנה ונפטר שנ' ד' אלפים ותתק"א (וכ"ג להפ"ז ס"ט) והשאר אחריו ברכה וחיים עד עולם נר' יש-אל תלמדו הרב הגדול רבינו משה אבן מיימון ונפטר בשנת ד' אלפים ותתקס"ה (ה"ה עיין להפ"ז ס"ט) סימן הפרט בכ"י אב"ל משה ואז שממו הישיבות מספרד מרוב המלחמות והנזרות ונלו הנה והנה גם הרב הנז' ע"ה יצא מארצו ונחלתו ומבית אביו לארץ נוף ונעשית לרגלו יפה נוף ממוש כל הארץ דאיר כל הגלות מכבודו ותהלת ספריו וחיבוריו מלאה כל הארץ ואחריו היו ג"כ חכמים גדולים בארץ המערב ובארץ ספרד אלא שלא כתבנו רק אשר יצא טבעם בעולם ונתפרסם פרסום כללי אלא שמהם נתפרסמו מצד מלאכות אחרות בחכמות ובמיטב השיר ובדפדוף כמו החכם ר' יאודה חיוג והחכם ר' מרינוס אבן גנח ומהם החכם ר' שלמה בן יאודה נבירול אשר היה כימי ר' שמואל הנגיד ובימי הרב רבי יצחק אבן גאיית והחכם הכללי רבי משה ו' עזרא והחכם רבי יאודה הלוי בר' שמואל והחכם רבי אברהם אבן עזרא. ובארץ צרפת היו רבנים גדולים אחר ר' שלמה ז"ל אשר כתבו ללמד ולהועיל בפירוש ובפסק כרבי יצחק הזקן בעל התוס' ורבי' שמשון אשר פירש סדר זרעים וסדר טהרות רבינו יעקב אשר נודעה מעלתו הלא היא כתובה על ספר הישר ור' שמואל

המתקן והמסדר והמוציאו לאור.

הספר מכונה בית הבחירה, פי' על פרקי אבות עם הפתיחה הגדולה כוללת סדר דורות הקבלה תושבע"פ מאדם ועד אנשי כנסת הגדולה סדר תנאים ואמוראים בשני התלמודים בבלי וירושלמי ויחוס הגאונים ורבנים סבוראי ושלשלת הרבנים מרי דאורייתא והחכמים והפייטנים ממדינת ספרד וצרפת עד שנת ס' לאלף הששי, אשר אנכי נותן היום משוכלל בכל מיני יפוי הדפוס בידי הקוראים הנעימים דורשי מדע ואהבי תורת חכ"ל, הוא אחד הספרים היקרים הן מצד נפלאות ענינו ופנימיותו הן מצד יקרת מציאותו והן מצד גדולת מחברו ה"ה הרב דון וידאל שלמה שמו בקדושה ר' מנחם בר שלמה מפר פינגאן הנקרא בשלוח הרב המאירי, היה תורני ורב גדול בתלמוד ופסקי דינים חוקר נפלא בטבעיות ואלהות מדקדק ומפרש עצום בספרי תנ"ך ומנקד דווקן בחסרות ויתרות, והיה אחד מגדולי המחברים בזמן הרש"א בארץ פרובינצא, ולא אתרחק להלאה מן האמת אם אומר שהוא ה' אחד שהי' יכול למלאות מקום הרמ"ם בספריו, אך לדאבוני נפש כל מכירו ואוהב תורה ומדע, לא הצליח שנתפשטו ספריו בכל ארצות הגולה ועליו נאמר המאמר המוני הזוכר בזוהר פ' נשא הכל תלוי במזל אפי' ספר תורה שבהיכל, ולכן הי' שמיר ונעלם מרוב חכמי ישראל, וישנו לומדי תורה שכמעט השם רב המאירי מוזר להם עם כי הרב בעל מדרש שמואל מזכירו הרבה פעמים.

הספר הזה הי' גנוז בכ"י בבית מדרשו של הרב הנאון ר' חיים פאלאני גר"ץ בעיר סלוניק וחותנו כמוה"ר יעקב רבי צורה לפני מותו שישתדל להוציאו לאור בדפוס וכן עשה ויצא לאור עולם בעיר ההוא בשנת תק"פא לפ"ק, והוסיף עליו עוד פי' על פרקי אבות מלאכת עצמו, וציין כל המקומות מש"ס בבלי וירושלמי ומדרשים המובאים לרוב מהרב המחבר ולפעמים בין הפרקים באור לדבריו והערות שונות, והנה גם אחר זה הי' יקר במציאות כי חוץ שהמנהג הוא בערי טורקיא להדפיס מתי מספר גם אלה נשרפו כאשר יצא האש מן הבית ההוא שמונחים שמה, לכן יקר הוא במציאות אצלנו. והנה מקרוב בא הגה"י ידי הרב המופלג מו"ה נחמן נתן קורוניל ש"ד מירושלים הקדשה תו"כ והביא אותו בחיקו וקניתיו ממנו במחיר גדול אשר השית עליו והרימותיו קדש להביאו לבית הדפוס להפיצו בין חכמי ישראל להנות מאור המחבר הזה שהיה גנוז ונעלם מעיניהם עד היום הזה. וזה משפט הספר ומעשהו, את הפי' של הרב ר"ח פאלאני הנזכר הסרתיו כלו כאשר הוא גדול החכמות ואיכותו איננו לפידעת חכמי הפשט והבאור במדינתנו גם מה שכתב בין הפרקים בתוך דברי המחבר תחת שם א"ה (ר"ת אמר המניה) לא הנחתי כלו רק מעט אשר מצאתי נכון ומוכרח, ולא אתלכש בטלית שאינו שלי וגם לא אעבור על לא תנוול דל, לכן תקנתי כל מה שהוא תבונת כפיו של החכם הנזכר באותיות קטנות מוקפות משני חצי עגולים להיות נכרים ונזכרים לכל קורא ד"ם כל הציונים מבבלי וירושלמי ומדרשים ועוד כהנה הערות שונות, מלאכה גדולה ונפלאה וראוי הוא לאותו אצטלא ויקרא עליו שמו לזכרון עולם.

ואנכי באשר זכיתי לחיות בידי סנין כספי רוב ספרי המחבר הן הגדפסים

הקדמת המתקן והמסדר והמוציאו לאור

הזן עודם בכ"י ומצאתי וראיתי תוצאותיו ומובאיו, כתבתי בראשו תולדות המחבר וקורות ספריו בטויל ארוכות וקצרות להודיע מעלת הרב הגדול הזה וחשיבות ספריו, ובסוף הספר מאסף תיקונים והוספות קראתיו תקוני המשניות, ותקוני הפתיחה קראתי דלת הפתח והכל כיד השם עלי השכיל ולא אברך את נפשי לאמר כי באתי עד קיצו כי זה אי"א בענינים בכמו אלה התלויים בחסרון ידיעה וקריאה בספרים הרבה ולפעמים בהשערות תלויות באויר ולעיין בספרים מה שאינם נמצאים בכ"מ וקשה מאד להשיגם מה שהוא לאחר בנקל בדרך מקרה שהוא נמצא במקום שישנו שם עקד גדול מספרים שונים ובודומה לזה, אנכי עשיתי את שלי, מה שידעתי הודעתי ואשר נעלם ממני יגלה אחר היודע יותר לשער קרוב להאמת וספרים רבים בלתי ראו עיני פתוחים לפניו.

גם הוספתי לפירושו פנים המשניות למען יהי כלי שלם ללמוד מתוכו פרקי אבות בשבתות הקיץ במצוה עלינו מפי הפוסקים אשר מפיחם אנו חיים, ולהשלים נוסחאות המשניות והגרסאות עשיתי לו מסגרת סביב, הגהות מס' מלאכת שלמה שלמה שהעתיק כל הנוסחאות מהרב ר' יוסף אשכנזי הנודע לבעל מנקד ומתנהג בנוסח המשניות ודבריו מקובלים מחכמי דור דור ודורשיו הזכירו לטוב ולדבר נפלא הרב תי"ט (במס' פאה פ"א מ"ג), ולמען תדע מי הוא בעל מלאכת שלמה הנזכר וכי הוא בעל מלאכה שנוכל לסמוך עליו ועל דבריו אאריך מעט בספורו הרב המחבר מ"ש הוא הרב מוה"ר שלמה עדני כמ"ש הרב חיד"א (בש"ג מערכת הגדולים דפוס ווילנא אות ש') "חד מרבנן קשישא בעה"ק חברון ת"ר תלמיד מהר"ר בצלאל אשכנזי והרב הרח"ו זצ"ל ותחילתו מערי תימן מעיר אוזל שקורין כנעא חבר חבר גדול על המשניות וקראו מלאכת שלמה וכו' וחבר הספר שנת שפ"ב והרב חזון נחום כותב בספרו מ"כ לאחד קדוש ובוזא והן הן דברי הרב הנזכר כאשר בחנתי כמה פעמים עכ"ל, עודנו בכתובים ולא געשה ממנו שום העתק וחוא בכתב עצם יד המחבר עצמו והוא אותו שהאח הרב חיד"א אנכי ראיתי סיד הרב ידידי רמ"ק הנזכר עינתי בתוכו ומצאתי כלי חפץ לא ישקל זהב מחירו ושם נמצא על כל משנה ומשנה על כל ששה סדרים הגהות מה"ר יוסף אשכנזי, וידידי הנ"ל בטובו העתיק אותן הגהות על פרקי אבות וגם קצת דבורים מהרב מהר"ש הע מגלגלים לחיוב ההגהה מר"י ונתן אותם לי במתנה לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל.

על פרק ר' ספחתי פי' ר' עובדי' ספורנו נדפס במחזור מנהג רומא דפוס בלוגיא שנת ש"א למען יהי שלם להשתמש בו בשבתורת הקיץ כי הרב המאירי לא כתב על זה הפרק בלום.

ובסני אסיים בברכה ובבקשה מכל קורא ומעיין בפי' זה ובסדר תנאים ואמוראים ותרבה ידיעתו ומצא נחת בדבריו שאל ישכח לברך את הגאון הישוי הרב המוסלני מו"ה חיים פאלאג'י מעו"ב סלוניק אשר הוציאו לאור פעם ראשונה ולולא הוא הי' נעלם עד היום כי לא נמצא ממנו בכל העולם העתק אחר אף הרב אוולאי לא ידע אותו מעולם כאשר אכתוב לקמן, גם את האדון דעלא טארע המדפיס אל תשכחו כי בהשתדלותו ולא הכתו לחכמי ישראל איננו חס על הוצאות למען העניק במלאכתו בספרים יקרים את חכמי ישרון ודורשי לשון עבריו השם יברך את עמו ישראל בשלום והחכמים ודורשי מדע בפרט.

פי' הרב ר' מנחם בר שלמה המאירי

על

פרקי אבות

והוא חלק מספרו הגדול

בית הבחירה

[ציוני סמני הדפים והפרקים מכבלי וירושלמי ומדרשים המובאים לרוב בדברי רבנו הגדול המאירי בכתב קטן ומוסגרים בשתי חצאי עגול המה כולם מהנאון ר"ח פאלאני נר"ו המוציאו לאור בפעם ראשון, ומה שנמצא למטה בשולי המשניות הן הנה הנהיות ותקונים בנוסח פתשנן המשנה מפי' הרב מהר"ש עדני בספרו מלאכת שלמה ומהרב ר' יוסף אשכנזי עודנו בכתובים ייחיד בעולם ולא שזפתו עין זולת הרב חיד"א. וזה רי"א הנזכר יזכר לטוב בדברי הרב תוי"ט פאה פ"א מ"ג עי' בהקדמה כי שם הארכתו.]

ח משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים
(א) משה קבל תורה כו' אמר המאירי
אחר שיאמרנו צפתיחננו סדר הקבלה היאך
היתה נשצ לצאר פוטי המסניות אחת
אחת על דרך שייעדנו והמסנה הראשול'

תייחס לאנשי כנסת הגדולה שלשה מאמרים כלליים הנזכרים וכבר ציארנו צפתיחה
לדעתנו מה היתה הסיבה שהוריע סדר הקבלה צזאת המסכתא יתד משאר
המסכתות ולסיבה שהזכירה שמטה קבל תורה מסיני ומכרה ליהושע ודבר זה
פירושו תורה שזעל פה שתורה שכתב כבר כתב משה בחייו וצ"ס כמנין השצטיס
ונתן ספר לכל שצט ושצט ועוד ספר אחד שגזו צלרון וצ"ע כשנתנה לו התורה
ומלואיה צפירוטן נתנו לו כולם וזהו שדרשו (צצרכות ד"ס ע"ה) ואתנה לך את לוחות
האצן והתורה והמלואה התורה זו תורה שכתב והמלואה זו תורה שצע"פ והוא
פירוש המלואה והלכותיה המשל צזה שבעילת לולב צחג היא מלואה כתוצה צתו' אצל
ענין שיעורו והדברים הפוסליון צו לא נכתבו צתורה ונמסד לו צע"פ וכן צכל
המנות ואמר שצעת מותו ומסרה ליהושע שכבר למדה ממנו בחייו ושיהיה צה אחריו
את העם :

ויהושע מסרה לזקנים פי' לא לע' זקנים שכתב משה שנאמר אסכה לי שצעים
איש מזקני ישראל שאתם הזקנים לא למדו מפי יהושע אלא מפי משה ואהרן
סך שזינו צערוצין (דנ"ד ע"ג) כינל ס' המסכה משה למד תורה מהצורה נכנס
אהרן ושנה לו פדקו נסתלק אהרן ויש לו לשמאל משה נכנסו אלעזר ואיתמר
ושנה להם משה הפדק נסתלקו צניו יש צלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן
נכנסו זקנים ושנה להם פדקן נכנסו אחריהם כל העם ושנה להם משה פדקן
נמלא ציד אהרן ד' וציד צניו שלש וציד הזקנים שנים וציד כל העם א' נסתלק משה
שנה אהרן לכולם את פדקו נסתלק אהרן שנו צניו פדקס לכולם נסתלקו צניו שנו
זקנים לכל העם את פדקן נמלא ציד כל אחד ד' עד שמכוין לנורו שס צמדת הלימוד

זקנים לנביאים ונביאים מפרוה
 לאנשי פגסת הגדולה. הם אמרו
 שלשה דברים היו מתונים בדין

שחייב אדם לשנו' לתלמידו ד' פעמים ולא נזכר
 צ"ס זה הלימוד יאושע שזדלתי יאושע לא היה זו
 מאלל משה והרי היה שם עמו כל ד' פעמים
 שלמד וממלא ע"מ שזקנים אלו הנזכרי' לא אה'ת'
 ע' זקנים היו אלא זקנים אחרים שהיו רודים

את העם צימי יאושע וצמנותו וכת"ל הרי הם אה'תם שגא' עליהם ויאסוף יאושע כל
 שצטי ישראל ויקרא לזקני ישראל וכן ויעצרו ישראל את ה' כל ימי יאושע וכל ימי
 הזקנים כו' אחר יאושע ואמר שילושע צעת מותו מערה לאה'תם הזקנים ועתיאל
 צן קנו היה מראשוניהם ועלי הכהן מאחרוניהם עד זמן החרצן שהשופטים אף הם
 צכלל הזקנים כמו שציארכו צפתיה ומהם כמסרה לנביאים שהרי שמואל מראשוניהם
 ומנציה לנציה. ומהם לאשי כנ"ב שהיו צעת החרצן צגלות צכל החדש והמסגר
 ודניאל וחרציו ונחמיה ושוע שריה רמליה מרדכי זרוצכל הרצה עמהם וצתחילת
 צית שני כל ימי עזרא ושמעון הלדיק שהיו מאחרוניה' וראש לחכמי התלמוד כמו
 שציארכו כל זה צפתיה' ואמר על אלו שאמרו שלשה דברים ופירוטן. הראשון
 הוו מתוני' דין כלומר שלא ימהר לתתן את הדין עד שיתיישצו דצד ואין לדין
 לו' גם אם אין פ' הדין צדור להם שיאחרוהו עד שיתצדד להם שזה אינו לדין
 לפנים אלא אפי' כשהדין צדור להם לדעתם ותדע שלא דצרה המטנה אלא מלך
 הטענות והראיות מפני שצבע האדם היטר מתחמס ללעק' העשוק עד שיתחיי' היו'
 דצדיו אמתיי' לג. נרי וכמעט שאינו רואה זכו' לענוק וצתפק זה טצע האדם הדמאי
 מתרפה ומקצ' חולש' להתנללו' המתנלל והומס לספור קודותיו ותלונותיו עד
 שיטבו לזונו להמנע מלחייצו וכמעט שלא יראה לו חצונו ומתוך כך הזהיר הדין או
 הדיונים להתיישצו דצדיו ולישא וליתן. מתן שלא לתתן את הדין עד שיתיישצו דצד
 אם העשוק ירצה צווחו' ולהצדיל השומע צענותיו להפי' כעסו ולהולי' כלי זעמו
 על העשוק:

וכן אם יש צבתנללו' העשוק שפתי חלקות צלשן דמיה ויהשיד טצעו הנוטה
 מן האמת לאחת מאלו הסיצות ומתוך כך יתישצו דצד ולא יתתן הדין אלא כפי
 מה שיתחייב היושר ולא יעוד כעסו או דפיון טצעו וחולשה כחותיו את עיני שכלו.
 וכצד הזהירה התור' דדומה לזה (צמנהדין ד"ו ע"ג) שלא תשמע דצדי האחד שלא
 צפני חצירו כדי שלא יכנסו הדצדים צאזנו וישתקעו טצעו שהדי' יש צהם דצדים
 הרצה תלויים צצצדא וצשקול דעת הדיין ואלו הדצדים גורמים להשתקע מחשבה
 אחת צלצו שלא יוכל לסוד ממנה ועצבו משתדל להפך לזכו' או לחוצה ציתר מן
 הראוי להעמיד מה שצשק' צצמחצצתו וזו היא סדר דצותי' ז"ל (צמנהדין ד"ז ע"ג) א'
 אשרו חמוץ אשרי הדיין שצחמיץ את דינו וצאצות של ר"נ הוסיפו דצד שלא דין
 לצד כאשר כן אלא שיהא אדם נוחן מתתן ככל דצדיו ולא יהא נמהר להקפיד על
 דצדיו שכל הכועס סוף שהוא משכח את דצדיו וכ"ש שצכלל זאת המדה כל ענין
 הורג' שלא יהא מהר להשיצ לשאלו עד שיתיישצו דצד ואם אחר ההתיישצות ימל'
 עמנו להשיצו ישיצ ואם יהא נושא ונותן עם חצדיו. או יעיין צספרים עד שיתצדד
 לו הענין. וכמה דאינו טובים צבוראה ועועים למחירותם ומחטיאים לסכלות
 ועל זו אמרו שצגבת תלמוד עולה זרון (ח"ה עמ"ס רצנו המחצר לקמן צס"ד חר"ד):

המאמר הב' הוא אונרס והעמידו תלמידים כלומר שירצו ציטיצה כדי שיעמיד'
 תלמידים הרצה ולא תהא תורה משתכחת ולא ידקדקו יותר מדאי שלא להושיצ
 צפניהם אלא צעלי תריסקין אלא יסצירו פנים לכל הצא לפניהם שהענינים קטנים
 מדליקין לגדולים ולא אמרו שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון (חולין דקנ"ג) אלא
 צמי שמדותיו מגונות שזה צדלתי ראוי להרחיקו הרחקה יתירה יש לפדש והעמידו
 תלמידים הרצה שהוא סוצצ על ענין הדין שהזכר וכן צכל הוראה שיעמידוהם

והעמידו תלמידים הרבה ועשו סיג לתורה.

שמעון הצדיק היה משיחי

תלמידים הרבה ליסד וליתן צדק כדו שיתצדק הענין מצדן כולם ועל הדרך שאמרו (סנהדרין ד"ז ע"ג) 37 [הונח] כי הוה אחי ס' עריפתא לקמיה הוה מכניף ציה עשר' אמר כי היכי דלימעיניהו שיצב מכסרה :

המאמר הב' שיעשו סיג לתורה שעד אותה זמן לא היו עושין סיג לאסוד את המותר מחשש שמה יצאו לידי איסור ומתוך כך תמיד היו צאים לגוף העצירות כמו שמלינו להם צנזואי נשים נכריות צם' עזרא וצחלול שצת וצכמה צדדים ועתה צגלות צבל התחילו לעשות תקנות וגדרים לקדם עלמנן צעוותר להם שלא ליגע צצאיסוד תורה. וכבר הוליאור מן התורה כמו שדרשו רז"ל ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי וצצצות דר"י פ"ק פירשו עשה סיג לצדך כדרך שהקצ"ה עשה סיג לצדו וידעה לי' צציאור זה שהוא הזהיר להיות כל אדם שומר פתחי פיו לתת להם צל יכניד השומעי' צהם וכ"ש כשמדצד צדצדי תורה שלא ידצד צהם אלא צזמן הראוי צשעור הראוי וצמקו' הראוי לו וצצצדי' הראוי' לו אם מצדו אם מצד השומעי' וצצצלי' ה' ע"ר צצצצו על חכס א' שהיה מצדו צצצציו יות' מדאי וצאלו לו "מדוע אתה עוצר הצנול להצדיק כל כך ואמר להם כדו שיצינו הפתאים אמרו לו צעוד שיצינו הפתאים המשכילים יקולו". ואמרו כדרך שעשה הקצ"ה סיג ליצדיו ענינו כמו שהקצ"ה נתן התורה והמלות והחקים כפי מה שראוי לאדם לצנול לפי המוכח צענע עליו אין להוסיף ועמנו אין לגרוע כן יהיו צצצדי האדם צצצדה צצצקל וצצצצורה וכ"ש צצצדי תורה ואע"פ שהצדדים נאים מצד עלמנן יש אומרים שפשוטה של סוגיא מוכחת שאף זו פירושה כענין מ"ש צצצחילה אלא שמוסיף צה שאין צכל דרכיו ומדותיו של אדם יעשה צהם סיג עד שלא יציאוהו הנכבותיו למדות פחותות כמו שצצצצנו צצצצוד התשובה צצצצממר דוד לפעולות אדם צצצד שפתיך אני שמרתי אורח' פרוץ והוא אומרו שם איוב עשה סיג לצדו שגא' וקר מדע מלמד שברחיק מצד המציא לידי עצירה מן הכיעוד ומן הדומה לכיעוד ושאר מה שהציאו שם כוללם כדעת הראשון והוא שאמר אדם הראשון עשה סיג לצדו שהקצ"ה א"ל לא תאכל ממנו והוא אמ' ואל תגעו צו עשתה התור' סיג לצדדים שגא' ואל אשה צנדת עומאת לא תקרצ' יכול יחצקנה ויחצקנה או ידצד עמה צדדים צעלים ת"ל לא תקרצ' כו' יכול תרחץ פניה ותכחול עיניה ותתקשע עלמה ת"ל והדוד צנדתה כלו' צנדתה תהא. משה עשה סיג לצדו שאמ"ל הקצ"ה וקדשם היום ומחר והוא הוסיף יום אחד מדעתו ואמר לשלשת ימים כתוצים עשו סיג לצדדיהם הרחק מעליה דרך כלומר דרך אפי' דרך העברה חכמים עשו סיג לצדדיהם שהרי ק"ש עד עמוד השחר והם אמרו עד חצות. ומ"מ יש שם שתיים שמוכחין צפירוט אף כמ"ש והם הראזונה מה שאמר הקצ"ה עשה סיג לצדו ואמרו על מה עשה ה' ככה כו' על אשר עזצו כו' גלו וידוע לפני הקצ"ה שעתידים הדורות לומר כן לפיכך אמ"ל הקצ"ה כתוצו והנח לדורות כלומר הוא לא רלה לכתוצו כן ציעודי התורה עד שצא משה ואמרה צצצצנה תורה הא למדת שהוליא הקצ"ה שצד צדיותיו צצצלום כלומר שלא יעד להם היותם לעב וקלם צין האומות אלא צצצצנה תורה שאמרה משה מלמד שהקצ"ה רלה להניח מקום שלא לומר תכלית כל מה שאפשר וכן אמרו נציאים עשו סיג לצדדיהם שגא' כצצוד יעיר קנאה וודאי יתד מצצוד הוא מעיר אלא שנותן שיעיר לצדו ולו' שראוי ליתן שיעור צכל דצד אפי' צצצוכחת שגם ה' כתנה צצצו' יצדאל ואפי' צצצד שצח שהרי הכציא נתנו צצצצ הצודא. נמלא ששני הפירושים אפשר לכללם צצצצנה זו אם צצצוד צצצדי תורה ליתן שיעור ולשמור צהם מקום הראוי אם נגדרים או סיגים לעצירות או אפי' למדות והכל אמת למצינים :

ב) שמעון הצדיק היה משיחי כנסת הגדולה ר"ל מאחרוניהם שהרי הוא היה

פְּנִיטָת הַגְּדוּלָה הוּא הִיָּה אֹמֵר
 עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עֹמֵד
 עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל
 גְּמִילוּת חַסְדִּים :

צתחילת בנין בית צ' והוא היב כ"ג אחר עזרא
 הוא היב אומר כו' כלוי היב רגיל לו' כן על
 דרך שאמרו מדגלף צפומיה' וכן צבולם והיב
 מזהיר דרך כלל על ג' דברים אלו שהוא מזכיר
 שהעולם עומד עליהם על התו' ועל העבודה
 ועל גמילת חסדים. והנה למטה תכיר שצ"ג או'

על ג' דברים' העולם קיים על הדיון ועל האמת ועל השלום וזריך לעיין היאך נחלק
 רשצ"ג עם שמעון הלדיק שהיה מאנשי כנ"הג ודאוי' לפ' שאין כאן מחלוקת ושנוי
 הלשון יורה כן שצו אמרו לשון עומד ושם אמרו לשון קיים. והעינין שצבאן דצרו
 על כוננת מליאות האדם שהוא להיות צו שלימות ואע"פ שאין ההתד מוחלט לצקט
 תכלית למליאות זולתי רצון הש"ת מ"מ כל שיגיע תכלית המענה לו' כן דלה השם
 עם דעתיו שהפעול' המכוונת כשפיעלם שלם יש להם תכלית טוב ויתכן לומר
 שצתכלית מליאות האדם הוא להשלים עצמו השלימו' שאפשר לו ויתכן צדרך הרחצה
 לו' על כל המליאות התחתון שכולו נצדא שצביל האדם שהוא שלם שצאנעלות שצו
 והוא לעבודתו ית' כמאמר הכתוב כל הנקרא בשמי לכבודי צדאיתו כו' :

וזהו לדעתי ציחור מה שאמרו (צ"ג פ"ה) מלמד שהיה הקצ"ה מציע צתורה
 וצורה את העולם כלומר הצעתי לדעות התורה שהם שלימותי האדם הביאני לצדו
 את העולם אשר צו מצדד זאת הצדאיה. כענין שאמרו צמקום אחר (צתחד דע"ה)
 צן כסתכלתי וצדאיתי את האדם נקצים נקצים ויאמר זה צפדט על מלך לוד לתכלית
 גאותו כלומר שידעתי דרך גאותו זאת הצדאיה הביאני לצדאו צדרך שיהיה נצוה
 צעניו ונמאס עד שיאמר צעלמו ונקלרתי עוד מנאסת והייתי שכל צעניו או אז יכנע
 לצצו הערל ויטוב אל ה' וירחמנו אל זאת הכונה נקדאסת התורה לדעתי ראשית
 דרכו וקדם מפעליו כי התכלית יקרא צחכמה העצמי' התחלה על לך אחר והוא
 מלך שהוא המניע להתחלות והוא אומר חס לא צדיתי וימס ולילה חקות שמים
 וארץ לא שמתו ולא שיהיו שמים וארץ צדאוי' צבבל האדם חלילה שאין השלם נצדא
 צבבל הפחות אבל שאם גם כן מכוונים לעלמס ותכליתם גם כן לעבוד את השם
 ולשצחו כאמרם השמים מספרים כצוד לל ואף כשתדלה לסלק צקסת התכליה לגמרי
 ולהגיע הכל למאמר כן דלה השם תוכל לפ' שרמו הנה על כלל העם הצצחד לצד
 שעמידה וצצת קיומו הוא זכות התו' היא שעמדה לאצותינו ולנו שצכל יום ויום
 כו' והוא אומרם (צס' חלק ד' דע"צ) וחוצל עול' מפני שמן חוצל עולו של סנחדיב
 מפני שומנו של חזקיהו וסיע' וכן כי לה' מלקי ארץ וישת עליה' תצל אלו העוסקים
 צתורה וישת עליהם תצל שצצותם העולם עומד והשלימית אמנס הוא צב' דצרים
 שלימות המדות והוא הרמוז הנה צגמילות חסדים. ואע"פ שהיא ראשונה צצמן
 הצדירה צאחרונ' להיות האחרון קודמות צמעל' והשני ידעית הפינות העיוניות
 צמליאות השם ואחדותו והעדר כל גשמות וכל תוספת וכל דצוי ממנו והוא הנרמוז
 צמילת תורה כל' דצד שיש עליו מלך השכל והשלישו' ידעית הפינות המקובלות
 צאמונת חי העולם והנמשכים אחריר צאמונת גמול עונט והצגחה וצינוי העצמים
 שהם נמשכות אחר אמונת חידוש העולם והוא הנרמוז צעבודה כי הקרצנות והרדיון
 ומיני התעלות והחדטה על המעשים הרעים והתשוצה מהם הם תולדות זאת
 האמונה והוא לדעתי מה שאמרו ז"ל (צתעניית דל"ה ע"ג) אלמלא מעמדות לא
 נתקיימו שמים וארץ. ואמר שמים וארץ דרך הרחצה על שזולתם לא היה מליאות
 האדם עומד והוא הענין שהיו קורים פדטה אחת צכל יום ממעשה צדאשי' כמו
 שהקדמנו צמס' תענית והו לשון עמידה אס שהם סיצת מליאותו או סיצת עמידתו
 עד שצזולתם יצוטל לגמרי. אבל מה שאמרו על ג' דברים העולם קיים לא דצרו
 רק על דברים הנהגיים ורלה צל' קיים קיום מדיני שהעול' מתקיים צהם צצדי

ג אַנְמִיגְנוֹם אִישׁ סוֹכֵו קָבַל
 מִשְׁמֵעוֹן הַצְּדִיק הוּא הָיָה אוֹמֵר
 אֵל תְּהִי פְעֻבְרִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת
 הָרֶב עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרִם אֶלֶּא

מלאכת שלמה

אנמיגנום כך הניח הר"ר יהוסף אשכנזי :

הראוי תולתם תמלא הארץ חמם ויחדיו זה
 את זה ואומר תחילה על הדין שצולתו יגאלו
 זה את זה ועל האמת ורובה זו יעו המטפט
 כל שכן שיתנו מקום למזיקים להזיק ולהרוס
 כל מלכ וכן שאם לא ימלא אמת צין האנשי
 יתקוטעו ויהרצו זה את זה וכבר ידעת מאמר
 החכם "הכזבן כמת כי מעלת החי צדור ואם
 ציעל הצדור צעלו חייו" ועל השלוס רובה זו

שליך לצני אדם שהדינין ישלימו ציניהם צפסרה כדי שיסתלקו זה מזה צשלוס ויפטר אחד
 מחצירו צצאה' כך נראה לי צפירוט שתי המשניות להשלי' ציניהם. וגדולי המשצדים ראיתי
 שפירשו על האמת מעלו' שכליו וצשלוס מעלת המדו' וא' ככונ' שתיבן אחת ולא ידאה קן:
 ג) אנמיגנום איש סוכו כו' אל תהיו כו' כלומר שלא תהיה עיקר עצודת'
 צעשיית המלות לתקות הגמול כענר שאינו מכיר מעלת החכמה ואינו רוג' ללמו'
 עד שיטחירוהו צפירות או צמעות או להשיג זה כצור ותועל' שכל זה הוא שלא לשמ'
 ועל זה אמרו על תעשם עטרה להתגדל צהם כו' אלל שילמד למעל' החכמה וההודרה.
 וכן הזהיר צעצודת הצווא' צקיום המלות שתייה למעלת המלוה וללהצה המלוה
 צהם מלהצה גמורה כאדם שמשדל תמיד להפיק רגון מי שחושק צו מאלד והשכר
 אמנם יצא מאליו והוא שאמרו (צפ"ק דע"י די"ט ע"ה) צמלותיו חפץ מאלד ולא צשכר
 מלותיו ואמרו צספרי' (ס' עקצ והוצא צדדים דס"ג) שמא תאמר הדיני לומד תו' צשציל
 שאקרא דצי שתייה עשיר שאקבל שכר לעולם שזא' ת"ל לאהצה את ה' אליהים
 כל שאתם עושים לא תעשו אלל מלהצה והכלל צה שלא יפרוק עול המלות מעליו
 אפי' שיגיע לו עונט מזה כמאמר הכתוב צכל נפשא אפי' הוא נוטל נפשא (ובדחית'
 צצרכו' דס"ג ע"ג) וה' שכלל צאזהרה שלא יהיה כונתו צעצוצת העצירות ליראת
 העונט וא"כ אמרו ויהי מורא שמים עליכם פי' שלא תקלקל אהצ' את השור' לעשות
 עלמו אלל השם כצן צית אלל ועמוד לפניו ציראה צרתת וצוציע כמכיר שפלותו
 ומילת פרס צאה הכה צענץ שכר והצוכר צצרייתא לצצות של ד"ג שהיו לזה החכם
 שני תלמידים האחד שמו לדוק והשני שמו צציתוס והצינו מדצרוי שלא יהיה לאדם
 גמול צמעשיו ולטונט צזה מה דאו דצותינו לומר כך אפסר לפועל שיעשה כל היום
 ולא יטול שכרו ערצית לו היה עולם הצא ותחי' המתי' לא היו אומ' כך עמדו
 ופרשו כלו' צאו מזה לכפירות גמול ועונט ופרשו מן התורה ונפדו מזה שתי
 משפחות לדוקים וצציתוסים ומגד ערמתם לדעתם שאלו יחלקו על התורה לא יהא
 שום אדם שומע להם הודו צתורה צצכתצ וחלקו על הקבלה ועדיין מהם צעולם
 נקראי' קר אים כלו' מאמיני המקראות לצד והחכם ז"ל ישרים מאמדיו לדיקי' ולבו
 צס ופושעים יכשלו צם שהוא ע"ה לא כיוון להפקיע אמונת גמול ועונט אלל
 שהעצודי' מכל מקום לא יעצדו לתקו' גמול ועונט דזו אינה עצודה לשמה לגמדי
 אלל שעצוד מלהצה והשכר יצא מאליו וכן שיעצוד העצירות מלהצה והעונט
 עקתלק' מאליו ותצא מילת ע"מ כמו על דעת כלו' שלא יהא דעתו צשעת בעצודה
 על השאר ולא על מנת ממש שיראה כאלו הדבר מותנה לגמדי שלא יהא לו שכר
 ויש גורסין מתוך חששה זאת שלא ע"מ לקבל פרס כלו' שלא תחזיקו הדבר אללכם
 כמותנה שתטלו שכר אלל שתעצדו סתם צלא תנאי ואין לורך צכך :

ויראה לי לפדש אפי' צבי' הראשו' צעל מנת ממש והיתה כונת' החכם שלא
 יתצלל האדם צענין לדיק ורע לו רשע וטוב לו ומתוך כך הזהיר שלא יהרהר
 צמדו' השם צמה שיאדענר מן הסיצות והפסירות והביקין עם הפלגת עצודתו
 וחסידו' ואפי' כשיעצוד יחשוב צעלמו זה וכמתנה צפי' להיות עצודתו צחינם
 וזהו אללי לשון פרס מלת פרס תונט צתלמוד על ארוחה תמידית כאומ' ז"ל צמסכת

היו בעבדים המְשֻׁמְשִׁין אֶת
 הָרֵב שְׁלֵא עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶם
 וַיְהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:
 ד' יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צִרְדָּה
 וַיֹּסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלָּם
 קָבְלוּ מִהֶם יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ

מלאכת שלמה

וה"א ע"מ שלא לקבל פרם הגסה היא
 נוסחת רס"י ורמב"ם ז"ל גם הר"י יוסף ז"ל
 הגיה ע"מ שלא לקבל וכח כן מלחתי:

יוסף בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן
 איש ירושלים קבלו ממנו יוסף בן יועזר איש
 צרידה ויוסף וכו' כך הגיה הר"ר יהוסף ז"ל.

שמים עליכם שאפי' צמעת העבודה תהיו נדפעי' שמא יש עבדו' צידכם שתענשו עליה'
 ולא תפקדו עם כל זאת לומר למה זה אנכי מה העבודה הזאת שכבר נאמר דרכיו
 ית' אשר לא יקח שוחד ופי' זו שוחד מלות כלומר שאם עשה עבירה אחת וצא
 אח"כ לעשות מלוא כנגדה לא תחשוב שאותה מלוא תעזיר בעונש של אותה עבירה
 אבל עונש והעבירה שמור לצעליו וגמול המלוא במקומו עומד (וה"ה עיין לקמן ספ"ד)
 ומזה הלך הגמול והעונש ופרטיו פעולותיהם נעלמים מצני אדם אבל שידע שמדרכי
 ה' ללדיק להענישו צעול' הזה על מה שצידו מן העבירות כדי שינחיל העו' הב'
 נחלה נלחית תמידית וכן הדשע יגמלוהו צעו'הז על קלת זכו' שצידו כדי שתמל'
 סאתו לעולם הבא כמאמר ומשלם לשנאיו אל פניו להשמד' עדי עד והלדיק אם
 הוא לדיק גמור כלומר שלא תהא צידו טוס עביר' יגמל לעבודתו צזה וצצא ואם
 יש עבירות צידו יענש צעו'הז מלך עבירות שצידו ושכר עבודתו לפון לעו'הז
 ולפעמים יגמול קלתו צעולם הזה כאמרס ז"ל (צפ"ק דפיהא) אוכל פירותי צעו'הז
 והקרן קיימת לעו'הז וצאלו הדרכים להצין כל היגור כי כל הבא לידו יצא ציושר
 וצמשפט אל אמונה ואין עול אלא מפני שמספיו ית' נעלמים ממנו.

ד' יוסי בן יועזר איש צרידה וכו' יהי ציתך צית ועד לחכמים כו' זה שאמר
 איש צרידה ד"ל גדול העיר ומנהיגה כדרך שאמרו קרו שנואל עליה דרבי יאודה
 כגון דין צד נש וכו' שדרשו (צרכות ד"א ע"ג) זרע לחכים גבר צוברין וקצלו מהם
 פי' מאלטיגונם וצית דינו יהי ציתך צית ועד לחכמים פי' צית מועד שיתקצנו
 שם החכמים כגו' שיהא ציתך מזונם להם לקצוליהם אז להיות להם לאכסניא הכל
 לפי מה שהוא האדם ויעלה צורך מוסף על שכר כבודם שתלמוד מהם ומנהגותיהם
 דברי תורה ועדות והזכירו שאם רוצ דגילותו צהם לא יקל צעלמו שלא לערוה
 צתשמישם וכן כשיצא לשמשם לא ידאש עלמו כמי שהתשמיש אללו עורח וכן שלא
 ישמשם אלא צתשמישם ככדוי' אלא כל עוד שיהא רגיל עמהם ירצה צכבודם
 ויראה עלמו כמשמשם דרך חפץ וטשחוקקות והוא הרשל צהתאצקות וכן שימשם
 צכל תשמיש אפי' שאינו רגיל לאיש כערכו והוא המשל צעפר רגליהם וכמו שאמר
 פה אלישע ע' שפט אשר ילק מים ע"י אליהו ודרשו צו (צרכות ד"ה ע"ג) אשר למד
 לא נא' אלא אשר ילק מלמד שגדול' שמושה יתד מלמדה שכל מה שמשמש אדם
 לעלמו לפני ת"ח עילוי הוא או דלה צו שאפילו אם אינו כדאי ללמוד מהם דברי
 תורה לא ימנע מזה צכך שט"מ יהנה עתוך דצדיהם צמוסר וצמדות והוא הדמיון

עירוצין (דע"ב ע"א) מי שיש לו חמט נשים
 מקצלות פרם וה' עצדים מקצלים פרם וכן
 האחים שמקצלים פרם מאציה' כלומר שנועלין
 ארוחתם תמיד מצית אציהם ואוכלין לעלמן
 ונקדאת פרם על שם מחליתיה צצקד ומחליתיה
 צערצ וכיוון לומר שלא יעצדו לכונ' שיקדים
 הגמול לשעתו עד שתהיה תקותם לשכר
 הכופה לעבודה כעצד ישאף לל וכשכיר יקוה
 פעלו אבל שידעו שהשכר צרוצ הזמנים אינו
 לשעתו אבל יאחרו' הנה סיבות לפעמים או
 ימנעו לגמרי מן העולם הזה כמאמר הכחוצ
 יש לדיקי' שמונע עליהם כמעשה הרשעי'
 והוא מלך קלת עבירות צצידם שרלון השם ות'
 להענישו מהם צעו'הז כדי שיזכה לעול' שכולו
 טוב צלא שום סרך עונש כמו שציארכו דצרכים
 הדתיים צצצוד התשו' ועל זה אמר ויהי מורא

שמים עליכם שאפי' צמעת העבודה תהיו נדפעי' שמא יש עבדו' צידכם שתענשו עליה'
 ולא תפקדו עם כל זאת לומר למה זה אנכי מה העבודה הזאת שכבר נאמר דרכיו
 ית' אשר לא יקח שוחד ופי' זו שוחד מלות כלומר שאם עשה עבירה אחת וצא
 אח"כ לעשות מלוא כנגדה לא תחשוב שאותה מלוא תעזיר בעונש של אותה עבירה
 אבל עונש והעבירה שמור לצעליו וגמול המלוא במקומו עומד (וה"ה עיין לקמן ספ"ד)
 ומזה הלך הגמול והעונש ופרטיו פעולותיהם נעלמים מצני אדם אבל שידע שמדרכי
 ה' ללדיק להענישו צעול' הזה על מה שצידו מן העבירות כדי שינחיל העו' הב'
 נחלה נלחית תמידית וכן הדשע יגמלוהו צעו'הז על קלת זכו' שצידו כדי שתמל'
 סאתו לעולם הבא כמאמר ומשלם לשנאיו אל פניו להשמד' עדי עד והלדיק אם
 הוא לדיק גמור כלומר שלא תהא צידו טוס עביר' יגמל לעבודתו צזה וצצא ואם
 יש עבירות צידו יענש צעו'הז מלך עבירות שצידו ושכר עבודתו לפון לעו'הז
 ולפעמים יגמול קלתו צעולם הזה כאמרס ז"ל (צפ"ק דפיהא) אוכל פירותי צעו'הז
 והקרן קיימת לעו'הז וצאלו הדרכים להצין כל היגור כי כל הבא לידו יצא ציושר
 וצמשפט אל אמונה ואין עול אלא מפני שמספיו ית' נעלמים ממנו.

ד' יוסי בן יועזר איש צרידה וכו' יהי ציתך צית ועד לחכמים כו' זה שאמר
 איש צרידה ד"ל גדול העיר ומנהיגה כדרך שאמרו קרו שנואל עליה דרבי יאודה
 כגון דין צד נש וכו' שדרשו (צרכות ד"א ע"ג) זרע לחכים גבר צוברין וקצלו מהם
 פי' מאלטיגונם וצית דינו יהי ציתך צית ועד לחכמים פי' צית מועד שיתקצנו
 שם החכמים כגו' שיהא ציתך מזונם להם לקצוליהם אז להיות להם לאכסניא הכל
 לפי מה שהוא האדם ויעלה צורך מוסף על שכר כבודם שתלמוד מהם ומנהגותיהם
 דברי תורה ועדות והזכירו שאם רוצ דגילותו צהם לא יקל צעלמו שלא לערוה
 צתשמישם וכן כשיצא לשמשם לא ידאש עלמו כמי שהתשמיש אללו עורח וכן שלא
 ישמשם אלא צתשמישם ככדוי' אלא כל עוד שיהא רגיל עמהם ירצה צכבודם
 ויראה עלמו כמשמשם דרך חפץ וטשחוקקות והוא הרשל צהתאצקות וכן שימשם
 צכל תשמיש אפי' שאינו רגיל לאיש כערכו והוא המשל צעפר רגליהם וכמו שאמר
 פה אלישע ע' שפט אשר ילק מים ע"י אליהו ודרשו צו (צרכות ד"ה ע"ג) אשר למד
 לא נא' אלא אשר ילק מלמד שגדול' שמושה יתד מלמדה שכל מה שמשמש אדם
 לעלמו לפני ת"ח עילוי הוא או דלה צו שאפילו אם אינו כדאי ללמוד מהם דברי
 תורה לא ימנע מזה צכך שט"מ יהנה עתוך דצדיהם צמוסר וצמדות והוא הדמיון

צעפר דגליהם וכן הזכירו שטסהוא שומע
דזריהם ולומד מהם לא יהא הדצר אללו עם
דו צ רגילותו כמי שהוא קן צענין אלל כל
עוד שיהא אדם לומד מהם יהא למד צכוסף
וצהשתוקקות והוא שאמר והו שותה צלמא
את דזריהם ר"ל באדם למא והוא אמרס
(צססני ורס"י ז"ל סדר וחתונן וס' עקב וס' כי
תצא) היום הזה אני מנאך צכל יום ויום תהא
חציצה צענין כאלו היום ניתנה והוא ענין
דמיין התורה לעלו שהא יודד צכל יום ואין
אדם קן צו והוא אמרס ז"ל (צס"ק דתענית
ד"ז) כתיב יערוף כמעד וכתו' תזל כעל כאן
צתלמיד הגון כאן צתלמיד שאינו הגון כמו
שציארנו צילדותינו צחיצור התשובה וצמקומה
צמס' תענית (ד"ה ע"ה):

צָרְדָה אֹמַר יְהי בֵיתְךָ בֵּית וְעַד
לְחֻכְמִים וְהוּי מִתְאַבֵּק בְּעַפְר
רְגְלֵיהֶם וְהוּי שׁוֹתָה בְּצִמָּא אֶת
דְּבָרֵיהֶם:

ס יוסי בן יוחנן איש ירושלים
אומר יהי ביתך פתוח לרוחה
ויהיו עגבים בני ביתך ועל תרפה
שיחה עם האשה באשתו אמרו

מלאכת שלמה

והו שותה בצמא: והנה הר"ר יהוסף
ז"ל צעפר רגליהם ושותה בצמא וכו'.

באשתו: וכתיב החכם הר"ר יהוסף
אשכמו ז"ל י"ס דברסו צסיפא כל המדנה
שיחה אס האשה בשויה צדה גורס וכו'.

ה) יוסי בן יוחנן איש ירו' אר' יהו ציתך
פתוח לרוחה כלו' שיהא מלוי ליכנס צו
עוברי דרכים תמיד להאכילם ולהסקותם
ולהשכים ואמר לרוחה דרך הפלגה כלומר
ליכנס סס הרצה צלא שיעוד וכן פירטה צצרייתא (צצאו' דר"ג צס"י) דרך הפלגה
שיהא פתוח לארצע רוחות וכצד ידעת מה שנאמר ציחוקאל על המצח זה השולחן
אשר לפני ה' ודרשו צסוף חגיב' (דז"ך ע"ה) פתח צמוצח וסייס צשולחן לו' כך צשעה
צצה' מק קיים מצח מכפר צשעה שאין צ"המק קיים שולחן מכפ' ואמר ויהיו עגבי'
צני ציתך כלו' שתרגיל העניים צציתך ולא סוף דצר להאכילם ולהסקותם שזו לא
הולדנה אלל אף כשתלטרך לעשות מלאכות עבור מהם וזוח כך שתהנה אותם
להיות להם שזר עוז צעמלס משתקנה עצדי' כנענים להיות מלאכתך ע"י והוא
שאמרנו צמקום אחר (צסוף ס' הוצה ד"ס ע"ה) אל תדצה עצדים ושפחות לשמשך אלל
תן עניים צמקומם וישמשוך וצצריית' (סס) [אד"ר פ"ז ע"י] צה שהא מוסר על הכנסת
אורחי' כלו' שתתמיד צזה כל כך עד שרוב שיחת העניים תהא מענייני ציתך עד
שידמה כאלו הם צני ציתך ואמר שט כשנפגעים זה את זה אומרים זה לזה
מהיכן אתה צא מציתו של פ' ואתה להיכן הולך לציתו של פ' ג"כ וכן אס"ל שתסציד
פנים להם עד שיעמדו צלא צוש' כאלו הם צני צית והוא שאמר על איוב כצא
עליו הסודענות אמר לפני הקצ"ה דצש"ע לא האכלתי העניים ואוכל פתי לצדי
כו' לא הלצשתי עדומי' ומגו כתצו יתחמס אל' הקצ"ה וצשפ"כ לא הגעת לאצרהט
אוכצו אתה יושצ צציתך והעניים צאים אללך את שדרכו לאכול פת חטים אתה
מאכיו פת שעורים את שדרכו לאכול צשר את מאכיל ירק את שדרכו לשותות יין
אתה משקהו מים אצרהט יולל מפתח ציתו ומחזיר אחריה וכשמגילוף מוכניסן לציתו
ומעמידם כצני צית ואת שדרכו לאכול פת שעורים מאכילו של חטים את שדרכו
צירק מאכיל צשר את שדרכו ציין ושכר משקהו יין וכן פ' סס עניים מלשון ענוה
כלומ' שיהיו צני ציתך כנענים להם ומאספים אותם צפיוס דצדים:

וזהו שאמרנו סס למד צני ציתך ענוה צזמן סלרס ענותן וצני ציתו ענותנים
צא אדם עני ועמד על פתחו ואומר יש כאן פלני מצרכס אף הם משיצים יש ויש
תנה את ידך הכנס צשלוס וכטהוא ככנס שולחן ערוך לפניו אכל ושתה אולי
יצואהו אלל אציהס עד שנקטר צאהצה ממנו כהסס קפדני' צא העני ואמר יש
אצרכס צכאן אומרים לו מה לך ולא צא אינו כאן גוערים צו ומולואין אותו צגניס'

קל וחמר באשת חברו מבאן
 אמרו חכמים כל המרבה שיחה
 עם האשה גורם רעה לעצמו
 ובזמל מדברי תורה וסופו יורש
 ביהמם:

ו' יהושע בן פרחיה ונתאי
 הארכלי קבלו מהם יהושע בן

מלאכת שלמה

ונתאי הארכלי: ונאלתי סכת החכם
 הרב' אשכנזי ז"ל שצדק הספרים גרסינן
 מאתאיה צ"ס וחלו"ף ותי"ו וחל"ף ויו"ד
 וה"י:

והולך צפחי נפש וכן פי' סם דרך כלל להיותם
 ענוים בכל דבר ונחמי' לצדיות שכל מקום
 שהקפדה והקטטה מלויה סם קללה מלויה
 סם ולצו של אדם נוקפו על בני ציתו בכל
 מקום שהוא. והוא שאמרו למד בני ציחך
 להיות ענוה מלויה זהם צזמן שאדם ענותן
 ובני ציתו ענותנים הלך לו למדינ' היס לצו
 צטוח עליהם אומר מודה אני לפניך ה' אלהי
 שאשחי אינה עוטה מרובה עם אחרים צ"ג
 אינם עושים מרובה אלל אחרים לצו אינו
 מתפחד ורעתו מיוסצת צמקומו וצזמן שאדם
 אינו ענותן ובני ציתו קפדיים הלך למד"ה
 לצו נוקפו ואומר יה"ד מלפניך כו' שלא
 תהא אשתי עוטה מרובה אלל אחרים לצו
 מתפחד ואין רעתו מיוסצת צמקומו:

ואמר ואל תרצה שיחה עם האשה והשיחה היא מונחת אללי על דבור שאין
 צו לורך ועיקר כמו שאומרים תמיד שיח' צעלה וכן אמרו (צ"ג ד"ט ע"ג) צת"ח
 ששיחתם לריב תלמוד כלומר שאפי' הדבור ההמוני היולא מפיהם שידלה שאין צו
 עיקר יש צו כדי לתמוד ממנו איזה ענין או מדה או מוסר והוא אללי מה שהיה
 דוד מייחס על עצמו תמיד זאת המיל' אפי' צד"ת אמר עצדך וסיח צחקך כל היום
 היא שיחתי ורצים כאלה של רוב ענותנו' היה משפי' עצמו עד שהיה קור' הגייתו
 צתורה שיחה באלו הוא חסד הידיעה צעינו ולא יהיה זהם דבורו עיקר ולאלת
 הכונה הזכיר הנה לשון שיחה להודיע שלא הזהירו לדבר עמה כפי הלורך אם מעט
 ואם הרבה צמה שיש מקום לדבר עם האשה צעינן לורכי הצית צכלליו וצפדטיו
 וענייני הוללותיו ושאר הדברי' הכל לפי מה שהוא ולפי מה שהיה שכל שדבורו עמה
 צדברים הבריכים אין הדבר גורם רעה כי המחשבה טרודה צלורך העלה על דרך
 אומר' ז"ל (צ"ג ע"ג) צעבודתיה טריד אלל הזהיר על הדבור שאין צו לורך
 צדברי טלוס ודברי הבאי כספור המאורעות וכיוולא צאלו ואמר שאם יקרהו לדבר
 צדרך מקרה לא ירצה צכך ואפי' צאשתו אמרו כן שלא לגרום רעה לעצמו להטריד
 מחשצתו צשעה הראויה למלאכתו או לתורתו לפי מה שהוא האדם וכ"ש צאחרת
 אפי' צפנויה ואין ל"ל צאשה איש ויעד צזה גורמת רעה לעצמו וצוטל מד"ת ונהל'
 גהינם כלו' כל א' כראוי לה שגורמת רעה לעצמו צפחיתות המידות וצטול מלאכתו
 או תורתו ואצוד עסקיו הוא צכולן ונחלת גהינם הוא צאשת חצירו או שמא אפי'
 צראשונות עצירה גורד' עציר' והתמדתו צהצלו תציאהו להמשך צעניינים אלו עד
 שיצא מהם לצאת התכלית והוא ענין אומריו וקופו כלו' שימשך צכך עד סופו שיצא
 לידי כך ויש מפרשים צאשתו אמרו צאשתו נרה ואין לריך צכך וצדריי' אמרו אדם
 צא מצית המדרש ולא נהבו צו כצוד או שערעד עם א' מחצירו אל ילך ויאמר לאשתו
 כך וכך עדעתי עם חצרי או כך וכך עדער חצרי עלי מפני שצוזה את עצמו ואת
 אשתו ואת חצירו:

ו' יאושע בן פרחיה כו' עשה לך רב כו' אמר שתועלת הלמוד הוא צלומד מוולתו
 כי הידיעה התקבלת עם צחינת הלמוד ופסול זהם הוא השלמות. וצתלמוד היערי'
 (צספחים פרק אלנו עוריון) אמרו כל תורה שאין לה אצ אינה תור' (ח"ס עי' ת"ס ר'
 המחז' לעיל צריס פתיחתו למכת זו) וצמדדש אמרו אינו דומה לומד תור' מפני עצמו
 ללומדה מפני אחריו הלומ' מפני אחרים תלמודו עומד כלו' שלו' הוא צדרך קיום
 וצעמדה לא האדם שלצו נוקפו ואיני משתבח. הסתוס מתבלה מסולק מן הספק הלומד

פְּרַחְיָה אָזְמַר עֲשֵׂה לְךָ רַב וְקַבְּלָה
 לְךָ חֵבֶר וְהָיוּ דָן אֶת פֶּל הָאָדָם
 לְבָרְךָ זְכוּת:

מפי עלמנו איך תלמנו' עומד ר"ל שאפי' הוא
 אינו צוטע צו ולצו נוקפס ושוכח וספקו' דעות
 עליו ואחר שהקבל' כשהיה על השלימו' לריכה
 ז' דברים הא' שילמוד הענין מפי הדב והב'
 כשיסוד מלפני הדב שיטע צינו לבין עלמו ויסדר

ענינה על אופניהם וזו השניה לריכה לחצר שמה שיכח הא' יהיה חזירו מזכירו ואז ילא
 כנוגה שכלם וחסן ה' צידם ילח. ומה שאמר לשון געסיה על הדב וקנין על החצר יראה
 שתכלית העמל על הדבר הוא געשיתו והנקל שזה הוא קנייתו מן הכמלא' והעסיה אמנם
 תאמר על מי שאינו מולא הדבר כנאות לו ויטערך לעשו' ע"י עלמו או ע"י זולתו
 והקנין יאמר על מי שימלא הדבר הכמלא לזמן ואינו לריך להתעמל בהשגדלו'
 געשיתו ולכן מה שהוא מתעמל געשיתו אם ע"י עלמו אם ע"י זולתו הוא חציב
 לאדם ויקר מאשר יודמן לו בלא עמל וכונתו צזה שאם לא ימלא פה דב הבון וטלם
 יתעמל צזה וישתדל דבר עד שיובל ללמוד מרצ הבון והפליג דבר עד שלא ימלא
 ישתדל עם התלמיד או עם הותיק לטרות להשלים עלמו עד שיובל הוא אח"כ
 ללמוד ממנו ואם יטערך צכך לעגוד ולסמוך ידיו יעשה כדי שיקבל חכמה מן השלם
 והוא ענין העסיה והוא שרמזו באמרו (נחגיגה דט"ו ע"ג) אם הרב דומה למלאך ה'
 לצלות תורה יבקשו [מפייהו] ואם לאו כו'. אבל החצר אינו לריך להתעמל צו כל כך אבל
 יקח מאשר ימלא כי איך הכונה צו אלא להסמך אחד בחצרו בהצרת הענינים ואפשר
 לפ' המילות ר"ל העסיה והקנין צהפך ר"ל להיות העסיה צנקל שאין הכונה הגמור
 אלא הנחת שם כמו שצ"ל:נו צמס' יו"ט (דכ"ד ע"ג) אפי' כתורמוס הזה לא עשאוני
 צני שהתורמוס הזה שולקק אותו ז' פגמים ומתמתק והם הלוקי' אותם ז"פ
 ואינם חוזרים כלוגר לא הכיחו ליחס להם אף פועל התדמוס וכן דרש (א"ה הכי
 איתא צפיק חלק דק"ח ע"ה) כל שאדם קירא דבר בלא עתו מקדא לווה לפני הקב"ה
 ואוגר עשאוני צניך כמין זמר והקנין בל ע"י עורח והולאה ויהיה צאור
 השמועה לענין הכהבות מדיונות וטוא שישים אדם עליו א' מן החכמים לצולרלש
 להיות כשמע אליו ולעלתו בכל ענייניו ויהיה ענין העסיה מונח על שמו עליו
 לראש ומלך שזה דבר כמלא לשעתו שכל אדם חפץ צכצור ומקבל צנקל להיותו לאש
 הככזדים וצני המעלה מש"ה לא הזכיר לשון קנין והוא אומרו עשה לך דב אבל
 אחר עלת הדב לריך געשית הדברים לחצר יסדר עמו ענייניו שאי אפשר לאדם
 בלא חצר יגלה עמו סדריו וסודותיו ולריך לחצר נאמן דוח מאד ויהיה לו כעלמו
 כעלמר האורב אחר הוא אמה ומלך שאין זאת ההגדה מלויה צנקל וכן מלך היות
 החצר טפל אללו יטערך לך דיוח על זה טרח דב עד שרוב פעמים יטערך לקנותו
 והוא שיעזרבו כפי הראוי ויהיה בכלל עשה לך דב דבר אחר והוא דאפי' חכס
 שצחכמים ראוי שישים עלמו איזה שיצדור לאש ולראש אע"פ שאינו מולא כמורו
 יעשה לו ארון משלמטה המנו כי האדם אפי' חכס שצחכמי' אינו דואה צענייני עלמו
 מה שיראהו זולתו ואפי' ג"כ שז"א עשה לך דב בלו' אפי' שאינו ראוי להיות לך
 לאש עשהו אמה לאש וחכמי המוסר אמרו "הטוב שצמלכים לריך לעלה" ואפשר ג"כ
 צענין החצר שהוליוו צלשון קנין כי החצרה הוא שיהנו זה צזה צסיה ותהיה
 הכאת זה צחצרו כהנאת חצרו צו וכמלאו קונוס זה את זה. ויש לפרש עשה לך דב
 כו' כלומר שלא יהא זה בגזילות למודו רק עם דב אחר מפני שחילוק הקבל' יבא
 לידי חילוק ההוראה וכצד דמנת מה שאמרו צחולין (ד"ח ע"ג) דרך צתוי מאן אמרה
 יוסף צ"ד הייא מכולי עלתא גמיר עד שאמרו עליו שמע ר' יוסף ותיקפד לנו מב"ע
 גמירנא אלא מרצ יאודה גמירנא דאפי' ספיקו דגברי גרים כלומר שהיה מדויק
 ציותר. וצצרייתא (דחצות דר"ג רפ"ח) אמרו הלומד תורה מרצ אחר דומה למי צנקעתו
 צמקוס א' צורק צמקלתה חטים מקלתה שעורים מקלתה כוטע זתים מקלתה

נְתָאֵי הָאֲרַבְלֵי אֲזַמַּר הָרַחֵק
 מִשְׁכַּן רַע וְאַל תִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע
 וְעַל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפְּוֹרְעָנוֹת :

מלאכת שלמה

הרחק משכן רע, מלאתי שכתב החכם
 הר"ר יהוסף חשכני שיט ספרים דגרסי
 רחק משכן רע ע"כ:

גפנים מקלתה חילנות כנולא האדם יושב
 צמקומו וציתו מלא טובה וצרכה הלמד מהצדקה
 דומה לאדם שדלותו מפורי' כשהוא צוה לצו
 נקפו על האחר ואינו מתיישב על אופן אחד
 ואף צחצר אפשר לפ' כן שאין ראוי לו לגלות
 סודותיו ולפניו לצו רק לאחד.

ואמ' והוי דן את כל אדם לכף זכות כלו'
 כשתראה איזה פעול' יולאה מציזה אדם ותהיה
 הפעולה צעלת שני אפשריים אחד טוב וא' רע
 ויהיה ענין צעליה צלתי נודע אללך ראוי

שתכריע הפעולה לכף זכות ואל תדינה לכף חובה ואין לריך לו' כשנודע פעולה
 צאדם כשר שאל יתחברו דצדד חטא צמחצתו כאומדס ז"ל (צצצ דל"ז) החושד
 בצשדים לוקה בצופו. ואפי' היתה הפעולה נטוה לזד רע ראוי לסמך לזכות
 ולחזור אחד הכרח הטוב צכל מה דאפשר וכצד הביאו הדצה מעשים צמסכת
 שצת (דקכ"ז ע"ג) אירע לחסידים והיו שואלים לתלמידוהם צמה דנתוני והיו
 משיצים להם איזה טענה של זכות ואף הם היו משיצים העצודה כך היה ולתם
 דנתוני לזכות כלומר אפי' שהמעשה היה דומה צעין כל דואהו רע המקום ידון
 אתכם לזכות אזל כשהיה פעולה נודע ומפורסם לרשע ראוי ג"כ לדון פעולותיו
 לכף חובה צלי ספק כי לא ילדק מעשה לעושהו ולא יתפאר בגדון על ההולצ צו
 והנה שלמה אמר כי יחנן קולו אל תאמן צו כו' וחכמי המוסר אמרו "הזהר מחלקת
 לשון הנצלים כנזהר מן הקשת אשר כל עוד שיוסיף להכניע יוסף להכות".

ז' ניתאי הארצלי אומר הרחק מש"ד ואל תתחבר לרשע ואל תתיאש מן
 הפורענות אמר הרחק משכן רע לשהי סצו' אחת כדי שיטמור מנזקין והצ' שלא
 ילמד ממעשיו כי חצרת הרעים תקנה פחיתו' המדות ודרך כלל אמרו (צמס) ינעים
 סי"ג ע"ג) או לרשע או לשכנו וכן אמרו ז"ל (צצצ דס"ג ע"ח) אם עם הארץ חסיד
 אל תדור צצכונתו ופי' צצדייתת דר"כ (סס"ט סס) אחד שכן צצצית וא' שכן צצחון
 ואחד שכן צצצדה שאין הנגעים צאים אלל צצציתו של רשע והרו עונותיו של רשע
 גורמין לסתור כותלו של לדיק. ואע"פ שאין מן הדרכים התוריים להענג איש
 צאחיו אף כי איש צצכנו מ"ע אף הוא ראוי ליענג צעלמו מלך חצרתו עמו ושתא
 תאמר הדיני נזהר מלדור צצכונתו שהוא התחצרו' תמידי אלל שאני מתחצר עמו
 לעניני סחורה ופרקמטיא לפעמים דרך עראי וכיוולא צאלה לכך הוא חוזר ומזהיר
 ואל תתחצר לרשע כלומר צצום חצדה צעולם ופי' צצדייתת של ר"כ (סס צסו' ע"ט)
 אל תתחצר לרשע אפי' לדצרי תורה וצספרי המוסר אמרו "החצר רע מצקט
 תואבות" וכן אמרו "חצרת הטוטה סכנה" ואמרו ג"כ "חצרת הנצל חרטה" וצדרט
 (צצצ דר"ג ע"ט) אמרו אל יתחצר אדם לרשע שהדי מלינו יהושפט שנתחצר לאחאצ
 צדמות גלעד וכעס הקצ"ה עליו שנאמר ה'לרשע לעזור ולשונאים תאהב נתחצר
 לאחזיה ופרץ את מעשיו סכ' צהתחצרך עם אחזיה פרץ ה' את מעשיך וכן מלינו (סס)
 צאמנון שנתחצר ליונדז והגשילו צעלתו.

ואל תתיאש מן הפורענות אפשר לאחר דהזהירו על מניעת חצרת הרשע הוא
 מזהירו צהשתדלות קנין החצר טוב מלך שאי אפשר לאדם צלא אובצ שיספר לו
 קודותיו ויתקן עניניו צעלתו שאפי' מנכיל צצמסכלים לריך לעלת זולתו ודרך לחות
 אני אומר כל הנגעים אדם דואה חון מנגעי עלמו ואמרו ז"ל (ס"ק צצ"ד דט"ז ע"ג)
 או חצרה או מתותה וחכמי המוסר אמרו "אדם צלא חצר כשמאל צלא יעין" ואמרו
 ג"כ "הטוב צצכוסים לריך לרסן הכצרה צצנשים לדיכה לצעל והפקח צצאנשים לריך
 לעלה" ואמר החכם לצניו "אל ימעטו צעיניך שונא אחד ואל ירצו צעיניך אלף אוהבים"

וידוע שהצדקה תמלא צענוך וספלות הרוח
 כי הגבורה נן אחים יפריד כ"ס שלא תקצץ
 הכפרדים וע"כ אמר שלא יתגרש צגאותו
 מהסתכל בחזרה הטובה זראותו עלמו כלתי
 חסד כי הזמן תסיבות מתהפך בתחזכות
 יעשה לו מלחמה וראוי לו להיות אורחו מוכן
 לו תמיד להתיישב על ענייניו לקבל ממנו
 עלה קודם שילטרך או תכף שילטרך אליה כי
 העלות שלט עלה קודם הדבר ועלה עם הדבר
 ועלה אחר הדבר כמו שציארנו צילדותינו
 צחיצור התשובה: ולמד החכם "החזרה טובה
 מללת מן הרעות" והוא שאמר צצרייתי (שס
 חצות דר"ן צס"ט) אל יתיאש אדם מןהספורענו'
 אז לי שמה היום תצא עליו פורענות הה' ד

ה יהודה בן מִפְּאֵי וְשִׁמְעוֹן
 בֶּן שִׁמְחָה קָבְלוּ מֵהֶם יְהוּדָה בֶּן
 מִפְּאֵי אָמַר אֵל תַּעֲשֵׂה עֲצָמָה
 בְּעֶרְבֵי הַדְּיָנִין וּבְשִׁיחָיו בְּעֶרְבֵי
 הַדְּיָן עֹזְמִדִים לְפָנָה יְהִיו בְּעֵינָיֶה

מלאכת שלמה

והגיה הרי"ח ז"ל וכשיהיו בעלי הדין
 עומדים לפניו יהיו צעניך כרשעים וכשנפטרים
 תלפניך יהיו צעניך בצדיקים שקצלו וכו' :

אלא יבא אדם מתפחד כלל יום ויאמר
 אשרי אדם מתפחד תמי' ויש שפי' על אזהרת הכפש שלא יתגאה זראותו הללחתו
 ויתצוק כי מה' היתה לו וזידו לטנות עתים ולהחליף זמני' כמו שאמר השמר לך
 פן תשכח את ה' אלהיך כו' פן תאכל ושצעת כו' וצקך ולא תך ידציון כו' ורס
 לצך ושכחת כו' ואמרת לצצך כחי ועולם ידי כו' כלו' ותחשוב שאחד שהללחתך
 צאה מלך דעתך ושכך לא תסור ממך ויגרום לך זה כללתי הכנע לשם ית' לשון
 מדרך הרעה כמאמר הכתוב על כן יצח לחרמו ויקטר למכמתו ולכן הזהירו
 להסיר המהשצה זאת מלבו והוא אומר וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כו'
 וזידו להפך ידו עליך לרלונו. וכן אפשר לפרש שזראותו הללחתו יתירה יתפחד שמה
 עונותיו מרובים ומקבל שכר קלת הנאות צחיו להיות יולא נקי מנחלת הטוב הלפון
 והוא שאמר ז"ל צפרק חלק (דק"ח ע"ח) כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו אמר
 להם חימה עזה יש צעולם בתחילו צוכים ור"ע משחק אמרו לו מפני מה אתה
 משחק אמר להם ומפני מה אתם צוכים אמ"ל אפשר ספר תורה שריו צלער ולא
 נכזה אמר להם ולכך אני משחק שכל זמן שאני רואה את ר' שאין יינו מחמיץ ואין
 פשתנו לוקה ואין שומנו מציאש אמרתי שמה ח"ו קבל ר' את עולמו צחיו עכשו
 שאני רואה ר' צלער שמה אני כלומר שהוא מתקנה צלערו ממקלת עצירות שזידו
 אמ"ל עקיצה כלום חסרתי מן התורה כלו' אמ"ל למדתו דצינו אין לדיק צארן
 אשר יעשה טוב ולא יחטא. וצרייתא של ר"ג (שס פ"ט) אמרו צזמן שאדם רואה
 עלמו מלליח וצא אל יאמר ממה שזכיתי נתן לי הקצ"ה כך והקדן קיימת לכו"ה צ
 אלא יאמר אוי לי שמה לא נמלאתי לי זכות אחת ועליו הקצ"ה נתן לי כך שאטרד
 מן העולם הצא.

ח) יאורה'ן טצאי אומר אל תעש עומך כו'. אמר על תעש עומך כעורכי
 הדיינין. והם אותם שמשדרים העונות לתוצע או לכתצע ולא סוף דבר שהזהיר
 זה מאותו אלא אף משאר צני אדם וכמו שמלינו לר' יוחנן (בכתבות דצ"ן ע"ג) שלמד
 עעבה א' לאחד מקרוביו ונתחדט ואמר עשינו עלמינו כעורכי הדיינין שהרי כל מי
 שהוא עושה כן מלמד לצרות לשקר ולהכחיש האמת ונמלא גורם לו תקלה ועון
 ולפי זה ראוי לקרות הדיינין ציו"ד אחת לצד והוא שם כתיבה מילת דינין הוא
 צמקום טענות ורוב העולם קוראים דיינים צסם התאר כלו' דיינים הפחותים
 העושים כך אע"פ שממונים להיות נחתך הדין על פיהם ויש מפרשים אותו על
 הסופרים כאלו אמר הסופר הדיינין והוא שהיה להם לדיינין צ' סופרים אחד כותב
 טענות המזכים ואחד כותב טענות המחייבים ונמלא זה מוסדר טענותיו כפיכחו
 וכן זה לשכנגדו ויש מפ' שעל הדיין הוא אומר כן ואפי' שדמה לו על הא' שהוא

המלאכה ושנא את הרבנות ועל התודע לרשות:

יא אבטליון אומר הקמים הזהרו בדבריכם שפא תחובו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים וישתו התלמידים הפאים אחרים וימותו ונמצא שם שמים מתהלל:

יב הלל ושמיי קבלו מהם הלל אומר הוי מתלמידיו של

והוא אמרס ז"ל כיון שנתמנה אדם פרנס על הלכוד נעשה דשע מלמעלה כלו' דמן הסתם הוא מטיל אימא יתירה שלא לשם שמים וצריכותא (צצות דר"ן סי"ח) אמרו דרך לחות אפי' אדם הראשון לא טעם כלום עד שעה מלאכה שנאמר ויניחוהו בגן עדן לעזרה ולשמרה וכן גם אמרו כשם שהתורה ניתנה בצצות כך המלאכה ניתנה בצצות ר"ל שהיא בכלל מורה והציוה דרך אסמכתא מדכתיב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ופי' ענין שנת הרצנות על ת"ח שלא יהא משתבח בעלמו יתר מדאי והוא שאמרו מלמד שלא יניח אדם עטרה לראשו מעלמו אצל אחיו יניחו לו שנאמר יהלך זר ולא פיך נכרי ולא

שפתוך ואמר עקיבא כל המגזיה עלמו על דצרי תורה דומה לנצילה המושלכת דרך כל עוזר ושצ מניח ידו על חוטמו ומתרחק הימנה ה"ל א"ל נצלת צהנתשא והוא הענין אשר דמנו דמיון תורת מו שאינו הבון למעד שכל בני אדם קלים זו אחר שירד להם צכרי לורכן. ואמר אח"כ אל תתודע לרשות ד"ל שלא ישתדל שיהיו צני המלכות והסולטנות יודעין זו ומכירין אותה כי לשון התפעל על אחד מדרכיו יורה על היו' מסצצ האדם לעלמו מה שאיננו כענין מתחזק מתאמן מתכבד ואמר שמתאר שאינו נודע להם לא יהא הוא משתדל צכך שהקודצה למלכו' תציאהו להתדשל מכל דצר דק לעבודת' ולהפנו' כל ימיו לצטלה אפי' שלא יכנס צעורה שימושם נותנים עליו עיניהם צממונו והוא שאמרו למטה שאין מקדיצין את האדם אלא להנאתם וכמ"ס צפ' הענין' את צניכס יקח ושם לו צמרכצתו בו' ולחרוש חרישו ולקצור קצירו ולעשות כלי מלחמתו כו' ואת צנותיכס יקח לרחקות כו' ואת שזותיכס כו' וצצריי' (סע) אמרו לא יתכוין אדם ליעול את הרשות שאע"פ שצראשונה פותחין לו פתח ומליון לו קסה היא צאחרונה.

יא אבטליון אומר חכמים הזהרו דצריכו' כו' פי' הזהרו לצד דצרים היוצאים מפיכס עד שלא יהא המאמר סובל צשום פנים לפרשם צד שהיא השומע נוטה מהם למינות שאם תאמרו מה לנו ולהם ואם יש להם ספק דצרינו יצואו וישאלו על כוננתינו שמה לפעמים יאדעו לכם דצרים צנקוס שאין השומעין חפלים לשאול ואדרבה הם נוטין לאוחס ברעות ודעתם נוטה צכך ומפני שמן הסתם מקומו של חכם אינו חסוד צתלמידים כאלו לכך אמר שלא תתחייצו לנקו' שיגרום העון עד שתגלו מנקו' לאיצו סיצה ואפי' שתהא גלותכס למקום שיוצציו משוקעים דצרכי המינים ויקחו מאמר' כפשוטו לסעד דצריהם ולא עוד אלא שיחזקו דעותיהם צפי' הנוטה להם מתוך דצריכס ולא יצואו לשאול אלא שיסתו להם כוסס ומזליצין אותו צלרון עם הצוצו אשר צתוכו ואפי' התלמידים הצאים אחריוכס ר"ל אחר מיתתכס ישתו ממנו ונמנל' שם שמים מתחלל על ידיכס רמזו צזה מה שאירע לאנטיגנו' מצדוק וצייתוס כמ"ס למנולה וכצד הלשון מורגל דצרי דצותינו. לקרוא לצצרי מינות מים הרעים נמשך למה שימשלו דצרי תורה למים והוא שאמרו ז"ל צספרי צפ' עקצ שתה מים מצודך מוצרלך כדר"ט ז' מנסייא שהיה אומר שתה מים מני צצרלך ואל תשתה מים עכורים להמשך על דצרי המינים.

יב הלל ושמאי כו' הלל או' הוי מתלמידיו של אהרן כו' פי' מן הכמשיכס אחר הנהבותיו אהבז שלום כלומר צין אדם לחצרו ורודף שלום צעסקו עלמו עם שאר צני אדם ופי' צצרייתא (צצות דר"ן סי"ז) צענין שימת שלום שאפילו שינוי

אֲהָרֹן אֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם
אֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן
לַתּוֹרָה :

יג הוא הָיָה אֹמֵר נְגִיד שְׁמָא
אָבֵד שְׁמָה וְדָלָא מוֹסֵף יֶסֶף
וְדָלָא יִיָּיִף קַמְלָא חֵיב וְדָא שְׁתַּמְשֵׁשׁ
בְּתַגָּא חֲקָף :

יד הוא הָיָה אֹמֵר אִם אֵין
מלאכת שלמה
נגד שְׁמָא חֲדָ שְׁקָא כֵךְ הֵבִיעַ הִר"ר
יהוסף ז"ל :

היאלך אשא פני וחראה פני אהרן צושתני ממנו שנתן לי שלום כמלא אותו האיש כמנע מעון על ידו ונכלל ענין זה כמין האהבה על שהיה מאחד דעתם עם דעתו וכבר ידעת סגדר האהבה הוא שווי הדלוק.

ומקרבן לתורה כלומר שהיה מתחצר עמהם עד שהיו צושים ואומרים אוי לנו אלו ידע אהרן מה אנו מה חיינו כורת היה צרית לעיניו שלא יתחללו דלאי פנינו אלא שצדאי הוא חושב עלינו שאנו צני אדם חסודים ועל כל פנים דאוי לנו לאמת את מחשבתו והיו מתוך כך נמשכים בחצרתו ולמדים תורה הימנו. יג) הוא היה אומר ר"ל הלל נגד שמה אצד שמה כלו' כל שעוסק צתור' כנגד פרקוס השס ר"ל שלא לשמה אלא להתגדל ולקנות שם אצד שמה כלומר תפסק מעלתו ויאצד שמו ויש מפ' נגד מלשון המשך כלומר כל ששמו נמשך הרבה ועולה בגדולה יתירה אצד שמה כלו' שמן הסתם הוא הוא מנהיב עלמו דצננות ולוקה עליו והדאשון עיקר.

ודלא מוסיף יסיף כלו' שאינו משתדל תמיד להוסיף צמעלתו יסוף כלו' יסוף זכרו והוא לשון קללה ומכאן אמרו שראוי להוסיף על משנתו תמיד ואם למד כמה משכתות או כמה דצרים יהא נכסף ללמוד את הנשאר וכן בכל הדצרי' זה אחר זה וכן הנהיגו מכאן להוסיף צמטנה וללמוד צלילו' מט"ו צאצ ואילך (כמ"ט צמעני' דנ"ח ע"ח).

ודלא יליף כלומר דאינו לומד כלל כלומר אינן צני קללה שאפי' צידי אדם דאוי הוא להורגו ואמר זה דרך הפלגה ואמר אח"כ ודישתמש צתגא חלק פי' כל שהוא מקבל תשמיש מלוצא מרצנן שהוא נקרא עטרה על שם שהוא מעטר את מקומו ומהדרו הלך ר"ל שיענש צכך אלא אח"כ הוא תלמידו ויש מפ' תגא על התורה כל שנהנה בצכוד התו' כמו שמלינו צרצי ערפון שהיה לו עק איו לי שנהניתי בצכוד התו' וכ"ס הוא מתכצד זה ומתגדל על שכניו צצייתה וכן צצרייתא פי' שכל המשתמש צס המפורש אין לו חלק לעולם הצא ודאשון עיקר.

יד) הוא היה אומר אם אין אני לי כו' כלומר אם אני צעמני אינו מעורר נפשי למעלות מי ישתדל בעדי להטיצ אורחותיו והרי הצחיר' צידי ואין עלי מכריע ומונע צמעשי אלא הכל צידי אם ארנה להיות מלאכתי צחק הנפש ושלימותה אם צלרכי גופי לצד וכשאני לעמני מה אני כ"ל לפ' כלומר ואחר שהכל צידי אם אני לעמני ר"ל להתעס' צלרכי גופי לצד מצלי שאשגיח צזה לעצודת האל ולשלימות הנפש צה אני והנה נחשצתי עם צאת ההנהגה צצהמה והכוונה להיות האדם משתדל

דצרים הותרה צו אמרו רז"ל כשהיה אהרן רואה צ' צני אדם מרצים זה עם זה הולך לו ויוצא אלא אחד מהם אומר לו צני דאה צצרך מה עשה מערף את לצו וקודע את צבדיו וחונק את עלמו ואומר אוי לי היאלך אשא פני וחראה את חצרי צושתני ממנו שאני הוא שסרצתי עליו וכן אלא האחר עד שמסיר הקנאה מלצו של כל א' ואחר וכשפוגעין זה עם זה בגפפין ומנשקין זה את זה וזהו שגא' עליו ויצנו כל צית ישראל ואילו צמטה כתיב צני ישראל כל לא כתיב.

אויב את הצרי' כלו' להוכיחם צנחת ולהשיצם מעון. אמרו עליו ז"ל (סס) כשהיה מהלך צדרך פגע צחדס דע נותן לו שלום למחר דלה אותו האיש לעצור עצירה אומר היאלך אשא פני וחראה פני אהרן צושתני ממנו שנתן לי שלום כמלא אותו האיש כמנע מעון על ידו ונכלל ענין זה כמין האהבה על שהיה מאחד דעתם עם דעתו וכבר ידעת סגדר האהבה הוא שווי הדלוק.

ומקרבן לתורה כלומר שהיה מתחצר עמהם עד שהיו צושים ואומרים אוי לנו אלו ידע אהרן מה אנו מה חיינו כורת היה צרית לעיניו שלא יתחללו דלאי פנינו אלא שצדאי הוא חושב עלינו שאנו צני אדם חסודים ועל כל פנים דאוי לנו לאמת את מחשבתו והיו מתוך כך נמשכים בחצרתו ולמדים תורה הימנו. יג) הוא היה אומר ר"ל הלל נגד שמה אצד שמה כלו' כל שעוסק צתור' כנגד פרקוס השס ר"ל שלא לשמה אלא להתגדל ולקנות שם אצד שמה כלומר תפסק מעלתו ויאצד שמו ויש מפ' נגד מלשון המשך כלומר כל ששמו נמשך הרבה ועולה בגדולה יתירה אצד שמה כלו' שמן הסתם הוא הוא מנהיב עלמו דצננות ולוקה עליו והדאשון עיקר.

ודלא מוסיף יסיף כלו' שאינו משתדל תמיד להוסיף צמעלתו יסוף כלו' יסוף זכרו והוא לשון קללה ומכאן אמרו שראוי להוסיף על משנתו תמיד ואם למד כמה משכתות או כמה דצרים יהא נכסף ללמוד את הנשאר וכן בכל הדצרי' זה אחר זה וכן הנהיגו מכאן להוסיף צמטנה וללמוד צלילו' מט"ו צאצ ואילך (כמ"ט צמעני' דנ"ח ע"ח).

ודלא יליף כלומר דאינו לומד כלל כלומר אינן צני קללה שאפי' צידי אדם דאוי הוא להורגו ואמר זה דרך הפלגה ואמר אח"כ ודישתמש צתגא חלק פי' כל שהוא מקבל תשמיש מלוצא מרצנן שהוא נקרא עטרה על שם שהוא מעטר את מקומו ומהדרו הלך ר"ל שיענש צכך אלא אח"כ הוא תלמידו ויש מפ' תגא על התורה כל שנהנה בצכוד התו' כמו שמלינו צרצי ערפון שהיה לו עק איו לי שנהניתי בצכוד התו' וכ"ס הוא מתכצד זה ומתגדל על שכניו צצייתה וכן צצרייתא פי' שכל המשתמש צס המפורש אין לו חלק לעולם הצא ודאשון עיקר.

יד) הוא היה אומר אם אין אני לי כו' כלומר אם אני צעמני אינו מעורר נפשי למעלות מי ישתדל בעדי להטיצ אורחותיו והרי הצחיר' צידי ואין עלי מכריע ומונע צמעשי אלא הכל צידי אם ארנה להיות מלאכתי צחק הנפש ושלימותה אם צלרכי גופי לצד וכשאני לעמני מה אני כ"ל לפ' כלומר ואחר שהכל צידי אם אני לעמני ר"ל להתעס' צלרכי גופי לצד מצלי שאשגיח צזה לעצודת האל ולשלימות הנפש צה אני והנה נחשצתי עם צאת ההנהגה צצהמה והכוונה להיות האדם משתדל

אני לי מי לי וכשאני לעצמי
מה אני ואם לא עבשו אימתי:
טו שמי אומר עשה תורתך
קבע אמור מעט ועשה הרבה
והוי מקבל את כל האדם בספר
פנים יפות:

זחק נפשו השתדלות תמידו וזלרכי גופו כפי
ההכרח לצד ואף גם זאת זכונת להיות תכלית
כוונתו לשלימות הנפש וכמו שזיארנו בחיצור
התשובה ואמ' אח"כ ואם לא עבשו אימתי
כלו' אם החטיאני יזרי להיות לעלמי ר' ללהיו'
כל השתדלותי זלרכי גופי מצלי השגחה אל
תכלית טוב והיא שלימות הנפש ואני נשען
זזאת ההנהגה על מה שצלצי לתקן מעוותי
צטרם יצא חבל קלי ויתאחר השתדלותי

צתיקון נפשי על סמך זאת המהשגה ואם לא עבשו אימתי כלומר אולי זמן תקותי
ישמע מצין ידי ואז תצלב נפשי ותלעק מאלכ לצא לומר גוי נתתי למכיס נצדי
רמני אי אין מנשה וחשזון ורעת וחכמה צשאל אשר אתה הולך שמה וכמו שדרשו
(צפ"ק דע"ז ד"ג ע"ח) מי שטרם צע"ט יאלכ צצצת שאין השגת מעלה וכבוד לנפש
אם לא כפי שהושלמה צהיותה עם אצרי גופה והיא כונת הלדיק צחיי העולם
הזה והוא ענין התקן עלמך לפרודור כדי שתכנס לטרקלין וגדולי המחזרים פי'
צפי"הג אם לא עבשו אימתי אם לא אקנה המעלות צצחרותי מתי אעשה לציתי
ועת הזקנה קשה להוליא צו האדם מן ההרגל שהוצע צו וכן פי' וכשאני לעלמי
מה אני כלומר אחר צצדשותי להיות נפשי לאיור לך שאלנה מה עשיתי מן המעשי'
להשלים עלמי והכני נעור ורק משולל מן המעלו' ויש מפ' וכשאני לעלמי מה אני
כלומר אפי' כשהמתעסק צצמעל הטוב שהוא לי לצדי מה אני כלומר אין יספיק
לשלימו' נפשי ומה אתן זה לפני אדון עולם צצהתיצני צצמטט לפניו יתצדק וצצרייתי'
אמרו עוד עליו שהיה אומר אם אני כאלו הכל כאלו ואם אין אני כאלו מה כאלו
כלו' דתכלית הכל הוא החכמה וכמלא דהחכם הוא הכל צצאמרו ולדין יסוד
עולם וכן אמרו גם כן הוא ראה גולגולת אחת כו' ואל' על דאעפת אטפוך וסוף
לדמטיקך יטיפוניה הכונה להאמין על המאורעות והציצות שגם כולם מלד העונש
לא צצמקרה וצפעולות הרע יטוצו צראש עוטיהם כצארז"ל (צצטויה ד"ח) צצמדה
שאדם מודד צה מודדים כו' וכן כי פועל אדם ישלם לו כו' לתת לאיש כדרכו וכשרי
יעלליו כו' כי פרו מעלליו יאלכל כו' אע"פ שפראשון ראוי להעניש לא הוכרח הצ'
להרגו אלא מלד צצחירתו ולכן הוא ראוי להעניש ג"כ.

טו שמי אומר עשה תורתך קבע כלומר שיהא מלאכתך עראי וכאשר יזדמן
ותור' קבע עד שאפי' צצנת מלאכה תהיה כונתך למה שאתה לרדך לה לקיום גופך
וציתך עד שתפניה אחרים ממשצתך להתעסק צצתורה וצצחכמה.

אמור מעט ועשה הרבה שזו היא מעלה קנויה לנו מזמן אצינו הא' אע"ה
שאמר ואקחה פח לחם (ובז"ט צצצ"מ דפ"ח ע"ח מכתן דלוקים אומרים מעט ועשים
הרבה רשעים אומרים כו' ואינם עושים) והם השיצוהו כן תעשה כאשר צצרת כלומר
פת לחם לצד ואח"כ כאמר ויקח חמאה וחלצ וצן הצקד אשר עשה כו'
והוא הדין שכן צכל הדברים יהיו מעשיו יחידים על הצטחתו והרשע עושה
צבהך כענין עפרון שאמר השרה והמערה אשר צו לך נתתה וצצעת המעשה
למה זמנו יתר מכיו שויה ד' מאות שקל כסף וכיוון לשערה צאומר צאומר ארץ
ד' מאות שקל כסף כו' מה הוא.

והוי מקבל את כל האדם צצצד פנים יפות כלו' שאפי' לא היה לך שמה
צכך הראה את עלמך לפניו כשמה על ציאתו עד שיהא סוצד עליך שיהיו פניך
מנחיצות לשמחתך על ציאתו וצדרש אמרו (צצצות דר"ן ספ"ג) נתן אדם
לחצורו כל מתנות שצעולס ופניו כצושות צצקרקע מעלה לו כאלו לא נתן לו
כלום אצל המקצלו צצפנים יפות אפי' לא נתן לו כלום הרי הוא כאלו נתן לו
כל מה שצקס ממנו.

טו רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר
 עֲשֵׂה לְךָ רֵב וְהִסְתַּלַּק מִן הַפֶּסֶק
 וְאַל תִּרְפָּה לְעֶשֶׂר אַמְדוֹת:
 טו שְׂמַעְיָן בְּנֵי אוֹמֵר כָּל יָמִים
 גִּדְּלָתִי בֵּין הַחֲכָמִים וְלֹא מִצְאָתִי
 לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּיקָה וְלֹא הַמְדַרְשׁ

מלאכת שלמה

לעשר אומדות ס"ח עומדות הרי"ח ז"ל:
 לגוף טו משתיקה נ"ח אלא שתיקה
 וכן הגיה הרי"ח ז"ל:

מה דאפשר ואם אין מולאין צידוד צענין וילטרו עכ"פ להוליה מן הסדרה מ"מ
 נסתלק הוא מקבלת כל העונש ונתפזר צין כולם כאומדס ז"ל (צמסדרין ד"ז ע"ג)
 מיכניף עשרה מצי דז אשי כי היכי דלימטייה שיצא מכשורא.

ואמר אח"ז ואל תרצה לעשר אומדות כל' שלא יוליא מעשרותיו מתוך
 האומד דבס זה מכניס עלמו בכלל ספק וק' לי לפרש לשון אומרו אל תרצה כל'
 אל תהא מתמיד בכך שהרי אפי' העושה כן לא עשה כלום שהמעשר אינו נוטל
 באומד אלא צמדה או צמשקל או צמנין ואם נטל מאומד אם פחת לא עשה כלום
 ומפריש מאותו מעשר אחד מעשרה שבו ומן הנשאר צכרי אחד מעשרה שבו ג"כ
 שלא חל סם מעשר כלל לא על עלמו ולא על הנשאר צכרי ואם הוסיף פירותיו
 מתוקנים מלד שכבר חל המעשר על הראוי אלא שהמעשר מקולקל שהרי יש
 צו חלק שלא חל עליו סם מעשר ונמלא המעשר שצבל מעורר צו ואסור לכל
 אדם ואין לו תיקון ואע"פ שלרעת קלת מפרשים יש צו תיקון כמו שציחדנו צסני
 של קדושין (ד"ג) מ"מ הרי לא עשה כלום לענין המעשר עד שיתקן ומה הולך
 להזהיר שלא יתמיד בכך ושמא על התדומת הוא אומר כן שניטל' מאומד ואם
 פחת או הוסיף תיקון מ"מ והול' צלשון מעשר אבז שיטפיה או שמא על הלקה
 שהיו רגילים לתת עשירית מההויח והזהירו שלא יתמיד לעשות כן דרך אומד
 שמא לצו מאמץ וידו נקפלת ואינו אומר זה כראוי או צהפך שמא לא הרויח כל
 כך ונמלא מצונו. ואע"פ דאפשר לו לצונו עד חומש כמו שהתצאר צכתוצות
 (ד"ו ע"ה) מ"מ דרך מלוה הוא צמעסד והמוסיף לא ילא מכלל מצונו אלא ידקק
 צחצונו ויולא מעשרו ללדקה ואפשר לפ' ג"כ שרמז צענין ההודאה שפי' שלא
 יתמיד להורות צמה שלא נתצדר לו דרך אומד וצצרא אלא יפספס צהלכות עד
 שיתצדר לו הענין או שיגדף עמו אחרים ע"ד שציחדנו.

יוז שמעון צכו אמר כל ימי כו' ולא מלאתי לגוף טו משתיקה כלומר אין
 צמדות גדולה ממעוט הדיצור וזה שרצ הדיצור מרגיל הלשון לרצ טעות או
 שביאה או תפלות או שזיקהו כאומרו צרו צדדים לא יחדל פסע וכן אמרו
 וקול כסיל צרו צדרי' ורצותינו אמרו (מנייה דח"י) מלה צסלע משחקותא צצדי.
 וכן אמרו (צקויטין דע"ו) מניחקות' צצבל שתיקו' וחכמי המוסד אמרו "אלור לשונך
 כאשר תאלור ממוקן" וכן אמרו צהמעיע האדם את דצרו ימעטו שביאותיו
 ואמר אחר יש מלה שהיא נקמה בלימד שהאויצ צרו צצרו ילא מלד צצרו
 עליו נקמה. ואמר א' צחכתי חלקי הצבור ותועלתו והזיקו ומלאתו נחלק לך'
 חלקים מהס צדדים שתקמה תועלתם ותירא מאחריו' כענין מי שמדצד כנגד אחר
 לעוד שנגדו וראוי אז להניח התועלת מחשס הכזק אפי' כי צרו צעמים לא
 יספיק התועלת לנזק.

עקר אלא הפעשה וכל המרבה
 דברים מביא חטא:
 יח רבן שמעון בן גמליאל

מלאכת שלמה

טז"ג אר' ע"ג דברים העולם קיים, ירושלמי
 ס"ד דתעניות וס"ג זני העיר וע"ס דמשמע

ובשני שתקוה מהם נזק ולא תועלת כלל
 כדצרי ככל' ולסוף הרע זאחר צלי השגחה לעזר
 אחרים כלל ולורך הנחת זה הדיבור מכווער
 צנפשו ומהם שלא תקנה מי לא נזק ולא תועלת
 כסיפור המאורע' והמקרי' והמתחדשים צומן
 הכלחמות ושאר הסיבות אם תעזוב תקל
 משאם מעל גופך. ומהם דצדים תקוה מהם
 תועלת צלל נזק כלל צחכמה וצמידות וצזה

לצד לורך הדיבור ונמלא שחיסרנו מן הדיבור ג' חלקים והתדנו הרביעית לצד. ומבדולי
 חכמינו ע"ה (ח"ה הוא הרמז"ס ז"ל צפ"י דמתני' הלכו יע"ס) חלקו הדיבור לה' חלקים
 הא' מוחזר וממנו כעדו' שקר וכל' הדרכיות והקלל' והצ' נמאס כסיפור הנבלים צמוטצו'
 הללים ושאר מינוי שיחה צעיל'. והב' מותר צעיני האדם צעסקיו ופרנסתו וסחורתו ולריך
 שימעטו צו הדברים ולא יעסם עיקר. והד' אהוב והוא לשבח המעלות אם מעלות שכליות
 וגנות העיזרות והמדות הפחותות. והחמישי מצוה צו כקדושת התורה וללמוד דרכיה
 ונלותיה ואמר החכם "תחילת החכמה היא השתיקה" כלו' שיטה אזנו לשמוע דצרי
 חכמים ומלך שהיה זה החכם צאמר זה המאמר צתחילת למודו וגדל צין החכמים
 שצח אז מדת השתיקה להטות אזנו ולצו לשמוע דצד' מפי החכם כמאמר הט
 אזנך ושמע דצרי חכמים ולצך תשית לדעתי. וחכמי המוסר אמרו טובה עללת השתיק'
 מעללת הדיבור ורצים נכתלצלו צביאור המאמ' כי עללות הדיבור אללם הוא שיחא עלל
 מלדצר וזו היא השתיקה עד שפי' עללה מענין מתיקות נגזר מלשון הערצ אזל אללי
 לצד צו טובה עללת השתיקה ר"ל עללה שהשתיקה נמשכת ממנה מעללת הדיבור
 ר"ל עללה שיחא הדיבור נמשך ממנו וזה כי העללה צ' מינין אח עללה בגמורה
 ואם! עללה קלרית והמאמר הכה כאמר על לימוד החכמות והעללה בגמורה הוא
 שלא השתדל צלימוד כלל והקלרית הוא שילמד אזל שיתעלל צהבנת למודו למלדץ
 וצחכינת הדברים על אמיתתן ויחשוב צהתחלת הענין שהעללה בגמורה היא יותר
 דע והפליג צזה החכם ואמר צצענייני היריעת העללה בגמורה שהשתיקה נמשכת
 ממנה טובה מהעללה קלרית שהדיבור נמשך ממנה שהגמורה לא תציאהו להשחת'
 הדברים וישאר צעלמו חיל מחרים לא יזיק לזולתו והקלרית ידמה ויחשוב צעלמו כידע
 הדברים על צוריון וידבר ויפרסם בגיאותו ויזיק לו ולאחרים הפתאים השומעים דצדיו:
 ואמר אח"כ ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה. הזהיר שיהיו מעשיו של
 חכם שוים לדבריו ושלא יספיק לו הדיבור דצברים המלוים והנאהבים הדיבור לצד
 אזל הדיבור והקיום כמאמר נאה דורש ונאה מקיים וכן נאים הדברים היולאים
 מפי עושיהם וכן אמרו (צמודרות) חכמת המסכן צזויה ודצדיו אינם ינשמעים וכי
 חכמתו של רבי עקיבא שהוא מסכן צזויה היא אלא מסכן צצעעשו הרי שהוא לווח
 ודורש לא תעה משפט והוא מעה כל אלמנה ויתום לא תענון והוא מענה חכמתו
 צזויה שהרי מציא עלמו שאם יאמר טול קיסם מצין עיניך יאמרו לו טול קורה מצין
 עיניך וזהו שאמרו צדרש עד שלא חטא אדם נותנין לו יראה משחטא אין הצדיות
 מחיירות ממנו וז"ל הלא אם תטיצ שאת ואם לא תטיצ לפתח חטאת רוצן וכצד
 פי' זולתי שאת מלשון אז תשא פיניך ממורם כלומר אם תטיצ מעשך אתה רשאי
 לישא פיניך לפני כל אדם אזל אח"כ לפתח חטאת רוצן כו' נ"ל שאם חטאת
 החטא שעשית עומד רצון על פתחי פיך ויגרום לך להחרים צמקום הראוי לצד
 וע"ז הדך אמר שהמעשה עיקר וע"ס תלמוד גדול רלו צו מפני שהוא קודם והוא
 שפי' הטעם דתלמוד מציא לדי מעשה וסיים דצדיו צמדת השתיקה והוא אומר וכל
 המדרש דצדים מציא חטא כלו' שמרצה צטעות וצגיאיות ע"ד שביארנו.

אומר על שלשה דברים העולם
 קיים על האמת ועל הדין ועל
 השלום שנאמר אמת ומשפט
 שלום שפמו בשעריכם:

(משנת ר"ח צן עקאי תולא צסוף פרק שטי)

פרק שני

ה רבי אומר איזו היא דרך

מלאכת שלמה

שלח היו גורסים צמלתיה דרשב"ג שנאמר וכו'
 וגם החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל מחקר
 להשיי שחא מר ממשתתו וכתב דככל הספרים
 ז"ב ליה ע"כ:

יטה למה היא ממנה יקרא כסיל ולא יהא לו תפארת מלך המעשה צעלמו שהוא
 רע ואם יטה אחר קלה האחרון יותר גדלי אע"פ שהמעשה טוב לא יהיה לו תפארת
 אלל האדם. אדרבה יחזיקוהו צחסיד שוטה המשל צזה אם יהיה כולי יותר גדלי לא
 תהיה תפארתו מלך המעשה צעלמו ואם יהיה מפזר יותר גדלי אע"פ שהוא מפזר
 ללדקות ורומיכהו והמעשה טוב צעלמו מ"מ צני אדם לא יצחורו צכך אלל יהיה
 אללס עניינו מותר ומין ממיני השטות וכן צכל הדברים:

ואמר אח"ך והיו זהיר צצלוה קלה כצחמור' שאין אתה יודע מ"ש של מלות
 וזה הענין הוא צמלות עשה שהלאוין רצים עונשם מיוחדים צתו' ומלך עונשו'
 ידוע חומר עניינס שהסקילה חמורה מכולס ואחריה שריפה ואחריה הדג ואחריה
 חנק ואחריה מיתה צ"ש ואחריה מלקות ארצעים ואע"פ שיש לאוין שאין צבס מלקות
 מ"מ יש לדמות עונשם שצדי שמים כעונש שאר הלאוין או קרוצ לכך אלל מלות עשה
 לא נחצא' שכר עשייתם צתו' ולא עונש מניעתם דק צפסח ומילה שיש צמניעתם
 כרת ורצו להיות זהיר צמלו' קלה כצחמורה ותלס הטעם מפני שאין אתה יודע
 מ"ש ש"ע והטעם שיש מלות קלה צעניך שתמשך ממנה פינה מפנות התו' כמו
 שתאמר דרך משל שזכירת היום צקידוש של שצת הוא קל צעניוך והוא דבר משקיע
 צלצצות אמנות החידוש שתמשך ממנה ג"כ אמנות שנוי הטצעים ונמלא שיולא ממנה
 מה שיוליא מענין הפסח ג"כ וכן כיולא צזה:

ואמר אח"כ והיו נחשז הפסד מלרה כנגד שכרה ופי' גדולי המחצרים צפי"המ
 שהוא כמשך למ"ש והיו זהיר כו' שאע"פ שלא התצאר חיבוצ המלרה על מלרה
 כמו שציארכו. וכמו שאמרו מוטעם זה העוסק צמלרה פטור מן המלרה וכן אין
 מעצדיך על המלות מ"מ יש צקלתם לך הקשה והוא שכל מלות עשה שיש צמניעתו
 עונש חמור כגון פסח ומילה שהנמנע מעשייתם צמזיד חייצ כרת שכר עשו'
 גדול משכר שאר המלות שאין צמניעתם כרת כגון אם נמנע מלעשות מעקה שאינו
 חייצ אלל עונש שמים צכדי עונש מלקות אם היה הללו שיש צו מעשה והוא אללי
 אומרים ז"ל כשם ששכר תלמוד תורה גדול משכר כל המלות כך עונש ציטול תורה
 גדול מכל העצירות וזהו הפסד מלרה כנגד שכרה כלומר שתעיין ההפסד המיוחד
 צהעדר' וכנגדו יערך השכר צקיומה וכן אמרו ושכר עצירה כנגד הפסדה' שאם
 נדלמנה עצירה לידו וכמנע ממנה מטוב לצו וכשם ילרו כפי העונש המגיעו אם
 עשה העציר' יהיה שכרו גדול צהנחתה והוא שאמרו (צקידושין דע"ל ע"ג) כל היושז

עכשו רשב"ג וצמתני' ללעיל קראו שמעון
 צנו אומר שאז היה צחור וצתחילת למודו וכבר
 ציארכו ענין משנה זו למעלה צמסנה השניה
 (ח"ה עיין להרצ תוס' יו"ע ומ"ש רצוי המחצז
 ז"ל צהקדמתו צענין התנאים הנו' צמסנה צרות
 קי"ע ומ"ש שס וצ"ו) נשלס התל"ית.

א) רצוי אומר כו' כל שהיא כו' יש צפר'
 לעושיה על הקצ"ה שהוא נק' פועל ועושה
 על כל דבר וייחס מילת פועל' על המדו'
 דרך הרחצה כמו ואת הנפש אשר עשו צחקן
 כלומר אשר השליגו ותקנו וענייניו וכונת
 המאמר שיצחר האדם צמנעשהו שיהיה צלותו
 מעשה נחת רוח לשמים ולצדיו' שפעמי' יהיה
 פועל האדם רע לשמים וטוב לצדיות' ופעמים
 צהפך ועיקר הדצדיו' שהכל מוסצ על צעל
 המעשה' ואמר שיצחר לו הדרך הממולע שאם

יטה למה היא ממנה יקרא כסיל ולא יהא לו תפארת מלך המעשה צעלמו שהוא
 רע ואם יטה אחר קלה האחרון יותר גדלי אע"פ שהמעשה טוב לא יהיה לו תפארת
 אלל האדם. אדרבה יחזיקוהו צחסיד שוטה המשל צזה אם יהיה כולי יותר גדלי לא
 תהיה תפארתו מלך המעשה צעלמו ואם יהיה מפזר יותר גדלי אע"פ שהוא מפזר
 ללדקות ורומיכהו והמעשה טוב צעלמו מ"מ צני אדם לא יצחורו צכך אלל יהיה
 אללס עניינו מותר ומין ממיני השטות וכן צכל הדברים:

ואמר אח"ך והיו זהיר צצלוה קלה כצחמור' שאין אתה יודע מ"ש של מלות
 וזה הענין הוא צמלות עשה שהלאוין רצים עונשם מיוחדים צתו' ומלך עונשו'
 ידוע חומר עניינס שהסקילה חמורה מכולס ואחריה שריפה ואחריה הדג ואחריה
 חנק ואחריה מיתה צ"ש ואחריה מלקות ארצעים ואע"פ שיש לאוין שאין צבס מלקות
 מ"מ יש לדמות עונשם שצדי שמים כעונש שאר הלאוין או קרוצ לכך אלל מלות עשה
 לא נחצא' שכר עשייתם צתו' ולא עונש מניעתם דק צפסח ומילה שיש צמניעתם
 כרת ורצו להיות זהיר צמלו' קלה כצחמורה ותלס הטעם מפני שאין אתה יודע
 מ"ש ש"ע והטעם שיש מלות קלה צעניך שתמשך ממנה פינה מפנות התו' כמו
 שתאמר דרך משל שזכירת היום צקידוש של שצת הוא קל צעניוך והוא דבר משקיע
 צלצצות אמנות החידוש שתמשך ממנה ג"כ אמנות שנוי הטצעים ונמלא שיולא ממנה
 מה שיוליא מענין הפסח ג"כ וכן כיולא צזה:

ולא עזר עזירה נותנין לו שכל כנגד עושה
 מלוא והוא אליו ג"כ חו"ל ז"ל (זכור למו סי'
 פ"ק דקדושין) אף לא פעלו עולה דדכיו
 הלכו כיון שלא פעלו עולה דדכיו הלכו
 ואע"פ שהדדים אמתיים מלד עלמס און
 נראה כן לענין פירוש ש"כ שהדי זה סתם
 או' הוי זהיר בקלה כצחמוד' שאין אתה יודע
 כו' שהדי יש לו לדעת מתן שדך מלד זה
 וכן שהיה לו לומר לפי' זה שכל מלוא כנגד
 הפסדה כלומר לפי העונש המגיעו צמיעתו
 יהיה שכל עשייתו. ויש לפ' שהוא מאמר
 אחר נמשך כלל לענין הוי זהיר כו' אלא
 מאמ' מיוחד לעלמו וציאורו הוא שכל להעיד
 על עשיית המל' והכח' העזירו' כלו' התעור'
 צעשי' המלות והכח' לצך צמיעתך מעשייתה
 צהיותך מחשצ צהעד' השכר שתפסיד ויהיה
 צעיניך כאלו היה שכל עשייתה צידך והפסדת
 אותו צידים. ואפי' אם לא יגיעך לך עונש
 אחר די צזה וכן שכל עזירה כנגד הפסדה
 צל להעיד לאדם להמנע מן העזירות. ואמר
 והוי מחשצ צהעדרה מה שיעדר ממך העונש
 המיועד לו ויהיה צעיניך כאלו הגיעך העונש וכללת וממו הללה גמורה ואפי' אם לא
 יגיעך שכל אחר צמיעתו די לך צזה וכ"ס שיגיעך שכל כמו שציאורו ויש מפ' ג"כ
 שהוא מאמר מיוחד לעלמו וציאורו הוא שאם תראה שיגיעך הפסד צעשיית המלוא
 יהיה אותו הפסד קל צעיניך צעדך השכר השמוד לך צעשייתה וכן אם תזדמן עזירה
 לודך ויגיעך ריוח צעשייתה יהיה אותו ריוח קל צעיניך צעדך העונש המיוחד לך
 צעשייתה כענין ערצ לאיש לחס שקד ואחר ימלא פיחו חלץ.

ישרה שיבור לו האדם כל שהיא
 תפארת לעשה ותפארת לו מן
 האדם והוי זהיר במצוה קלה
 בבהמורה שאין אתה יודע מתן
 שכרן של מצות והוי מה'שב
 הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר
 עברה כנגד הפסדה. הסתפל
 בשלשה דברים ואין אתה בא
 לידי עברה דע מה למעלה
 ממה עין רואה ואין שמעת וכל
 מעשה בספר נכתבים:

מלאכת שלמה

שאין אתה יודע וכו' ואין אתה יודע
 מתן שכרן של מצות ועונשין של
 עברות כן הניח הר"ב יוסף ז"ל עוד כ'
 הסתכל צעטס דברים ס"ח בארבעה דברים:

ואמר אח"כ הסתכל צב' דצדים ואין אתה צל לידי עזירה כלומר אחר שהודיע
 דרך כלל לאדם הנהגתו צמידות היאך ראו שיהיה והוא צמלוע הדרכים ושהעידו
 אח"כ להיותו זהיר צעשיית המלות הקלות כצחמודות מלד העלם מתן שכרם:
 ושהעידו אחר כך צעשיית המלוא ומניעת העזירה מדרך אחרת הפליגו עוד
 צהערה להיות מחשצתו תמיד פונה אל אלו הדצדים אשר הזכיר ולא יצא לידי חטא
 כלל ואמר ע"ז הסתפל צב' דצדים ואין אתה צל לידי עזירה והס' א' דע מה
 למעלה מונך כלומר שתאמין מליאותו ית'. צ' עין רואה ואין שומעת כו' ר"ל
 שיאמין צהשבחתו וציוטר משפטיי לדעת ולהצין כי צצה מעל צצה ה' ושפל יראה
 ר"ל שהוא משיבו צתחוננים להאכיל כל איש פרי מעלליו כגמול ידיו וישי צו. ג'
 וכל מעשיך צס' נכתבים ר"ל שאם עשית עזירה אי אפשר שלא יתענש עליהם אם
 לא תשוב ומננה ואי תזהר מעשייתה שאם תצא לעשותה על סמך התשר' כצד הוא
 מדרכי ה' שלא להספיק צידך לעשותה וכן שיש עזירות דאין התשובה מונעת
 עונשם לגמרי כמו שציאורו צחיצור התשובה וזהו ענין וכל מעשיך צס' נכתבים
 כלומר דאין החוצ נמחק צלי פדעון כך דרך משל דאין העון נמחק לגמרי צלא
 עונש קלת וכן שעשיית מלוא לא תעזירהו כאו' ז"ל אשר לא יקח שוחד זה שוחד
 מלוא (ח"ה לק"מ צסס"ד) אלא כענש על העזירה ונגמל על המלוא ויש מפל'
 צענין כתי' המעשים צספר שהוא משל על היותם נודעים אללו' ות' ואין כ"ל כן שאלו
 כן זהו ענין עין רואה ואין שומעת אלא הג' דצדום הוא שיאמין מליאותו

ות' וידיעתו והשגחתו צעולם התחתון ושאיין
 לו מנוס להלכת העונש ע"ד שזיאלרנו.
 (ב) דרך במליאל צנו של דזיאלודה הקדוש
 פי' והוא שאמ' עליו במליאל צנו נשיא יפה ת"ת
 עם ד"א יש מפ' דרך ארץ התעסקות צדקנותו
 וסחורו' וצא על דרך עוצה חכמה עם נחלה
 ואמר שיגיע' שניהם משכחת עון כלומר שכל
 לד העון נעדר ממנו שמלך תורתו הוא יודע
 צמה שהוא לדין ליוה' ומלך הסתפקותו אינו
 לדין ללוד צעלמו שום תחזולה וערמה לצקט
 זה את ערפו והוא שאמר אח"כ שכל תור'
 שאין עמה מלאכה סופה צטלה שהרי לודך
 פדנסתו וספוק ציתו דוחקים אותו וגודדת
 עון שלדין ללוד עלמנו צתחזולו' וערמו' להיות
 ערפו מלוי לו : וכמ ש סופ' מלקטם הצדיות
 ויש לפ' דרך ארץ מוסד ומדות ואמר שיגיעת
 שניהם משכחת עון כי החכם מלך הוכיחו
 שאר צנו אדם כמה כצלים מקבלים צו ומחפשי'
 מומיו כשהוא מוכיח דרך כעם וקטנוד (ח"ה
 חכ"ה צם' קדושים הוכח תוכיח את עמיתך ולא
 תשא עניו חטא וק"ג) אלל כשהוא צעל מוסד
 ומוכיח דרך חזה'ואהבה הם נזכרים כצדורו

רַבֵּן בְּמִלְיָאֵל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי
 יְהוּדָה הַנְּשִׂיאַ אָמַר יָפָה תִּלְמוּד
 תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ שְׂנִינֵי עֵת
 שְׂנִינֵיהֶם מִשְׁפַּחַת עֲזֹן וְכָל תּוֹרָה
 שְׂאִין עֲמָה מְלֹאכָה סוּפָה בְּמִלָּה
 וְגוֹרְרַת עֲזֹן וְכָל הָעוֹסְקִים עִם
 דְּצַבּוּר יְהִיו עוֹסְקִים עִמָּהֶם לְשֵׁם
 שָׁמַיִם שְׂזִכּוֹת אָבוֹתָם מִסֵּעֵתָם
 וְצַדִּיקָתָם עוֹמְדַת לְעַד וְאַתָּם
 מֵעַלְמָה אָנִי עֲלֵיכֶם שְׂכַר הַרְבֵּה
 בְּאֵילוֹ עֲשִׂיתֶם :

מלאכת שלמה

סופה צטלה וכו' והגיה הר"ר יהוסף ז"ל
 במלכה לברר עון וכחז שכן מלא צכור
 הספרים והעמלים ס"ח
 העסקים וחתם תעלים עליכם שכן כאלו
 וכו' וכחז שכן מלאתי צכל הספרים :

הדצה וזהו משכחת עון וזהו שאמרו (וצענית ד"ז) כתיב יעדוף כמטר לקחי וכתיב תזל
 כטל כו' ל"ק כאן צתלמיד הבון כאן צתלמיד שאינו הבון דצדיו אלל צני אדם
 כטל אשר הוא מתמיד צכל יום ושאיין שום אדם קן ממנו ושאינו הבון הוא כמטר שאינו
 צא כ"א לעתים רחוקות ואפי' כשהוא צא אדם קן צו תבך שידרו להם צכדי הלודך כך
 תבך שילאה מפיו הודאה הצרכיה להם ממנו הולכין להם ומניחין אותו כמו שהוא :
 והוא ג"כ ענין מ"ט (ציומא דכ"צ) אין מומנין פדנס על הצדור אלל אח"כ קופא
 של שרני' תלויה לו אחריו שאם יאמר דצד שאינו הבון יאמרו לו שפיל לאחורך
 כלו' וישתדל מפני זה להוכיח צנחת וצערצות ולפי' זה יהיה ענין וכל תורה שאין
 עמה מלאכה ענין אחר מיוחד צפני עלמנו צלתו כמטך למה שלפניו אלל שמלך
 ענין משכחת עון וגודדת עון יראה שהכל מאמר א' וכפי' הראשון אלל שלענין
 הפי' הצ' טוז מלך עלמנו והצדור אח"כ וכל העוסקים עם הצדור ר"ל הממונים
 על הצדור שיהיו עוסקים לש"ט ולא להתפאר ולהתגבל ולהטיל אימה יתרה לכבוד
 עלמנו שכל שהוא עושה כן אינו חס על צדור צבור ותועלתם אלל לתועלת עלמנו
 לכוח ולהתגבל עליהם אלל כשהוא לש"ט הוא מנהיגם צהנהגה ישרה ומנחילים
 חקים ישרים ותורות אמת ואמר שזכות אבותם מסייעתם כלומר שאע"פ שעסקי
 לצדור מנזיקים אותם לפדוק עול כמה מלות זכות אבותם מסייעתם ומנטרפת עם
 זכותם להעלות להם כמיו שעשאוהם הואיל וצלודכי לצדור הם עסקים ואמר זכות
 אבותם מפני שמן הסתם אין מומנין אלל מיו שיש לו זכות אבות :

ואמר אח"כ וחתם מועלה אינו עליכם כאלו עשיתם והוא דרך משל ספור
 דצד ה' לאותם העוסקים צלודכי לצדור שהוא מועלה עליהם שכן צאותם המלות
 שפרקו עולם מועליהם כאלו עשאוהם אחר שלעסקי לצדור נדחו מהם והוא שאמרו
 (צנחת ד"י ע"ה) כל דיין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקצ"ה צנועשה צדאשית

מִן הַצְּבוּר וְאֵל תְּאֲמִין בְּעֶצְמְךָ
 עַד יוֹם מוֹתֶךָ וְאֵל תְּדִין אֶת
 חֲבֵרְךָ עַד שְׁתַּגִּיעַ לְמִקְוֵמוֹ וְעַל
 תֹּאמַר דְּבַר שְׂאֵי אֲפֹשֶׁר לְשִׁמוּעַ
 שְׂסוּפוֹ לְהִשְׁמָע וְעַל תֹּאמַר
 לְבִשְׂאֲפִנָּה אֲשַׁנָּה שְׂפָא לֹא
 תִּפְגָּה :

מלאכת שלמה

שחי חסר להשמע וכו' ונקוד הרי"ח שחי
 חסר לו להשמע שסופו להשמע :

ולא חסו' צנסהדרין (דכ"ח ע"ג) וכן לא יכוח מה שעלה צידו מן המוסר והמדות
 ומן החכמה כשיאמר כד עלה זה צדי אלא יתמיד צמעלותיו כמה שיוכל שהכל אפשר
 שיסור ממנו ושלא יאמין בכל אלו כלל עד יום מותו. והוא ענין עוז שם משמך
 עוז ויום המות מיום הולדו שאין דאוי לאדם לצטוח צעלמו וכן שאי אפשר להאמין
 צו ולסמוך צלדיק לעולם עד יום המות והרי אמרו ז"ל (צצרכות דכ"ט ע"ה) ציוחנן
 כ"ג ששימ"פ שנה צכהונה גדולה וכעשה לדוקי.

ואל תדון את חברך עד שתגיע למקומו כלומר שאם ראית שצא דבר עצירה
 לידו לסיבת ההגנה שהצויאתו לכך ופרלה שקדחתו אל הדין אותו לכך חוצה לומר
 להחזיקו צדע גמור שלפעמים אין אפשרותו לעצירה ושמה אף אתה אלו צא
 לידך כך לא היית שולט צעלמך ואין הכל יכול לעמוד צנסיון ובמ"ט צפ' חלק
 (דק"ג ע"ג) אי הות צבהיא דדא הות נקיעת שיפולה דגלימך ורביטת צתרחי וא"כ
 לא תדון את חצירך עד שתגיע למקומו דהיינו לאותו נסיון צעלמו וכללת הימנו
 וכ"ט אם אידע לו זה מלך האונס אפי' שיהיה הענין מהצדדים שהיה דאוי ליהרב
 ואל יעצור וקלה דצותי פי' לי ואל תדון את חצירך כו' שאם ראית אדם ככדי
 צעירך ואתה דואהו מסולסל ומתהדר ומתראה צמדות חסוצות אל תעמד הדין
 צעלמך לדונו אלנך כמוחזק צאותם הצדדים עד שתגיע למקומו שהוא דר צוותראה
 הנהגותיו צמקומו אם מסכימות לךך ואז תוכל לדונו כן וכמה פחותים והדיוטות
 מדאום עלפיהם צמקום אחר ומתחסדים ומתראים כמו שאינו.

ואמר אח"כ ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע כלו' הזכר
 נלומר דבר שאינו בגון והוא ענין שאי אפשר לשמוע כלומר שאינו דאוי לשמוע
 או שאתה אי אפשר לך לאומרה צמקו' שנסמעתה שאם תאמר פן יהשך שומעך ואל
 תצטח לומר שתאמר צונך לציון עלמך שאע"פ כן סופו להשמע כי עוף השמים
 יוליך את הקול וכל דבר לא יכחד אין אומר ואין דברים צלי נשמע כולם :

ויש גורסים אל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע וסופו להשמע כלו' שלא יאמר
 דבר כחוס צגלוי סודות התורה צצים צצטחון שאי אפשר לו לאדם לשמוע ד"ל
 להצין מתוך עושק הצדדים ודצורו צצמיזם נעלמים שסופו להשמע על ידי איחוד
 והצצונות דצ ויהיה זה סיבה להגעת הדבר לידיעת מי שאינו דאוי לו שזה אינו
 דאוי צצצור עם היחידים השדדיים אשר ה' קורא צצס וכצד אמרו (צצגיגה דו"ח ע"ג)
 אין דורסין צמעש' צדאשית צצ' ולא צצצרכצ' ציחיד :

וכן יש גורסים אל תאמר על דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע כלומר
 שאם תצא לידך דבר תורה שאפשר לשמועה וללמדה עכשיו אל תאמר שסופו להשמע

הוא היה אומר אין בור
 ירא חמא ולא עם הארץ חסיד
 ולא הפישן למד ולא הפפדן
 מלמד ולא כל הפרבה בסחורה
 מהקים ובמקום שאין אנשים
 השתדל להיות איש:

ו אף הוא ראה הגלגולת אחת
 שצפה על פני המים אומר לה
 על דאמפת אמפון וסוף מטיפין
 יטופון:

הוא היה אומר מרבה בשור
 מרבה רמה מרבה נכסים מרבה

מלאכת שלמה

השתדל ס"ח השתדל דרי"ט וכן משמע
 דברים רד"ק סת"פ ס"ט השרשים השתדל
 כמו השתדל וגם הרמז"ן ס"ט משפטים ס"ט
 כי יפתה כתז דיש נוסחאות דברים השתדל
 דרי"ט וכן הגיה הר"ה ז"ל צ"ע רוב הספרים:
 דחטפת, צערוך הציור צעק עטף צע"ן
 על דעמפת: וז"ל בעין טו באוף.
 מרוב נכסים מרבה דרון כך הוא בגרסא
 צערוך תרגום יבון דוונא, מרבה עלה מרבה
 תצורה כך ז"ל וכן הגיה החכם הר"י אשכנזי

כלו ואשמענה פעם אחר ולא עכשיו אלא
 קצלה מעכשיו וזהו שס"ך לה אל תאמר
 לכשאפנה אשנה כו' שלא יקח מתוך צעמנו
 צלימו' התורה והחכמה על סמך פנאי הזמן
 העתיד כי הזמן הולך ונשמע מצין ידיו
 וכבר אמר החכם הזמנים שלשה העוזר הנה
 תס לדיק כמו ההווה והוא כלל עוזר העתיד
 ולא תדע אם תגיע אליו ולא סוף דבר שלא
 יביח הלימוד מלך התענו' והתאוות אצל גס
 מלך העסקים שאם תניחהו לעסק תוסוף
 עסק על עסקיו ויאבד הכל אצל שי בשה תו'
 קצב ומלאכתו ערואי הדאשניס שעשו תור'
 קצב ומלאכתו ערואי זה זה בתקיימה צידס.

הוא היה אומר אין בור ירא חמא ולא
 ע"ה חסיד כו' כבר ציארנו צחיבור ההשגחה
 כי בור יקרא מי שאין לו שום מעל ולא הכנה
 צעצעו לצא לידי מעלה כענין שדה בור שאינו
 מלליח וכן שאי אפשר לו להלמיח אפי' ע"י
 זריעה אחר שלא הוכן לכך צעצורת הניד ודיק
 הוא שיש הכנה למעלו' אלא שלא למד כ"כ
 כשה הניד שאם יזרעו צו ילמח וכשלא יזרעו
 לא ילמיח כלום וגולם הוא שהוכן לכך ושלמד
 אלא שאינו מיושב צתנועו' והגבורותיו צלתי
 מסודר כמו שיתבאר צזאת המסתתא וע"ה
 סתמו הוא שיש לו הכנה צינויות ושלמד מעט
 אצל שהוא מתעסק צלורכי העולם צעסקים
 וסחורות צרוצ הזמן צזמנו זה.

ואמר שאין בור ירא חמא שאין מעורר מלך צעצעו לא מלך הכנה ולא לימוד ואינו
 יודע מהם הטוב כדי שידבק צו ולא הרע כדי שיתרחק ממנו וע"ה אע"פ שאפשר שיש לו
 יראת חמא מלך שהוא מתערב עם צני העול' צמניע' המתוהר ועשית המחוייב מ"מ אינו
 חסיד כי החסידות היא מדה תצוה האדם לעשות צכל ענייניו לפנים משורת הדין
 והנהג' העול' צעסקי וסחורו' לא תסבול זה ודרכי' ידועו' אללס צמיתה צמשקל וצמשורה
 ואמר אח"כ ולא הציגן למד כלומר שצושתו תמנעוהו לשאול מה שלא ידע וישאר כסכל.
 ולא הקפדן מלמד ר"ל מי שמקפיד וכעסן ומדקדק צנהגב' תלמידיו יותר מדאי
 שהקפדתו ימנעוהו מהיות דצרוי ערצים לשומעיו שלא יוכלו לשאת ולתת עמו צמשנתם
 כראוי ולא כל המרצ' צסחור' מחכים שערדותיו ימנעו' וכמו שאמרנו (ערובין דד"ן)
 ולא מעצר לים היא לא תמלא צסוחרנין ותברנין ואע"פ שהוא עולה על מדרגת
 הציגן שזה צשעת שהוא אלל הרצ (חינו צוט) משא"כ צצייגן מכל אינו מחכים וצמקום
 שאין אנשים השתדל להיות איש כלו' שאם לא תמלא חכם ללמוד ממנו השתדל
 ללמוד מעלמך כמו שתוכל עד שתעשה איש והוא אמרו ז"ל (צרכות דס"ב ע"ה) צאתר
 דלית גבר תמן תהא גבר ויש מפרש' שיתחזק להבצר עד שלא ישוב מרמש לרגלי
 ע"ה ואיש פי' גדול וכצד כענין זרע אנשים שרשו צו (צצרכות דל"א ע"ב) גבר
 צגוצרין וכן כגון דין צד נט והוא איש לדידה איש ירושלים ודומיהן כלומר גדול העיר
 ויש גורסין כאן.

ו אף הוא ראה גלגולת אחת וכו' משנה זאת כבר ציארנו אותה צפ"ק מי' וע"ס:
 ח הוא היה אומר מרבה בשור כו' צא להעיד לאדם שאין ראוי לו להיות תכלית

דאגה. מרבה נשים מרבה
פשעים. מרבה שפחות מרבה
זמה. מרבה עבדים מרבה גזל.
מרבה תורה מרבה חיים. מרבה
ישיבה מרבה הקמה. מרבה
עצה מרבה תבונה. מרבה צדקה
מרבה שלום. קנה שם טוב.
קנה לעצמו. קנה לו דברי תורה
קנה לו חיי העולם הבא:

רפן יוחנן בן זבדי קבל מהלל
ומשמי הוא היה אומר אם למדת
תורה הרבה אל תחזיק טובה
לעצמך כי לכה גוצרת. חמשה
תלמידים היו לו קרבו יוחנן בן

מלאכת שלמה

ז"ל וראיתי שהגיה הר"ר יהוסף ו"ל לגרום
מדה שפחות מדה וזה מדה עדים מדה
גזל קדם וית"כ תפלה נשוא מדה בשנים.
בס כתב מדה תורה מדה חיים ס"א מדה
לדק מדה חיים ומחק ממלות מדה ושיבה
עד ממלות מדה שלום וכמה מדה הספרים
ל"ג זה וי"ס דגרסי מדה חמה מדה ושיבה
מדה לדק מדה שלום קנה וכו' ע"כ קנה
דברי תורה קנה חיי העולם הבא כן הגיה
הר"ר הנ"ל ומחק ונת לו :

כוונת בעולמו רק צתורה וצמדו וצמלו' אל
שאר עניני העולם אין דלוי לו להשתד' אל
לפי הלך' ההכרחי והודיע דכל המדצ' בהם
צזול' הלוד' ההכרחי לא סוף דצד שהוא מדה
צחינס ונאמד עליו הוי המדצ' לא לו אלא
שהוא מדה לרעתו ותדעס כן ידע נזקו
צשיבת דצויים. וידוע שכונת צני אדם חלוקות
להדע חלקים יש שכל כוונתם להנאת גופם
צמאכל וצמשתה להיות לוארם עצוגופס שמן
וחמדת נשים ושאר מיני הנאות גופניות ויש
שכל כוונתם לאסוף ולכנוס ממון ויעדח להדצ'
עושר ולמלאת אולדותיו זה וכסף ויש שכונת'
לפרסם עלמן צהמון עמים דצים צרוצ עצדים
ושפחות ועבודה דע עד שיזכרוה צני אדם
מאד ויתפרסם שמו צאלרו ויש שנגע רוח ה'
צצסם להכיר שכלם הדל גמור ונוססה צס
רוח ה' שכל רוח חכמה וציהם להיות כל
כוונתם לשלימות התו' והמלות והמדת ואין
כוונתו צארן החיים רק להשלמת הכפס ואמד
על הראשו' שמדצ' צעד הוא הדע להזיק
לעמו הכפי שהוא מדה רימה וכן שהנהגתו
סיבה לכמה מיני חולאים רימה וכן מזה המין
מדה נשים מדה כשפים כלו' כשכל אחת
לקנאת' מחדרתה תכאיבה וחסידהו כעי כחה
מאהצ' לרתה צכל יכולת ותציקהו רוצ הפעמי'
צהשתלותה :

ואמד על הכונה הצ' שמדה נכסים הוא
ג"כ להזיק עלמו מפני שהוא דאגה כשתגיעו
פסידא מנכסיו וכן שדצים יפקחו עיניהם
על ממון ויסנו עליהם להפיל צמכמור'

תחזלותיהם ונמלא עושרו שמור לו לרעתו ואמד על הכונה הב' מדה עדים
מדה גזל כלו' שיגנבו ויגזלו ממנו וכן מדה שפחות מדה זימה ותמיד יכלה
ממנו עם נואפין ונמלאו כל אלו הכונות להשחתת ציתו וא"כ ריבוי ההלכות
אלו אלא ברמת הזק והפסד והכל תלוי בצונת המעל' והוא שאזר מדה תו' מדצ'
חיים ד"ל נחיי' צהשיבו מצוד צוראו צמה שאפטר. ועדצ' ישיב' ללמוד חכמתו מדה
חכמתו בעולם מדצ' ע"ה עם זולתו מן החכמים מדה תבונה מדה לדק ושאר
המנו' מדה שלום קנה שם עוז והוא מעלת המדו' קנה לעמו ר"ל לתועלתו
להיות' לו מצא ושזיל צלימוד התו' והחכמה וע"ו אמר שאם קנה לו דצרותו' קנה
לו חיי העולם הבא :

ט) דצן יוחסין צנ צכאי כו' הוא היה אומר אם עשית תורתך הדעה כו' שלכן
יוודת כלומר שכונת מליאות זה העולם אמנם היא לכונ' תכלית השלימות על הדך
שיחצא' ובדכתו' עם זו ילרתי לי תהלתי יספרו וכן כל הנקלא צשמי לכצודי צראתיו
ילרתיו אף עשיתיו וסיפר אח"כ :

י) חמשה תלמידים היו לו לר"ל חצוצים הדעה שכלא ספק הדעה תלמידים
היו לו אלא שלא כיוון עכשו אלא לאותם המסויימים והמפורסמים צמעלה יתור'

רבי אליעזר אומר יהי כבוד
הבירה חביב עליה פשלה ואל
תהי נוח לבעוס ושוב יום אחד
לפני מיתתה והוי מתהפם פגנד
אורן של חכמים והוי זהיר
בגחלתן שלא תפנה שגשיבתן
נשיבת שועל ועקיצתן עקיצת
עקרב ולחישתן לחישת שרף
וכל דבריהם בגחלי אש:

מלאכת שלמה

והוי מתחמם וכו' עד סוף המשנה כח
הר"מ די לומדיה ז"ל מכחן עד סוף המשנה
נראה מפ"ט דהר"נ שחינו משנה ובהכי אתי
ספור דלא פשו מ"ג ע"כ:

מסרי"ח חלף דק' סהרי מציח צדוה דר"ן דעיקר
הגירסא היא וחי כבוד חניך ונס' ר' המחזק ז"ל
תזכירה למטה לענין אחר ועיין צ"ס מדר"ט) כלומר
שכמו שזכרנו ותלמוד התלמיד להסתחם כנגד
אורן הסוהר ל"ב ג"כ שלא יקל בצדו התלמיד
אבל יסביר לו פנים ויעזרוו צלמוד וכן יש
לפרט שכל אחד מהם אמר ג' 37 יום למיעו'
אלא שהיה מהם מי שהוקיף על שלשה ויש
מפ' שבצד תלמוד חז"ב עליך ואל תהי נוח
לבעוס אחד הם כלומר שלא תצא לידי בעס
עמו כענין לא הקפדן מלמד ומלא שחינו
אלא שלש וראשון עיקר ור"חיה לרצד צדוה
דר"ן (פט"ו) שלא הוזכרו זס אלא שלש ראשונ'
אבל לא זו של הוי מתחמם כו' כלל דצדי
ר' אליעזר אלא שצדוה ההלכה אמרו ר' יהודה
צ"ד אלעזר משום אצו שאמר משום ר"א
הגדול שזו יום א' לפני כו' והוי מתחמם כו'
ובאור הדברים הוא שר"א אמר יהי כבוד

תלמידך חז"ב עליך כשך כלו' שראוי לך להיות כונחך להשלימו צדוהך צהשלמת
עלמך וכשאתה עושה כן אף כבודך חז"ב עליך צדוהך והוא נשמע כך וצא לידי שלימות.
ואל תהי נוח לבעוס לפי' שלישי הוא מאמ' אחד עם כבוד תלמידך כלו' שלא
תבעוס עמו ולאחר הפי' מאמר אחר עם כבוד תלמי' כלומר שלא יהא נוח לבעוס
עם שום אדם ולשום דבר כלומר שלא יהא כועס צנקל אלא לעתים רחוקות על דבר
גדול. וכן הרחיק זאת המדה מלד עלמו ג"כ כמאמר ז"ל (פסחים דס"ג) כל הבעוס
אס נציא הוא נצוא תו מסתלקת ממנו ואם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו:

שזו יום אחד לפני מיתתך ושאלו עליו בתלמוד (צצת דק"ב ע"א) וכי יודע
מתי ימות והשיצו כ"ש ישזו היום שמת ימות למחר וכמלאו כל ימיו תשובה:

ואמר אח"כ והוי מתחמם כנגד אורן של ת"ח כו' והענין שהאד"מיה ההתקדוה
לחכמים למדורה אין להתרחק ממנה יותר מדאי כדי שיהיה מן החום ואין להתקד
בה יותר מדאי פן יזכה וכן החכם אין להתרחק ממנו יותר מדאי אלא כדי שיהיה
צחמתו ולא יתקד יותר מדאי פן יקל בעיניו ויענש. והוא שאמר החכם לאחד מצניו
שנתמנ' לעבוד המלך בני שים לך עבודת הארוך אתה עומד לפניו כמדורת אש אל
תרחק ממנה יותר מדאי פן ימלאך נזק הקור ואל תתקד יותר מדאי פן תוקד אש.
וכבר ידעת מאמר ח"ו צ"י ס' כ"ע אשחק עליהם ולא יאמינו כלו' כשהייתי
משתעשע לא היו מאמינים שאני אשתעשע עמהם ולא היה נפשי זה מוראי מתמעט
וסר מעליהם וכן ענין מ"ס דז"ל (סנהדרין דל"ג ע"ג) צתחילה דומה לו לקיותן של
זהב ולכן אמר הוא שיהא מתחמם כנגד אורן כלומר שיקח מכוודם כפי גורף ההכרחי
לשאלתו ולהוראה אבל לא יתקד אליו יותר מדאי עד שידמה בעיניו אנוש כערכו.
והוא אומר והוי זהיר בגחלתן שלא תכזה כלומר שלא יענוש על שהקל בצדוה:

ואמר אח"כ שגשיבתם נשיכת שועל כלומר אע"פי שלא ירגיש צעונש לשעתו
צקירוז זמן יגיעהו עונש חזק ע"כ עונשי שאר בני אדם והוא ענין דמיון נשיכת
שועל שהשועל שניו דקות ועקומות כלפי פנים וצשעה שהשנים ככנסות צצטר אין
הצטר מרגיש בנשיכה כל כך מרוז דקות השן וחלק לקותה מלד כפיפתם אבל כשא
להוליא את השנים ומן הצטר נאחו הצטר צשנים שהם כפופים והוא נעתק עמהם
והוא אז מרגיש כאז גדול על נשיכת שאר צעליחיים והעקדז מטיל אדם מלד העוקץ

יח רבי יהושע אומר עין הרע
 ויצר הרע ושארת הבריות
 מוציאין את האדם מן העולם:
 יט רבי יוסי אומר יהי ממון
 חברה חביב עליה פשלה והתקן
 עצמה ללמוד תורה שאינה
 ירשה לה וכל מעשיה יהיו
 לשם שמאים:

ומתוך כך נהרס עקולה. וכסוף וכו' מין
 נחש הוא מטילו מפיו דרך לפלוף ומתוך כך
 נקר' לחיטה והאדם מרוב דקותו איך הצטר
 מרגיש צו לשעתו אלא שאחר כך נוקט ויורד
 ומתפשט ומכאוב כאב חזק מתמיד ומסיק
 ואחר כך כלל שכל דברים' כגהלי אש כנומר
 שצבל ענין שבהם אתה נריך לזאת ההנהגה
 וזהו מאמר ד"א:

יא) ואמר רבי יהושע עין הרע וכו' הוא
 לרות עין וחמדת ממון וילך הרע על העריות:
 ושכחת הצדיות מוליחין את האדם מן
 העולם כי חמדת הממון תעדיח צמה שאי

אפשר לו לסבול וי"הר יומית לו את צטר ויחליאכו ושגחת הצדיות תעורר עליו
 מדנים עד שתהרגו וצדיותא (צדיות דרבי נתן פ"ו) פי' צעין הרע כל שעינו רעה
 לאחרי' עו שגורם להם תקלה. וקשה לפימה שזה צבלל שגחת הצדיות היא (ח"ה
 ע"ש צסיף הפרק שפי' שגחת הצדיות כפסונו וגם ר' המחזר הזכיר הצדיות' הלזו למטה וז"ל
 הרי יש הפרש ודוק כי קצותי אחד) וכן האריכו צענין ילך הרע שיסתדל להשליט עליו
 ילך הטוב ולנחמי שיזר הרע כמו גיורל צנוף הסדס וגרל צו מעת הלידה ומוטצע
 צו ועתיו דנים סס ולריך לזר הטוב להסתכל עליו וצתחצולות יעשה מלחמה.
 וכו' אומרים ז"ל י"ג שיה ילך הרע גדול תילך הטוב שיזר הרע ממעי אמו של אדם
 גדול וצא עמו מחלל שצפות ואין מוחה צידו כו' וכן צבל הצדדים והוא שאצרו סס
 צצדיותא ילך הרע דומה לצדל כל זמן שהוא צאר עוסיך ממנו כל מה שירלו כן ילך
 הרע אין לו תקנה אלא צצדיו תורה לסיף י"ג שנה נולד לו ילך הטוב כשמחלל
 שצפות אומ' לו דיקה הרי היא אומד מחיליה מוח יומת כו' וכן צבל הצדדים וזמן
 שאדם הולך לצדד עצירה כל אצדיו נשמעים לו שהוא מלך על דמ"ח איצדים. הולך
 לצדד מנו' כל איציו מתדוללים וליך לו שיתבצר ינ"הט ציעלמו וימשול צו כמו שעשה
 יוסף צצאת פועיפר שהיתה משתלתו וכן הרצה שצצדיו צצדיותא וכשיל' הרע ויתבצר
 סוף שהוא כלה וינ"הט עמו. והוא אללי אומרו צציו צימן ד' הלא נסע יתדם צס
 כלומר שאפי' הצדד הראוי להשאד ממנו הלך ויהך לו וז"ש סס צצדיותא למה ינ"הר
 דומה לשי צני אדם שצכנסו לפונקד ונתפס אחד מהם לליסטות אומרים לו מי
 היה עמך יכול שיאמר לא היה אדם עמי אלא אומר הואיל ואני נהרג יהרג חצדי עמי.
 כך ינ"הר אומר הואיל ואני אונד מן העולם הריני מאצד את כל הגוף. וכן אמרו
 צצגחת הצדיות שיהא אובצ את הכל חוץ מעוצרי עצירה. ולסונס צזה לא יאמר אדם
 אהובצ את החכמים ואשגח לתלמידים אהובצ את התלמידים ואשגח לעמי הארץ אלא
 אהובצ את הכל וצכו' את הבינים ואת המשומדים הוא שגח' הלא משאך ה' אשגח
 וכתיב ואהצת לדעך אס עוטה מעשה דעך אתה אהבו ואס לאו אתה שגח' וזמ"ך
 הזכיר צדיו:

יב) רבי יוסי אומר יהי ממון חצירך חציו עליך כשלך שזו המדה מורה על טוב
 לצ והוא מאמר כללי דומה לענין רומ' צכלל החורה דעלך סני לחצרך לא תעציר
 וצצדיותא פירש שלא יוליא סס דע על נכסי חצירו עד שיהא סינצ להצדחיק הקופני'
 מהס שאלו אדם על פיורת חצירו והס שויס יצצחס ללוקח ואס אינסי יפיוס יאמר
 לו איני יודע וכן פי' שיהא חס על הללת ממון חצירו כשלו. ראה את ספינתו
 מעורפת ציס או טוצעת צנהר דליקה נפלה לו צחצרו וצידו להליל יהא טורה ומליל:
 ואמר אחר כך הציקן ענמך ללמוד תורה שאינה ידושה לך כלומר אפי' שהיו
 אצותיך ת"ח לא תאמר הרי הצדד מוטצע צי ודי לי צמעט העיון שאינה ידושה לך
 "כמה נהרות יצשו כמה סלעים יאלו מהס מים":

והיה מונה שצחם הראשון ר' אליעזר צן
 הודקנו' וסצחו צזכרות וכו' סקדלו צור סיד
 שאינו מצד טיפה . והוא סהיה מנכנס לדרך
 ענזיהם צגיות וצור צראש בגת שסטיין
 נמשך הולך לצור וכסצבור סוד צסיד אין מן
 היין נצלב צתוך צכיר וכן הוא לא היה שוכח
 כלום ממה שלמד וצצרייתא (צצרות דר"ן סי"ד)
 אמרו קנקנא זפותא שסמדת את יונה . והצ'
 רצי יאושע צן חנניא ואמד עליו אשדי יולדתו
 ומלת אשדי כאמרה על הללחה כללית וכן
 סצחו צחכמה צקלות הצה: מרוצ פתיחות לצ'
 וצזכרות וצפלפול סקצון שלשתם הללחה
 כללית צלימוד והוא שאמרו עליו צצרייתא קדא
 לו והסיע המסולל צמה-ה-יתק . הב' ר'
 יוסי ה-הן וסצחו צחסירות והוא שלימות
 מיות צרלה האחרון . הב' ר' שמעון צן: אל
 וסצחו ציראת חטא והוא רומז על מילוע
 הדרכים ולמי יודע מהו הסצח המופלא
 לת"ח צכך .

זבי ואלו הן רבי אליעזר בן
 הורקנוס רבי יהושע בן חנניא
 רבי יוסי הכהן רבי שמעון בן
 נתנאל ורבי אלעזר בן ערך:
 הוא היה מונה שבתם רבי
 אליעזר בן הורקנוס בור סוד
 שאינו מאבד טפה רבי יהושע
 בן חנניא אשרי יולדתו רבי יוסי
 הכהן חסיד רבי שמעון בן
 נתנאל ירא חטא ורבי אלעזר
 בן ערך במעין המתגבר: הוא
 היה אומר אם יהיו כל חכמי
 ישראל בבף מאזנים ואליעזר
 בן הורקנוס בבף שניה מכריע
 את כלם: אבא שאול אומר
 משמו אם יהיו כל חכמי ישראל
 בבף מאזנים ואליעזר בן הורקנוס
 אף עמהם ואלעזר בן ערך בבף
 שניה מכריע את כלם:

אלא שצצרייתא דריתי שייחם עליו נ"ח"ה
 הנה צצרייתא ברסי' ולשמעאל וי חנניס קרה לו
 ברוע כו' וצדחי דט"ס הוא וצ"ל ולר"ס צן צנאל
 קרה לו כו' וכדברים דבי המחצו"ל ג"ע שצמדצד
 שמהצת כעיס ר"ל מקום אצצוקן סכל המיעוט
 נגדרות לסס ורומז אל צית קצול דחצ ומסתמר .
 הב' ר"ל צן ערך סצחו צספע מופלג צצורו
 צחכמה וצתורה והוא עיין מעיין היתצצד
 ופי' צצרי' סמימיו מתצצדים ויוולאים לחון
 כדכתיב יפולו מעינותך חולה ודרך כלל סצח
 על כל שאר הסכמים ר"ל ו' הודק. וס לרוצ
 ידיעתו ואמר:
 הוא היה אומר אם יהיו כל חכמי ישראל
 צכף מאזנים ור"ל ו' הורקנוס צכף טיה
 הוא מכריע את כולם ואצא שאל אמר משמו

על רצי אלעזר צן ערך לרוצ שפע לשונו
 ואח"כ אמר:
 ט) אל' לאו ודאו איזוכי דרך טוצה שידצק צה ארס להיותה צשורס לכל מידוח
 הטוצות ואמ"ר אלעזר עיין טוצה כלו' סיהא כהנה צטוצת זולתו שאז יתאבצ לכל
 ארס ויהיה ענינו מקוצל אלל הכל והכל מקוצלי' אללו ואבצת העולם הוא שורס
 כל המדו' ואמ"ר יהושע חצר טוצ סיתייען עמו צכל עניו ויוכיחו מכל שגיאותיו
 וידיכזו על הטוצות וצו יושלמו ענייניו ואמ"ר יוסי סכן טוצ ללותה הנונה צעלמו
 כי הסכן דואה תמיד ענייניו ואס הוא טוצ יאשדו צמה שיעשה כראוי ויוכיחו
 צהפכו וישלים עלתו וענייניו עמו צהסתצד צו האבצו והסכונה ואמר ר"ס הדואה את
 הנולד כמאמה הסכס שאמר "חצרו של ארס סכלו ופעל הסכל צמדותיו והסבגותיו
 הוא סיהא דואה את הנולד צכל דצד שיעשנו וטרס עשות הפעולה יתצוקן הסכלי'
 Beth Habchirah.

רבי שמעון אומר הרוצה את
 הנוול רבי אלעזר אומר לב
 טוב. אומר להם רוצה אני את
 דברי אלעזר בן עזריה מדבריכם
 שפבלל דבריו דבריכם: אומר
 להם צאו וראו איזו היא דרך
 רעה שיתרחק ממנה האדם.
 רבי אלעזר אומר עין רעה רבי
 יהושע אומר חבר רע יוסי
 אומר שבן רע רבי שמעון אומר
 הלזה ואינו משלם אחד הלזה
 מן האדם פלוה מן המקום
 שנאמר לזה רשע ולא ישלם
 וצדיק חינן ונותן רבי אלעזר
 אומר לב רע. אומר להם רוצה
 אני את דברי אלעזר בן עזריה
 מדבריכם שפבלל דבריו
 דבריכם:

י הם אמרו שלשה דברים

מלאכת שלמה

וצדיק חונן ונותן כל' חן ה"ר יהוסף
 ז"ל כתב צדוק הספרים ל"ג רק ולא יסלם ונר:
 הם אמרו שלשה שלשה דברים כל' 3.
 ושז יוס אחד לפני מיתתן כתב הר"י חשכני
 ז"ל ס"ח וכי יודע אדם באיזה יום ימות
 ויעשה תשובה אלא בכל יום ויום יעשה
 אדם עצמו כאלו למחר הוא מת ונמצאו
 כל ימיו בתשובה ע"כ:

הראוי ללכת ממנה וכל אשר יעשה כן לא
 יהטא וישלמו ענייניו והסבגותיו על לך ראוי
 ושלם וכבר ציארנו צקלת חזרנו כי דרכי
 העלה ד' מינים ואל' הסתדלו' שלא יהא לדיך
 לעלה צ' העלה קודם עשות הדבר הג' העלה
 עם הדבר והד' העלה אחר הדבר כמו שתאמר
 דרך משל צענין הנהג' הדריאו' ודרך הדפוא'
 שהטוב שצענות ובהשוצה והקודמת צענין
 וצמעלה הוא שיתנהג צפת צג וציון משתין
 אשר לא יתבאל צהם צכמות או צאיכות וינהיג
 עלמו צמאלכום קלים דקים וטובים וצשיעור
 ציכוני וציון דלוי וצו' יהא צטום מן החולאים
 ולא יעטרך לעלה והד' שאם נכשל צזה לדיך
 ליטול לעלמו ענה צמיני הנקוי והרקות
 צזמיני ידועים טרם ויתלרו החולאים לצא
 יסתדל צעניניו דפואתם צטרם יסתקע החולי
 ואז תצא דפואתו צנקל. והד' שאם התרשל
 והניח חוליו להסתקע לדיך לעלה עכ"פ
 ולכלל מהם צמיני דפוא' החזקות והמסוכנות
 וכן צכל ענין וענין כמ"ס צזו למטה צפ"ג
 משנה עו"צ וענין הדואה את הנוול הוא
 שיסתדל צכל עניניו צכלל עד שלא ילטרך
 לעלה והוא צצח מופלג לכל ענין וענין צכלל.
 ואמ"ד אלעזר ד' ערך לצ טוב כל' שיתמיד
 הפעולות היוולאות מלצ טוב וידוע אלל
 החכמים שמעלות המדות ופחיתותם ילאן
 מאחד נכחות הנפש והוא הכח המתעורר
 ומצוא זה הכח הוא צכל וכשהוא צטוב המוצג
 ומלאו צו כלל המעלות המדות שכל המצבות
 צכללם והוא אומרו שצכלל דצרו דצדיכם:
 ח"ל לאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק
 ממ' האדם ואמר כל אחד מהם צהפך מה
 שייחס צטובה חוץ מר' שמעון שאמר צטובה
 הדואה את הנוול ואמר על הרעה הלזה ואינו
 משלם יש ספי' צהפך מה שאמ' כי מי שהוא
 לוב ואינו משלם אינו מולא אח"כ מי שילורו

צשעת הדחק וגמלא מפחית מדותיו מלך שליכו דואה את הנוול וכן כל הדברים
 שליכו מתכוון לאחרי' ולהפלו' צגנות זאת העדה והיותו חושש להיות האדם מיקל
 צה לעכצם צידו מלך שליכו גוזל וגונב ושלא צאה לידו צתורת טום איסור כלמ'
 עליה אחד הלזה מן האדם כלזה מן המקום כלומר כאלו עצר צה על מלזה ממנות
 התורה שהרי הכתוב קראו רשע ולא ישלם:

י' הם אמרו ג' דברים כל' כל אחד מהם ואל' שצדצרו ד"א יש צהם ויתר
 משלם יש מע' שצכללה דצדצרו ר"ל והיו מתחמם אינם מכלל דצרו של עכשיו אלל
 צמקום אחד אמרה ומנייה הספרים עדצזה כאל' עמוהם מלך שהיא צכללת למאמר
 יהי כבוד תלמיך כו' (ח"ה נר' דצנו המחצר ז"ל בדים יהי כבוד תלמיך וכן גרי'

מענין של שמך אפרסמון או פליטון על אכ"ו
והוא אליו מ"ש בחמשי של צתד' (דע"ה ע"ה)
על ענין מלאכת לוד מלאכ' תפיך ונקדין ציוס
הצדאך כוננו א"ל הקצ"ה לחידס כך נסתכלתי
וצראתי נקציס צאדס.

(ב) דצי חנינא סגן הכהנים אומר כו'
אחר שהצידו הנה בצצוד החכמים ומורה
הודיע זה החכם לדריך לדרך עמה כצוד
השלטוני' ומוראס ולהוסיף זה עד שיתפ'
צשלומס שהנהגת צני אדס אמנ' היא חלוקה
לשני חלקין הנהגת תורת והיא המסורה
לחכמים והנהגת מדינית והיא המסוד'
לשלטונים ולסוכטי' וכשתחסד הנהגת החכמי'
אמנס לא תחסד הנהגת המדינית כך אצל
כשיחסד המדינית יחסדו שתיאדכל שאין סס
מוראת מלכות כל אחד מתייר' מחצרו להנכל
ולהתגולל עליו וכל זמנו צהליכו עדותיו
צהשתדלו' הולתו והוא שהפליג זה להתפלל
עליה ולא סוף דצד צמלכות ישראל אלא אפי'
צשל אומות העולם שהרי אפי' התורה רמזה
לנו צהקצת ע' פרוס של הק ודדו צו כנגד
ע' אומות וצס' עזרא כתוצ דילכוון מקרדין
נחושין לאלה שמיא ומללאין לחיי מלאכ וצנבוי:
דצי חנינא ו' תדדיון אומר שניס שיושזיס
כו' אומר שכל צ' שיושזיס ואין ציניהס ד"ת

קרוי מושז לני' כדכתי' וצמושז לניס לא ישז
וכתיז צתריה כי אס צתורת ה' חפנו אלמא כל
שאיין סס ד"ת מושז לני' הוא אע"פ שאינן
מתלולנין הואי' וישיצה של צעילה הוא אצל
שניס שיושזיס ויש ציניהס דצדי תורה שניה
שדויה ציניהס כלומר שמתוך דצדי תורתס
משגיגיס מכצוד צוראס שנא' אז נצדדו יראו
ה' איש את רעבו והרי איש את רעבו שניס
משמע ונאמ' צהס ויקשז ה' וישמע ומנין
שאפי' אהר ויש' ועוסק צתורה שהקצ"ה קוצע
לו שבר שנאמ' ישז דצד וידוס כי נטל עליו כלו'
נטל שבר עליו וענין וידוס פי' קול נמוך
מענין קול דממה דקה והוא ליעוד צינו לצין
עלמו ולי נדאה לפרס וידוס מלאשן שצח כמו

רבי חנינא סגן הכהנים
אומר הוי מתפלל בשלומה
של מלכות שאלמלא מוראה
איש את רעהו תיים בלעז:
רבי חנינא בן תרדיון אומר
שנים שיששבין ואין ביניהם
דברי תורה הרי זה מושב לצים:
שנאמר ובמושב לצים לא ישב.
אבל שנים שיששבין ויש ביניהם
דברי תורה שכינה שרורה
ביניהם. שנאמר או נדברו
יראי יי איש אל רעהו ויקשב
יי וישמע ויפתב ספר זפרון
לפניו ליראי יי ולחשבי שמו.
אין לי אלא שנים מנין אפילו
אחד שישב ועוסק בתורה
שהקדוש ברוך הוא קובע לו
שבר. שנאמר ישב בדרך וידום
בי נמל עליו:

ג רבי שמעון אומר שלשה

מלאכת שלמה

ד' חנינה סגן הכהנים מלאתי סביבי
החכם הר"י יהוסף חשקיו ז"ל חנינה גם ר'
חנינה צן תדדיון גם ר' חנינה צן חנינאי
גם ר' חנינה צן דוסא:
אצל שניס וכו' מנין שאפילו אחד וכו' עי'
צתיו' סילוריס גרסאות צזה אצל הר"י יהוסף
ז"ל הביא אצל שניס שהיו וושצון ועוסקין
דצדי תורה השנויה ציניהס שנאמר אז נצדדו
וכו' ומחן כל השאר המשנה ורח"ב כתב ס"ח
אחד שיושז וורש מעלה עליו הכתוב כאלו
קיוס את כל התורה שנאמר ישז ובר' ע"ב:

שתרגס הידוש' וידוס אהרן ושצח אהרן ורלה ככל זה שהתור' מגינה עליו ושומרתו מן
העצירו וצריית' (צצות דר"י פ"ג) אמרו כל הכותף דצד תורה על לבו מעצדין ממנו
הדבור חצד הדבור שעות הדבור' זנות הדבור יז"הר הדבור אשה רעה הדבור דצדיס
צעליס הדבור צבר ודס וכל שאינו נותן דצדי תורה על לבו נותנין עליו כו' ור"ש
אמר ע"ז:

ג ר"ש אומר שלשה שאכלו כו' ר"ל ששלטה שאכלו על שולחן אחד ג"כ ולא

שאוכלו על שלחן אחר ולא
אמרו עליו דברי תורה באלו
אכלו מזבחי מתים. שנאמר
כי כל שלחנות מלאו קיא צאה
בלי מקום: אבל שלשה שאכלו
על שלחן אחר ואמרו עליו
דברי תורה באלו אכלו משלחנו
של מקום. שנאמר וידבר אלי
זה השלחן לפני יי:

ד רבי חנינא בן חנינאי אומר
הנעור בלי לרה והמהלך בדרך
יחידי ומפנה לבו לבשלה הרי
זה מתחייב בנפשו:

ה רבי נחוניא בן הקנה אומר
כל המקבל עליו עול תורה
מעבירין ממנו עול מלכות ועול
דרך ארץ. וכל הפורק ממנו
עול תורה גוזתין עליו עול
מלכות ועול דרך ארץ:

י רבי חלפתא בן דסא איש
כפר חנניא אומר עשרה
שיושבין ועוסקין בתורה שכינה
שרויה ביניהם שנאמר אלהים
נצב בעדת אל. ומנין אפילו
חמשה שנאמר ואנדרתו על ארץ

מלאכת שלמה

ר' חנינא בן חנינאי, צירוסלמי דחניניה
חנניא וכמו שכתבתי בזה סרקין שם הרי"א
ז' וכתב עוד הכז המזכר ז"ל ותפנה לכו
לצטלה לפי הגרסא ז"ל סך פירושה של תפנה
זו תפנה לכו לצטלה חזר על טהרה וה"ק
הנעור צליה חו המהלך בדרך ומפנה לכו
לצטלה בחד משניה ה"ו מתחייב ע"כ:
צ"ע ר"ע ז"ל וי"ס שכתב בהן וכו' אמר
המלקט עי' תוס' פ"ק דסוכה ד' י"ב: עוד

אמרו עליו ד"ת הרי הם כאלו אכלו מזבחי
מתים ד"ל תקדושת ע"ז שנאמר כי כל שולחנות
מלאו קיא לואה צלי מקום ד"ל בשהן צלל
הזכרת מקומו של עולם אצל שלש' אכלו על
שולחן אחד ואמרו עליו ד"ת כאלו אכלו
משולחנו של מקום ועליו נאמר זה השולחן אשר
לפניה' ואע"פ שעל הגזע נקרא כן וקראו
שולחן על סס שמנחמין הנתחים צו מ"מ
הולאו צלשון שולחן לומר שכל שעוסק בשולחן
דברי תורה הוא נקרא שולחנו של מקום:
ד רבי חנינא ז' חנינאי אומר הנעור
צליה כו' שאל להעיר האדם שאם האמינו
היה כל ענייני האדם מושגחי' אם לגמול
אם לעונש ראוי לאדם שלא לפסוע צעלמו
ולבהזר מן המקרים שההיזק מלוו לכויות צהם
והכו' מהם הנעור צליה ד"ל כל הלילה כי
התעורר יותר מדאי היזק מאלד והשיעור
המוגבל להעשרת הלילה לד"ת הוא צכרי
שיסלי' זה עם היות תעורת שש עשרה שעות
וישן שמונה שעות שהם שלוש היום השלם
ד"ל כ"ד שעות. והמהלך בדרך יחידי יש צו
סכנה גדולה ג"כ כי הדרכי' צחוק' ליסטאות
וכשיהלך יחידי יפגעו בנקל והמפנה לכו לצטל'
ד"ל שלא יתעסק צטו' דצד צעולם יצא מזה
לידי תדמנת לכו והסתוממות המחשבה:

ה רבי נחוניא ז' הקנה אומר כל המקבל
עליו עול תורה מעבירין כו' אמר שעול תורה
תעביר ממנו עול תלכות כי המלכות לא
תעריחהו לעבודתה אחר שהוא נותן לכו
להתבודדות. ועול דרך ארץ ד"ל התעסקות
צענייני העול' כי חצרו וסכניו וקוציו יעסקו
צמלחכתו ויעזרוהו זה עד שלא ילטרך הוא
ליצטל ממנה שדרשו ציקום אחר (לקמן פ"ז)
חדות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות
כלו' שהחירות משעבוד המלכות והזמן יקרה
צעבור דצד הלוחות וכל הפורק ממנו עול
תורה ד"ל שמתאזר ממנו צעסקו העולם ואינו
קוחן לכו להתגונן צתו' וצדרכיה וצמלותיה
נותין עליו כו'

ו רבי חלפתא איש כפר כו' עשרה שישצין
ועוסקין בתורה שכינה שרויה ציניהם כלומר
שיושב להם מבזרו יתצרך כפי עניינם שג'
אלהים נצב בעדת אל ועדה מלה הונחת על
עשרה מישראל ומנין שאפילו חמש שנאמר
ואגודתו על ארץ יסדה ואגודה שם מונה על

ואמר אח"כ וכל מעשיך יהיו לש"ס והוא
 נאמר חסד וכולל מאד עניינו שהאדם צודק
 לדין להתעסק בענייני העולם וציוס המדינ'
 לצורכי הגוף. והזכירו שאף כשהתעסק
 בעניינים אלו לא יחל כונתו אלא להשלמת
 הנפש ונמלאת זוכה אפי' צעת מעשה הוא
 אחר שיתקך צו אינה לשם המעשה הוא
 אלא להשלמת הנפש והוא ענין אומרו
 (צרכות דף ס"ג ע"א) צכל דרכיך דערו אפי'
 לצד עזירה הרל התעסק צאמוניות דצד
 עזירה והוא ג"כ אומרם (סס דס"א ע"ג)
 ואהצת את ה' אלהיך צכל לצד צשי ילךך
 ציל"כט וציל"כד כלומר שאפי' צעת שתעסק
 צפעולת הילך תהיה כונתך להכלית טוצ
 וע"ז הלך יקרא היל"כד טוצ כאומר' ז"ל
 (צ"ר ס"ט) וירל אלהים את כל כו' והנה
 טוצ זה יל"כד וכי יל"כד טוצ מלמד שאלמלא
 ילך הדע לא היה העולם מתקיים והוא ג"כ
 אללי אומר' ז"ל (צפ"ק דצרכות ד"ח) כל האוכל
 צט' כאלו התענה ט' ועשירי כלומר שאחר
 שאכילתו צט' היתה לבונה כדי שיוכל להתענות
 כראוי צעשירי נמלא שהוא זוכה צאכילתו
 והיו כאלו התענה ט' ועשירי ואחר כך הזכיר
 דצרי ד"ס :

יג) דצי שמעון אומר הו זכיר צק"ס
 וצתפלה כלומר צבהתמדהך צכך תביד צוראך
 וצתאצז אליו כפי היכול' והזכירו אחר כך
 כשיתפלל לפניו לא יעשה תפלתו קצע ד"ל
 מלות אגשים מלומדה כאדם הצל לפדוע חוצו
 וממהר להקל משאו והולך לו אלא דרך תפלה
 וצקשה וצחייכה ורחמים וצתנוני' ואמד ע"ז
 שנאמר כי אל רחום וחנון הוא כלו' כשיפ'
 הוא דרך דחמים וצתנונים יעשה הוא רחום
 וחנון ואמר אח"כ אל תהי דשע צפני עמך
 כלומר שכל שהוא פחות ודשע אלל עלמו
 ומחזיק עלמו כאדם נקלה ומסר לא יחו' לשו'
 פחיתו' שיעשהו ואח"כ הזכיר דצדי דאצ"ע :
 יד) (דאצ"ע) אומר הו שקוד ללמוד תור'
 כלו' הו עתמיד ללמוד תורה. ודע מה
 שתיצ לאפיקורו' כלו' דמוסף על מה שדרך
 לך צה צציוור המנות וצתלמוד לךך שתלמד
 את אפיקורוס החולק על התורה צמופתו'
 להצניז מופתיו צמה שיצא להרוס צהס מן
 הפינות התוריו' וכן שדע לאמת לו מופתו'
 וצתכיס אס צל להרהר צפינות המושללו'
 וצא הנה ידיעה צמקום הצנונות כלומר

יג רבי שמעון אומר הו זכיר
 בקריאת שמע ובהפלה
 ובשאתה מתפלל אל תעש
 תפלתה קבע אלה רחמים
 ותחנונים לפני המקום שנאמר
 כי חנון ורחום הוא ארך אפים
 ורב חסד ונחם על הרעה :
 ואל תהי רשע בפני עצמך :

יד רבי אלעזר אומר הו
 שקוד ללמוד תורה ודע מה
 שתשיב לאפיקורוס ודע לפני
 מי אתה עימל ומי הוא בעל
 מלאכתה שישלם לך שכר
 פעלתה :

מלאכת שלמה

כי אתה אל חנון ורחום חך אפיס ור
 חסד ונחם על הרעה, כך לשון הפסוק צתי
 עשר צספר יונה חכן סס צס' יוחל לשון
 הכתוב כי חנון ורחום הוא חך אפיס ור
 חסד ונחם על הרעה וצמסנה לא נקטח לא
 לשון זה הפסוק ולא לשון הפסוק דציונה
 כחשר עינוך רוחות ויש להסתפק אס יש
 טעות צלשון משה או הוא פסוק מורכב
 וצקלת דפוסים מנחתי דנקט ממש לשון
 הפסוק צנספר יוחל :

כ' חלעזר חזיר הו שקוד ללמוד תורה,
 חות דלח ברסי מלות תורה ודע מה שתיצ
 כל"ל. ולפי מה שראיתי צס' מפורת התלמוד
 סס צסנהדרין (דל"ח) דלח ברסינן מלת תורה
 חין לירך לברום מלת דע ות"מ חייני יודע
 מו הבר לר זו הברסח וצדמ"צן ס' ויקרא צצו
 חלצו חלציה כצנה צלשון זס' הו שקוד
 ללמוד תורה כדי שתיצ לאפיקורוס :

וכאמך צעל מלככתך וכו' ימלחתי מונה
 דברסי' ומי הוא בעל מלאכתך ותו לא
 חודי ע"כ וכן מלחתי שהבים החכם ה"כ
 ירוסף חשכני ז"ל ודע לפני מו אתה עמל
 ומי הוא צעל מלככתך ומחק השאר ע"כ :

צה מן הדצדי' העיונים מה שתשוב צהס
 כחזים או צלתי חותכים עד שתדע
 הפינות התוריו' וכן שדע לאמת לו מופתו'
 ואמר אח"כ ודע לפני מי אתה עמל

טו רבי מרפין אומר הי"ם קצור והמלאכה מרבה והפועלים עצילים והשכר הרבה ובעל הבית דוחק:

טז הוא היה אומר לא עליה המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להפמל מפנה אם למדת תורה הרבה נוחנין לך שכר הרבה ונאמן הוא בעל מלאכה שישלם לך שכר פעלתה ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא:

(מסכת ר"ח פ"ג עקמי' תמלח צדוק פדק פסי):

פרק שלישי

ח עקביא בן מהללאל אומר הסתפל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין באת במשפח סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה וחולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

מלאכת שלמה

ולתן חסם הילך וכו' והביא סר' ר' יוסף ז"ל ולאין גם הגיה מאין באת מליחם סרוחה שזו הגיה לפני המלכי המלכים ברוך הוא וכתב בן מלחתי.

שלא יצחיקך טורח לומוד זה עד שתשאר נכון ופוסח לקלת דעותיבא שכל תחשוב כי כזה וכזה מן הטורח והסתלמודי דלוי לך להארתו ולכבודו יתצדק וכן שתדע שבעל מלאכתך ר"ל המזיקיך לך ישלם שכר פעולתך.

טז רבי מרפין אומ' הי"ם קלר כו' צא להעיד לאדם להיותו חרוץ וממחר לת"ת כי זמן היי האד' הוא קלר ומלאכת הלימוד מרובה ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים ופועלים עללים ר"ל שהלומדים טבעם כן לרוב הטורח והלריכות לזמן דו והשכר מרובה ודלוי לו שיסתדל עליו להדויחו ובעל הבית דוחק ר"ל מזה ומזדו ומתדה ולהפליגו עוד דהערה ולהזהיר על התרשלות חזד ואמר

טז לך עליו המלאכה לגמור כלומר שלא תאמר איך אתחיל דצד שלא אוכל לצא עד תכליתו שאיך מחוייב לצא עד תכלי' ולעשות ציתר מן היכולת וכן אם תאמר איני מוכן לכך נדוך ע"כ פנים שתסתדל כפי מה שתוכל שאיך צן חרוין להצטל מכל וכל ממה שגולדת עליה ושכר עוז מ"מ שמור לך אם מעט ואם הרבה והוא שאמר אם למדת תורה כו' ונאמן הוא בעל מלאכ' שישלם לך שכר פעול' הן דע"ה הן דע"ה צ למי שיחיבו אופני משפטיו ית' והוא שאמר ודע נתן שכרן של לדיקים לע"ל וצא הנה לעתה' לצא צמקום עולם הצא אע"פ שיעקר הנקחו לזמן ימות המשיח אלן השמות ר"ל הע"ה ותיחייית המתים ולע"ל מתחלפי' תמיד זה תחת זה כמו שיצארכו צקל' מקומות: גשלים הפרק:

א עקביא צן מהללאל אומר כו' שלשה דברים אלן יציאכו להסתדל צמירות וצתורה עד שיגיע לשלמות שזכירתו טצא מטיפה סרוחה יציאכו להשמר מן הבאזה שהיא סודם המדות הרעות. והסויכלות צאחריתו ודעתו שהוא הולך צמקום וימה והולעה יציאו לצנות קנייני העולם הזה והצצונות שהוא מעותד ליתן דין וחשבון ע"כ פעולותיו לפני הקצ"ה יציאכו להסתדל צתור' וצקיום מלוחי' וכלל צמאמר מאין באת פחיתו' מלך מלאכת תופיו

ונקציו ושאר הדצרי' הנמאסים שזו עור צחיים חיותו ומתוך כך שזו צצרייתא (צצות דר"ג טו"ט) הסתכל דד' דצדים ואמרו עליהוומה עתיד להיות כלומר אחר הצא לעולם והוא שאמר עליה למלך שצנה פלערוין ושכללס וציני של צודסקי עוברת צצוכו ונרפלת על פתחה כל עוצר וצז אומר כמה נאה פלערוין זה אלמלא שציני זה של צודסקי עוצר צצוכו. כך צאדם ומה עכשוו סמוליא מעיין סרוח מתגא' על הצדיו' אלן הוה מוליא

אלזכות. ומנין שאבי' ג' שנאמר בקרב אלהים
ישפוט והוא מוכח על הדייני' שהס' ג' ומנין
שאפילו ז' ת"ל אז נדברו יראי ה' איש את
רעהו וכמו שצארכו למעל' ומנין שאפי' אחד
שנאמר' בכל המקום אשר מזכיר את שמי והוא
צמקים אשר מזכיר כלומר אפילו אתה יחודי
ויש בידסין מנין אפי' ה' שנאמר בקרב אלהים
ישפוט והס' ג' דייניס' ז' צעלי בדין ומנין אפילו
ג' שנאמר ואגודתו כו' ואגודה ג' קלחיס הוא
כמו שנתצאר צענין אגוד.

יִסְדָּהּ. וּמִנִּין אֶפְיָלוּ שְׁלֹשָׁה
שֵׁנָאֵמַר בְּקָרֵב אֱלֹהִים יִשְׁפּוֹט.
וּמִנִּין אֶפְיָלוּ שְׁנַיִם שֵׁנָאֵמַר אִזּו
נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יי אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ
וַיִּקְשַׁב יי וַיִּשְׁמָע. וּמִנִּין אֶפְיָלוּ
אֶחָד. שֵׁנָאֵמַר בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר
אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אָבֹא אֵלַיָּהּ
וּבִרְכָתֶיהָ:

ז רבי אלעזר איש ברתותא
אומר תן לו משלו שאתה ושלה
שלו ובן בדרד הוא אומר כי
מפה הכל ומירה נתנו לה: רבי
עקיבא אומר המהלה בדרד
ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר
מה נאה אילן זה מה נאה גיר
זה מעלה עליו הכתוב באלו
מתחייב בנפשו:

ז רבי אלעזר איש ברתותא
אומר תן לו משלו שאתה ושלה
שלו ובן בדרד הוא אומר כי
מפה הכל ומירה נתנו לה: רבי
עקיבא אומר המהלה בדרד
ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר
מה נאה אילן זה מה נאה גיר
זה מעלה עליו הכתוב באלו
מתחייב בנפשו:

ז רבי עקיבא אומר המהלך כי ומפסיק כו'
הכונה להעיר דאין לפסוק מד"ת לגור' עסקי
הזמן רק לפי הלודך ההכרחי ואפי' כשיבי'
הלודך לא יתיר לעלמו להפסיק לשיח' צעילה
ולמה שאין לודך לו זו ואמר שלא סוף דבר
צעושה משה קצע שאין לו להפסיק לעסקי
העולם שלא אפילו צמשת ערלי כגון המהלך
דדרך להכירח לרכיו וסוגה דדרך הלכו אין לו
לפסוק ממנה לשיחה צעילה ואם עשה כן
מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב צמפשו כלום'
כאלו אינו עוסק צתורה כלל שהוא המתחייב
צמפשו עלדרך האמת והעע' שמצנו של אדם
כמשך אחד הכצלים והשיחות צעילות וימשך
ממנו צזה עד שיפרוק עול תורה לגמדי והוא
שמך לו מאמ' ר' דוסתאי כו'.

ח רבי דוסתאי בר ינאי משום
רבי מאיר אומר פל' השוכח
דבר אחד ממשנתו מעלה עליו
הכתוב באלו מתחייב בנפשו
שנאמר רק השמר לה ושמו
נפשך מאד פן תשכח את
הדברים אשר ראו עיניך. יכול
אפילו תקפרי עליו משנתו
תלמוד לומר ופן יסורו מלבבך

ח רבי דוסתאי צד' ינאי משום ד"מ
אומר כל השוכח כו' מע"כ כאלו מתחייב
צמפשו שח' רק השמר לך ושמוד צמפך מאד
פן תשכח כו' אפי' תקפה עליו ממשתו
כלום' אם שוכח הד' ים מחמת חונס או מחמת
קושי הענין ודקותו ת"ל ופן יסורו מלבבך

מלאכת שלמה
דסורסו ז"ל כי נטל עליו לסון סכך חמר
המלקט זו הכירסח של רחיות ססוק כי נטל
לח נמלחת חלני צמסמקום חלח צמתני' דלעיל
בזי חנניח צן תרדיון:
ר"ש חומר המהלך וכו' בס' מדר"ש ברם
ר' יעקב אומר וזהו ר' יעקב הוא חזיו של
גם החכם הר"ר יהוסף חסכמו ז"ל הגיה
כאליו מתחייב וכו' וכן הגיה ב"ב צמתני'

חצ"י וכו' ע"ש גם דכ"ר והמחירו רז"ח יעקב
יעקב עוד הגיה הר"ר יהוסף ז"ל מעלין עליו
דצמוך:

ר"ש חומר המהלך וכו' בס' מדר"ש ברם
ר' יעקב אומר וזהו ר' יעקב הוא חזיו של
גם החכם הר"ר יהוסף חסכמו ז"ל הגיה
כאליו מתחייב וכו' וכן הגיה ב"ב צמתני'

כל ימי חייה הוא אינו מתחייב
בנפשו עד שישב ויסירם מלבו:

ט רבי חנינא בן דוסא אומר
כל שיראת המאז קודמת
להכמתו הכמתו מתקיימת וכל
שחכמתו קודמת ליראת המאז
אין חכמתו מתקיימת: הוא
היה אומר כל שפעשיו מרבין
מהחמתו חכמתו מתקיימת וכל
שחכמתו מרבה מפעשיו אין
חכמתו מתקיימת:

י הוא היה אומר כל שרוח
הבריות נוחה הימנו רוח המקום
נוחה הימנו וכל שאין רוח
הבריות נוחה הימנו אין רוח
המקום נוחה הימנו: רבי דוסא
בן הרפינס אומר שנה של
שחרית ויין של צהרים ושיחת
הילדים וישיבת בתי בגסיות
של עמי הארץ מוציאין את
האדם מן העולם:

יח רבי אלעזר המודעי אומר
המחליל את הקדשים והמבזה
מלאכת שלמה

הא אינו מתחייב עד שישב לו קן
הגיה היר"ח ז"ל ומחך מלת בנפשו.
כ' דוסא בן חרכינס אומר שנת שחרית
ויין להרים כן הגיה הר"ר יהוסף זלה"ה עוד
הגיה היר"ח ז"ל ושיבת בגסיות:
המלצין פניו חצירו וכו' והחכם הר"ר יהוסף
חשכמו ז"ל הגיה המאדים פניו חצירו גדלים
וכתב עוד שדרכ הספרים ל"ג והמחזיק פני
חצירו גדלים כלל. והמגלה פנים בתורה
שלא כהלכה מלחתי שמחך החכם הר"ר
יהוסף חשכמו ז"ל מלת שלא כהלכה:

אינו מתחייב עד שיטע מלבו ויסירם צפשיעתו
לסיבת הפסקתו מהם והתעסקו בלודך הזמן
צולת ההכרח:

ט רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת
חטאו כו' שמעלות המדות שמניעת החטאים
כמשכת מהם שלימות ראשון והוא שזיל לשלימו'
הנפש וצדקו' (ראשית דר"ג פכ"ג) קראו וראת
חטא נמי אומנות אמרו שם שאלו לרבי יוחנן
צ"ן חכם וירא חטא מהו א"ל אומן וכלי
אומנות צירו חכם ואינו ירא חטא אומן ואין
כלי אומנות צירו ירא חטא ואינו חכם כלי
אומנות צירו ואינו אומן ואמר על זה כל
שנשקע צדקה בתחל' ונשתדש צמעה היוסד
ומניעת כל דבר צלתי הבון חכמתו מתקיימת
אחר שהשריש צירו אזל כל שלא נשתדש צדקה
אין חכמתו מתקיימת שאם אין יוסד אין צנין
ואח"כ אמר הענין צעלמו.

י צמלות עשה של תור' שאם מעשיו
כלומר שמדקדק צמלות ומדרכ צעשיית יוסד
מן המשווער לו מלד חכמתו מתקיימת' שהחכמה
לרוב' למעשים ותחצ' אללו מלד שחכמתו כו':
י הוא היה אומר כל שרוח הצדו' כו'
אמר כלל גדול כל שרוח הצדויות נוחה הימנו
סתמורוח המקום נוחה הימנו על דרך שאמר
צמקום אחר כל שהוא אהוב לצעה צדוע
שהוא אהוב למעלה וההפך צהפק:

רז דוסא בן הרכינס חר' שינה של שחרית
כו' הוא צא להזכיר מן התענוגים ורמות'
והזכיר שהם שינת של שחרית ויין של להרים
ואלו צדלוי הם מותר גמור כי צנינה של
שחרית יספיק לו שינת הלילה ויין של להרים
יספיק לו יין שצתוך המזון ואין אלו צאים
אלא דרך תענוג שהאלדס נשקע צהם ומוכעי'
השלימות מומנו ואח"כ בעיר האדס שזכר
משאל הדצרי הבמוניים המושכים לצ האדס
וגרמין לו צטילה והזכיר שהם שיחת הילדים
וישיבת צתי כנסיות של עמי הארץ:

יא רבי אלעזר המודעי אומר המחלל
כו' אע"פ כו' אין לו חלק לע"ב פי' כשלא
עשה תשובה שיש עונות שנתעש הנפש צהם
זמן ואחר כן עבר אזל כל אלו אין להם חלק
לע"ב אזל תכרת נפשם ותלך לצדון נלחי
זה יחלק לשני חלקים מהם מלד עלמס והוא
שלא נאמר מלד עלמס הדצד רק מלד היותו
ונפשו יצשה אין כל חסרה מכל טוב וזכור מן

מפני שכופר צאמונה צלד מן הלדדין ומהם
הורא' על צעליו שהוא צתכלי' הפחיתו'
ונפשו יצשה אין כל חסרה מכל טוב וזכור מן

אֶת הַמוֹעֲדוֹת וְהַמְּלָבִין פְּנֵי חֶבְרוֹ
 פְּרָבִים וְהַמְּפִיר בְּרִיתוֹ שֶׁל
 אֲבָרְהָם אָבִינוּ וְהַמְּגַלָּה פְּנִים

שהוא הוראה דכופר בהם ומאמין שלא צא עליהם מלות השם והמצזה את המועדות יוד' עליו שהוא כופר צמותיו וצטינוי העצמי שרוב המועדות צאים בגללם והוא אומרם (פסחים דף ק"ח ע"ג) כל המצזה את המועדות כאלו עוצד ע"ז כתיב אלהי מסכ' לא תעשה לך וסמוך ליה את חג המלות תשמור וכן שיצא לזה לידי כפירה חי העולם כאומ' ז"ל (בת"כ פסכת חמור פ"ט ה"ז והזיהו רש"י ז"ל שם צפי' החומס) מה ענין שצת אלל מועדות מלמד שכל המצזה ומחלל המועדות כאלו מחלל את השצת וכל המקיימם כמקיים את השצת. ומפר דריתו של אצרהס אצינו יורה כופר להיות' מלות הס'ית שכל אלו אינם דברים שיהא תוקף היג' הד' מכריח בהעצרת' כאיסור מאכלות אסורו' ועריות וגזלות וגנצו' והקטירות והקיימות ואין עברתם מנזיה אלל מלד הכפיר' וכן עמין זה מגלה פנים בתורה שלא כהלכה כלו' דמראה את עלמו כאלו יודע כסתרי תורה ומגלה אותן שלא כהלכה והוא צדד שיכחיש בהגלה מענה לבגמרי ואומר שלא היתה כונת השם לכך אלל שהיא משל לענין אחר והנגלה אינו כלל. והבו שודש משדשי הכפירה שהמלות כולם אע"פ שיש צקלתם נסתד אין ספק שעלם המלוה הוא הנגלה ומנה זה הדבר לדיך לצארו והוא שצבל האמונה האלה יאמ' אין כונת התורה שלא יאכל אדם צטר חזיר אלל מה שאסרה התורה צטר חזיר הוא משל לבגמרי שלא יהיו מידות מגונות ומלוכלכות וכל מי שיאמר זה אס הוא מכלל אומתינו נקר' כופ' ואין לו חלק לע"ה צ אלל אס ירעה ואמר החזיר בלי ספק כאסד ועעס האיסור מפני שהוא כל הדומה לו נמאס צעינו או טעם אחר אע"פ שאין ראוי לגלות הטעמים וכ"ש שלא נודעו אלל מדברי החכמים זה צבה וזה צבה ושעאל יכשל אחד צחצצו' אטעעס נודע לו אלל דאפשר לכל חכס לחצוצ צעלמו הטעס שיסמוך על סצרתו לגזור עליו כי כן הוא אלל שדעתו נוטה לכך ואפילו צדרך זה אין ראוי לפדסס הענין אולי יכשל צנשען אל צינתו לומר אני אקיים המוצן מצלי קיום המלו' והוא שאמרנו ז"ל (סנהדרין דכ"ח) שנים נתגלה טעין וכשאל בהם גדול הדור כמו שקרה לשלמה המלך צאומר אני ארצה ולא אסר' והתורה לא חששא צהצרתן להיות מלות מסורו' ליחידים ואע"פ דמלניו שאר מלות שנתגלו טעמס כמו כי צסוכות הוצצתי כו' וכיוולא צה הוא טעס הניכר וטעס המלוה לזכירת הענין ואין צזה לך יראת כשלוך לשוס אדם. אלל שאר מלות יירארת דצר במלות לא תעשה או שהס להאמנת דעת או פנה צמלות עשה יש להכשיל על דרך צניאדנו ולכן אין ראוי לפדסס טעס המלות כ"ש שיש לחוש שמאל לא יעלה צידינו צכיוון הטעס לבגמרי ויש צה טעס וסיצה צניתינתה ולא נודע לנו צצידור אלל שאנחנו מדמי' וסוצדים עליהס סצרות יהיה כן או לא יהיה ואז ישמור האדם ממכסול :

והכני רואה עלמי להאריך עוד צזה הענין ולצאר לך שתורתנו וספרינו נחלקו לשלשה חלקים. אחד שאין ראוי צהאמנתס רק צנסתד לא הנגלה כלל והס הנק' סודות התורה כמו שתאמר דרך משל כדור הפלגה אשר אמרו לצנות מגבל וראשו צשמים שאין הכונה שס יוכלו לצנות מגבל שיגיע ראשו לשמים אלל דאפשר שנאל' דרך גוזמאל כמו ערים גדולות וצלוות צשמים או שדומה אל ענין הסולס שהיה ראשו צשמים והנה ה' נצז עליו אלל אלו לא השיבו מן השמים ולמעלה ולא ראו את ה' נצז עליו אלל כפרו צמניאיותו יתצרך וצמניאיות כל נפדד וכן צכל הפסוקים המורים עליו יתצרך בהשמה וכלי הגוף וכן פשוטי ההגדות וספורי הנמנעות הנאמר' צלא שוס לך ומופת ופלאל. והשני שאין ראוי צהאמנתס רק הנגלה לצד כעמין המלות השכליות שאלו לא נכתצו היו ראויות לקיימס לכל אדם כדליחה וגניצה וגזיל' וכבוד אצ ואס ודומיין שאין כונתס כלל אלל לעמין לא לשוס דצר זולתן וכן מה שצא צסיפור חי העולם ושאר המופתי' ומזה המין פדעי קתת חלקי המלות כמו

(ס"ג חלק ד"ט ע"ג) אמרו מגלה פנים בתורה זה המצוה ת"ח והכל עולה לענין אחד. ונשזר לעניניו המאמר והוא שהזכיר מן המין השני המלצין פני חצירו דברים וכלל זה נזכר צדק חלק (ס"ט) הקודם לחצירו זנויו והמתכדד בקלון חצירו שכל אלו אע"פ שמחשז עליהם שהם עציוניו: קלות יורו על תכלית פחיתות צעליהן לא ישוו ה' לנגדם ואע"פ שיש בהם תורה ומע"ט:

יג רבי ישמעאל אומר הוי קל לראש ונוח לתשחורת והוי מקבל את כל האדם בשמחה: יג רבי עקיבא אומר שחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה: משורת סג' לתורה

מלאכת שלמה

מסורת סיב וכו' והר"ר יהוסף ז"ל כתב שס"ח מסרות. מעשרות סיב לעושר כתב החכם הר"ר יהוסף חסכני ז"ל ככל הספרים לא מנאתי זה:

יב דני ישמעאל אומר הוי קל לראש כו' ר"ל שתעשה עלמך קל כלזי לעבודת הבכדים לעודם צדיות וצדך מי שבוטל קל צעיניו צערך לאותו נכד ולא שיהא עוזרו צדך השתדרות וכן ענין נוח לתשחורת הוא ממין לא חמור אחד מהם נשאתי שתרבומו שמדית כלומר שלא עשיתי עלמי כאלון לפניו. ואע"פ שצקלת תרבומים נמלא שמדית מלסון לפוס גמלא שיחנא כלומר לשון יסוי הדי מנינו לשון דנותינו ג"כ הצק לשחור וישתחו לך. ואמר שיהא נוח צכל ענין אלל הגדול ולא יתגאה עליהם צמשאו ומתנו. ואף חכמי המוסד אמרו "התגדל על הגדולים סכנה":

ואמר אח"כ והוי מקבל את כל האדם צשמחה כלומר ששאר בני אדם אע"פ שאיך לריך אללם לאלו המדרגות מ"מ כל שהם צאים לפניך קבלם צשמחה כענין מה שאמר לבעלה צסצר פנים יפות ויש מפ' נוח לתשחורת הסך המוצן צקל לראש ופירשו תשחורת לשון צהרות כלסון הילדות והשחרו וכדברי דנותינו (נדיים פ"ג מ"ח) הבודד משחורי ראש אסור אף צקרחים וצצעלי שיצות והכונה שלה יהדיט עלמו לעבודת הפחותים והילדים אלל כשינערכו לו שלא יהא מזדמן כל כך צקלות וצבדיותות אלל צדך נחה אחד ההפלרי צאדם גדול המזדמן לקטן היענו צכצרות ונח"ע"ד שאמרו (צצצ מניעה דס"ו) מפרצין לקטן ואין מפרצין לגדול והזהירו אח"כ שמכל מקום יקבל פניו צשמחה ולא יהא דצורו עמו דך כעס ודך גארה אלל שיסצר דצדים מתוקים למי שמראה לו סכצר היה נעתד לו אלל שסיצות מעכצות עליו וכ"ש אם כינתר לו אחד ההפלר שיראה עלמו כנעתד לו צשמחה וצטוצ צצ:

יג ד"ע אומר שחוק וקלו' ראש כו' כצר ציארנו צוילדותינו צחיצור התצוה שכל ענה והנהגה טובה אמנם תנוטך על אחד מאדצעה עניינים הראשון ההשמר שלא ינטרך לענה. והשני הענה קודם הדצר. והג' הענה עם הדצר. והדציעי הענה אח' הדצר כמו שתאמר דך משל צדרכי הרפואה שראוי לאדם צשמירת צריאותו והוא שיזהר מביצוק המאכלים צאיכו וצכמות' וצעת הלקחם וכן צהשמרו מן החוס ומן הקד ומן המקריים וצזה לא ינטרך לרופא וזו היא הנהגה ההשמר להנטרך לענה. ואם לא השתדל צזה אלל פשע צעלמו להמשך לתאותו יותר מחוקו למלא צענו צכל אשר תארה נפשו אם טוב ואם דע ראוי לו שיסתדל צעניוכי רפוא' צמיני הנקיון והדיקות צומנים ידועים עד שלא יציאוהו הנהגותיו לאיזה מן החולאים וזו היא הענה קודם הדצר ואם לא נשמר מן המאכלים הקשים ולא שת לצו אל הדצרים הרפואיים עד שהציאוהו הנהגותיו לאחד מן החולאים ראוי לו למסור עלמו לרופא צתחילת החולי קודם שיסתקע החולי צגופו אולי צהתאחרו יסתקע החולי צגופו עד ילחה הרופא לרפוא' וזו היא הענה עם הדצר ואם צכל זו לא שצ אפו ממנו והתמי' על הנהגותיו עד שנשתוה החו' צגופו ראוי לו אע"פ שרפואתו רחוק' שיפחד לציאת המות להשתדל צחוק רפואתו צרפואות חזקות אולי יחכן להקל חוליו ולהאריך חייו אפי' כי הוא

מַעֲשָׂוֹת סִיג לְעֶשֶׂר נְדָרִים
 סִיג לְפִרְיִשׁוֹת סִיג לְחֻבְמָרָה
 שְׁתֵּיקָה:

זאפסרות שוצו לזדיאותו כזתחיל' אע"פ שהוא
 רחוק וזו היא הנקראת עלה אחד הדזד וזאז
 ההסגה תתכן ג"כ על עונות האדם ותטוצתו
 מהם והוא שהעלה הראשונה הוא שינהג עלמו
 דרך שלא ילטרך לעלה והוא שירחיק ממנו כל

מידה מגונה אע"פ שאינה גוף העצירה כי המידות הרעות הם המציאות לאדם לגופו
 העבירות וכמו שזיארנו זילדותינו זחצור התשו' ענין אומרו הוי מוטכי עון זחצלי השוא'
 שדימה המידו' הפחותו' לחצלי השוא' לרמות שהמידו' ההם הם מציאות לגופי החטאי'
 והוא אללי זזה זתכלי הלורך לא ילטר' לעלה (א"ה וע' תש"ל זפ"ז תשנה ו' ז"ז יעש"ז) ולזה
 אמר התנא שהשחוק וקלות ראש כו' ר"ל היות האדם יושע קדנות ומדצה שיחה עם אשאי'
 ומשתעשע ומתגעגע עמהם ושאר מיני רדיפת התאוה וההמשך אחריו הם מידות
 יציאותו לגוף העבירה וכמ"ס למעלה שינה של שחרית כו' ושיצת ז"כ של עמי הארץ
 מוליחין את האדם מן העולם וזכיוולא זזה הזהיר דזדיים השכליים שראוי לאדם
 לעשות זעלמו הערות והנהגות לקיים תלמודו זידו והוא מ"ס מסורת סייב לתורה
 שהסייג שאדם עושה זעלמו לזכירת הענינים הם סייב וגדר לתורה לשמור שלא
 ישתכחור דזדים ממנו ומסורות הוא אללי הל' מסרה והוא שזעלי המסורו' נוהגי'
 כן לזכור הדזדים הזרים שזמקראות זשלש מקומו' שנמלאו דגסין זאותיות הנקודו'
 זשו"א ואותיות שאהירו זרפיון שלא כמנהג והם מלת הלפינו האמור זסדר ואלה
 שמות זמלת מקדש האמורה זסדר ויהי זשלה. זמלת משתי עיניו האמור זשמטון
 ר"ל על האותיות שזאו זרפיון שלא כמנהג וסימן חד זכזויא ותרין זד"ה וסימניך
 פד"ת. וכן מלינו אשפתו זג' מקומות א' אשרי הגזר אשי מלא אשפתו מהס ז' אשפתו
 קקזר פתוח ג' הביא זכליות זני אשפתו ועשה סימן זמסרה גזרא מקיזרא אתא.
 וכן וידע תלת א' ישקלני זמאזני לך וידע ז' זאלישע יזא נא אלי וידע כי יש זכזא
 זישראל. ג' ישלם אליו וידע וסימן לזעל המסרה מתקליה דאלישע שלם. וכן לשון
 שירים או שיריך. ד' חסדים ד' המטובה. א' הסר מעלי המון שריך ז' זשמחה
 וזשרים וזתוף וזככור ג' יטרו נגדך ד' וזר זשדים על לז דע וסימניך דעדי תופף
 זמקזיל זישא. וכן אלהי תלת מלעיל אלהי שם אלהי כסף אלהי קדס וסימניך שמה
 דכספא זמקדימן. וכן ד' פסוקים כל אחד זן ז' תיבות וכל תיבה ז' ד' אותיות
 א' ואני כמעט נטיו דגלי כאין שפרו אשרי ז' אויל זיוס וידע כעסו זוכוסה קלון
 ערוס ג' אויל ינאך מוסד זאזי ושמר תכחת יערס ד' מלךך לכסף וכור לזהב וזוחן
 לזות ה' ואמר זעל המסרה ד' אימדיו חן ז' שרזיעין דד' טרפיון וסימן אלא זקליל
 לרשית וכן הדצה אזל כל זה סיבת זכיר' הדזדים ולשון מסורת מענין קבלה מל'
 מסורת היא זדינו מאזותינו וכן נאכל זמסורת וכן כל המסורות שמשך לן שם
 ועבר ואמר שזדי הקלה הם סיבת שמירת התורה. הדי שכתוב זתורה וזחת
 פסח לה' אלהיך לאן וזקר וזאה הקבלה לפרש לאן לפסח וזקר לשלמי שמה
 וחגיגה וכן כתוב וזמלת ואכלת עם אומרו אל תאכל. עמנו נא וזשל אלא שפי' הקבלה
 שאותו זישול הוא ללי וכן זכמה דזדים.

ואם לא נזהר זזה אזל שנמשך אחד תאותיו ורדף אחריהם והסיגם דלוי לו
 להשתדל זבהכנת ילרו ללוס ולהתפלל הפלר תפלות וכן זינתות התשובה שזהו אומרים
 ישמור דגליו מהלכר זפחי החטאים הנמשכים לרגל המידות אשר הורגל זכס כל
 השנה אף מעליו הנסבותיו הרעות אשר קדמוהו מלך מדותיו וזו היא העלה קודם
 הדזר. ועל זה אמר מעשרות סייג לעוטר כלומר בהמשך אחד העושר זמדות
 המבורות זענין דמיה אחד רוב הממון וקפילת ביד ישתדל לנהוג עלמו דזדים ראויס
 כמעשרות והלדקות והמתנות וזעת הראוי. וכן זרדיפת התאות הזהירו להכניע
 ילרו ולגדוד גדר להזיר לה' זידם פרושות. מה שנמשך זו עזעו לרע וזכו אומרים

נדריס סייג לפרישו' ועל זה הלך היו הנדריס
 צמדדגת טוז אע"פ שהס נעיייה אל הקצה
 אחד שהיו' צהס עקו המילוע אינו אלא על
 לך דפואת הנפש ונכלל ג"כ צענין מעשרות
 סייג לעושר כמנין מלח ממון חסד וכאומרס
 ז"ל עשר תעשר עשר צשציל שתעשר .

ואמר ח"כ סייג לחכמה שתיקה והוא
 העלה הראשונה צמאמר החכם שאמר "תחיל'
 חכמה שתיקה" ר"ל שמי שהוא לריך ללמוד אין
 טוז לו כמידת השתיקה שישמע ויאזין לדברי
 החכם ויחקס על לוח לבו והוא מידה יציאה
 לחכמה ולכונת האריכו צהפלת שצח החכמה
 והזהרתו להשתדל עליה הפסיק הדברים אחד
 כן צמאמר זה לשונו .

יה הוא היה אומר חביב אדם
 שגברא בצלם חבה יתרה
 נודעת לו שגברא בצלם שגאמר
 פי בצלם אלהים עשה את
 האדם: חביבין ישראל שגאמר
 בנים למקום חבה יתרה נודעת
 להם שגאמר בנים למקום
 שגאמר בנים אתם ליי אלהיכם:
 חביבין ישראל שנתן להם בלי
 חמדה חבה יתרה נודעת להם

מלאכת שלמה

שנאמר צניס זהס לה' אלהיכם שנאמר כי
 לקח טוז נתתי לכם תורתיו חל תעזבו כצ
 הרי"א ז"ל צ"א"ג הכי תרי שגאמר וכו'
 ועוד רחיתו שחוק מלת ח מ ד ה וגם צרישא
 גרסיין כלי שבו נברא העולם :

יד) הוא היה או' חציז אדם שנצח צללס
 ר"ל צלורה המונחת לו צעצעו אשר זה
 נתעלמה אמיתת הוייתו והיא השגה השכלית:
 ואמר אחד כך חיצה יתירה נודעת לו
 שנאמר' צללס אלהים עשה את האדם כלו'
 שלא הכיח צעצעו להשיג עולם היכודות
 והבגלגלי' לצד אצל גס השגת קלת הסודות
 הנפרדות כמו שנודע לחכמים . או נפדש חיצה יתירה נודעת לו שלא הולך צכל
 הצריאות אמלעות מלאך ר"ל שכל נפרד רק צצריאות האדם אצל צשאר הצריאות
 השפלות נעשו צזולת אמלעות שכל נפרד צעצור היסודו והמזבותם לצד ומהס צשאר
 סיצות מיוחסות לפלמייא שלו ית' אין צהס לורך לאמלעו' שכל נפרד רק צמין האדם
 לצדו כמו שנתצאר צס' החכמה .

וגדולי המנצרים פי' צקלת חיצוריהם צמה שאמר חיצה יתירה נודעו לו כו'
 שהודעת שיעור ההצעה למי שהטיצו לו היה הטצה אחרת פעמים יגמול האדם
 טובה לאיש אחד טוז מלך מעלתו או מלך רחמנונו ולא יודיענו שיעור מה מלך
 שאינו נחש צעניו עד שיזקין עלמו להודעתו ובל יד בגלול דבר זה אמר עוד חציצי'
 ישר' שגאמר צניס למקום ר"ל שספיעס מן השכל הנאלל מאתו יתצרך על הדרך
 שחש צמספיע לצן ואמר חיצה יתירה נודעת להס ש:תפרסמה החיצה עד שצתורה
 קראס כן שנאמר צניס אתם כוי ונכלול הכונה שהיא אמנס לענין שלימות החכמ'
 המונח צעצעס אמ' חציצין ישראל שניתן להס כלי חמדה שצו נצד' העולם כמו שציארנו
 צאומרס ז"ל מלמד שהיה הקצ"ה מציט צתורה וצונה את העולם :

או אפשר שאמר כלי חמדה על המוט: צתכלית ההשגה האנושי' ואמר שצו
 נצרא העולם כמאמר רז"ל צצ"ד (ס"ה) ואהיה אללו אמון תורה אומרת אני הייתי
 כלי אומנותו של הקצ"ה ולדעת קלת החכמי' צאה הנה מלת תורה צמקום הודאה
 ולמוד והיה על תכלית ההשגה וע"ז החליטו צה שנצראת קודם שנצרא העולם
 לרמוז על קיימת מליאותה לעולם החומרי וצאור הענין הוא על האחרו' שצנורו'
 הנפרדו' והוא השכל הפועל ולא קראו אומן מפני שאין זה כשאר האומנין שכה פעולתם
 מעלמס אצל כלי האומנות שהפעולה היא פעולת האומן צאמלעות הכלי לא שתלס
 המלאכה צזולת מניעו וכו' שאמר כאן שצו נצרא העולם שכל פעולתו ית' אחד שהס
 צאמלעו' הפעיליית זה צכה וזה צכה כאומרס ז"ל אין הקצ"ה עושה אלא א"כ נמלך צפעמליית
 של מעלה מ"מ אין כחס מעלמס רק הס לריכיס לנח מניעס ית' ולזה יתייחסו

כל הפעולות לו יתצרך. וז"ס מצניע בתורה
 וזרז את העולם אע"פ שכבר בארנו דרך
 אחרת כמ"ס. והנה הענין שאמרנו חכמי
 זולתינו צאונ' שהסס יתצרך יענין צעולם
 השכלים וישפיע מהם המלאו' וכן צל' רבותינו
 שהקצ"ה מסתכל צמליא של מעלה כו' ונמשך
 אחד השלמות הקודמים ואמר חיבה יתירה
 נודעת להם שגא' כי לקח טוב נתתי לכם
 כו' וחזר אחד כך להשלים מה שהתחיל צו
 ממיני המזוה ולהודות שאם נכשל צמידות
 והסתקע בהם עד שהזיאוהו לחטוא ולהלכד
 צפחי עונותיו יזהר שלא יסתקע בהם עד אשר
 לא יוכל להרפא וע"ז אמר.

שנתן להם פלי המדה שגאמר
 פי לקח טוב נתתי לכם תזרתיו
 אל תעזבו:

טו הפל צפוי והרשות נתונה
 ובטוב העולם נדון והבל לפי
 רוב המעשה:

טז הוא ה"ה אומר הפל נתון
 בערבון ומצודה פרוסה על פל
 מלאכת שלמה

הכל לפיו והרשות נתונה הית דאמרו הכל
 צפון:

הכל נתון בערבון עי' עיון ערך סעד
 לפיו שכל המעשים ידועים לפניו לא יוכל להתעלם כענין אומרו וכל מעשיך צספר
 נכתבים וכן אמרו ז"ל (דקדוקין דנ"ח) כל העושה עבודה צספר באלו דוחק רגלי השכי'
 כלומר העושה עבודה צספר לכונת התעלמותה ממנויות' כהתעלמ' מצני' אדם כאלו
 דוחק רגלי השכיכה כלומר כמי שמכריע צעיונו הסתלק ידועתו מן התחזוקים. ואמר
 אחד זה הרשות נתונה כלומר שחוט' אינו חוטא בהכרח רק מאל' צחידות ולזה ראוי
 שיעגש על חטאו ואמר אח"כ וצטוב העולם נדון. שהסס דלא ילך טרע וצדא לו תורה
 ותשוב' תצלין ושהעולם נדון צדחמים צהתקבל התשובה של חוטא והוא מחסר הסס אל
 צדואיו כמ"ס צילדותינו צחיצור התשובה על ענין אומרו דוד מ"י ע"ה טוב וישר ה' על כן
 יורה חטאים דרך ואמנם הכל לפי רוצ המעשה כלומר שאם יסתקע צחולי חטאיו
 וירצה צדוע המעשים לא ישוב לעולם אצל ימות צחטאו כמאמר הכתוב היתפך כושי
 עורו ונמד צדצבורותיו גם אתם תוכלו להטיצ למוד הדע וכן אמרו כל שהוא מוחלט
 צעצירות אי אפשר לו לחזור. והוא ענין והכל לפי רוצ המעשה ומתוך כך יזהר שלא
 להסתקע ויכניע ילדו הדע על מה שעשה מהס צלוס וצבי צתפלה וצתחנה ותפל' וצקשה
 ואולי זה הוא ענין והכל לפי רוצ המעשה ומתוך כך יזהר שלא יסתקע ויכניע ילדו הדע
 על מה שעשה עהס וירצה צמעשי' הטובים מאל' מאל' עד שירפא מחולי חטאיו חוהי העל'
 הטלשית. וכן פי' גדולי המחזרים ז"ל צענין והכל לפי רוצ המעשה שיתמיד צמעשים
 הטובים ולא שיפליג פעם א' צפועל ואחר כן ינצטנו לאורך ימים אצל טוב לו שיחזיק צה
 מעט מעט פעם אחר פעם שלמות המידות והמעלות אמנם יהיה צכפול מעשה הטוב
 וצתמיד וליהס פעמים רצות לא צעשייתה פעם אחת דבר גדול וכן ככל המידות.
 וכבר הזכירו צזה משל צאדם שיתן למי שראוי לו מתנה א' גדולה פעם אחת
 כנו שתאמר אלף זהובים ומשך יד אח"כ מנחת המידה שלא עלה צידו מידת
 הנדיבות כמי שנתן חמש מאות לחמש מאות צבי אדם פעם אחר פעם צזה התעורר
 נפשו למעלת הנדיבו' חמש מאות פעמים וזה לא התעורר נפשו לנחת המדה רק פעם
 אחת לצד וזה אפשר כפי הגודל' האחרת ד"ל אצל לא על פי רוצ המעשה כלומר שאין
 הענין צדצוי הפיזור צפעס אחת ואולי יהיה היתפך אומרו וצטוב העולם נידון ר"ל
 צהתמדת הטובה ואמר זה הורה על מי שנסתקע צחטאיו הסתקעות רצ שעס היות
 רפואתו רחוקה ראוי לו להזהר לעונש הצא אחר המות ויתצונן צקילו ויכן מחצצותיו
 ויזהר לצצו אולי צהפליג וצהטצת הנהגותיו והתחדשות תכונותיו ליראתו מיום המות
 ומתכלית העונש הגדול יעלה צידו מרפא נפש צעיניו יראה וצאצו ישמע ולצצו יצין וצצ
 ורפא לו ועל זה התחיל צדציו להפחירו צהודעתו אלו ענין העונש והוא אומרו.
 טז הכל נתון בערבון ומלודה פרוסה על כל החיים החנות כו' והיד כותבת

טז ה"ה אומר הפל נתון
 בערבון ומצודה פרוסה על פל
 מלאכת שלמה

והגזאים כו' וכפרעים מן האדם צין מדעתו
 צין של"מ ויש להם על מה שיסמורו והדין
 דין אמת והכל מתוקן לסעודה המשל צאמרו
 הכל נתון צעדצון שהשם גובה חוצו מכל אדם
 ר"ל להענישו על כל חטאיו. וענין נתון
 צעדצון הוא נאמ' דרך משל כלומר דאין לחוש
 להפסד חוצו או נפרש שכל ישראל ערבים זה
 לזה אם מלד דצידו למחות אם לקיצות אחרות
 ידועו' צאפני משפטיות'. ומלוד פרוסה על
 החיים כלומר דאין דרך לנטות ימין ושאל
 כמאמר החכם שאמר וזאת הדרך אין ממנה
 מצדדים וזה הרום אין משחיתו מנוס. ואמר
 אח"כ הסנות פתחה וכבר צאדנו לדעתנו
 צחיצ' התשובה שדימו את העולם לחנות מלד
 שצחנות ימלאו דצדים רצים חלוקים העצבים
 נגדים ומתוקים חמים וקדים לחים ויזשים
 קשים ודכים וצחירת הקונה לקחת ממה
 שידלה אם מר ואם מתוק כך הוא העולם
 חנות והאדם הקונה וצידו לעשות אם טוב
 ואם רע אם מעט ואם הרבה. ואמר והחנוני

החיים הקנות פתחה והחנוני
 מקיף והפנקס פתוח והיד פותחת
 וכל הרוצה ללוות יבא וילוה
 והגבאי ממוזרין תדיר בכל יום
 ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא
 מדעתו ויש להם על מה
 שסימורו והדין דין אמת והכל
 מתקן לסעודה:

י רבי אלעזר בן עזריה אומר
 אם אין תורה אין דרך ארץ אם
 אין דרך ארץ אין תורה אם

מלאכת שלמה

ואית דגמסי צעדיהם וכל הרוצה יצא וילוה
 ס"ח וכל הרוצה לישראל בא ונחשל ממשנת
 הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל:

מקיף דמיון שאין הש"ת כפרע מן החוטא מיד אבל דרך אפיס כאומרם ז"ל ארך אפיס
 אף לדשעים ואמר שהפנקס פתוח והיד כותצת כלומר שעם היותו מקיף ומאריך
 אפו לא ימחק החוטא מספרו אבל יעניש עליו אם לא ישוב כאומרם ז"ל (צ"ק ד"ו)
 כל האומר הקצ"ה ופתן הוא יותרון מעויו אלא הקצ"ה מאריך רוחיה גזי כו'. ואמר
 שהגזאין מחזירין תמיד בכל יום הוא משל על הרגים היוזאים לנגוש ועל היסודין
 והלרוד ומיני העונשין וכפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו כלומר יקבלם צשמחה
 לדפיון מעשיו ויודה על חטאיו צהפך. ואמר ויש להם על מה שיסמורו דלה צו
 שאם השתקע זמן רב דצדכיו הדעית יש לו משען על זה והוא התשובה והצטיחו
 שהתשו' אינה נמנעת צחוק החוטא ואף אם הפליג צמדי ואפשר שיקל מעונשו או
 יטהרם מכל וכל לדוד הפלגת תשובתו וזו היא העלה אחר הדוד ואמר שהדין דין
 אמת כלומר אחר שהצטיחו על התשובה ולא התצונן לצד דאוי הוא שיצאהו העונש
 על זה אחר שלא נרעץ על עונו. ואמר והכל מתוקן לסעודה. כלומר כמו שהאדם
 דרך משל ימלא סעודתו מוכנת ממה שערב צו לקנותו ולהצילו אל ציתו אם צמד
 אם גצוה אם איזה מין מהמינים. כן ימלא הנפשות סעודה מוכנת לעולם הצא
 ממה שקנו צע"הז אם מר ואם מתוק:

י' ראצ"ע אומר אם אין תורה אין דרך ארץ כו' ידוע הוא שדרך ארץ הוא
 מוכח על מדות האדם ומוסד הלדין לו צענין שהנהגה המדינית והתורה באמר
 עניינה צכאן על חלק מלות התורה הצא להיסיד לאדם צדרך ישרה צהנהגותיו.
 ואמר תחילה שלולא מלות התורה והמעירות האדם על זה לא היה לו שלמות צדרך
 ארץ הצא לו מלד עלמו צהנהגת עצמו ואפילו היה צתכלית ההכנ' כי לא יגיע
 לתכלי' מה שהגיעו אופני התורה צזה למחזיק צדרכיה. וכן אם אין לאדם הכנה
 עצעית צזה לא יספיק לו מלות התורה לזה השלמות כי המלות ייטירו האדם דרך
 כלל ואי אפשר להם להשיגו צפרעיה דקים מתחדשים תמיד לרכים למוסד ודרך ארץ
 כמו שתאמר דרך משל שהתורה אסרה מאכלים הרבה להיות צהם מותרות ומליאו'
 היזק שהדאוי להצין מדרכיה שכל מותר ורדיפת שצבע יתר הוא רע אפי' צמאכלות

אין חֲבֵמָה אין יִרְאָה אִם אין
 יִרְאָה אין חֲבֵמָה אִם אין דַּעַת
 אין בִּינָה אִם אין בִּינָה אין דַּעַת
 אִם אין קָמַח אין תּוֹרָה אִם אין

מלאכת שלמה

חס חין זינה חין דעת, לחיטי סהגיה
 הר"ר יהוסף ז"ל: אם אין דעת אין בינה
 וכו' וכתב ז"ל: אם אין יראה אין
 חכמה וכו' לחילן שעגפיו וכו' וכות'
 הר"ר יהוסף ז"ל: ס"ח לחילן שְׁפָפוּ וכתב
 עוד שח"י רהים כעדער צעדס וכו'
 שזאמר רהים כעץ שתול על מים וכו' הני תרי
 שזאמר יט ספרים ד"ג להו' :

שלא נאסרו וכן בכל המלות. ולמדת שהזוג
 הזה כל אחד מנפרדיו מועיל במליאות חזירו
 ומשלי' אותו. ולמדנו מזה מדעת קלת מפרשי
 החכמים שני דברים. האחד שאין לשום אדם
 לצטוח בשלמו 'הנהגותיו הצא מלך טעמו להק'
 מזה על אחת ממלות התורה ואע"פ שנאמר
 צאצות העולם ע"ה שהגיעו לשלימות המיועד
 צתורה ונעשו לדיקים גמורים צאין תורה
 אלא לאו הכל זוכים לכך והעאמר' על הר'
 נאמרים והשני שהאדם לא ילא ידי חוץ עלמו
 צנפשו צקיום פרטי המלות אצל יצין דבר מתוך
 דבר ויתצונן כי ההערה מדה טובה והנזה
 מכל מדה מגונה נכלל בכלל מלות התורה
 למציני דרכיה אע"פ שלא הוזכרה צתורה
 צפידוש.

ואמר אח"כ אם אין חכמה חין יראה וידוע שהיראה היא עשיית דבר או הנמנע
 ממנו ליראת המליהו והאזהרה היא הפקת דלון האורח וצחינת דרכיו וההשתדלות
 צענייניו להפלטת האזהרה ויראת ה' היא מצוה לקיום המלות והאזהרה היא מצוה
 לשלימות החכמה והיראה קודמת צומן והיא השלימו' הראשון וחזרתה קודמת צמעלה
 והיא השלימות האחרון ונמלאת היראה מצוה לאזהרה והוא שאמר החכם צידאת ה'
 מצטח עזו כי העז הוא שלימות אחרון. ואמר שכל השלם צשלימות הראשון צטוח
 הוא שישיג האחרון והוא שאמר אם אין חכמה כו' כלומר לולא שלימות השגת
 החכמה שהיא האזהרה אמיתית לא היה שלימות היראה שהרי לא נשלם עניינה דק
 צחכמה ולולא היראה לא היה מליאות לחכמה וכו"ש למעלה כל שידאת חטאו
 קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו כו' אין חכמתו מתקיימת.

או נפרש אם אין חכמה חין יראה על דרך חין צוד ירא חטא ולימד צזה ג"כ
 שני דברים אחד דאע"פ שהאדם מקיים מלות התורה לרין לו אם הוא מאשר נגע
 רוח רליהים צלצו שיתצונן ויתחכם צמה שהעירה עליו התורה דדעות וצאמונות
 ואע"פ שזה לא ניתן לרוצ צני אדם וכו"ש (צויקרה רצה פנ"ה) ארור אשר לא יקום
 את דברי ההורה הזאת אלו נאמר אשר לא ילמוד לא היה לעולם תקומה אלא אשר
 לא יקום מכל מקום ראוי לכל מי שיוכל או שאפשר לו מלך הכנה טעמו שיטרח
 וישתדל צזה כפי יכולתו והשנית שלא יסמוך החכם אפי' אם הביע לתכלית השגת
 האכזשית לצולל צאחת ממלות החורה לפי שהם לריכות לקיום החכמה כל ימי חייו
 וכ"ש שיעשה צזה פורק עול ומנזה את התורה אצל כל אשר יוסף דעת יוסף
 מבאז והכנעת לצו ושציר' ילרו להזהר מכל המזהר וילצט רוח דעת ותצונה להשתעורר
 לעשות המצוה.

ואמר אח"כ אם אין דעת חין זינה כו' רלה צו שהזוג ג"כ כל אחד מנפרדיו
 מועיל במליאות חזירו והדעת הנאמר כאן על הדעת המוטעצ צו צכח לפי תולדתו
 והוא הנקדח הכנה טעצית צעיקר היגירה והוא שייחסו על מליאותו אכשי ככסת
 הגדול' לשון חגינה צאומרם אתה חונן לאדם דעת לרמוז כי אינו צא צהשתדלותו
 אלא מדרך חניכותו ית' צעת היגירה והצינה היא צאה דרך השתדלות לימוד וחקירה
 כאומרם ומלמד לחיטו זינה ואע"פ שכלל את כולם צסוף דצריהם צמילת חגינה
 צאומ' וחוננו מאתך דעה וצינה והשכל אמרו זה דרך כלל להיות לנו עזר אליה
 צכולם ועל זה אמר אם אין דעת ד"ל הכנה טעצית לא היה מליאות הלימוד שלם
 אע"פ שאפס' שיוטג צעורח גדול הוא מדבר על רוצ צני אדם ואם אין זינה חין

דעת כלומר אלמלא שהכונה צמליאות היה להשיג צורך הלימוד מה שאפשר לו להשיג לא הינח כן צטצעו כי פועל הצטלה אינה צחק הש"ת.

ואמר אח"כ אם אין קמח אין תורה והקמח לא היה על דקות המזונות אשר הזקיק' חכמתו ית' לזה הכרח והתפרדו צום משאל צעלי חיים כאלוהים ז"ל (בפסחים דקי"ח ע"ה) כשאלו הקצ"ה לאדם וקוץ ודדד כו' ואכלת את עשב השדה. אמר אוי לי אני וחמורי צאצום אחד כלומ' לולא שדקקו מזונותיו לפי דקות חומרו לא היה מביע לשלימות התורה וכן לולא שהכונה צמליאות הוא שלימות התורה לא הזקיק חכמתו ית' צדק צמליאות להיות מזונותיו נכחדים ונצדקים ונלאתים לקצול החכמ' פי היה זה אז לצטלה וכיוון צזה להיות האדם מתעורר על מעלת מליאותו נצדקאים השפלים שלא היתה לחנם ויזדו עלמנו להסלים כונת מליאותו ואז יסרה יסע ועשה פרי למעלה.

הוא היה אומר כל כו' ואמר הוא צעלמו עאל' אחר שכל שחכמתו מרוב' ממעטיו והוא שהיה שלם בחכמה ואינו מדקדק צמלות עד חכלית מה שראוי לדק' מהם דומה לאלין שענפיו מרובין ושדסיו מועטין שדוה קימעל צאה ועוקרתו שדלת ה' היא שורש החכמה ואין לפדוק עול הירא' מעליו כמו שציארנו. אזל כל שמעטיו מרובים מחכמתו הוא צהסך שדומה לאלין שדסיו מרובין וענפיו מועטין שאפילו כל הרושות שצעולס צאות אין מזיזין אותו ממקו' וזה משל שאין שום תחולל מתנב' מהיותנו מיראוי ה' אפי' כשילאבו דראוי' לא ידע להכחיש וזהו אלולי עינין אורח חיים פן תפלס נעו מעגלותיה לא תדע כמו שציאר' צפתיותנו לזה החיצור.

יח) דצי אלעזר צן חסמא אומר קנין ופתחי נדה הם הם גופי הלכות תקופו' וביומער' שפראות לחכמה. הוא שזה החכם כיוון להדריך האדם צלימודו כמו שעשו קלת חכמ' שחברו פדקי למתלמד שיתחיל צחכמ' פלונית וצס' פלוני ממנה וכן ע"ס החכמות. ודמו דרך קצרה שאין ראוי לו להכנס צחכמות העצמות והאלגיות עד שימלא כדסו צטר ויין ר"ל חכמת התורה והתלמוד ותפס צזה שהס' אחרוני הסדרים. אחד צסדר קדסים וא' צס' טהרות לומר לו שראוי לו שילמוד תחיל' כל התלמוד כאלו אמר מתחילה וע"ס. ועטין קנין הוא קצרות העוף והס' עניינים מצולצלים. פתחי נדה הם ענייני נדה שאצד' וסת' שרביכה שתשמור עד שתחזור לפתח' והס' דצרו' תמוהים ומצולצלים כמו שציארנו עניינס צמס' נדה: (מה שחמר כאן עיין לקמן צתקונים):

תורה אין קמח. הוא היה אומר כל שחכמתו מרבה מפעשיו למה הוא דומה לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מועטין והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו שנאמר והיה בערער בערבה ולא יראה פי יבא מוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרבין שאפילו כל הרוחות שבעוץם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו שנאמר והיה בעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה פי יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי:

יח רבי אליעזר בן חסמא אומר קנין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות. תקופות וגמטריאות פרפריות לחכמה: (מסכת ר"ח צן עקסי' תמלא צסוף סדק ססי):

מלאכת שלמה

ר' אלעזר חסמא גרסינן וגם צלי יו"ד ז"ל וכתב הרי"ה ז"ל דהית דגרסי חסמא צס"ה:

פרק רביעי

א) זן זומא אומר איזהו חכם הלומ' מכל מלמדי השכלתי ככו' מכל א' ממלמדי השכלתי ולמדתי ולמדנו שלא יתנהג האדם צענין למודו צמדת הבאה וסדרה כלומר היאך אני הולך לפני פלוני ללמוד או מה אני לריך לפלוני אחר שאני לומד מפלוני אלא ילך לו לפני כל אדם שיראה לו שיהא מלליח עמו צלימודו והנהגה זאת תצוהו לילדי חכמה ומה שאמר איזהו חכם פירוש על שם סופו איזהו מגיע להיות חכם. ואף ע"פ שצותי' גנו למי שלמ' מהצד ה'א"ה עיין להר' מהר"ט צספר לטפת פענח ס' אמר ע"ט כמ"ט צראשון של חולין דה"י ע"ג) מאן אמרה יוסף צד חייא יצ"ח מכל עלמא גמיר שמע רצ יוסף ואיקפד אמר מכולי עלמי' גמי' אלא מרצ יאורה גמיר' כו' אפשר שצחכמה אחת טוב שתהיה לו קצלה מאחד מזהבא אבל צכאן הכונה שמכל חכמה ישתדל ללמדה מהמוצבא שימלא ואם יראה צמי שלמד איזה חכמה לפניו של חכמה אחרת ימלא צקי ממנו ילך אחריו אפי' שלא יהיה אלוש כערכו.

ב) זן זומא אומר איזהו חכם הלומד מפל אדם שנאמר מפל מלמדי השכלתי פי עדותיך שיחה לי: איזהו גבור חפזבש ארת יצרו שנאמר טוב ארך אפים מגבור ומישל ברוחו מלובד עיר: איזהו עשיר השמח בחלקו שנאמר יגיע כפיך פי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא: איזהו מכבד המכבד את חבריו שנאמר פי מכבדי אכבד ובי יקלד:

מלאכת שלמה

אזה חכם הלמד לכל אדם כן הגיה ונקד הר"ר יהוסף ז"ל:

ואמר אחר כך איזהו גבור הכוזב את יצרו שגא' טוב ארך אפים כו' פי' אמרו חכמי המדות שהמלכות הוא שלטה מינים מלך ירעה צוה דשג אלה לריכים למנהיג טוב ינהיג הנמסר להנהגתו צדק טובה והוא שהמלך לריך להנהיג צני מדינתו ציוסד ליסד הרעו' ולחזק מעשה הטובים וכן הצעל הצית צצ' ציתו וכן האיש צבורו לריך להכניע צחוסיו הנפתים אותו לרע או לכעס או לאיזה מותד (עיין צמד' קהלת) ולחזק ידו ילד הטוב להוליא מחשצתו מן הכח אל הפועל. וכבר ידעת המשל הנשוא על פסוק עיר קטנה ואנשים צה מעט שעניינו על הרוף וכחותיו והמלך הגדול המקיפה הוא הילד הרע והילד מסכן בממלט' הוא הילד הטוב וזה שהצבע מתנגד לא כל הנגרות גדולה שהצבע ישנא כל עמל ויצחר צכל תועלת צא אליו פתאום על איזה שיהיה הנגיבה הן גזילה ומיני האונאות והחמסים כמאמר המשורר שאמר. צחרתיו וקצן הון צלדק או צעון וישנא צכל תועלת יאריך זמן צואו הן צלימוד המלאכות הן צהשגת הידיעות ויצחר צצתענובים הנופסים ולא יצין לאחריתם והשכל ירביש צאחרתיו ולכן יעאם צכל תועלת יסצצ לו הוצק בגנינות והגזילות והצענובים ויזכור מאמר ערצ לאיש לחם שקר ואחר ימלא פיהו חלץ. וישתדל צתועלות האמותיו ומי האריכות יהיו צעיניו כימים אחרים צאהצתו צצתענובי הנלחי הקיים. ומלד הצבע על השכל צרוצ צני אדם אמר כאן שהכוזב את יצרו הוא החזק צצנלכות והוא אומרו טוב ארך אפים מגבור כי מלחמת טבעו שהוא צבורו חזקה מן המלחמות הצאה מצחון.

ואמר אחר"כ איזהו עשיר כו' וזה אמנת כי גדר העושר ההסחפקו והצלתי הומיה אל היוותדות וכל שיש לו די ספקו ולא יצקד המותד הוא עשיר צאמנת ואפי' יהיה לו כן מעמל רדיו ויביע כפיו. והבטיח הנהגה מגיע כפיו צתכלית ההללחה והוא אומרו אשריך צעולם הזה וטוב לך לעולם הצא כי אחר שלא יצקס המותד כל אשר ימלא ציומו די ספקו יוליא שאר שעותיו ודגעיו לעצות ה' ויוכה צעולם הזה ועולם הצא.

ואמר אח"כ איזהו מכוצד המכוצד כו' זה
 דהוא דבר מתהפך ותלוי זה צזה כי מכוצדי
 יכוצד והציא סמך מאומרו יתצדך כי מכוצדי
 אכוצד וצווי יקלו כלומר יקלו מאליהם. ואפשר
 לפדש איזהו מכוצד כלומר איזהו מכוצד וצעל
 מעלה מי שהוא מכוצד את הצדיות כלומר זהו
 סימן להיות צן מעלה וגם הוא אמת מלך.

ב) צן עזאי אומר הוי רן למורה קלה
 כו' אמר שיהא רן כו' כצחמורה ושיהא צורח
 מן העצירה כלומר שתהא צורח גם כן מן
 הקלה כצריחתך מן החמורה. שמורה גודרת
 מורה כלומר המורה קלה תציאך להחמורה
 הימנה וכן צעצירה זהו שסכר מורה מורה
 כלו' כמשך ממנה מורה אחרת אם מלך גמול
 העונש אם מלך ההרב' אם לפעמי' מדרך
 מקרה. ואפשר שהנמשכת מזו הקלה תהיה
 חמורה כמו שתאמר שצא לגנוז ומלאו צעל
 הצית והגנז יתרים כנגדו ויקום עניו ויהרגבו
 ויש לפדש סכר צמקום פריה כלומר שעיקר
 המורה ופדיוה הוא המוצן ממנה ולפעמים
 יחסז צמורה אחרת שיהא קלה שמן המוצן
 שאינו דשומות החקוקות צשכל פיכות גדולות
 תודיות או עיוניות כענין מקריאת שמע
 אמונת היחוד ומלות פסח אמונת האלהות

ושינוי העצעים הנמשכת אחר אמונ' חידוש
 העולם כמו שדמזנו צפ"צ צמ"א. וצצרייתא
 (צצות דר"י ס"ה) סמכו לזה דבר נאה והוא
 מאליך ויהא סכר להפסקתך ואל יפסקך
 ר"ל הראוי צ' וב' מעלות וצ' טוב שיאמרו

בן עזאי אומר הוי רן
 למצוה קלה ובורח מן העברה
 שמצוה גוררת מצוה ועברה
 גוררת עברה ושבר מצוה
 מצוה ושבר עברה עברה:

ג הוא היה אומר אל תהי
 בן לכל אדם ואל תהי מפליג
 לכל דבר שאין לך אדם שאין
 לו שעה ואין לך דבר שאין לו
 מקום:

ד רבי לויטס איש יבנה אומר
 מאד מאד הוי שפל רוח שתקנת
 אנוש רמה: רבי יוחנן בן ברוקה
 אומר כל המחיל שם שמים
 בפטר נפרעין ממנו בגלוי אחד
 שוגג ואחד מזיד בחלול השם:

מלאכת שלמה

ר' לויטס צלל ווי' הגיהו הכ"ר יהוסף
 ז"ל שכן מלא צדו הספרים.

שאמרו שם הוא היה אומר הפסק פיך
 אחרים ויהא סכר להפסיק' ד' ממקומך ר"ל
 הראוי צ' וב' מעלות וצ' טוב שיאמרו
 לך עלה הנה כו'.

ה) הוא היה אומר אל תהי צן לכל דבר
 כלומר אפילו צפחות צפחותים לא
 תקל שנאתו עליך שאין לך אדם שאין לו
 שעה שמה עומדת לו צזה הפעם להחזיקך
 או להעליך והוא מ"ש (צמס' דרך ארץ דצה ס"ד)
 כל אדם יהיה צעיניך ותכזדם כו' גמליאל
 ובן אל תהי מפליג לכל דבר כלומר
 כשתשמע דבר שיפחודך צאיה ענין אל
 תהי מדחיקך משכלך כל' שלא תהיה צן
 לה אלא הוי חושש צדך ומשתכל צה מהכלל
 ממנו שאין לך דבר שאין לו מקום לפעמים
 וכבר אמר החכם צן לדבר יחצל לו וירא
 מורה הוא ישולם:

ו) דבי לויטס איש יבנה אומר מאד מאד
 כו' למדנו שאע"פ דצשאר המידות
 לריך ללכת צהן צדך ממולעת צענוה
 ושפלות הרוח לריך שיהיה נוטה צהן
 עד קלה אחרון להכניע ידרו ולהשפילו
 ולכן אמר צנתינת טעם על שפלותו
 שתקות אנוש רימה. כלומר ואיך
 יתגאה. וכבר צארנו ענין השדרה
 והבאה וענין הענוה ושפלות הרוח.
 ושאר השמות המשתתפים לאלו
 ומה שנמנע מהם לגמרי דצרכיהם
 ומה שהותר צמקלתו למקלת צני
 אדם ציחוד מרווח וצאה צילדותינו
 צחיצור התשוב' צפ"ה מחלק ראשון
 צצמאמר הראשון.

צצ' יוחנן צן צרוקה אומר כל המחלל
 שם שמים כו' כצד ציארנו והמחלל

ה רבֵי יִשְׁמַעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסִי
 אֹמֵר הַלּוֹמֵד עַל מְנַת לְלַמֵּד
 מִסְפִּיקִין בִּידוֹ לְלַמּוֹד וְלְלַמֵּד
 וְהַלּוֹמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת
 מִסְפִּיקִין בִּידוֹ לְלַמּוֹד וְלְלַמֵּד
 לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת: רַבִּי צְדוּקָה
 אֹמֵר אֵל תִּפְרוֹשׁ מִן הַצִּבּוֹר
 וְאֵל תַּעֲשֶׂ עֲצֻמָּהּ כְּעֹרְכֵי הַדִּיגִין
 וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲמִירָה לְהַתְנַדֵּד
 בָּהּ וְלֹא קָרְדוּם לְחַפְרָה בָּהּ וְכֵן
 הָיָה הַלֵּל אֹמֵר וְדֹאשְׁתִּימֵשׁ
 בְּתַנְיָא חֲלָף הָא לְמַדְתָּ כֵּל הַנְּהַנְהָה
 מִדְּבָרֵי תוֹרָה גּוֹמֵל חַיִּיו מִן
 הַעוֹלָם:

ו רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר כֵּל הַמְּכַבֵּד
 אֶת הַתּוֹרָה גּוֹפֵז מְכַבֵּד עַל
 הַבְּרִיּוֹת וְכֵל הַמְּחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה
 גּוֹפֵז מְחַלֵּל עַל הַבְּרִיּוֹת:

מלאכת שלמה

כל הנהנה במחירי ורי"ח ה"ח כל
 תנאות ורחייתי שמחך ר"י יהוסף זל מלת
 לשמור וגם הביה ולא קרדום לאכול מהם
 גם הביה ה"ח כל הניאות וכו':

ש"ס צסתד הוא כאלו דוחק צליוורו השגחת
 הש"ית ממקום עומדו ולכן יחס לו מדה כנגד
 מדה שהוא נענש עליה צבליו עד שתפרסם
 מגודל עונש חטאו צסתד. ומה שאמר אחד
 שוגג וא' מזיד צח"ה הוא שאף השוגג לדין
 כפרה וכל שלא נתכפר אחרי ודיעתו נעשה
 כעין מזיד על שאינו מזיא כפרתו ומתורה
 וצדק זה ייעד עונש על השוגג שהוא נענש
 צבליו העונש הראוי לו מלך נשפט הש"ית
 ועירש זה שהפלת זה העונש הוא על חילול
 ה' ד"ל שאינו חוטא מלך תוקף הילך אלא
 מלך פירוק עול וצזותו התורה ומלותיו
 וכפירתו צדיעתו יצדק וצשהגחתו.

ה) דצי ישמעאל צנו של ר"י צדוקא
 אומר ה'ומד כו' ר"ל שדעתו וכונתו כשהוא
 לומד שאחד השלימו עלמו יהיה משפיע
 מחכמתו לזולתו הש"ית גמלהו שישיג למצוקסו
 והוא אומרו מספיקין צידו ללמוד וללמד
 ולעשות וכל זה אזכרה והערה לדורש צחכמה
 שלא ידרשנה צחינס אזל צכונת קיוס דרכיה
 וצכונ' השפעתו לזולתו שזהו תכלית השלימות
 ואמר החכם "תחילת החכמה שתיקה. והצ'
 ההאזנה. והג' קיומה וכו' למודה":

דצי דרוק אומר אל תעסע עטרה להתגדל
 צהס כו' הצידי שלא יהא כונתו צתורה
 להשתדר ולהתגדל צה על שכניו וכן שלא
 יהא כונתו צה למכור חכמתו צדמים ולהתעש'
 ממנה שכל זה נקרא שלא לשמה אזל לדין
 שיהא כונתו לידיע' האמת מלך עלמו. והצכוד
 והתועל' ימשכו אחריה מאליהס ומה שאמר

למעל' צסס הלל הצקן ודישתמש צתגא חלף פירושו שמשתמש ונהנה צכצוד התורה צמקום
 שאין לדין לו צכך כגון דאפשר לו ליכלל צדצד אחד ונמלא צידו וכן בענין צעלמו צמה שאמר
 אחר זה הלל כל הנהנה מד"ת נוטל חייו מן העולם כלו' שהוא מצזה כצוד התור' ועושה
 אותה לעלמו חיי העולם הזה צזולת הדרך וכמו שאמר צד"ט (צנדריס דס"צ) שתפשו
 בן אחד מלך חושצו עליו שהוא גונצ פירותיו והיה מוליכו לנהד ולעק אוי לטרפון
 שזה הרבו וכששמע הבן שהיה ד"ט הביחו והיה ד"ט מלעעד צעלמו על שהליל עלמו
 צכצוד התורה. ופירושו צתלמוד (סס צנדריס דס"צ ע"צ) טעס לערו מפני שהיה עשיר
 גדול והיה יכול להליל עלמו צדמיו. וכן אמרו צדאשון של צתדא (ד"ח ע"צ) שמא
 יוכתן תלמידך הוא שאינו דולח ליהנות צכצוד התורה דולח ככל זה דאין להשתמש
 ולהועיל לעלמו צכצודה של תורה אא"כ וציאהו לזה לדרך ההכרחי כל זה הערה
 להיות העובק צתורה לשמה לצד ולא שלא לשמה צזוס לך.

ו) דצי יוסי או' כל המכבד את התורה כו' מוכד את התורה שמעעד אות'
 צנועס מידות שזה ודאי הוא כצוד התורה צהיות לומדיה מוקולסל ונקי וצעל מידות
 כצודות ואז הוא מוכצד על הצדיות כמאמר הכתוב סלסלה ותרוממך על הדרך
 צציארנו אנו צילדותינו צחיצור התשוצה. וכמ"ס (ציומא דס"ו ע"ח) דאיתס פלוני

שלמד תור' כמה נעים מעשיו וכמה מתוקים
אשרי אציו שגדלו ואשרי רצו שלמדו תורה
והסיפך הוא זה סיפך והוא שאמר וכל המחלל
את התורה גופו מחולל על הצדיות .

ז רצו ישמעאל רצו יוסי או' כל החושך
עלמו מן הדין כו' הזהירו שיהא מסלק עלמו
מן הדין צמח שיוכל שכל שהוא חושך עלמו
מן הדין ר"ל שאפילו שנתמנה לדיין יסלק עלמו
מגמד דין אלא שמשתדל לפשר צניעים גדלוי
כל אחד ואחד מצעלי דבר וכמל' פוד' מעלמו
איזה שאין א' מהם יולא מתחת ידו מחויב
שיהא שונאו צנך . וכן פורק מעל עלמו גזל
ר"ל סדך שגבת גזל כלומר לא יחתוך את הדין
כדאוי וכן פורק מעליו עונש שצועת שוא
ר"ל סדך שצועת שוא שמא הוא מצביעו שלא
כדין וכשצע לשקר ונמלא כשאל על ידו שלא
כדין. ואמר א"כ שכל הגם לצו זהוראה הוא
שוטה דשע וגם דוח וגם לצו זהוראה הוא
כולל צ' דברים אחד שנתנה להורות צלא שום
ידאה כמו שאינו צדור לו כל כך צנשען שאם
עעה או יחלוק עליו אדם יעמיד סדרתו
מתוך פלפולו . והשנית שאחד שהורה ועעה
מקנטר להעמיד הודאתו דרך נכוח .

ח הוא היה אומר אל תהידן יחידי כו'
ואע"פ שהותר למומח' לדון יחידי כמו שצ"א'
צסנהדרין הזהירו שלא יהא רביל צנך וכ"ס
שהאזהרה כללי' לשאר בני אדם שאינ' מומחי'
ואמר שאין דן יחידי אלא אחד כלומר אין ראוי
זה אלא להש"ית שהוא אחד ואמר א"כ ואל תאמ' קבלו דעתי כלומר שלא תמליא
עלמך לצעלי הדין לו' אני אדון את דיניכם וקבלו דעתי שהם דשאים ולא אתה ושמא
יסרצו צדינך ונמלאת מתחלל על ידי עצמך ויש לפרשה בכל ענייני משא ומתן כלומר
כשוחלוקו עליך חצרך אל תאמר קשה לקבל דעתם צלא דאיה שהם דשאים ולא אתה .
ט רצו יונתן אומר כל המקיים את התורה מעוני כו' כשמקיימה מעוני
כלומר שעם כל עניות ולורכו לצקש ערפו הוא קוצע עתים לתורה סופו לקיימה
מעושר וכל שמצטלה מעושר מטרדת עושרו וקניינו סופו לצטלה מתוך עוני כל
זה מדה כנגד מדה .

י רצו מאיר אומר הוי ממעט צעסק ועסוק צתורה כו' אמר שאם ממעט
צעסק ועסק צתור' כלומר שרצו ההמיה לעסקים ולסחודו' משכחת התורה למי
שמלמדה וכל שכן שמפיקעתה מן הצא ללמוד כאומרם ז"ל (צצירוצין דנ"ה ע"א) ולא
מעצד לים הוא לא תמלא צסוחדינן התגרים ואמר א"כ והוי שפל רוח צפני כל
אדם וזה ממה שצואר' שזו המידה לדי' לנטיה אל הקלה ומתוך כך מזהירו להיותו
שפל רוח אפילו למי שאין ראוי לכך אחד שאינו מן הדשעים והנצלים .
ואמר אחד כך ואם צטלת מן התורה יש לך צטלים הרצה כנגדך
כלומר האם צטלת מן התורה להתעסק צמלאכה אחרת או צאומנות לא
תעלה מזה על מדרגת זולתך כי אם תעשה סוחד כמה מצני אדם סוחדו'

ז רבי ישמעאל בנו אומר
החשך עצמו מן הדין פורק
מפניו איבה ונגל ושבועת שוא
והגם לבו בהוראה שוטה רשע
וגם רוח:

ח הוא היה אומר אל תהי
דן יחידי שאין דן יחידי אלא
אחד ואל תאמר קבלו דעתי
שהן רשאין ולא אתה:

ט רבי יונתן אומר כל המקיים
את התורה מעני סופו לקיימה
מעושר וכל המבטל את התורה
מעושר סופו לבטלה מעני:

י רבי מאיר אומר הוי ממעט
בעסק ועסוק בתורה והוי שפל
רוח בפני כל אדם ואם בטלת

מלאכת שלמה

ר' ישמעאל צ"ר יוסי אומר וכו' כך
מלאתי חובה ונגל גרסינן הביטל קמולה
והז"ן נרויה שסוח מוכרת וכדכתיב או
גזל וגם ה"ר יהוסף ז"ל כן נקד:

מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ לָךְ בְּמִלִּים הַרְבָּה
 פְּנִינְךָ וְיָאֵם עֲמִלְתָּ בַתּוֹרָה יֵשׁ
 לוֹ שְׂכָר הַרְבָּה לִתֵּן לָךְ:
 וְיֵאָמֵר רַבִּי יִצְחָק בֶּן יַעֲקֹב
 אָמַר הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת קוֹנֶה
 לוֹ פְּרָקְלִיט אֶחָד וְהַעוֹבֵר עֲבָרָה
 אַחַת קוֹנֶה לוֹ קַמְגוֹר אֶחָד
 תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כְּתוּרִים
 בְּפָנָי הַפּוֹרְעָנוּת: רַבִּי יוֹחָנָן
 הַסְּנֵד לָרַח אָמַר כָּל פְּנִיסָה שֶׁהִיא
 לְשֵׁם שָׁמַיִם סוֹפָה לְהַתְקִיִּים
 וְשֶׁאֵינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם אֵין סוֹפָה
 לְהַתְקִיִּים:

מלאכת שלמה

חס צטלת מן התורה יש לך וכו' ומלאתי
 שכתב הר"ר יהוסף ז"ל חס צטלת מן התורה
 יש לך צטלים וחס עמלת צתורה יש לי
 כן מלאתי בקלת ספרים ונ"ל שהיא בירסח
 נכונה כי כן דרך החכמים לדבר הדברים כאלו
 נאמרו נפי הקצ"ה וכן יש צמנהדרין ס'
 עשורי ח"ר שמעון חס חתה עושה דין צעיר
 הגדחת מעלה חני עליון כאלו חתה מעלה
 עולה כליל לפני ע"כ:
 פרקליט ומלאתי שכתב הר"מ די לומאנו
 ז"ל הג' פרקליט ומלת ורנית היא כל כנסי'
 שהיא לשם שמוס וכו' חננס הר"ר
 יהוסף ז"ל גרם כל כנסי' שהיא לשם מלרה
 חספה להתקיים ושאניה לשם מלרה וכו'
 ואמר שכן הוא צמרה הספרים.

כמותך וכן בכל המלאכות והאומניות וקדאס
 כולם צטלים כי הכל אפס ותורה צעדיך את
 התורה אזל כשתסתדל צמעלת התורה תעלה
 זה על מעל' זולתך כי מעטי' תמלא לחצרתך.
 ואמרו חכמי המוסד האמת כד על כן נושאיו
 מועטים ורבותיכו אמרו וצ"ר סדר מקן פכ"ח
 סי' י"ח) והחכמה מאין תמלא ד' צדדים הם
 יסודו של עולם וכולם חס אזדו יש להם
 תמור' כגבדו כי יש לכסף מולא ומקום לזה
 גדל מעפר יוקח ואין יזוק כחוסה אזל
 ת"ח שמת מני מציא לנו תמורתו ה"ד והחכמ'
 מאין תמלא.

ואמר חס"כ ואם עמלת צתור' יש לו שד
 הרבה ליתן לך כלומר חס תתיירא שמה חס
 תתעסק צתורה לא יספיק לך ממונד ללורכי
 גופך וצני ציתוך יש לך לצטוח צזה צנותה
 ית' כי הוא יכין לך הדרך להמליא לך כל
 מה שדריך לך.

יא"ר ר"ח צן יעקב אומר העושה מלרה
 אחת קנה לו פרקליט ח' כו' פרקליט הוא
 מליץ צעדו שמלמד זכותו וקטיגור הוא צהפק.
 והעיר האד' שלא יהיה עשיית מלרה ח' קלה
 צעיניו כי כל שעשה מלרה אחת כדד יש לו
 פרקליט אחד וההפק צהפק. ואין העצירה
 יולאה צמלרה חלא תבמל על המלרה כדלוי
 ונענש על העצו' כדלוי כאומרס ז"ל אשר
 לא יקח שוחד זה שוחד מליה ועיין לקמן
 ספ"ד וחס"כ העירו שאפי' הפליג כדע לא
 יתויאש מן התשובה והוא שאמר תשו' ומע"ט
 כלומר העצת מעשיו אחד חטאיו כתידיס
 וכמגן ולינה לפני הפורענות.

דבי יוחנן הסנדלר אומר כל כנסיה
 שהיא לשם שמים כו' הוא שהזהירו את האדם
 שלא יהא משאו ומנתו עם חצירו או חס חצרו לדרך הנלוח כי זה יגרס
 להדים' כל מנצ ולצטל האמת כי כל שמכוין לנלוח משתדל להעמיד דעתו ורלונו
 חס אמת ואס שקר אזל תהיה כונתו לצדד הענין שנושא ונותן עליו ולהוליא
 תעלומותיו לאור. ואמר על זה שכל שיתקצנו שנים או רצוים לשאת ולתת צאתה
 ענין חס הוא לשם שמים והוא שיכונו כולם להעמדת האמת סופה להתקיים ר"ל
 סוף המצוקש צקצוליהם מנתקיים כי כל אחד יודה לחצרו מה שדלוי להודות עליו
 ואז יתצדד האמת ויסקימו כולם להעמידו. וכשיהיה לכונת הנלוח לא ישמעו זה
 לזה והמחלוקת צמקומה עומדת ותחתיה תעמוד הצהרת ואולי פשה תפשה הדרעת
 וצדרייתא (צחצח דר"ן סוף פ"ח) אמרו כנסיה שהיא לשם שמים כנסית ישראל צהד
 סיני שאינה לש"ס כנסית אנשי דוד הפלגה. וכדד ידעת שכתצבללה שפתס עד
 שדובס כפרו צמליאיות כל כדל כחשו צה' ויאמרו לא הוא ובסיני נתצדד האמת לכל
 צני האומה הנצחדת העס צחד לו לנחלה. וכן ידעת אומרס ז"ל (צקירוסין ד"ע"ג)

אפי' אז וצנו הרצ ותלמידו שנושאין וכותנין זה עם זה זהלכה נעשו אויבים ד"ל כי גדד אהבה שווי הרצון וחלוק הדעות הוא האיזה האמתית ואמד לא זזו משם עד ש'עשו אוהב' כלומר שאינם מכוונים רק לדיעת האמת ויודה אחד לתצירו הראוי להודות מלד הקבלה והענין :

י' רבי אלעזר בן שמוע אומר יהי כבוד תלמידך קביב עליך בשלך ובבוד חברך במורא רבך ומורא רבך במורא שמים :

יג רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששונגת תלמוד עולה ודון: רבי שמעון אומר שלשה כתרים הן פתח תורה וכתר

מלאכת שלמה

יהי תלמידך וכו' צמד"ס צסס המאורי דברסינין ככ צד ו צדך וכ"כ הר"מ אלמטוני צסס ו"ג ו"ג צסל צכ צד ו וסיחא הני' הנכונה וגם הרצ מקולירגים ככ צד ח צד ו וגם הר"י יהוסף אשכנזי. ז"ל הגיה ככ צד ח צד ו וגם מחק מלות בן שמוע :

יב (ר"א צן שמוע אומר יהי כבוד תלמידך כו' הזהירו בכלל על כבוד אדם ואפי' אותם שהם תחת הנהגתו יש לו לכבדם לפי הראוי להם וכמ"ס ז"ל על קפת תלמידים שאני ד' פלוני דרציה הוה פליג ליה יקרה ועל זה אמד יהי כבוד תלמידך חצי צעליך ככצוד חצירך כלומר שתכבדוהו כבודו וחצי' הכצו' הראוי לו ככצדך חצירך הכבוד הראוי לו. וכבוד חצירך יהא צעיניך מחוייב לך ומוטל עליך כמודל דרך ויחס המורא לדצ מפני שכבודו לריך שיהא צידאה ודמזו לו שהצד ג"כ מועיל צלמוד מאד וראוי להיות זה אלל זה כעין דצו והזהיר על מודאת הרצ שהוא צתכלית מדרגת היראה ויחסה למורא שמים לכונה אמתית והוא היות מורא שמים תלויה צמודה הרצ כי מודאה הרצ תצוהו להייסדת המעשים צעשיית העוז ומניעה מהרע זו היא מודאת שמים. וצצרויתא של דצי נתן (פכ"ז) אמרו יהי כבוד תלמי' חצי עליך כשלך סכן מלינו צמשה שלא אמד לו ליאושע צחד לי אגשים אלל צחד לנו מלמד שעשהו כמותו וכבוד חצירך כמודא דצך סכן אמד לו אהרן למשה צי אדוני אע"פ שהוא אחיו וקטן ממנו עשהו כדצו. ומורא דצך כמודה שמים סכן אמד לו יהושע למשה אדוני משה כלאס שקלו ככגד הקצ"ה וכן אמרו שס (צחצות דר"י פכ"ט) כל המכצד את חצירו מחמת מומן סוף שנפטד ממנו צקלון מנין מצלעס אלל צלק וכל המכצדו לסס מורה נפטד ממנו ככצוד מנ"ל ממהה אלל פרעה :

יד דצי יאודה אומר הוי זהיר צתלמוד שסגנת תלמוד עולה ודון הזהירו שתהא משנתו סדורה צפיו עד שיהיו דצרי תורה מלויים צירו מומונים להוראה שאל"כ פעמי' שישאלוהו דצדד כחון ויורה צו שלא כהוגן וכמלא מוכסד ואין לו טענה צסגבה דסגנת תלמוד עולה ודון שהיו כל שלצו ודעתו להוראה יש לו להתעמל צו עד שיהא סדוד צפיו וכן אמרו ז"ל (צמחיות דג"ט ע"צ) דרך הערה כל השוכח צדד מתלמודו עוצד צלאו שנאמר השמר לך פן תשכח את הדצדים כו' וסוף הכונה שאס לא מלא עלמו מומון לכך לצל ימהר להוליא דצד מפיו עד יחקוד וידצוק יפה יפה וכן צעת למודו לא יזוז עד שיעלה צאור משנתו כהוגן עד שלא תצוהו עללותו לשגנת הוראה.

דצי שמעון אומר שלשה כתרים הם כו' אמד ששלשה כתרים הם כלו' שהס חלוקים זה מזה שהשנים לינס אלל מלד היחס והס הכהונה והמלכות שאי אפשר להיות כהן אלל א"כ הוא מוצע הכהונה ולא מלך אלל אס כן הוא מוצע המלכות אלל כתר תורה מונח לכל מי שישתדל צו ויתעמל צתורה והוא שאמרו צתלמוד כתר כהונה זכה צו אהרן שנאמר והיתה לו לזרעו אחריו. כתר מלכות זכה צו דוד שנאמר ודוד עצדי נשיא להס לעולם. כתר תורה מונח צקדן צוית כל הדולה צו יצא ויעול שנאמ' מודסה קהלת יעקב שמה תאמר הוא קטן סככולס אינו כן אלל

בְּהוֹנָה וּבְכֶתֶר מַלְכוּת וּבְכֶתֶר שֵׁם
טוֹב עוֹלָה עַל גַּבְיָהוּן :

יְד רַבִּי נְהוֹרָאִי אָמַר הָיוּ גּוֹלָה

מלאכת שלמה

וכס"ט עולה על גביהן הרי"ז"ל מחק מלת
עולה :

גדול משניהם שנאמר יקרה הוא מפנינו
מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים וכ"ש ממלך
שהי המלכות צתורה הוא תלוי שנאמר צי
מלכים ימלוכו ודוונים יחוקקו לך ונאמ'
צי שדים ישורו. וכ"ל שרמו צשמועה זו על
ג' המעלות השצוצות צמין האדם מעלת
העושר ומעלת היחס ומעלת התורה וזכר
על מעלת העושר כתר כהונה כי צו העושר
הגדול שכל לודכי מזונותיהם מלויים להם

צדיוח ולא צעמל וזכר למעלת היחס כתר מלכות כי הוא ראש היחוסים וזכר על מעלת
הידיעה כתר תור' הכי הוא מצד הידיעות וסגולת החכמו' ורמו שלל להתבאו' על אחת
מהם או אפי' צכולס שהכל מאת האל ית'. וכצר צארתו כיוולא זה צמה שאמר דוד צתהלי'
סוי ע"ה כי לא ממוולא וממערצ ולא ממדצר הדום כי אלהים שופט זה ישפיל זה
ידיס וכ"ל שקרא מעלת היחס מולא מלשון ותולאותיו מקדס מימי עולם. וקרא
מעלת היתרון מערצ מלשון דכלתך ומערצך וקרא מעלת החכמה מדצר אס מפני
שהיא מלויה לכל כמדצר ואס מלשון דיצור מענין ומדצרך נארה. ויחס החכמה
לדצור על כי הלשון שליח השכל והוא מפרסם ומודיע חכמת האדם כמאמר הכצוצ
לצ חכס ישכיל פיהו ודרשו צו לצו של אדם מלא חכמה מאן מורי עליו מאן מחכיס
עליו פיהו. והצחירו שאין ההמיה וההתנשאות ראוי לצא צסיצתס אפי' למי שיש
לו שלשתס כי אלהים שופט כו' כלומר ועיקר הכונה להתעסק צעצודתו צקיום
המלות והחסדים ומעשה היושר ולהיות ערצ צמשאו ומתנו עד שיהא מקוצל אלל
הצדיות וערצ לכל דואיו ולכל שומעיו עד שיתייצבו כולם יחסו וחכמתו ועושרו
או איצו שתהיה צו אס קלתס ואס כולם. והוא אמר אח"כ וכתר שס טוצ עולה
על גביהן ושס טוצ הוא התמתד פעולת החסדים ומעשה היושר וקידוש השס ותודתו
צהפלגת מדותיו והנהגותיו כאומרס ז"ל (ציוולא דפי"ע"ח) צשעה שאדם עוסק צה
צתורה ודצודו צנחת עם הצדיות ומשאו ומתנו נארה מה הצדיות אומרו' עליו דאיתס
פלוגי שעוסק צתורה כמה נעים מעשיו וכמה מתוקנים דכיו אשריו ואשרי חלקו
אשרי אציו שגדלו אשרי דצו שלמדו תו' כו' וזהו קדוש השס ותודתו על דרך האמתו.
וצצדייתא אמרו הצצויס מעלמןך ואל תצצויס מאחדים אל יציוןך שפתותיך אל יצרכך
פיך ואל יקללך לשונך ואל יכלימו סניך אס אתה חפץ צאהצת אדם הוי נושא ונותן
צטוצתו ואס אתה רולה להתדחק מן החטא לא ועיין מה יהא צקופו :

רצו אומר עשה רלונו כרלונוך כו' (ח"ה צספר דצינו המחצר ז"ל גדיס כאן רצו
חומר עשה כו' שהוא משנ' השגויה לעיל צפ"צ מ"ד חנה דהתס נרה' דלחו רצו תנו לה כ"ח
ר"ב צרו של רצו וכמו שיע"ס דרוק. וכ"כ להדוח רס"י ז"ל סס יע"ס) זה דומנו למאמר וכל
מעשיך יהיו לש"ס. כלומר אפי' כשתעסק דרלונוך ר"ל צענינו העולם הדרוכיס לך
יהיה תכלית כונתך לעצודת השס ית' צאזיה לד ואז תצטח שתקיים ציוך הכל והוא
אומרנו כדי שיעשה רלונוך כרלונו כלומר שיעדיך טוצ השגחתו עליך עד שתקיי'
כונתך מלד הצטחתו :

ואמר אח"כ וצטל רלונוך מפני רלונו כלומר אס כזדמנה עציר' לידך וילךך
תוקף אליך תכדיעהו וצטל רלונוך מפני רלונו יתצדך ותהיה צטוח מדין מדה ככגד
מדה שהקצ"ה יצטל רלוך אחרים מפני רלונוך ר"ל סיפר מחשצות אויציד הקמים עליך
וכצר ציארנו צפ"צ (לעיל מ"ד יע"ס).

יד) רצו נהודאי אומר הוי גולה למקום תורה כו' שיגלה למקום תורה כלו'
אס לא תמלא צמקומך די סיפוקך צלימוד הוי גולה צמקו' שתמלא שס די סיפוקך ואל
תאמר שהתורה תצא אחריו וסחצודך וקיימו' ציוך כלומר אמתיו עד שיצא צכאן

למקום תורה ואל תאמר שהיא
תבוא אחריה שחבריה יקיימוה
בידיה ואל ביניה אל תשען :
טו רבי ינאי אומר אין בידינו

לדיך דב וחזר ודרינו צעל לב וקל ההצנה ומסופל ומלמד מעלמי אלא עכ"פ הוי
משתדל ללמוד מפי אחרים כי הקצלה תנלח. וכבר אמרו בתלמוד המערב וספסחים
דפ' אלו דריים) כל תורה שאין לה אב אינה תורה כמו שזכרנו בפתיחתנו למס'
זאת וכן הכונה באזהרה דכל שהוא למד תהא כונתו להיות תלמודו מתקיים בידו :
ואמרו בצרייתא (בבבב דר"ג סב"ט) שאדם לומד לעלמו ולא אחרים לעלמו ולא
לאחרים. לאחרים ולא לעלמו. לא לעלמו ולא לאחרים וזהו אמת כי הרב הישר
והתלמיד להועיל לומד לעלמו להיות חקוק בחדרי לבו וכן מדרך שהתלמוד מלצד
עד שיהא ריון התלמיד בכך גם כן. ויש שלומד לעלמו ולא לאחרים שאין כונתו
מעולה כל כך אבל מתייאש ממנו והוא שוכח. לאחרים ולא לעלמו כגון דב אלו
המלמדים ששכר שתכלית כונתם אינה אלא בהגיע לדור כספס ששק ואין לומד
מלד החפץ ולא ישאר בידם מאומה מעמלם והתלמיד אם הוא חסוד לוקט לעלמו
וכולד תאנה יאכל פריה לא לאחרים ולא לעלמו כשהרצ מתייאש על דרך שכתבנו ואף
התלמיד רולה בהקפה ויחס לו הצעלה.

טו רבי ינאי אומר אין בידינו משלות דרשעים אף לא יסודי הלדיקים. כבד
ידעת שרוב הנביאים דיברו על מצוכת הערד הסדוד מנני אדם עד שנראה כמה
דרשעים צלורה גדולה וכמה לדיקים סיסודין מכאיזי' מכלי עינים ומדאיזי נפש כמעט
שלא היה בהם ר"ל נביאים המעור' אחד שלא הרגיש צוה אם צדמו אם צדור
קלת אם צדדים ארוכים מהם שלא נתצדד מתוך דריהם אלא שהשאירו הענין
על מצוכתו כמאמר זה החכם שאמר אין בידינו משלות דרשעים אף לא יסודי הלדיקים
כלומר שלא נודע אופני משפט זה. ומהם שנתבלה הענין מתוך דריהם ואילו
צאנו לזכור כל הנאמר נביאים וספרים הכתובים ברוח הקודש על זה הענין יאריך
הענין מאד. אבל נזכור מה שצא מהם לכחוד הנביאים. ונזכור תחילה מהותם
שלא נתצדד העעם דצדיהם שהם צדמיון המאמר שלפנינו ומהם ישעיה וירמיה
ואיוז ואם יתבלבל בכותבם עניינים אחרים אל תקפיד כי סדר הדברים עם לורך
ידעתם יוצאנו לכך אחוז צוה וגם מזה אל תנח ידך.

הנה ישעיה הנביא אמר למה תתענו ה' מדרכיך תקשיח לבנו מיראתך וצאת
כי הנראה ממשועו של מקדא הוא שה' יסצו להיו' האדם תועה מדרכיו ר"ל מלד
דרכי ה' ית' ובזירותיו וזה דעת נפסד קדום אלל הפתיים יחצרו שהסס יגזור על
מעשה האדם גזירה מוחלטת להיות דיק או רשע לצלתי היות צידו רשו' לשנות
כלל ומהם שיחסו זה להכרח תולדה ומזל יהיה מן הנמנעות אללם לעשות הפך
התולדה או הגזירה חושבים לתת יקר הגדולה לשם ית' צאומדס כל אשר חפץ ה'
עשה ואע"פ שיתצטל צוה טצע האפש' הם יקיימוה צעדך אל נושא האפשר ר"ל
שכל פעולות האדם הם אפשריות צהקש אל עלמו אבל כשיערכו אלל השם אין צהם
טצע אפשריות וזה דבד יצטל כל יעדוי התורה לגמול או לעונש ויהיה ענין התורות
והיעודים והמלות והזווים והאזהרו' דבד צלתי מועיל. וכבר הודיענו דאש הנביאים
פינת האמונה שהצחירה ציד האדם צאומרו דאה נתתי לפניך היום את החיים
ואת הטוב ואת המות ואת הרע ואמר ירמיה מפי עליון לא תלא הרעות והטוב.
ואמר הרעות דרך ריבוי וטוב דרך מיעוט כי הטוב הוא מעט צהקש אל הרע
וכן אמר מה יתאוון אדם חי בצד על חטאיו אחר שהוא בצד על חטאיו ר"ל אחר

שהיתה הבחירה צידו להדע או להטיב. ואמרו רז"ל כתוב צתורה שכוי צנציאים משולט צכתוצים צדרך שאדם רוצה צבה מוליכין אותו צתו' לא תלך עמהם קום לך אתם. צנציאים מדריכך צדרך תלך. צכתוצים אם לללים הוא יליך ולענוים יתן חן ואמרו צמדדש מיום שצדא הקצ"ה נצואת דאה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הדע לא ילא רעה וטובה מפיו של הקצ"ה אלא כולם צצואת מאליהן ע"י עושיהן ואולי תערעד על דצדינו צצאומדנו כל אשר חפץ ה' עשה ויחזק ה' את לב פרעה כי אני הצצדתי את לצרוכו' ואני אקסה את לב פרעה וכן צצסיוחן כי הקסה ה' אלסיך את רוחו ואמץ כו' וצנכעבים מאלת ה' היתה לחזק את לבם למען הצדומס. ואליהו אמר על נציאי הצעל ואתה הסיצות אם לבס אחורנית. ומאמר ישעיהו למה תתענו ה' מדרכך וכן השמן לב העם הזה כו'.

ואמנם תדע צענין ואמרו כל אשר חפץ ה' עשה שהלסון יתיר לייחס פעולות האדם וכל תנועתו לשם ית' להיותם צצלונו על לך הרלון הקדום שהנח צו צצחילת צדיאתו סיתנועע ויפעל צצחירתו אזל שאר המקראות סיוורו צצפרט היתה כוננת הט"ית צצאותה שעה להקשות רוח צני אדם ולסצצ לבס אחורנית. כצד ידעת מה שפירשו צבה קלת גדולי חכמינו שכמו שיסתנו הצצדים הצצעיים לפעמים עלדרך המופת כן יתצטל עין האדם לפעמים דרך עונט הצחירה לצטל רמנו האפסדר ושלא לטניחו לשצו וזה להפלגת המדי למען ימות צצחוסר לב וישולח ציד פשעו. ואולם יש לפדש צו שאע"פ שאין האדם נולד צעל מעלה או צעל חקרון ע"מ אפשר סיוולד צהכנה מצגית או צמזל סיהא מוכן למעלות ועסיגס צמעט השתדלות או צהסך והוא אומרו ופוטע מצטן קורא לך. זורו רשעים מדחס תעו מצטן דוצדי כצו. וצמעלות ה' מצטן קראני צטרס אלרך צצטן ידעתך וצטרס תלא מדחס כו' לא שתהא הכנת המזג או הכרח עת הולדה מצטל טצע האפסדר עד שתיס הצצדים מצחויצ"ו או נענעים אזל כל שהכנתו או תולדתו מתנגדת או למעלות ונטרך להשתדלו' יותד ויותד מופלב וכשנשאר מושקע צמה שהציו או מזגו או שהגיעתהו תולדתו תהיה תכונתו מיוחס' לשם שצדאו על תכונה נמשכו ממנה אלו המדות הדעו' לא שיעכצוהו מכל וכל וזהו ענין (ח"ט צצצת דקניו') אין מזל לישראל כלומר שדרכי הדת ישיצום ממה שהחייצ הכנתם או תולדותם. (ח"ה ועמ"ס חשצ"ה צצצשו' ח"ה סי' ת"ח וצצצרי דנינו המחצו' ו"ל צריט הקדמתו לס' בית הצחירה יע"ט) כי הדת היא למדקחת עשוי למי שחלה מכף רגלו ועד קדקדו והיה הדוקח הבורא מועיל לכל עניני החוליי' והוא שתדע שהעצירו' כולם יולאות משצעה עניינים וכולם לילל האדם מהס צקיום התורה (ח"ה עיין ו"ט דנינו המחצו' ו"ל צריט הקדמתו לס' בית הצחירה יע"ט) ואלו הם התאווה והקנא' והכעס והגאווה והעצות ושגאת התוחכות והאכזריו' כי התאו' תציאהו לצקשת כל מיני מותרו' ועסס יפרד כל עון ציאנו אסודות ומאכלות אסודו'. והקנאה תציאהו להשתדל צקנין מה שאפשר לו צלעדיו השתדלות צלתי צצאות ומסס יפרד כל עון צנילות וחמסים ואונגלות וגיצינות וכל הדצד התלוי צדיני ממוכות והכעס תציאהו למיני נקמות והכאפות והדליחות. והגאווה תציאהו למיני הקטעות והנעדרו' ושגאת האחים וקנאת איש מדעבו ועציצת התפללות והתהללו' וההודלות והעצות יציאהו לעצו מורא וכבוד לכל מי שרלוי ליראו ולכצדו ויציאהו למיני השקרות ורוע לב והצלות והילינו' ולשון הרע ושגאת התוכחו' תציאהו להמסך אחר עלתו ויפרד משס עון כל כפירה ומיני העצורו' הנכריות והאכזריות יציאהו לכל מיני הכילות ועציצת החסד ומדת הכיצינות והדחמנות וכצד אתה רוצה דכל מי שהלה צצחיה מאלו החולאים ימלא רפואתו צתורה כמו שתאמר דרך משל אם הוא מולה צצמדת המעון לקפון את ידו ולאמץ את לבצו צצצאותו מלות תרומו' והמעשרו' והלדקות ומתנות עניים והכדדים והכצו' יתעורר להסוד המידה הזאת וכן אם חלה חולי הכעס צצאותו אזהרת שגאת אחיס ומיני הנקמות

והנטידות ואף הקלות האדם שלא צפיו כמו שנרמז באזהרות לא תקבל חרם כ"ס
הבכאות והדליחות יתעורר ב"כ לשוץ ממדתו הרעה וכן אם חלה חולי העזות ושנא'
התוכחה גדלות מלות כבוד האצות והמנהיגים והחכמים והזקנים ולבן סור
ממלותם יתעורר בלא ספק וכן כדולם כמו שציארונו בילדותינו צחי' התשובה וגשז
לדצינו והוא שלא יוחם פעל זה לשם רק על השתקיעו בתולדותו.
ואמנם ענין ישעיהו באומרו השמן לב העם הזה כו' יש לי זו ביאור אחד
והוא שהוא באומר לו הוכיחם והודיעם שהם צדק דע עד שיחזיקו בלמס אשטומי
לב וקצדי אונים וטוחי עינים וכשיכירו חסרונם ישורו. וכבר מלינו הרבה מלות
מתפרשו' צדק זה כמו שצארונו בקלת חיבורנו צענין פתחי את הכניח כלומר
העמדתיו בחזקת מפותה. וכן הלדיקו את הלדיק והרשיעו את הרשע כלומר שיעמקו
את זה בחזקת לדיק וזה בחזקת רשע וכן אמרו אלכה ואשזנה אל מקומי עד אשר
יאשמו וצקשו פני עד שיחזיקו עלימס כאשמים. וזה שאמרו רז"ל באגדת פסח וידעו
אותנו המלדים כמו שאמר הבא נתחכמה לו כלומר החזיקונו צדעים עד זהתפחדו
ממנו והתנכלו למעטנו צעזעזום. והלוי על זה אומרו וידעו אותנו ולא אמ'
לנו וזהו לדעתנו ענין מאמר ישעיה למה תתענו ה' מדרכך כלומר אל תעמידנו
בחזקת תועים כלומר בטחאומנו רואות שלותם וכבודם עם ראותם שפלותנו
וקלונו יחזיקו עלינו צחסידיס ואתנו בהפך וזהו ענין לדיק ורע לו רשע ועוז לו
שהתעוררנו עליו וירמיה אמר לדיק אתה ה' כי איוב אליך אך משפט'ם אדבר
אותך כלומר שאלות אי' שאל' מלפניך שלא אוכל לדבר מועתי וכמו שתרבם יהונתן
שילוח דינון שאל מלוותך והוא אומרו מדוע דרך רשעים ללחם שלו כל צוגדי צנד
נטעתם גם שורשו ילכו גם עשו פדו. ואיוב אמר האנכי לאדם שיחי כו' מדוע רשעים
יחי כו' זרעם נכון לפניהם עמם כו' צתיהם שלום מפחד כו' ואלו השלשה לא
כתנו טעם צדק ומהם הוא מה שאמר אסף אך עוז לישראל אלהים כו' ואני כמעט
נעיו רגלי כו' כי קנאתי צהוללים כו' כי אין חרלוצות למותם כו' צעמל אנוס אינימו
כו' הנה אלא רשעים כו' עד ואשזנה לדעת זאת כו' עד אצא אל מקדשי אל כו'
ואני צער ולא אדע כו' כלומר כשחשצתי זה כי הכל תלוי בתכלית ועם היותו איזה
סדר או עונש צעולס הזה ותכלית הכל הוא העולם הבא והוא אומרו צעלחך סחמני
ואחד כבוד תקחני. וכן חצקוק אי'ר טהוד עינים מראות צדע והציע אל עמל לא
תוכל כו' ואמר גם הוא על זה על כן יצח לחרמו ויקטר למכמתו כו' עד שהשי'
לעלמו צסוק דצרוי הנה עפלה לא ישרה נפשו זו עדיין יהיה מקום עמדו צמאפל
וערפל ענין גדול ואש מתלקחת והלדיק יחיה באמונתו. והוא הענין שמיאיותו
הללחה אמיתית והעדרו אצדון ומות וכן צעלאכי אמ' אמרתם שוא עצור אלהים כו'
ועתה אנחנו מאשרים זדים כו' הובעתם ה' צדדיכם כו' והשיב צסוק אז כדצרו
יראי ה' איש אל רעהו כו' וצתתם וראיתם צין לדיק לרשע כו' וכן דוד אמר מזמור
שיר ליום הטבת ופי' זו ליום שכולו טבת ר"ל העולם הבא ואמר להביד צצקד חסדך
כו' כלומר שטווצת העולם הזה שהוא צוקר שהוא כעין תורת חסד אצל האמונה
והוא תכלית המשפט הוא צלילות ר"ל העולם הבא ואמר זו איש צער לא ידע כו'
צפ"וח רשעים כמו עש כו' כלומר שכל עווצתם הוא לרעתם ולהיות צהם תכלית
האצדון וכן אמר אדון הציצאים ע"ה ומשלס לשונאיו אל פניו להאצידו כלומר שמשלס
לרשע המול על איזה מעשה טוב שצידו אל פניו צמיאיותו כלומר שהוא צעולס הזה
דני להאצידו מהע"ה לצ לגמרי וכן יענוש הלדיק על איזה חטא שצידו צע"הז כדי
להיותו נקי לגמרי ונגמל ככללו לע"ה והוא שכל צאחאצ יען נמלא זו דצו טוב
וכן הרחית כי כנע אחאצ מפני וצכפך קרע ה' את ממלכתך ה' לדיק יצחן וכן
הרבה והוא שאמרו צמסכת תענית (ד"ה) אל אמונה ואין עול כשם שהקצ"ה נפרע
מן הרשעים לע"ה צך נפרע מהלדיקים צע"הז וכשם שמשלס גמול ללדיקים צע"הז

העולם הפא התקן עצמך
 בפרוזדור פדי שתפנים למרקלין:
 " הוא היה אומר יפה שעה
 אחת בתשובה ומעשים טובים
 בעולם הזה מפל חיי העולם
 הפא ויפה שעה אחת של קורת
 רוח בעולם הפא מפל חיי
 העולם הזה:

יח רבי שמעון בן יאלעזר
 אומר אל תרצה את חברך
 בשערת פעסו ואל תנחמהו
 בשעה שמתו מפל לפניו ואל
 תשא לו בשעת גדרו ואל
 תשתדל לראו בשערת
 קלקלתו:

וערקין הוא הכול. וידוע שאדם לדיק
 לערוח צפרוז דוד ולהשתדל סיכנ' לערק' והמש'
 שבע"ה דומה לפרוזדור והעול' הצא הוא
 הסיכל ולדין שיתקין עלמו צע"ה ויערח
 וישתדל צו סיכנס לע"ה צו. והוא אומרם ז"ל
 (צע"ה ד"ב ע"א ועיון צמד' משלי סימן ו"ו ת"ס
 ע"פ לך אל נמלה על כל כו' יע"ה) הע"ה דומה
 לערצ שצת והע"ה הצדומ' לשצת מי שערצ צערצ
 שצת יאכל שצת והצק צהתך וכן אמרו
 בע"ה דומה ליצטס והע"ה הצדומה לים מי
 שערצ ציצטס יאכל ציט ומי שלא ערצ ציצטס
 מהיכן יאכל ציט. וכן אמרו לשיירה שהיתה
 מהלכת צורך צמדצרות כיון שהיה מתחיל
 להחשיך היה הצורגני מצדיו להס הכנסו
 צצורגן מפני חיה רעה ומפני הליסטי' אומ'
 לו אין דרכה של שיירא להתיירא ולהכנס
 צצורגן הלך לו הצורגן וצעל השיירא עומד
 צאישון לילה ואפילה וחיות רעות מממשצות
 וצאו' ולסטים מהצדים ומצדיינים כתיירא וחזר
 לו אלל הצורגני וצקש ממנו שיפתח לו לכנס
 צצורגן. אומר לו לא אמרתי לך הכנס צצורגן

ואמרת אין דרכה של שיירא ליכנס צצורגן מעתה אין דרכן של צורגן להפתח צלילה
 ואין מקצלין את האדם צמחשכ' והוא שאמר שלמה כל אשר תמלא ירך לעשו' צבחק
 עשה כי אין מעש' וחשבון ודעת צשאל אשר אזה הולך שמה. כלומר שאין אחד המות
 תום' ושלמות וחסון כלל ומפני זה הזהירו שישתדל צעולם הזה צקנין המעלות
 ולא יוליא רגעיו לצטלה צהצלי העולם זולתי צהכרח הדין.

יז ולהפלות אזהר' זאת חזר ואמר גם הוא יפה שעה אחת צתשו' ומעשים
 טובי' צעו' הזה מכל חיי העו' הצא כלומ' שאם יתמיד צקנין המעלות יזמן שיזכה
 לו לפעמים לקנין מעלה גדולה צשעה אחת שיוצי' צה עהיי העול' יותר ממה
 שלא זכה צהם צבנין מכל חיי העולם הצא עיינו מכל מה שצזדמן לו לחלקן
 לצכו' מחיי העו' הצא ולצדר דצדיו אמ' אח"כ ויפה שעה א' של קורת רוח. ד"ל
 הצא' עלמו צהסיבה מצצוד צוראה מנותיה הראויות לה מכל חיי העו' הצא. ויש
 לפ' המאמר צצצרו ולומר יפה שעה אחת צתצורה ומע"ט צעולם הזה מכל מה
 שישתדל צו לעולמים צפולם הצא דאם ישתדל צו לעולם לא יועיל לו כלום כמו
 צציראו. ויש גורסי' יפה שעה אחת צתשו' ומע"ט צעולם הזה לחיי עולם הצא:

יח דבי שמעון צן אלעזר או' אל תרלה את חצך צשעת כעסו כו' כל אלו
 מוסדים והנהגו' צצצרה לעשות כל דצר צעתו אמר שלא ירלוו צשעת כעסו מפני
 שידמה צעיניו שאינו חושש להפסדו. והוא הענין שלא ינחמהו צשעת שנתו מוטל
 לפניו שיחשדוהו כצלתו דואב למקדיו. אצל שלא ישאל לו צשעת נדרו הוא שאם
 ימליא עלמו לשאלתו צשעת נדרו לא תהא נודר אלא על דעת כך או ע"ך כך יאמר
 על עתה ופתח שאף על דעת כך הוא נודד מצדו שיחו וכעסו וטוב להניחו עד
 יעצור זעס. ויש מפ' דכשתרדוהו להוט לנדר אל תצא אתה לפניו שיתיר לך את
 נדך שדי לו צלרתו ולא תעורדו צשלך. ואמר אח"כ ואל תשתדל לראותו צשעת
 קלקלתו כלומר כצזדמן לו דצר שהוא מצדיים ממנו מפני שהוא מצדיים צראותו
 צני אדם.

יט שמואל הקטן אומר דנפול אויבך אל תשמח בו מקרא כתב הוא שאמר שלמה וכוונת המאמר שהוא היה מוכיח תמיד דזה הענין ומזהיר עליו כפי להדחיק תעניי השגאו' שצמח מימינו ונות נמשכות אחרים וכו' הוא אומר על אויביו (ח"א ר"ל על אויביו של דוד שאמר הפ"ו וצנעני בך) שמחו ונאספו ועל עלמו אמר ואני צחלותם לזוסי שק וזה שאמר והשיב מעליו אפו חוזר על הצדק ית' שלקנאות צשמחתך ישיב כעסו מאותו שבעס עליו. ויש אומרים שאלו ה"ב כן היה לו לומר חרון אפו ומפרשים שהוא חוזר על האויב כלו' שתסור מעליו דעתו ואפו פירושו ואין לזוך בך.

כ אלו ישע בן אבויה אומר הלומד תורה לילד למה הוא דומה לזרע על גבי חרס והלומד זקן למה הוא דומה לזרע על גבי חרס רבי יוסי בר יהודה איש פפר הבבלי אומר הלומד מן הקטנים למה הוא דומה לאוכל ענבים קהות ושזתה יין מגתו והלומד מן הזקנים למה הוא דומה לאוכל

כא חלישע בן אבויה אומר הלומד תורה לילד למה הוא דומה בו אמר שהלמד צילדותו הוא דומה לזרע על נייד חדש כלומר שהדיו מתדבק בו יחד ואינו נקל למחק והלמד תורה כשהוא זקן דומה לזרע על נייד ערוך ששכר נכתב בו וכמחק ערוב ויטעו שאין הדיו מתדבק בו כלל ונקל הוא למחק. ואף צדדית' של ר"ג הזכירו ענין זה בלשון נייד ישן וכן אמרו חכמי המוסד "למדו החכמה צימית בעוה"ז כפתוח על הארץ ולמדו החכמה צימית הזקן כפתוח על יחור" וצדדית' של ר"ג (שכ"ב) אמרו הלמד תורה צילדותו דומה לאשה שלשה צהמין והלמד צדקמותו דומה לאשה שלשה צדונן. וכן אמרו הלמד תורה צילדותו דומה לצדור שנשא צתולה היא הוגנת לו והוא הגון לה והלמד צדקמותו דומה לזקן שנשא צתולה בו:

מלאכת שלמה

שמואל הקטן אומר וכו' הר"ר יוסף ז"ל מחק ממלת תן ירחה וכו' וכו' על מה שפי' ר"ע ז"ל פסוק הוא צמטני וכו' פי' זה מבוונסם בו לח אומר היה אומר וכו' דקחי על הא דקחמר לעיל ואל תסדל לראותו צשעת קלקתו ועל זה קאמר שמואל הקטן אומר על לשון זה דנפול אויבך אל תשמח בו"כ: חלישע בן אבויה וכו' מלאתי כחוד צפירוס ס' קהלת שחצר החכם השלם הר"ר משה בלנטי ז"ל ע"פ טוב אחרית וכו' ח"א צד ורחם כמה איכא צין ת"ח ססרה לעס

ומ"מ הזהירו צדדיותא שאף עפ"י שלמד צילדותו יזהר שלא להצטעל ממנה. והוא שאמר ויכול ללמד אדם תורה צעדי שנים ולשכחה צד' שנים כיול אדם יושב ששה חדשים ואינו חוזר צה או' על טהור עמא ואל עמא טהור ישב שנים עשר חדש ולא חזר צה כנלא מחליף חכמים זה צזה. וישב ח"ו חדשים כנלא משכח ראשי פדקים צ' שנים משכח ראשי הכנסתו ומתוך כך יושב ודומם ועליו הכתו' אומר על סדה איש עלול עצרתי ועל כרם אדם חסד לב והנה עלה כולו קמטוניס כסו פניו חדולים וגדד אצטיו נהדסה כיון שפבל כותלו של כרם חרצ כל הכרם. עוד אמרו שם דצדי תורה קשים לקנותם כזהב וכוחים לאצדם ככלי זכוכית דצדי טעות ותפל' כוחים לקנותם וקשים לאצדם כסק אדם לוקח צטוק שק צסלע משתתש צו ארצע וחמש שנים.

דבי יוסי צד יאודה איש כפר בצבלי אומר הלומד חודה מן הגדולים בו' שהלומד תורה מן הזקנים דומה לאוכל ענבים צטולות ושותה יין ישן כלומר טרעתי של אדם כוחה צהס. והלומד תור' מן הצחודים דומה לאוכל ענבים קהות ר"ל שאין מבושלות שמקסות מיני האדם ושותה יין מגיתו שאף הוא מבלבל דעתו של

דבי יוסי צד יאודה איש כפר בצבלי אומר הלומד חודה מן הגדולים בו' שהלומד תורה מן הזקנים דומה לאוכל ענבים צטולות ושותה יין ישן כלומר טרעתי של אדם כוחה צהס. והלומד תור' מן הצחודים דומה לאוכל ענבים קהות ר"ל שאין מבושלות שמקסות מיני האדם ושותה יין מגיתו שאף הוא מבלבל דעתו של

עֲנֵבִים בְּשׂוּלוֹת וְשׂוֹתָהּ יִין יִשָּׁן :
 רַבִּי מֵאִיר אָמַר אֵל תִּסְתַּבֵּל
 בְּקִנְקָן אֵלָּא בְּמָה שֵׁישׁ בּוֹ יִשָּׁן
 קִנְקָן הַדָּשׁ מֵלֵא יִשָּׁן וְיִשָּׁן שְׂאֵפִילוֹ
 הַדָּשׁ אֵין בּוֹ :

כח רבי אלעזר הקפ"ר אומר
 הַקְּנָאָה וְהַתְּאֹוָה וְהַפְּבוֹד מוֹצִיאִין
 אֶת הָאָדָם מִן הָעֵלָם : הוּא הֵיָה
 אָמַר הַיְלָדִים לָמוֹת וְהַמְתִּים
 לְחַיִּוֹת וְהַחַיִּים לְדוֹן לִידַע
 וְלַחֲדוּיַע וְלַחֲדוּיַע שְׂהוּא אֵל הוּא

מלאכת שלמה

אין שבשבע חלישע אחר שלפי הסוס שר'
 מאיר הגיע עד תחום שבת לא לזה שיחטף
 על ידו ורחיטתי בתוך צמחי הארץ ששכר
 זה זה שמכר שמו צפיקי אדות חלישע זן
 חזויה נקוד שמו מלך חסודי עולם וחיין
 הקצ"ה מקפח שטר כל צדיה . רבי ארתור
 אל תסתכל וכו' הרי"ח ז"ל בריס ר' תאיר :
 ר' אלעזר הקפ"ר צלתי יו"ד :

והמתים לחירות בן הגרס' הרי"ח ז"ל.
 שהשחרל ציית מרוס רוב הספרים כמחירו
 ורי"ח א"ש צשחרל ורבר"ר יהוסף ז"ל
 הגיה שצשחרל וכו' בן הגירסא צרוז
 הספרים וכן ז"ל עיקר ופירוט שצשחרל יש
 מקום לצרוח ולנוס כדי להנלל מדוין של גיהנום
 גש הגיה צדיס מתני' שבוט היוצק ומחק
 מלת אל גם מחק מלת ברוך הוא דצדיס
 מתני' ומלות הקדוש דצסוף מתני' ע"כ :

התחיה יעמוד לגודלו לקן הימין על
 כמו שצדקנוהו על לך הדרכים הדתיים
 שאפי' צעולם הזה יורנו צקלת עונט
 מפרשים החיים דומז אחר זמן התחיה .
 ולפי אח' מן הדעות המקובלו' לקי' מא' יוניס
 שהרשעים יקומו לדון גופס עם נפסס כענין הרמוז צעל החבר והסומא . ואמר
 דקן כלל לידע כלומר האדם לעלמו ולהודיע לבנו ותלמידו ולהנעשבים אחריו .
 ולהודע כלו' לכל העו' שהוא אל כו' . וי"מ ג' מעלות אלו לענין ידיעה מצודרת להיות
 הענין מושכל צפוע' עד שיהיה השכ' והמשכ'י והמושכל צענין א' כדוין כל שכל צפועל
 ואח' המוכרח' שהוא אל . ר"ל שהוא בצור קבוא וקס . הוא היוצד הוא הצורא כלו'
 הוא היוצ' בכל יום וממשיך הניותו כאומרס ז"ל צנוסח התפלה המחשט עיזו צכל
 יוס תמיר והוא הצורא צתחילת הצדיא' יש מאין . ומתוך כך יוכרח להאמין שהוא
 גומל ומעניס . הוא המצין כלו' שידיעתו כולל' ומקפת אין דבר כעלס ממנו . הוא
 הדיין לדון כדלנונו על אופני וישדו ומי ואמר לו מה תעש' הוא עד שמשפטיו יעידו

אדם כלומר שחכמת הצחודים אינה מוקפת
 שלא הספיקו עדיין לצרר ממנה פכולת מתוך
 אוכל ודעתו של תלמיד קלה זו וכמעט
 שמשפצט .

רבי אומר כו' ורבי חלק זה לומר
 אל תסתכל צקנקן אלא צמה שיש צו שיש
 קנקן חדש מלא יין יסן ויש קנקן יסן דלפי'
 חדש אין צו ודעתו שאס הצחוד מקבל מרבי
 מוצהק הרי הלמד ממנו כלמד מן הזקן . וכן
 יש זקן דיק מן החכמה או שחכמתו מצולצלת
 והכל אמת .

כא רבי אלעזר הקפ"ר אומר הקנאה
 והתאו' והכבוד מוליאין את האדם מן כו' אמר
 שהקנאה ר"ל שאדם מתקנה צחצירו צמיני
 השדרו' וההלחו' העדומות . וכת אוב שאדם
 נמשך אחר תאית היולר לצקסת הנאות
 הגופניות והכבוד ר"ל היותו הומה אחר
 שרירות צלתי אמתיות כל אלו וכיוולא צהס
 מוליאין את האדם מן העולם ר"ל מזה
 אותו מקנין מעלו' הגדו' והמעלות השכליות
 וזה מצושר . וצא אח' כגס הוא צעלמו להזהיר
 את האדם שאס נכשל צהס וצכיוולא צהס
 משאר הדצרים העניאוס לידו עצירות עד
 ש:כשל צעצירות לעת מותו ויציין לאחדיתו
 ויתודה על חטאיו וישצו .

הוא היה אומ' הילודים למות כלומר את
 שכבר נולדו נעשותים למות . ואין ראוי לאדם
 שישליכנה אחרי גוו אצל שיצבור אותס תמיד .
 והמתו' להחיות כלומר שיתצונן כי תשוצתו
 ועוז מעשיו תהיה נפשו ויתן לה צשלימות
 הנכבתו עהלכו' צין העומדים . וכן שצעת
 הלדדים המקובלים כענין תחית המתים
 צסוף סנהדרין . ואמר והחיים לדון כלומר
 שאפי' צעולם הזה יורנו צקלת עונט אעפ"י
 שתכלית העונט הוא לעו"הצ . ויש
 מפרשים החיים דומז אחר זמן התחיה .
 ולפי אח' מן הדעות המקובלו' לקי' מא' יוניס
 שהרשעים יקומו לדון גופס עם נפסס כענין הרמוז צעל החבר והסומא . ואמר
 דקן כלל לידע כלומר האדם לעלמו ולהודיע לבנו ותלמידו ולהנעשבים אחריו .
 ולהודע כלו' לכל העו' שהוא אל כו' . וי"מ ג' מעלות אלו לענין ידיעה מצודרת להיות
 הענין מושכל צפוע' עד שיהיה השכ' והמשכ'י והמושכל צענין א' כדוין כל שכל צפועל
 ואח' המוכרח' שהוא אל . ר"ל שהוא בצור קבוא וקס . הוא היוצד הוא הצורא כלו'
 הוא היוצ' בכל יום וממשיך הניותו כאומרס ז"ל צנוסח התפלה המחשט עיזו צכל
 יוס תמיר והוא הצורא צתחילת הצדיא' יש מאין . ומתוך כך יוכרח להאמין שהוא
 גומל ומעניס . הוא המצין כלו' שידיעתו כולל' ומקפת אין דבר כעלס ממנו . הוא
 הדיין לדון כדלנונו על אופני וישדו ומי ואמר לו מה תעש' הוא עד שמשפטיו יעידו

היוצר הוא הבורא הוא המבין
 הוא הדין הוא העד הוא בעל
 דין הוא עתיד לדון ברוח הוא
 שאין לפניו לא עולה ולא שכיחה
 ולא משוא פנים ולא מקח שחד
 ודע שהכל לפי החשבון ואל
 יבטיחה יצרה שהשאל בירת
 מנזים לך שעל ברהך אתה נוצר
 ועל ברהך אתה נולד ועל ברהך
 אתה חי ועל ברהך אתה מת
 ועל ברהך אתה עתיד לתן דין
 וחשבון לפני מלך מלכי המלכים
 הקדוש ברוך הוא †

(מסנת ר"ח בן עקאי תמלא צסוף פרק סטי):

פרק חמישי

הפעשרה מאמרות נברא
 העולם ומה תלמוד לומר והלא
 במאמר אחד יכול להבראות
 אלה להפרע מן הרשעים
 שמתאבדין את העולם שנברא
 בפעשרה מאמרות ולתן שכר טוב
 לצדיקים שמקמיין את העולם
 שנברא בפעשרה מאמרות:

על ענין האדם כאלו הוא מעיד עליו כענין
 שציארו בצבור התשוב' צאמרו קודות ציתו
 של אדם מעידים עליו כלומר שלפי בעונם
 יצחק ענייניו. ואעפ"י שימלא לדיק ודע לו
 ודע ועוז לו יודע מ"מ כי לא לחנם. הוא
 צעל דין כלומר כי לו לצדו יביה החוטא והוא
 צעל הדין ואוי מי יחיה. והוא עתי' לדון
 כל אדם וידע שאין לפניו לא עולה ולא שכיחה
 ולא משוא פני' אפי' הוא לדיק געור שיעזר
 על סוס חטא ולא מיקח שחד ופי' צספרי
 שחד מנות כלומר שכל שעשה עזירה אחת
 אפי' עשה מאה מנות כנגדה לא תמחק
 העזירה אלא יענס על העזירה ויגמל על
 הטוב' וז"ש הכל לפי הצדון ואל יבטיחך
 ילך שיש צשאלו צית מנוס כלומר שתוכל
 להשתדל להנצל ממהינס שאין אחד המות סוס
 השתדלות כמ"ס למעלה. ואמר שעל כרחך
 אתה נולד כו' וזה אינו נקשר עם מה שסמוך
 לו אלא שהכוונה לומר אל יבטיחך ילך שיש
 צשאלו צית מנוס שאל כרחך אתה עתיד
 ליתן את החשבון. וע"ג זו הזכיר את כולם
 על הסדר ואמר שע"כ אתה נולד וע"כ אתה
 נולד וע"כ אתה חי וע"כ אתה מת וע"כ אתה
 עתיד ליתן את החשבון לפני מלך מלכי
 המלכים הקד"ה שכל אלו קלתם עניינים
 טעניים וקלתם עניינים דתיים מקוצלים
 צכתינה החשבון וכל אלו אינם צדויות האדם.
 ולא אמר על כרחך אתה חוטא או עושה דבר
 מלוה שהרי אותם חלו' צצחיות האדם כמו
 שציארו למעלה והוא אומרים ז"ל (צצרות
 ד"ה) הכל צידי שמים חוץ מיראת שמים.

א) צעשרה מאמרות נברא העולם כו'
 סופר צתורה ענין צדיאת העולם והוא
 שחשעה פעמים כאמר שם ויאמר ופי' צתלמוד (צמבילה דף כ"ח ע"ג) צדאשית כמי
 מאמר הוא שאל' צדבר ה' שמים נעשו. ומה ה"ל והלא צנאמר אחד יכול להצדארות
 כלומר שהיה אפשר לצפרו צמאמר אחד ר"ל שיכלול כל מעשה צדאשית צמאמר אחד
 והוא יהיו שמים וארץ ויקוו המים ותדשא הארץ כו' אלא צדבר כאן על הצדיאה צעלמה
 שהרי הצדיאה כולה היתה צדגע אחד. אלא שנגלו הצדדים קלתם ציוס ראשון
 וקלתם ציוס צ' וכן יום אחד יום כעו שנתצאר לחכמים עד שהמשילו הענין לצורע
 צדעים חלוקים צבת אחת וילא קלתם ציוס א' וקלתם ציוס אחד וכן כלו ואף גלוי
 וצדיאות יום אחד יום היה צששת ימים אצל לא צדבר צכאן על עלם הצדיא' אלא על
 הספיר' והוא שהודיע שרמו צמה שאמרו צה צעשרה מאמרות להודיע כמה הוא גדול
 זה ה"ליות וכמה ראוי להפרע מן הרשעי' שמאבדין אותו כלומר שמשחיתין היותיו
 ומפסידין סדרן. וכן ליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימים את העולם כלומר שכמו
 שהמפסידו מפסיד דבר גדול כן המתקנו והמסדרו מתקן ומסדר דבר גדול וראוי כן

להגמל. כל זה הפלגת התורה לסדר בני אדם ולקיים הנהגת המלאכות איש כפי הנהגתו ומעלתו. ויש לפרש המשנה ג"כ צעלם הצדויה ר"ל על הגלות הצדדים אחד אחד והיה הכל צאטטר לגלות ציוס אחד אלו היה דלון השס צנך אע"פוי שהיה צשטה ימים היה שס צדדים נגלו זה אחר זה ציוס אחד צספור המאמרות.

ב) עשרה דורות מאדם ועד נח כו' והס אדם א' שת צ' אנוש ג' קינן ד' מהללאל ה' ירד ו' חנוך ז' מתושלח ט' למך י' נח י'. ואמר שהיתה כונת התועלת צספור הדורות להודיע כמה ארך אפס לפניו ד"ל כמה ארכו אפס לפניו להמתין לצני אדם או לדורותיהס אס ישוצו קודס שיעניסס צכליון חרוץ שהרי כל הדורות היו מכעיסין לפניו עד שהצו' עליהס את מוי המצול. וז"ש שכל הדורות פירושו מאנוש ואילך כמו שציארכו צתחילת הטוסכת' והמתין להס מלכלותס לגמרי עד המצו' שהיה צזמנו של נח.

ג) עשרה דורות מנח ועד אצרהס והס א' נח צ' ארפכשד ג' שלח ד' ענר ה' פלג ו' דעו ז' שרג ח' נחור ט' תרח י' אצרהס (א"ה עט"ר אדוני אצי נר"ו הרביט

צדצרו רציונו המחנך דכפי המנין שמנה ר' המחנך צפרטות אהת מולא שלח הזכיר צמנין הזה לשס צן נח וא"כ הוו ו"א דורות ותני תנא יר"ד דורות רע"ב דוח אנו מן המנין וירדן להתחיל ממש צנו והאמת שכן דאיתי להצצ"ז צ"צ צס' מגן חצות דקח חציצ לצס צמקוס נח יע"ס. והכי לריך להיות דהא נח צבר נחצצ צדורות ראשוניות וכמ"ס רצ"ו המחנך צמתני' דלעיל דמאדם ועד נח. ותאוי דתני עשרה דורות מנח ונח קתני ממש צבר נכבס מוח הנוצ תי"ט צזה. וכת' דה"ט לפי ססיס צנה פתח ציה יע"ס) ואמר אה"כ שהייתס כונת הספור צהודעת מנין הדורות להודיע ג"כ כמה ארכיות אפס לפניו שכל הדור' היו מכעיסים וצאים עלצד יחידים שהיו כגון שלח וענר וסיעותיהס. והמתין להס עד שצא אצרהס וקבל שצר כולס. כלומר שדרס להס וקדאס לעצודת ה' והסיצס מעון וזיה ייחס לו שצר כולס כאלו הוא קצלו כלומר שהכל יתייחס אליו וצו נתלה הכל וקבל שצר מאת צודאו דאוי לו. וכונת אלו שני המאמרים סספור התורה כולס יש צהס תועלת למציוס צאציה לד ואחר שנתגבל צסמועות של חצצין. ד"ל עשרה מאמרות עשר' דורות האריך צכמה דצרים שהס שמועות של חצצון. עד שצא מהס למידות האדם כמידות הגולס והת"ח וכן ד' מידות צלדס. ד' מידות צדעית וכן כולס שזו עיקר הפרק. ונצו צלמה שנתגבל תח לה.

עשרה נסיונות נתנסה אצרהס אצינו ועמד צכולס להודיע כו' אמר שעשרה פעמים נתנסה א"א כו' כלומר שלא הרהר אחר מדותיו ויתצדך צא' מהס וכולס היוצרו צכתו צהודיע כמה חיבתו לפני המקוס עד שילמדו ממנו הדורות כמה דאוי האדם וכמה הוא מחייב לעשות או לצכול או לערוח לכבוד יולרו. ומספ' הנסיונות א' נמדוד הדשע שצקס להורגו ונעמן. ויש לפרש שהשליכו צאור כסוים וי"ל זה מקוצל. הצי' שציווהו ללאת מארצו וממולדתו ללכת צמקוס לא ידעו. הצי' שהרעה

עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפס לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול:

ג) עשרה דורות מנח ועד אברהם להודיע כמה ארך אפס לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם אבינו וקבל שכר פלם: עשרה נסיונות ננסה אברהם אבינו ועמד בפלם להודיע כמה תבתו של אברהם אבינו:

מלאכת שלמה

מכעיסין וצאציו וכו' והרי"א ז"ל הניה צניו הצרות מכעיסים לפניו גם הניה עד שצא אצרהס אצינו קבל שצר כלס ע"כ:

ד עֲשֶׂרָה נְפִישִׁים נַעֲשׂוּ לְאַבְוֹתֵינוּ
 בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם: עֶשְׂרֵת
 מִכּוֹת הַבַּיִת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 עַל הַמִּצְרַיִים בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂרָה

לו צִין הַצְּתָדִים גְּלוּת צִנּוּ. הַד' שֶׁהֵצִיא רַעַב
 צֶאֱרָךְ כִּנְעָן אַחַד שִׁיעַד לוֹ לַעֲשׂוֹת סֵס לַגּוֹי
 גָּדוֹל וְהַצְּקִיקוֹ לִירֵד לַמְּלָכִים. הַה' שֶׁלִּקְחָהּ
 סֵס שָׂרָה לַפְּרַעֲפֵה. הו' שֶׁצָּא עֲלָיו כַּדְלֵעַמֵּד
 וְחִצְרָיו וְגַבְלוֹ אֶת לוֹט אַחִיו וְהַלִּיל הַכֵּל. הַז'
 שְׁלִיחוֹ לְמוֹל צַעַת זַקְנָתוֹ. הַח' שֶׁנִּתְיַד
 מִנֶּלְךְ גִּדְרָה וְשִׁלְקָהּ אֲלָלוֹ שָׂרָה ג"כ. הַט'

שֶׁהַצְּקִיקוֹ לַגֵּרָה אֶת הַגֵּר וְאֶת צָנֵה. וְאֵס הַיּוֹת הַדָּצָר לַע צַעֲיָנוֹ קָצֵל מְלוֹתוֹ יוֹת צִרְיוֹת.
 הַי"ד עִקִּידָת יִלְחָק. וְגִדְלוֹי הַמַּחֲצָדִים לֹא מִנּוּ צִנְסִיוֹנוֹת עֵינַן אֹדֵר כְּשֵׁדִים אַחַד שֶׁלֹּא
 נִכְתַּב צְתוּרָה לְהִדְיָא וְלֹא מִנּוּ ג"כ צִין הַצְּתָדִים וּמִנּוּ צַמְקוֹס הַדְּאִשׁוֹן לְקַחַו הַגֵּר אַחַד
 הַתִּיַאֲשׁוּ מִלְּהוֹלִיד. וְזֶה הַדָּצָר צִלְתִּי נִרְאָה לְהַיּוֹת זֶה נִקְרָא נְסִיוֹן. אֲלֵלֹא שֶׁאֲפַשֵּׁד
 סְקִרָאוֹ נְסִיוֹן צֶהֱכַנְסוּ צִלְעַד גִּדְלוֹ צִנִּים אַחַד הַתִּיַאֲשׁוּ מִלְּהוֹלִיד וּצְמַקוֹס אַחַד מִנּוּ
 גִירוֹשֵׁי הַגֵּר וְגִירוֹשׁ יִסְמַעֲלֵל צַשְׁתִּים. וְכֵן יֵשׁ מוֹנִים צִיַּאֲת ד' מַלְכִים וְגִלוּת לוֹט צ' צ' צ'
 וְאִינוּ נִרְאָה כִּי הַכֵּל הִיָּה צַסִּיבַת גְּלוּתוֹ שֶׁל לוֹט וְעִיקָד הַדָּצָדִים כִּמוֹ שֶׁכַּתְּצָנוּ:

ד) עֲשָׂרָה נְפִישִׁים נַעֲשׂוּ לְאַצְוֹתֵינוּ וְעֲשָׂרָה עַל הַיָּם עֲשֶׂד מְכוֹת הַצִּיַּא הַקָּצ"ה
 כו'. עֲשָׂרָה נְפִישִׁים אִיכֵס דָּצָר אַחַד רַק הַנְּלָלִים מִי"ד מְכוֹת שֶׁהֵצִיא עַל הַמְּלָכִים
 שֶׁלֹּא הוֹצִיקוֹ צִאֲחַת מִכֵּן כֵּלֵל וּמִנּוּ שֶׁאֲמַר צִמְכַת הַדָּצָר וּמִמְקַנָּה צִנ"י לֹא מֵת אַחַד
 וּצִיַּבַּכַת הַחוֹשֶׁךְ וְלִכֵּל צִנ"י הִיָּה אֹדֵר צִמוֹשׁצוֹתֵס. וּצִצָּדָר רַק צֶאֱרָךְ גֶּשֶׁן אֲשֶׁר סֵס צִנִּי
 יִשְׂרָאֵל לֹא הִיָּה דָּד. וּצַעֲרוֹב כְּתִיב וְהַפְּלַתִּי צִיוֹס הַהוּא אֶת אֶרֶץ גֶּשֶׁן אֲשֶׁר עֲמִי
 עוֹמֵד עֲלֶיהָ לְצִלְתִּי הַיּוֹת סֵס עֲרוֹב. וְאִף צִאֲוֹתֵס לֹא הַצָּא צֶהֱדִיא הַנְּלָלֵס מִהַס מ"מ
 נִכְנָצַע עֲנִינִים צִמְלָרִים לָדָד כִּמוֹ שֶׁצִּיַּאֲרֵד צָדֵס וְלֹא יִכְלוּ מְלָכִים לְשַׁתּוֹת מִיֵּס מִן הַיַּאֲוֹר.
 וּצִלְפָּרְדֵּעַ וּצִכָּה וּצַעֲמָךְ יַעֲלוּ הַלְּפָרְדַּעִים. וּצַשְׁחִין כִּי הִיָּה הַשְּׁחִין צִחֲרַטוּמִים וּצִכֵּל
 מְלָכִים. וְאַחַד שְׁפִי הַחֲרַטוּמִים נִרְאָה שֶׁאֲוֹמְרוּ צִכֵּל מְלָכִים עַל הַמְּלָכִים לָדָד. וְהַאֲדָבָה
 לֹא הוּא צִבוּפּוֹת רַק צַעֲשִׂי הַאֲרָץ וְלֹא הִיָּה צֶאֱרָךְ גֶּשֶׁן. וְהַכֵּל מְצוּאֵר זוֹלְתִי מִכַּת הַכִּנִּים
 שֶׁנִּגְבַּה צִבוּפּוֹת הַאֲנָשִׁים וְלֹא הַצָּאֲרֵד סֵס שֶׁלֹּא הִיָּה צִיַּשְׂרָאֵל וּפִירוֹשׁ צַתְלַמוֹד שֶׁהוּ
 נִמְלָאִים אֲלָלֵס וְלֹא מִזִּיקִין אֲוֹתֵס כֵּלֵל.

וְעֲשָׂרָה נְפִישִׁים שַׁעַל הַיָּם אֲפַשֵּׁד לַפְּרַעַב ג"כ צֶדָךְ זֶה צַעֲלָמוֹ כְּלוֹמַר הַנְּלָלִים
 נַעֲשִׂיעַת הַיָּם שֶׁאֲמַרְדוֹ סֵס עֲשָׂרָה נְקֻמוֹת לַמְּלָכִים כִּמוֹ שֶׁכָּדַרְס צִמְכִילְתֹּא צִיו"ד מְכוֹת
 שֶׁהֵצִי' הַקָּצ"ה עַל הַמְּלָכִי' וְהוּא שֶׁאֲמַרְדוֹ שֶׁהֵס יו"ד כְּפִילוֹ שֶׁאֲמַרְדוֹ עַל הַמְּלָכִים צַפ' וְיוֹשֵׁעַ.
 דַּמָּה צִים. צ' יִרָה צִים ג' עֲצֵבוֹ צִים סוֹף ד' תְּהוֹמוֹת יִכְסִיוֹמוֹ ה' יִרְדוּ צִמְלוֹלוֹת.
 ו' תִּדְעֵן אֲוִיב. ז' חֲהִירוֹס קִמְיָךְ. ח' יִאֲכַלְמוֹ קַסָּ. ט' כִּסְמוֹ יֵס. י' לָלָלוֹ כַּעֲוַפְרַת
 אֲזֵל תִּצְלַעְמוֹ אֶרֶץ אִינוֹ מִן הַמִּנְיֹן אֲדָרְצָא טוֹבָה הוּא לְהַס שִׁנִּיתָנוּ לְקַצוּרָה. וַיֵּשׁ
 עֲפִרְטִים (א"ס עֵינַן צֶהֱרַמְצוֹס ז"ז) צִיו"ד נְכִים אֲלוֹ מֵלָד הַקָּצֵלָה שֶׁהַדְּאִשׁוֹן הִיָּה מֵלָד
 צִקִיעַת הַמַּיִם וְהַפְּרָדֵס לָד מֵלָד כְּאוֹמְרוֹ וּצִקְעוֹ הַמַּיִם. צ' מַה שֶׁאֲמַרְדוֹ צִחֲצִקוֹק נִקְצַת
 צַעֲשִׂיוֹ רֵאֵשׁ פְּרָצוֹ כְּלוֹמַר שֶׁנַּעֲשׂוֹ הַמַּיִם מִסְצָצִין מִן הַלְּדָדִין וְלַמַּעֲלָה מִהַס בַּעֲיֵן גַּב
 הַמוֹטֵל צִין שִׁנִּי כוֹתֵלִין וְעוֹצָרִים צֶהֱס כַּעֲוָצָר צַתוֹךְ הַנְּקָצָ. ג' שֶׁהַמְּקוֹס שִׁדְרָכוֹ צו
 דְּגִלְיָהֵס. נִתְקַשָּׁה וְנִקְפָּה עַד שֶׁהִלְכוּ צוֹ צֵלָל חֲמוֹר וְעִטֵּי כְּאוֹמְרוֹ הִלְכוּ צִיַּצָּה צַתוֹךְ הִיָּה
 הַד' כֶּהֱמְלָרִים הִלְכוּ אַחֲרֵיהֶם הִלְכוּ צַחֲמוֹרָה וְעִטֵּי מְדוּצָה כְּאוֹמְרוֹ חֲמוֹר מַיִם דְּרִים.
 הַה' שֶׁנִּצְקַע הַיָּם לְשִׁצִילִים דְּרִים כִּמְסַפֵּר הַשְּׁצַטִּים שִׁנִּים עֲשֶׂד קִרְעִים אַחַד צַתוֹךְ חִצְרוֹ
 כְּדַמּוֹת זֶה הַיּוֹרָה וְנִכְנַס כֵּל שֶׁצַע וְשֶׁצַע צִשְׁבִּיל אַחַד וְהַקִּיף הִלָּךְ מִן הַיָּם וְשָׂצוֹ צִאֲוֹתוֹ
 הִלָּךְ צַעֲלָמוֹ וְהוּא אֲוִמְרוֹ לְגוֹזֵר יֵס סוֹף לְגוֹזִים. הו' שֶׁהַמַּיִם שֶׁמִּלְיָדֵיהֶם וְשֶׁעֲלֵיהֶם
 נִקְפְּאוּ וְשֶׁלֹּא יִתְיַירָלוּ מֵהַיּוֹתֵס נְגִידִים עֲלֵיהֶם. הַז' שֶׁלֹּא נִקְפְּאוּ כּוֹלוֹ כְּאַחַד שֶׁאֲלוֹ הִיָּה
 כֵּן הִיָּה מִחִירָדִיא' שֶׁמֵּאֵל יוֹתָךְ כְּאַחַד וּיִגְדוּ עֲלֵיהֶם אֲזֵל הִיָּה חֲתִיבוֹת דְּקוֹת כִּסְדָר אֲצִנִים
 דְּקוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ וְהוּא אֲוִמְרוֹ אֶתָּה פּוֹרַת צַעֲוֹךְ יֵס שֶׁהִיָּה הַנְּקַפָּה בַּעֲיֵן סְפִיר
 עַד שֶׁהִיָּה הַשְּׁצַטִּים רוֹאִים זֶה לְזֶה כְּאוֹמְרוֹ חֲשַׁרַת מַיִם. הַח' עֲצִי שֶׁחִקִּים. הַט' שֶׁהוּ

בית אבות פ"ה מ"ד הבחירה לא

על הים: עשרה גמיונות נסו
 אבותינו את הקדוש ברוך הוא
 במדבר שנאמר וינסו אתי זה
 עשר פעמים ולא שמעו בקולי:
 נזלו מהם מים מתוקים ושותים ארוס. היו"ד
 שאותם המים הנזלים המתוקים אחד שהיו
 שותים מהם די ספוקס היו חתרים ונקפאים
 לשיבתם עד שלא ידדו לארך והוא אומרו כלבו
 כמו נד כחלים. ואמר אח"כ שעשר מכות
 שהציא הקב"ה על המלריים צמלרים והם

הידועות צחצון דג"ך עד"ש צחצ"ו. ועשר על הים ופירסום צמילתא צעשר נפילות
 שנאמרו עליהם צפ' ויושע כמו שכתבנו למעלה:

עשרה נסיונות נסו אצותינו להקצ"ה צמדד שגאמר וינסו אותי זה עשר
 פעמים כו' צמס' תמורה פירשו מניינס (ח"ה ז"ל צמס' ערכין דע"ו ע"ח) והם א'
 כשערדערו על ים סוף ואמרו המצלי אין קצרים צמלרים כו' (ח"ה לע"ד קשה דכפי
 סוגית הש"ס שם צערכין גראה להדי' דמינס ציס סוף. ה"ה המצלי אין קצרים והצ' מש"ה
 וימרו על הים ציס סוף. וזאת גופא הציחה הש"ס צפסחים דקי"ח ע"צ יע"ש וגם לא מנה
 הש"ס ה"ה דמתחוננים. ורצנו המחבר ז"ל הוליא מה שהמרו על ים סוף והכניס צמקומה
 מתחוננים שלא החזיר שם צס"ס ועיין להרמז"ס ז"ל צפי' משנתי' זאה ולהצ' תוס' י"ט ז"ל
 ומהרש"ח ז"ל צח"ח שם צערכין ולהצ' זע יחזק סו' צ' צמרה והוא תש"ה שם וילוונו העם
 על משה לאמר מה נשתה. ג' סמוך לזו כשילאו מאלים וצלו למדד סין וגאמר
 שם וילוונו כל עדת צנ"י כו' ויאמרו מי יתן כו' צצצתנו על סיד הצמד כו' עד
 שהוצטחו ציקרית המן כדכתיב הכני ממעיר לכם לחם מן השמים כו'. ד' שאמר להם
 איש אל יתור ממנו עד צקר וכתיו ולא שמעו כו' וייתירו אנשים ממנו כו' ויקלפו
 עליהם משה. ה' שה' שצקשו ציוס השצת אחד התדלותו צהס שגא' ויהי ציוס הצי'
 וצלו מן העם ללקוט. הו' צרפידים כשילאו ממדד סין וחנו צרפידים וכתיו שם
 ויחנו צרפידים ואין מים לשתות העם וירצ העם על משה ויאמרו תנה לנו מים
 ונשתה וכתיו צסוף הפדשה ויקרא שם המקום משה ומדיצה על ריו צני ישראל
 ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקדצנו אם אין וכל אלה הששה הוצרו צפ'
 צשלח. הצי' צעגל צפ' כי תשא. הח' פ' צהעלותך צמתחוננים שגא' וצצער צס
 אש ה' וקרא שם המקום הצעדה ולא הוצר שם הענין צעקרא ומתוך כך פי'
 קלת מפרשים שם היו אותם שאמרו צמנה תורה נשלחה אנשים לצינו ויחפרו
 לנו את הארץ ולא האמינו צה' וצהצטחו. וגדולי המחזדים כתבו עליהם צציאור
 משה זו שהיו מסופקים צמקום הווא צהשגת האמת. ולדעתי זהו שדרשו רז"ל
 (צספרי צפ' צהעלותך ורטי' ז"ל סס) אספה לי שצעים איש מוקני ישראל. וכי זקנים
 ראשונים שנאמר צהס ויעל משה וצהרן כו' וצצעים איש מוקני ישראל היכן היו
 אלה מלמד שכולם נטרפו צמתחוננים אלא שהיתה שריפתם שריפה נדב ואציהוא
 שאף הם קבלו ראשם צהר סיני כשראו את השכינה שג' ויחזו את האלהים ויאכלו
 וישתו כלומר עם היותם עסוקים צאכילה ושתיה וצשאל הנאות. ומתוך שהקלו
 ראשם היו ראויים לישרף. ולמדת ששריפתם היה שריפת נדב ואציהו וצלותו עעם
 עלמו ר"ל צדומה לו ר"ל על היותם מקילים ראש צמופלל מהם והשתצס צו
 כענין הרמוז לרצותי' ז"ל צההווא יוקא. (צחגינה דר"ג ע"ח) דרדש צחשמל ילא אש
 מחשמל ושרפו. והנה שעל היותו הארם צמופלל ממנו אירעו כראשונים והוא אומרם
 ז"ל צערצ קורה (והציחו רטי' ז"ל צחומס צסדר קוח) ג"כ וסס המות נתון צחוכו
 שצו נטרפו נדב ואציהו כלומר מאותו הטעם צעלמו על התנשאים צמה שהיה מופלל
 מהם וחלקם צאמת וצצעליו. הטי' צפ' צהעלותך ג"כ סמוך למתחוננים שהתאו
 תאוה וכאמר שם וישצו ויצכו צנ"י ויאמרו מי יאכילנו צצר עד שצא להם השליו
 ה"ו צפ' שלא לך צמדגלים וסס נאמר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא נתמנה
 צזה הענין מחלוקת קרח שלא היה לכלל הצצות אלא למשפחה מיוחדת. וכצו נמלא

ה עֲשֶׂרָה נְפִישִׁים נִעְשׂוּ לְאַבֹתֵינוּ
 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לֹא הִפִּילָה אֵשֶׁה
 מִיָּרִיחַ בְּשֵׁר הַקֹּדֶשׁ וְלֹא הִסְרִיחַ
 בְּשֵׁר הַקֹּדֶשׁ מֵעֹלָם וְלֹא נִרְאָה
 זָבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים וְלֹא אָרַע
 קָרִי לְכַהֵן גְּדוֹל בְּיּוֹם הַכִּפָּרִים
 וְלֹא כָּבוּ הַנְּשָׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי
 הַמַּעֲרָכָה וְלֹא נִצְטָחָה הַרוּחַ אֶת
 עַמּוּד הָעֵשָׂן וְלֹא נִמְצָא פְסוּל
 בְּעֹמֶר וּבְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם
 הַפָּנִים עִמְדִים צְפוּפִים
 וּמִשְׁתַּחֲוִים רוּחִים וְלֹא הִזִּיק
 נִחַשׁ וְעֶקֶב בִּירוּשָׁלַם מֵעֹלָם
 וְלֹא אָמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ צַר לִי
 הַמָּקוֹם שָׂאֵלִין בִּירוּשָׁלַם :

ו עֲשֶׂרָה דְבָרִים נִבְרָאוּ בְּעָרֵב

מלאכת שלמה

ולא אירע קרי לכ"ב ציום הכפורים ולא
 נראה ציצת צניות המטבחים ולא כ"ו וכו'
 כך הגיה הר"א ז"ל ועוד כ' שחלון צירושלים
 הספרים נרסין כ"ע ולין וז"ע ע"כ:
 עשרה דברים נבראו בערב

צכתו צמקומות אחרים תלונות אחרות אצל
 הם מאותם שנזכרו כאן. ויש שאין מוכין
 מצאונכים אחר שלל הוזכר צפי' והניחו
 צמקומו עדת קרח. ויש מוסיפין וגורעין
 צדק אחרת. ואף צצריית של ר' נתן
 (פל"ד) נחצבלו צה הדברים.

ה) עשרה נסים נעשו לאבותינו צצית
 המקדש נו'. הא' כלל הפילה אשה מריח
 צצר הקדש הצ' שלא הסריח צצר הקדש
 מעולם ופי' שלא הסריח שלא סרח ולא התליע
 אעפ"י שהיו שם שלמי' שהיו נאכלי' לשני ימים
 וליילה א' וי"ע לא הסריח שהוא יולא לשני
 כלומר שלא הסריח ידי הכהני' הממשמים
 צה כשאר צצר של חולין שיד המצחים מסריחוה
 הימנה! (ח"א עיון צהרצ מדר"ש) הב' שלא
 נראה צצו צצית המטבחי' כלומר להתאסף
 על הצצר הר' שלא אירע קרי לכ"ב ציו"הכ
 ומ"ש (ציומא ד"צ ע"ג) ציוסף צן אילס שאירע
 צו פיסול ומינו אחר תחתיו לא פסול קרי
 היה גלא טומא' אחרת כגון טומאת שרץ או
 לינורא של עם הארץ ולא טומאה היוגאה
 מגופו שהיא טומאה מגונה. וי"מ שמשנה
 זאת לא נאמרה אלא צמקדש ראשון ומעשה
 דיוסף צן אילס היה צצו' שני ועיקר הדברים
 כפי' הראשון. בה' שלא נצו בגשמים אש
 של עלי' המערכה אעפ"י שהמזבח החילון
 היה עומד ויגולה צאיר העזרה. הו' שלא
 נלחה הרוח את עמוד עשן המערכ' ר"ל לפזר

את תמרתו אלא שהיתה התער' עולה ציוטר ואין הרוח יכולה להטונו. הו' שלא אירע
 פסול צעומד צצו' הלחם וצלחם הפ"ס. צעומד צזמנו קצוע ציוס י"ו צניסן. ואלו אירע
 צו פיסוללא היו יכולים עוד להציאו ולא היה צידס כל כך שוכלו להקריצו אחרת תחתיה
 מיד אעפ"י שקלירתו דוחה שצת וי"ט שהרי צטורח גדול היו מולאים ממנה צריחוק
 מקוס. צצו' הלחם אלו אירע פיסול אינס יכולים להציא עוד מהס אעפ"י שצנקלה
 היו מולאים מהס הואיל וזמנן קצוע שהרי אין אפיתס דוחה י"ט ולחם הפנים
 ג"כ אלו אירע פיסול אפי' צחול היתה השלחן צלא לחס. הח' עומדי' לפופיס
 ומשתחויס רוחיס כלומר כשהיו ישראל עולים לרגל עומדים צדוחק כאדס שף
 ומגציה את עלמו מרוצ הדוחק עד שאפי' רגליו אין יכולות לעמוד צקדקע על
 שח ארכן ורחצן אלא שסומכין על גודלן. ואעפ"י כנעשה להס נס צשעת ההשתחוייה
 ועומדין ד' אמות צין כל אחר ואחר כדי שלא ישמע אחר וידויו של חצרו ויתצייס
 הט' שלא הזיק נחש ועקצ צירושלים אעפ"י שהיו שם מלוייס הדצה. היו' שלא
 אמר אדס לחנירו לר' לי המקוס נו' כלומר דוחק פדנסה או דוחק אכסניא אלך
 ואלין חוץ לירושלים אלא הכל היו נקלטין שס צדויה וצעדפ' ופדנסה וצדאשון של
 יוצא נצברו שס נסיס אחרים שלא הוזכרו כאן כמו שציארנו שס.

ו) עשרה דברים נבראו בערב ש"ס צין השמשות ואלו הן פי הארץ נו' כצר ידעת
 מצדרי ההכמי' ז"ל שעס היות רלון הצורא ית' שונחו הדברים מעת הצדיאה ואלין

שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת וְאֵלוּ הֵן פִּי
 הָאָרֶץ פִּי הַבְּיָאָר פִּי הָאֶתֶן הַקֶּשֶׁת
 וְהַמָּן וְהַמַּטָּה וְהַשְּׁמִיר הַבְּתָב
 וְהַמְּכַתֵּב וְהַלְחֹת וְיֹשֵׁב אֲזִמָּרִים

מלאכת שלמה

יהוסף מלות צע"ס ומלות וחלו הן וכו'
 כך מלאתי:

על טבעם. היה לנו ג"כ לפי אמונת
 תורתנו הקדו' שיסתנו הטבעי' צעת מן
 העתים ללנו ואין צננו הטבע ההוא שנו
 לנון וכאומרם ז"ל (ג"ר צ"א סי' ד') אמר
 דני יונתן תנאי התנה הקצ"ה צמע' דראשי'
 עם הים טיהא נקרע לפני ישראל הה"ד ויש
 הים לפנות צקר לאיתנו. אמ"ר ירמיהו ק'
 אלעזר לא עם הים כלבד התנה הקצ"ה אלא
 עם כל מה שצדא מששת ימי בראשית כדכתיב

אני ידו נעו שמים וכל לצלם לוייתי. אני לוייתי לים שיקרע ואת האור שלא יזיק לחנניה
 מישראל ועזרים. ואת האריות שלא יזיקו לניאל ואת הדג שיקיף ליונה וה"ה ככל
 המופתים היוצאים מדרך הטבע. ומתוך כך יש שפי' משנה זו צענין זה כלומר שגמר
 הצדיות והוא המיוחס לצין המשמות הוסי' צענע אלו הצדדים שינו את תפקידם.
 כונת המאמר שאמונת החדו' תמשך אמונ' שינוי הטבעי' וכשתחדש העולם יש מאין
 היה כל שנוי טבע מדרך המופת ראוי להאמין וכן חייב הרגון הקדום. ולפידוש
 זה הזכיר אלו העשרה. והם פי הארץ לזליעת עדת קרח. ופי הצאר להוליא מים
 לישראל כדכתיב צפ' שירת הצאר ופי האתון לדבר והקסת טיהיה צענין לאות צרית
 שנאמין צמליאות ר"ל צמליאות הקסת שהיינו חייבים לעונש כלים והסם יתצדך
 מעמידנו צחסו וצכות האצות. והמן שידד. והמטה שיפדח. והשמיר והוא
 שרן קטן שחולץ את האצנים הגדולות מידי עוצרו צהם. והכתב ר"ל ענין הכתב
 שהוא דבר הסכמי צולת הטבע. והמכתב והוא לורות האותיות והלוחות שנאמר
 צהם מעשה אלהים המה. וי"א אף אילו של אצדבם אצינו שנוצמן צהשגחת הסם
 ית' לעת הבורך. וקצרו של מ"ר שנוצמן לו צלא שום השתדלות שום אדם וי"א
 אף המזיקים שהם דברים צלתי נמלאים מדרך הטבע. וי"א כף הכנת ר"ל לזנת
 העשויה ראשונה כלומר אף הכנת שהנפח עושה ליטול צו את הצדל ממש לעשות
 ממנו מה שהוא רונה. וצלנת העשויה הי"ך לעשותה כלומר ונוצמן לו כך צלנון
 הצדל. וכאומרם ז"ל לנתא צלנתא מיתעצדא לנתא קמייתא צנאי מיתעצדא
 כלומר שעב"פ צידי שמים נעשית. ויש לתמוה מפני מה לא מנה הים שקרע וההמה
 שיעמוד ליאושע והירדן שתחלק ליאושע ולאלישע ולאליהו. אלא שקלת חכמים
 תירנו שכן היה אצל אלו הושמו כל אחת ציומו קריעת הים והירדן על המים ציום
 השני והעמידת השמש ציום הד' וכן הנפלאות אצל אלו שהזכירו כאן ייחס עליהם
 צין השמשו' שהרי פתיחת פי האתון אף הצהמות ציום הששי וצדאו. ועדיין אני
 תמה א"כ היה לו לייחס פי הארץ ופי הצאר לעת שצדא הארץ. ואפשר שפי הצאר ופי
 הארץ עיקר מליאותם להעניש ולגמול צני אדם שצדאו צשטי וכן שאר הצדדים.
 וכונ' המאמר לקצוע צלצות אמונה גמול ועונש אפי' ע"י שינוי הטבעים צאין
 התחדשו' לנון התחדשות הצדיות שכן הונח מתחילת צטבעיי הצדדים לשנות את
 תפקידם צלנון האומר והגוד, ומ"י אף צאחדים ראוי לומר קן.

ועדיין ראוי לתמוה מה ענין לזאת הכונה הצדד דברים שהזכירו כאן שאין
 צהם מופת ודבר יולא מדרך הטבעי' כגון הקסת ואילו של אצדבם וקצרו של מ"ר
 וכן השמיר אחר שהיה צטבעו או צסגולתו שיהלוצ האצן. ואין לפדש שלא נזכר
 כאן דק הצדדים שהם טבעיים מלד עלמן והמופת צצה הוא המלאם לעת הבורך
 והרי הזכירו כאן פי האתון והמן והמטה. אלא שידאם לו טעם היות הצדדים
 אמתיים מלד עלמן. משנה זאת לא כיוונה לענינים אלו. אצל ענין העונה לרעתי
 הוא שצדד ידעת שכל דבר שצו קיוס והלחה לאומ' נכצדת יתייחס הענין שהמליאות
 כלו יתחזק וישמח לקיומו. אמר ההדים והבצעות ופלאו לפיכס דנה. ואמר חסדי

ה' אזכיר כו' כי נשכחו הברות כו' כי הנני
 זורא שמים חדשים כו' וגאלתי צידושלים כו':
 ועל דרך זה הזכיר כאן הדברים שהם
 היו קיום האומה ותכלית ההללחה קלתם
 מלך האמונה וקלתם מלך הטבע ומתוך כך
 ייחס זהם שהם נצדלו זין השמעות כלומר
 שאומר דרך הפלגה שאלולא הדברים לא
 היה קיום לזאת האמונה שצא וכדומה לה

תכלית השלימו' שהוא צלי ספק תכלית כוונת זה המליאות ומלאו אלו הדברים
 שהעמידו כוונת הצריחה על מכוונה. וענין זין השמעות הוא כלומר שתכף
 לצריחה החיית' מלך הקבלה להאמין כן. והזכיר פתיח' פי הארץ להאמין צעונש
 הרעים ופי הצדק להאמין צעונש שהן פנות גדולות צד"ת. ורמז צפי האתון
 כל ענין צלעם שאלולא השגחתו ית' אצרו מכל וכל מלך המזל. כלומר הושע
 ע"ה עמי זכר נא מה יען צלק כו' למען דעת לזקות ה' כלומר ואז תכיר לזקות
 ה' עם ישראל. ובאומרו ז"ל (צמס' זרכות ד"ז ע"ה) שלח כעס צאותם הימים שאם
 היה כועס ח"ו לא נשתיר משונאיהם ש"י שריר ופליט אוהקשת שהיה לאות שהיה
 הכל נמחה צדור המצול לולא השגחתו ית' והמן שאין ספק שלח היה להם צולתו
 ית' מזון נאות צהתמדב גמורה. והמטה ידאה לי שהוא כלל על מופתי מלרים
 שאלולי הם לא ילאו ממלדים לעולם והיו נעמעים ומשוקעים צאמונתם. והשמיר
 וידאה לי שהוא רומז ג"כ על כלל צנין צית המקדש שהוא הראש לענין הדת ומלצ
 החכמות כתצ והמכתצ ר"ל הלשון שגמיה' קיום מוליא ההנהג' כולם וצולתם אין
 כודד כנף פולה פה ומלפנף. והלוחות ועניינם על מתן תורה שהיא כלל הכוונה.
 ואח' אח"כ ויש אומרים אף אילו של אצרהם רומז על הלל' יחק לצעצור השאירנו
 אחריו זרכה צקצק הארץ. וקצר של מש"ר ר"ל העלמו מכל אדם כי זה היה לורך
 גדול לחששו צו קלת האצות צעלמס כמו שהתצאר צמדרשות כל שכן צאשר לא קס
 כמורה. ואח' אח"כ וי"א אף המזיקים רומז לדעתי על היצר הדע שהוא צלד מן
 הצדדי' קיום העולם כאומרו ז"ל (צצ"ג ס"ט סימן ט') וירא אליהם אצ כל אשר
 עשה והנה טוב מאוד זה יצר הדע וכי יצ"ה טוב אצמאה מלמד שאלמלא יצ"ה
 לא היה העולם מתקיים. ולהנשך הדברים לירף זה גם כן מענייני האומנות שהוא
 לורך העולם ואמר שהלצת הוא תחיל' כל המלאכות וצתתא חולתה לא יעשה ממלאכת
 הצדזל רק צקושי גדול. ועל זו הכונה כ"ל שאמרו (צצ"ד דפסחים ד"ד ע"ה) ז'
 דברים נצדלו קודם שנצרא העולם ואלו הן ג"ע ותורה ולריקים וישראל וכסא הכבוד
 וירוש' והמשיח כלומר שהדברים האלו כולם פונים אל השלימות שהוא תכלית הכונה
 צמליאות ואליהם היתה הכונה הרלויה צצריאה כאומרו ז"ל (צצ"ג ס"ה ס"ג) מלמד
 שהיה הקצ"ה מציט צתורה וצורא את העולם כלומ' שהצטו תורה צענייניה ודעותיה
 השלמים היתה סיצת רלונו לצדרא את העולם ושם (צצסחים) הוסיפו זה מן הדברים
 התוריים מערה שעמד זה משה ואליהו ורומז צזה לדעתי לצוא' והזכיר משה
 ואליהו שגמיהם מצחר הנציאים משה היה ארון הנציאים ואחריו היה אליהו צמדרגה
 גדולה עד מאד. ואין ספק שקיום הדת והתמדת הללחתו הוא צנצוא' והזכיר המעד'
 להיות זה תכלית ההתצודד' שהוא עיקר לצוא' למוכני' לה כאשר יביעם גרלון
 אליהי צכך. ולירף צה שם מענייני העולם האש שהוא התחל' המלאכות כולן.

זו שצעה דברים צגולם ושצעה צחכס. חכס אינו מצד כו' דע כי האיש
 שהוא חסד הידיעה אמנס עניינו על אחר מד' פנים הא' נקרא צור. והצ' רק.
 והב' יקרא עם הארץ. והד' יקרא גולם. הראשון הוא שאין לו שום מעלה לא
 מעלת שכלית ולא מעלה ממעלות המדות כלל וכן שאין לו צעצעו שום הכנה

ה' אזכיר כו' כי נשכחו הברות כו' כי הנני
 זורא שמים חדשים כו' וגאלתי צידושלים כו':
 ועל דרך זה הזכיר כאן הדברים שהם
 היו קיום האומה ותכלית ההללחה קלתם
 מלך האמונה וקלתם מלך הטבע ומתוך כך
 ייחס זהם שהם נצדלו זין השמעות כלומר
 שאומר דרך הפלגה שאלולא הדברים לא
 היה קיום לזאת האמונה שצא וכדומה לה
 תכלית השלימו' שהוא צלי ספק תכלית כוונת זה המליאות ומלאו אלו הדברים
 שהעמידו כוונת הצריחה על מכוונה. וענין זין השמעות הוא כלומר שתכף
 לצריחה החיית' מלך הקבלה להאמין כן. והזכיר פתיח' פי הארץ להאמין צעונש
 הרעים ופי הצדק להאמין צעונש שהן פנות גדולות צד"ת. ורמז צפי האתון
 כל ענין צלעם שאלולא השגחתו ית' אצרו מכל וכל מלך המזל. כלומר הושע
 ע"ה עמי זכר נא מה יען צלק כו' למען דעת לזקות ה' כלומר ואז תכיר לזקות
 ה' עם ישראל. ובאומרו ז"ל (צמס' זרכות ד"ז ע"ה) שלח כעס צאותם הימים שאם
 היה כועס ח"ו לא נשתיר משונאיהם ש"י שריר ופליט אוהקשת שהיה לאות שהיה
 הכל נמחה צדור המצול לולא השגחתו ית' והמן שאין ספק שלח היה להם צולתו
 ית' מזון נאות צהתמדב גמורה. והמטה ידאה לי שהוא כלל על מופתי מלרים
 שאלולי הם לא ילאו ממלדים לעולם והיו נעמעים ומשוקעים צאמונתם. והשמיר
 וידאה לי שהוא רומז ג"כ על כלל צנין צית המקדש שהוא הראש לענין הדת ומלצ
 החכמות כתצ והמכתצ ר"ל הלשון שגמיה' קיום מוליא ההנהג' כולם וצולתם אין
 כודד כנף פולה פה ומלפנף. והלוחות ועניינם על מתן תורה שהיא כלל הכוונה.
 ואח' אח"כ ויש אומרים אף אילו של אצרהם רומז על הלל' יחק לצעצור השאירנו
 אחריו זרכה צקצק הארץ. וקצר של מש"ר ר"ל העלמו מכל אדם כי זה היה לורך
 גדול לחששו צו קלת האצות צעלמס כמו שהתצאר צמדרשות כל שכן צאשר לא קס
 כמורה. ואח' אח"כ וי"א אף המזיקים רומז לדעתי על היצר הדע שהוא צלד מן
 הצדדי' קיום העולם כאומרו ז"ל (צצ"ג ס"ט סימן ט') וירא אליהם אצ כל אשר
 עשה והנה טוב מאוד זה יצר הדע וכי יצ"ה טוב אצמאה מלמד שאלמלא יצ"ה
 לא היה העולם מתקיים. ולהנשך הדברים לירף זה גם כן מענייני האומנות שהוא
 לורך העולם ואמר שהלצת הוא תחיל' כל המלאכות וצתתא חולתה לא יעשה ממלאכת
 הצדזל רק צקושי גדול. ועל זו הכונה כ"ל שאמרו (צצ"ד דפסחים ד"ד ע"ה) ז'
 דברים נצדלו קודם שנצרא העולם ואלו הן ג"ע ותורה ולריקים וישראל וכסא הכבוד
 וירוש' והמשיח כלומר שהדברים האלו כולם פונים אל השלימות שהוא תכלית הכונה
 צמליאות ואליהם היתה הכונה הרלויה צצריאה כאומרו ז"ל (צצ"ג ס"ה ס"ג) מלמד
 שהיה הקצ"ה מציט צתורה וצורא את העולם כלומ' שהצטו תורה צענייניה ודעותיה
 השלמים היתה סיצת רלונו לצדרא את העולם ושם (צצסחים) הוסיפו זה מן הדברים
 התוריים מערה שעמד זה משה ואליהו ורומז צזה לדעתי לצוא' והזכיר משה
 ואליהו שגמיהם מצחר הנציאים משה היה ארון הנציאים ואחריו היה אליהו צמדרגה
 גדולה עד מאד. ואין ספק שקיום הדת והתמדת הללחתו הוא צנצוא' והזכיר המעד'
 להיות זה תכלית ההתצודד' שהוא עיקר לצוא' למוכני' לה כאשר יביעם גרלון
 אליהי צכך. ולירף צה שם מענייני העולם האש שהוא התחל' המלאכות כולן.
 זו שצעה דברים צגולם ושצעה צחכס. חכס אינו מצד כו' דע כי האיש
 שהוא חסד הידיעה אמנס עניינו על אחר מד' פנים הא' נקרא צור. והצ' רק.
 והב' יקרא עם הארץ. והד' יקרא גולם. הראשון הוא שאין לו שום מעלה לא
 מעלת שכלית ולא מעלה ממעלות המדות כלל וכן שאין לו צעצעו שום הכנה

מי שגדול ממנו בחכמה ובמנין ואינו נכנס לתוך דברי חברו ואינו נבהל להשיב שואל פענין ומשיב בהלכה ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי ומורה על האמת והלופיהן בגלם:

מלאכת שלמה

לפני מי גדול ממנו בחכמה ובמנין וכו' מחק ה"ר יוסף ז"ל מלת הללו וסוד כ' מ"ח בחכמה גרסינן, עוד כ' צסס מ"ח בגרסינן שואל בהלכה ומשיב פענין ע"כ:

לאחת מהם והוא כענין שדה צוד שלא נודע צו כלום. וכן שלא היה מוכן כלל לכך ולא זרועתו סם היתה זרועתו לרוק אחר שלא הוכן לכך ועל כיוצא בזה אמרו נירו לכס ניר זאל תזדערו קוליס. ועל זה אמרו אין צוד ידא חטא. ומזה מתרגמי' והאדמ' לא תשס לא תצוד ור' צטצטעו למעלות אם הוא שהוא מוכן לשכליות אם למעלות המדות אזל שלא הדרין עלמנו צהס לא צשכליות צלימודו ולא צמדות צהנהגותו והוא שדה ניר שהוא מוכן לזריעה אלא שלא נודע ולזה נקרא ריק כלומר שאלו היה נודע היה מלמיח אלא שלא נודע ונשאד צו הדיקות. ה'.

הוא שקנה מעלות המדות צחצרה וצנהגרה אזל לא קנה מעלות שכליות וחצרתו מתוקה ונאותה לעוסקים צמלאכת הארץ וצקיום ענייניה והנהג' יושציה ולכן נקרא עם הארץ כלומר שהם מכלל העם העוסקין צענייני הארץ וצכל הנהגת מדותיה ולזה אמרו אולא ע"ה חסיד כלומר שדיו ללכת צדרכים הממולעיס לא שיטה לקנה האחרון צדצד מן הדצדים אחר שעיך כוונתו אינה דק להלכת נכסיו אלא דמ"מ הוא ידא חטא. וי"מ מילת עם הארץ עם כמו חסוך מלשון כהה שדרגומו עמיא. וארץ כמו תורה. מלשון עם ה' אלה ומארנו ילאו שדרגומו ומאוריית' נפקו כלומר חסוך האור צתורה. ואין לורך צכך אלא שיתכן לפרש כן צע"ה שאינו לא צמקרא ולא צמשנה ולא צדרך ארץ. ה' הוא שקנה מעלות שכליות וקנת מידות הכרחיות ללמוד ולא סלסל עלמנו צמעלות המדות צתכלית ולא שנשאד צקנת מידות פחותות. וכבר ידעת דמעלות המידות קודמו' צזמן למעלות השכליות. (א"ה וזהו כוונת רז"ל שאמרו דרך ארץ קדמה לתור' דהיינו מע' המידות דהס דצ"ח וק"צ) ומתוך שאין למעלות השכליות מהות לשלימות צזולת מעלת המדות צתכלית נשאד למודו מעורצצ ומצולצל. ולזה נקרא גולם שהוא נאמר על הכלי שגמר לורתו ומלאכותיה אלא דחסד צו היפוי הנהגה צהס ליפותם לנאותם וכו"ש צחולין (דכ"ה ע"ה) אלו הן כלי עץ כל שעתיד לשוף ולצצט לגיר כו' כלומר דאעפ"י שצית קצול שלהס נגמר. ומתוך כך ייחס עליו הנה שמדותיו צמשאו ומתנו צמה שלמד מעורפות ונהפך מידות החכם והוא האיש שקנה מעלות השכליות עם תכלית מע' המידות וייחס צמידות החכם שאינו מדצד לפניו מי גדול ממנו צחכמה כלומר שמדותיו ונועם מוסרו יציאורו להכיר מעלתו עליו. וכל שכן אם הוא גדול צחכמה וצמנין ר"ל מנין תלמידים הגונים. וכן שאינו נכנס לתוך דצרי חצרו אלא שמקשיב לקולו עד שיסיים את דצריו. וכן שאינו נבהל להשיב עד שיטעום דצרי חצרו לעלמו ויתצונן מה שראוי להשיב עליהס וכן כשהוא שואל כענין כלומר כראוי לשאל לפי ענין היום או הזמן שהוא צו. וכשהוא שואל משיב כהלכה ואינו מתעקש צסצרות של נלוח כדי לנלח ולקלוק על האמת. ושואל כענין ומשיב כהלכה אינם מכויות אלא צמדה אחת ונמלא שהצדנו ארצעה. והחמישית והוא שאמרו על ראשון דאשון ועל אחרון אחרון כלומר אם הוקף צשאלות דצות משיב על ראשון דאשון. והשישית שעל שלא שמע אומר לא שמעתי כלומר דאעפ"י שיש צידו להשיב צה מסצרתו מ"מ אינו רוצה לומר קצלו דעתי אלא אומר להס שלא קצל דצד מצרו. ואם יחיו שאלים אח"כ על סצרתו אומר להס דעתו

והס יעשו כלונס. והשזיעות הוא שמורה על האמת אם צא אדם לחלוק עליו אעפ"י דאפשר לו להעמיד דריו מתוך סלפולו דרך כלוח וחלוסיהן בגולם:

ח) שזעה מיני פודעניות צאים לעולם על ז' מיני עצירות כו' כונת המאמר להיו' האדם מפס' צמעסיו ויתצונן על כל לרה שלא תצא לאדם אמנס יהיה מלד העונס. וייעד פרטי העצירו' לפרטי הדרות מלד מדה כנגד מדה אמר ששצני אדם מקלתס מעשדיו ומקלתן חיון מעשדיו רעצ של צלורת צאה לעולם כלומר מיוקד השער כלומר שימטיר מקלת המקומות ומקלתס ולא עליהס יהיה הבגס וזהו מקלתס רעציס ולעלויס. גמרו כולם שלא לעשר רעצ של מהומה צאה כלומר שלא תמטיר על הארץ כלל ויהיו כולם עשוי' אלא שזוניס צקלת דרדיס וליניס מתיס שעדיין זכות החלה עומדת להס. אבל כשבמרו שלא ליטול את החלה רעצ של כליה צא לעולם כלו' שמתיס דרעצ. הא למדת דכל שסס מחסריס מה שראוי ליתן להקצ"ה מעניסס והארץ משקרת שלא להוליא מה שראויה להוליא. והוא שאמרו דרש (צמ"ד פרשת משפטיס פל"ח סי' י"ח) ואיש את קדשו לו יהיה כלו' לעלמו הוא נוננס שזרכתו מתוספה צשצילס מעשה צאחד שהיה רגיל

ח שבועה מיני פורעניות פאין לעולם על שבועה גופי עברה מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין רעב של בצרת פא. מקצתן רעבים ומקצתן שבעים: גמרו שלא לעשר רעב של מהומה ושל בצרת בא: ושלא לשול את החלה רעב של פליה בא: דבר פא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין ועל פרות שביעיות: חרב פאה לעולם על עבוי הדין ועל עוות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה:

מלאכת שלמה

רעצ של צלורת צא נרסיון דרעצ לשון זכר כדכתיב והרעצ' הי' וכן ג"כ רעצ של כליה צא. חרצ של צלורת צא ס"ח מצורה וכן ל"ל עיקר ופירושו לשון זר ומזקק הר"ר יוסף ז"ל:

מאה למעשר פעם אחת פחת מעשרותיו ועבז' י' כודיס ונתן תשעיס לשנה הצאה לא כנס אלא תשע מאות כחצונ הראוי למה שנתן אף הוא פחת עוד ולא נתן אלא שמוניס לשנה הצא לא כינס אל ח' מאות אף הוא פחת וכו' וכן צכל שנה עד שהגיע הדצד שלא כינס אלא מאה כטיעו' המעשר שהיה כותן תחילה. לצט שהודי' וכתעטף שחי עד ששמעו קרוביו וצאו אללו סיפר להס את המאורע אמרו עד עתה היית צעל הצית והקצ"ה כהן ועכסיו נעס' הקצ"ה צעל הצית ואתה כהן הוא ה"ד איס את קדשו לו יהיה.

ט) ואמר אח"כ שדצ צא לעולם על מיתות האמורות צתור' שלא כמסרו לצ"ד כלו' שלא דנוהו צמיתה הראויה לו מד' מצ"ד וזו היא ג"כ מדה ככ"מ ולידך זה פירו' שזיעי' ר"ל שאינו מפקירס שהוא גורס מיתה לעבייס שאין להס מה לאכול שהרי לא זרעו צני אדם ולא זכו למעשר ומתנות ומתוך כך דצד צא לעולם מדה ככ"מ וסמ' תאמר והרי אתה מונה ז' מיני פודעניות וז' עצירות והרי צהס שתי עצירות לפודענות אחת תדע שלא כיון צעל המסנה לפרוע עצירה אחת לפודענות אחת אלא ששזיכלה חצונ הפודענות והעצירות יהי ז' לז' והרי שדראס המסנה מנה ג' פודעניות ר"ל רעצ של צלורת ושל מהומה ושל כלי' ואיניס אלא על עצירה אחת שמקלתס איניס מעשדי' וגמרו כולם שלא לעשר ושלל ליטול את החלה מין אחד של עצירה הס. וצטניה מונה שתי עצירות ר"ל ציטול ד"מ צ"ד ופירו' שזיעי' לפודענות אחת ר"ל דצד והרי ג' עצירות וז' פודעניות. וצטלישית הוא אומר חרצ צא לעולם על עבוי הדן ר"ל שמטהין את הדיו ומלינין אותו דרך עגון וכן ועל עוות הדיו ר"ל שמטיון אותו ועל המורים צתורה שלא כהלכה שאף זה גורס לעוות הדיו

בית אבות פ"ה מ"ט י' הבהירה לד

ואף אלו מדה כנ"מ שהם גורמי לעסו' לכעוס
 העוסקו שלא כדיו ומתנכל להורגו ומ"מ
 לענין החשבון ענוי הדיו ועוותו והוראה
 שלא כהלכה מין עזירה אחת הם והדיו ד'
 עזירותו' פורעניות . וצדעיות הוא אומר
 חיה רעה צאה לעולם על טבעת שוא ועל
 חילול ה' שצטתיהם הוא פוגם את השם
 והדיו הוא אלל ה' כצדמה אלל אדם ונמלא
 שהוא מדה כנ"מ הוא פוגם את השם
 צמחצחו וחיה רעה שהיו למדרגת שלו
 כמדרגתו אלל ה' פוגעת צו על דרך הם
 קנאוני צלל אל ואני אקניאם צלל עם .
 ולענין המרו הרי אלו שתי עזירות ופורענות
 אחת ונמלאו ששה פורענויו' וששה עזירות .
 וצמחציות הוא אומר שבלות צל לעולם על
 ע"ז וב"ע וש"ד דע"ז גורמת לסילוק שכינה
 מישראל וכנגד מדתו יסתלק הוא ג"כ ממקום
 הראוי לו . וב"ע גורם לברש אשה מצעלה
 וכנגד מדתו להתברש גם הוא ממקומו . וש"ד
 מסלקו ממקום הראוי לו עדיו וראוי הוא
 ג"כ שיסתלק ממקומו ויגלה . ושמיעת הארץ
 ר"ל כשאין נהרג צה ונתיעד צה צתורה גלות .
 כדכתיב אז תלה הארץ את שצתותיה כל ימי
 השמה . כלומר תשלים מה שחסרה משציתתה
 כשהייתם עליהם ואף היא מדה כנ"מ
 לענין ע"ז וב"ע וש"ד אע"פי שהם חלוקות
 כחצרות כאח' הואיל ושלשתן שקולות כאחת
 ליהרג ואלל לעצור וכמ"ש יהרג ואל יעצור .
 וכן שמיעת הארץ ככללת צענין פירות שציעות
 ונמלאו ז' פורעניות כגד ז' עזירות .

ט חיה רעה באה לעולם על
 שבועת שוא ועל חילול השם :
 גלות באה לעולם על עזבדי
 איליים ועל גלוי עריות ועל
 שפיכות דמים ועל שמימת
 הארץ : בארבעה פראים הדבר
 מתרבה ברביעית ובשביעית
 ובמוצאי שביעית ובמוצאי החג
 שפבל שנה ושנה : ברביעית
 מפני מעשר עגי שפבשלישית :
 בשביעית מפני מעשר עגי
 שפבששית . במוצאי שביעית
 מפני פרות שביעית . במוצאי
 החג שפבל שנה ושנה מפני
 גזל מתנות עניים :

י ארבע מדות באדם האומר
 שלי שלי ושלה ושלה זו מדה
 בינונית ויש אומרים זו מדרת

מלאכת שלמה

שמעת הארץ הגיה הר"ר יהוסף ז"ל
 השמט הארץ :

שלי שלך ושלך שלי חסיד ורחיתי שהביה
 הר"ר יהוסף ז"ל שלי ושלך שלך חסיד
 שלך ושלך שלי ושלך :

שזכרו צפירות שציעות שהם גורמים
 מתדדה מדה כנ"מ וייעד צפרקים אלו שהם
 ראשונה של שמיעה וצמולאי החג שצכל שנה .
 עני שהיה להם ליתן צשלישית לשמיעה ולא
 נתנו וגרמו לעניים למות צרעו וכן
 צו' . וזו הסיצה צעלמה מפני מ"ע שהיה להם
 לתת צששית . שכן הוא סדר המעשרות
 שצשנה ראשונה וצ' של שמיעה וכן צד' וצה'
 היו מפרישין מעשר שני אחר הולאת
 תרומה ומעשר א' והיו הצעלים אובלים
 אותו צידושלים המעשר שני או דמיו אלל
 צשלישית וששית לא היו מפרישין מעשר
 שני והיו נותני' צעקומו מעשר עני . וצמולאי
 שציעות מפני פירות ז' שלא הביחוס
 להפקד וגרמו לעניים למות כמו שצידרכו
 למעלה וצמולאי החג שצכל שנה מפני
 גזל ומתנות עניים שלא הביחו להם לקט
 שכהה ופאה :

י' ארבע מדות באדם . כלו' מדות האדם
 צענין היותו נהנה מאחדים או

נהנ' לאחריו חלוקה על ד' מדריגות יש
 מהם שאומר שלי שלי ושלך שלך שאינו רולה

סְדוּם. שְׁלֵי שְׁלֵף וְשֵׁלֶף שְׁלֵי עַם
 הָאָרֶץ. שְׁלֵי שְׁלֵף וְשֵׁלֶף שְׁלֵף
 חֲסִיד. שְׁלֵף שְׁלֵי וְשֵׁלֶף שְׁלֵי רָשָׁע:
 יח אַרְבַּע מִדּוֹת בְּדַעוֹת. נוּחַ
 לְבָעוֹס וְנוּחַ לְרִצּוֹת יֵצֵא הַפְּסוּד

להיות הוא נהנה מאחרים כלל וכן אינו
 רוצה להיות הוא מהני לאחרים ואמר עליה
 תחילה שהיא מדת צינונית שכל שמונו
 חציב שלא ליהנות ממנו שאר בני אדם כך
 ממון שאר בני אדם חציב עליו שלא ליהנות
 הוא מהם ונמצא שיש כאן זרות הדעה מ"מ
 מדת צינונית היא שאין עיניו לרה צשלו ויזנר
 משל אחרים. וי"א צו שהוא מדת סדום ושתייהן
 אמת. והוא שאם צמה שאינו רוצה שיהנו
 אחרים ממנו הוא דבר שאלו היה מהנה אותם
 צדק לא היה אלו או לכל ממנו שום חסרון זו
 היא מידת סדום שכל מעבד האמת חצירו צמה
 שנהנה ממנו והוא אינו חסר כלום מדת סדום
 היא. אבל הראשונה היא שאלו מהנהויש אלו
 או לכל ממנו קצת חסרון אלא שאף חצרו נעמן

מלאכת שלמה

לְרִצּוֹת צְנִיקוּת לִיבֵי צַלְמִי וְחַפְשֵׁר
 דְּבַרסִינן צְחִיקָה הַלְמֵד כַּמָּה דְּכַתִּיב וְלֹא
 יוֹסִיף לְרַצֵּת עוֹד (תְּהִלָּה ע"ז ח') וְכִסְיָהוּ פִּעֵל
 יוֹסֵף לְאַחֲרֵים תְּהִי הַלְמֵד צִשָּׁח וְהִרְוִי"ש
 צִפְתָּח וְהִלְמֵד צְחִיקָה וְצִדְקָה:
 נוֹחַ לְכַעֵס וְכו' כַּתִּב הַר"ר יְהוֹסֵף ז"ל
 נוֹחַ לְכַעֵס וְנוֹחַ לְרַצֵּת יֵצֵא הַפְּסוּד צִכְרו

לו כיוצא זה ועכבה זו הואיל ויש זה חסרון אינה מדת סדום שאינו רוצה לחסר צשלו
 אחרים ולא להתחסר ע"י אחרים אלה הן מדת צינונית. ויש מהם שאומרים שלי
 שלך ושליך שלי כלומר דרוכה שיהנו שכיניו ממנו והוא ינהה משכניו ואמר שהוא
 מדת עם הארץ. ופי' עם הארץ צכאן הוא מה שפי' למעלה שקנה מעלות המדות
 ועיקר עניינו להתעסק בהנהגות מדיניות ולקיים הישר ויודע שהעוסקים צדק אין
 להם עמידה צולת זו המדה וכולם לדיכס להעזר זה צשלו זה והיא מדת המנועפת
 דאווה לרוצ העולם. ויש גורסין זו מדת כל אדם. ו"ל רוצ העולם והכל אחד.
 ויש מהם אומרים שלי שלך ושליך שלך. כלומר דרוכה שאחרים יהיה נהנים צשלו
 כשאר בני אדם אבל הוא אינו רוצה ליהנות משום אדם. וזו היא מידת חסידות
 שאינו מקפיד אס הוא מתחסר ע"י אחרים. אבל הוא מרדקק על עגמו שלא לחסר
 ממון שום אדם. והחסיד הוא שנוטה מדרך המנועפת לקנה האחרון וזו היתה
 מדת שמואל הרמתי (במ"ט צרכית ד"ח) שחאמר ותצנחו הרמתה כי שם ציתו כל
 מקום שהולך ציתו עמו. ויש מהם אומרים שלך שלי ושלי שלי כלומר שהוא רוצה
 ליהנות משל אחריו ואינו מקפיד להסרוסם ואינו רוצה שיהנה שום אדם צשלו דיתחסר
 ממנו על ידו כלל. וזהו רשע שנוטה לקנה הראשון. זהו עיקור הציאור צשמשנה זו
 לדעתו. ומ"מ י"ג צמדה שנית כל שלי שלך ושלי שלי שאמר עליה שהיא מדת
 ע"ה שהיא נאמרת לפגס כלומר מדת פחיתות וחסר המדות אלא שאינו רשע
 ואין נראה כן אלא דמ"מ לדעת זה כ"ל לפרש דזה האיש שהוא חסר המדות אחד
 שאינו רשע לגזול ולחמוס וציאחו פחיתותו וחסרון מדותיו לחמוד ממון אחרים ואינו
 מוצא עצמו לגזול ולחמוס אחר דאינו רשע אלא דמתוך חמדתו חושב צלבו שממון
 זולתו שזה יותר משלו וכן צחפניו ורוצה ומשתדל שלו צשלו וכמה בני אדם תמצא צהס
 זה החולי ומוכים צזה החרב עד שכמעט לא תמצא שני אחים או צ' שותפים אחד
 שחלקו צגודל שלא יקנא אחד צחלק חצרו ושלצו תמיד מתחלף שלו צשלו ועל דרך
 זה אמר נעים זמירו' להפג' צצח תורתינו (צחלים סו' י"ג) חצלים נפלו לי צנעימים
 אף נחלת שפר' עלי כלומר כשחלקתי עם האומות נפל גודלי צנעימים כלומר צצאה
 לחלקי התורה התמימה והאמונה היותר שלימה ואמר אף נחלת שפרה עלי כלומר
 שאף לאחד החלוקה שפרה עלי ולא פקפק לצי ורעיניו לקנא צחלק אחרים כלל כמו שאר
 החלוקות. ומתוך כך קרא זו המידה מדת ע"ה כשתפרסהו צחסר המדות. כי צעל
 המדות לא יקנא צשלו חצרו כלל אלא שישתדל צשלו להלליח כפי יכולתו ואמר אח"כ.
 יא) ארבע מידות צדעות כו' כלו' צענין הכעס והרלוו. ואמר נח לכעוס

בית אבות פ"ה מ"ב י"ג י"ד הבחירה לה

בשכרו. קשה לבעוס וקשה לרצות יצא שכרו בהפסדו. קשה לבעוס ונזח לרצות חסיד. נזח לבעוס וקשה לרצות רשע: יג ארבע מדות בתלמידים מהיר לשמע ומהיר לאבד יצא שכרו בהפסדו קשה לשמע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו. מהיר לשמע וקשה לאבד זו חלק טוב קשה לשמע ומהיר לאבד זו חלק רע:

יד ארבע מדות בנוהגי צדקה הרצעה שיתן ולא יתנו אחרים עינו רעה בשל אחרים. יתנו אחרים והוא לא יתן עינו רעה בשלו. יתן ויתנו אחרים חסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים רשע: יז ארבע מדות בהולכי בית המדרש הולך ואינו עשה שבר הליכה בידו. עשה ואינו הולך שבר מעשה בידו. הולך ועשה חסיד. לא הולך ולא עשה רשע:

מלאכת שלמה

קשה לבעוס וקשה לנזח ילא שכרו בהפסדו ונ"ל פי' לגרסה זו כי הנוח לבעוס הרי הפסדו צד לו ראשונה ח"כ שייך לומר צד טיול הפסדו הראשון צד שכר צד לו ח"כ צמה שהוא נזח לנזח וכן הקשה לבעוס שיש לו שכר זה תחלה ילא זה השכר בהפסדו צד לו ח"כ צמה שהוא קשה לנזח וכן הוי למטה ג"כ נזי ד' מדות בתלמידים ח"כ דטעות הוי והגויסה הוי כגרה' הדפי' כי הנוח לבעוס ונזח לנזח ילא שכרו בהפסדו כי הפסדו הוא צד מן השכר כיון שהוא נזח לבעוס וכן הקשה לבעוס וקשה לנזח השכר הוא צד מן הפסדו עכ"ל ז"ל:

יב ארבע מדות בתלמידים מהיר לשמוע ר"ל שהוא מצין צדקל ומהיר לאבד מלך שהוא טכחן ילא שכרו בהפסדו. ובהפך זה קשה לשמוע וקשה לאבד ילא הפסדו צד שכרו. מהיר לשמוע וקשה לאבד חלק טוב קש' לשמוע ומהיר לאבד חלק רע. ואין דלוי לומר צדלו חסיד ורשע שכל אלו הם עניינים צאים מלך הכנות הטבעיות כמו שציירו ואמר ח"כ. יג ארבע מדות צנותני לזקה הרול' שיתן משלו וסלח יתנו אחרים עינו רעה צדל אחרים כל' שהוא שונאם ונזח לו שלא יעשו לזקה כדי טיול עליהם שס דע ויתכבד הוא צקלונס או שימעו נכסייהם צעון קפית ידיהם מהלדקה. רולה שיתנו אחרים והוא לא יתן עינו רעה צדלו. כלומר שחושט ומתידא שאל יחסד לו ודואב על מה שאינו יודע. יתן ויתנו אחרים חסיד דמתוך הרחמנו' צדו לא דיי לו צמה שהוא מרחם אבל הוא מתעורר שירחמו אחרים ג"כ לא יתן ולא יתנו אחרים רשע שזהו תכלית אכזריות ואמר ח"כ.

יד ארבע מדות צהולכים לצית המדרש הולך ואינו עושה כלומר שהולך וגולה למקום תור' ואינו עושה ר"ל שאין למודו מלליו ואינו עולה צידו ע"מ שכר הליכה צידו ונגמל עליה. עושה ואינו הולך כלומר שאינו מעדיח עלמו לילך למקום שמרציין צו תורה אבל מתעסק צתורה צציתו ועולה צידו אעפ"י שאט היב הולך למקום תורה

עשה צידו הולך ועושה חסיד שמתעמל כל כך לאהבת התורה לא הולך ולא עושה רשע שמצוה התורה ומתרגל צלמודו. ואמר ח"ך.

טו ארבע מדות ציוטזים לפני חכמים ספוג ומשפך משמרת ונפה ספוג כו' פי' ספוג הוא לעד הים הנקרא אוספוג'ה וצלעת כל משקה שנכנס זה כך יש בני אדם שיש להם צית קיצול דחצ ומקצלים כל מה שהם שומעים אבל אין להם צחינה לצדור מה שהוא העיקר וזהו הנקרא גמיר ולא סציר. משפך שמכניס צה ומוליא צה פי' משפך הוא שדרך בני אדם לעדות צו את היין לצקוק וכל מה שנכנס למעלה כך יול' מלמט' כל עומת שזה כן יולא כך יש תלמידים שהם צהפך אותם שזכרנו שאין להם צית קיצול כלל אלא שומעים ושוכחים לשעתם וזהו הנקרא לא גמיר ולא סציר. משמרת' שמוליאה את היין וקולעת את השמרים פי' משמרת היא שמסננין צה את היין והשמרים נשארים צתובה כך יש תלמידים שמקצלים את הפסולת כגון פשטים ושמועות וקלת הגדות דך שעשוע ושוכחים את העיקר וזהו רוצ המון העם. וחכמי המוסר אמרו על זה אמר החכם לתלמידיו אני הקצב והחכמה הלאן ואתם הקונים וההמון הכלצים כלומר שלא יצא לחלקם דק עלמות ועלפים והדברים המושלכים אבל התלמידים שייחס עליהם שבהם הקונים יקנה כל אחד מהם כפי עושרו ר"ל שיקבל כל אחד כפי שכלו ואף זה בכלל לא גמיר ולא סציר. נפה שמוליאה את הקמח וקולעת את הפסולת פי' נפה צמקום זה לא נאמר על נפה סתם שנפה סתם גם היא מוליאה את הקמח וקולעת את המורסן אלא שלא נאמר אלא על הקדוים ציחוד נפה לסולת והסולת הוא גם מן הקמח יותר וטוטיץ פת יפה מן הסולת יותר מן הקמח. וכן שהמנחות מציאין אותם מן הסולת הגם עד שמעדיין אותו דרך נפה זו ואותו הקמח דק

טו ארבע מדות ציוטזים לפני חכמים ספוג ומשפך משמרת ונפה. ספוג שהוא ספוג את הפל ומשפך שמכניס בוז ומוציא בוז משמרת שמוציאה את היין וקולעת את השמרים ונפה שמוציאה את הקמח וקולעת את הפסולת:

טז בל אהבה שהיא תלויה בדבר במלה אהבה ושאינה תלויה בדבר אינה במלה לעולם. איזו היא אהבה שהיא תלויה בדבר זו אהבת אמנון ורמור ושאינה תלויה בדבר זו אהבת דוד ויהונתן:

מלאכת שלמה

ושאינה תלויה צדד חינה צטלה לעולם כל"ל אין ר"ע ז"ל נראה דברים כל אהבה שהיא תלויה צדד צטל צטל דבר צטלה אהבה ושאינה תלויה צדד צטל חינה צטינה לעולם. זו אהבת אמנון צתמר ברסי' צצ"י דחמנון לחוד הוא אהבה לתמר אבל תמר לא אהבתו כך שמעתי מפי החכם החסיד ה"ר מסעוד אזולי כ"ע ח"כ מלאתי מוגה ג"כ כך צמנתו של ה"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכתב דברסי' צצד ספרים זו אהבת יהונתן ודוד וכן נ"ל עיקר בני יהונתן היה עיקר אהבה וכן הזכיר ב"ב למעלה חמנון וח"כ תמר וכן למטה בני מחלוקת שמחי והלל ברסיין צצד הספרים שמחי צרישא :

נקרא אצק מנחות כך יש תלמידים שלומדים וצוררים לעלמן את העיקר ומשכחים את הפסולת וזהו המין המשונח שבהם והוא נקרא וסציר. וצאצות דר"ן (פכ"ט) קראוהו בצור וכלי זיין צידו וזהו הנקרא ואוי להודאה בכל מקום.

טז כל אהבה שהיא תלויה צדד צטל דבר כו' כלומר דאחר דאהבתו אינה אלא לסיבה צסור הסיבה יסוד המסווצ אבל כשאינה תלויה צדד אלא שהיא אהבה מעולם אינה צעלה לעולם. ופי' צה אהבה אהב' שהיא תלויה צדד זו אהבת אמנון ותמר שהיא אהבת להנלח גופו להתעלל צה וכשעצדה הנלח ונסתלק' תשוקתו נתחדשה לו שאלה עליה כמו דמפורש צק' ושאינה תלויה צדד כגון אהב' דוד ויהונתן שלא היתה צה שום סיבה אלא אהבה מעולה לבגמרי.

יז) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להפקיים כו' יש לחמוס איך ראוי לו' על מחלו' סיתקיים והדי עכ"פ לא יתקיים אלא אחד מן הדעות שחלקו עליהם ומילת מחלוקת כוללת כצ' לדדים ואין ראוי לומר דהמחלוקת יתקיים. ומ"מ יראה לי שאין מחלוקת מיוחס' דק למשיב על הראשון ר"ל כשהאחד מתעורר לעשות איזה דבר ולומר ראוי שגשגה כך או שיסאלו לו איזה ענין ויורה עליו שהוא כך אין זה מחלוקת אצל כשהשני ישיב ויאמר מה שאתה אומר שהוא ראוי שיעשה אינו ראוי לו מה שהורית אינו כמו שהורית אלא כהפך זהו מחלוקת ונמצא שאין המחלוקת כולל אלא אחד מן הדדים והוא המשיב על הראשון. ואמר שאם זה השני משיב וחולק שלא דרך קנתו' ונלוח אלא להודעת האמת סופו שיתקיימו דבריו כי האמת יעש' דרכו אצל כשאנייה לשם שמים אלא דמשיב וחולק דרך קנתור ונלוח אין סופה להפקיים אלא שיתקיימו דברי הראשון וכ"ס מחלוקת שדברים אחרים. והכונה שיתעורר האד' להשתדל בהעמדת האמת וחלוק על כל הצד לצטלו לא יגור מפני איש ואפי' על כל מקנטר ילך לדרכו ועשה כדרכו והבדיל ופי' זה ואמר איזו היא מחלו' שהיא לש"ש של הלל ושמואי שהיה אחד עורה הוראה והשני חולק עליו להודעת האמת ולא לקנטר ולא לנלוח ולכן נתקיימו דברי החולק צשהיה האמת אהו. ואיזו היא מחלוקת שלא לש"ש

יח) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדתו:

יח) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משנה זכה וזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו שנגאמר צדקת יי עשה ומשפטיו עם ישראל ירבעם בן נבט חטא והחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו שנגאמר על חטאת ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל:

מלאכת שלמה

כל מי שיש וכו' חס נוסח משנה זו כפי

זו של קרח ועדתו שצאו לקנטר על משה דבי ע"הועל' הנהגתו מדרך קנאה וקנטור ונלוח ולא נתקיימה עלתו ושולח ציד פשעו.

יח) כל המזכה את הרצים אין חטא צא ע"י כו' אמר שכל שהוא מזכה הרצים כו' ופירש צתלמוד יומא (ד"ז) שהקצ"ב גרצלו צכך שלא יהיו תלמידיו צג"ע והוא יורש גהינ' וכדכתי' כי לא תעזוב נפשי לטחול לא תתן חסידך לראות שחת ומה ענין שהי' החסיד רואה שחת אלא אחר דהוא חסיד אינך מניח לעשות עבירה עד שיראה מתוכה שחת ואין לך חסידו' צעולם כמו המזכה את הרצים וכיול' צזה כל המחטיא את הרצי' אין מספיקין צידו לעשות תשובה ופי' צזה ג"כ שלא יהא יורש ג"ע ותלמידיו גהינס וכתי' אדם עשוק צדם נפש עד צור ינוס ואל יתמכו צו. וחזק את העעס שאין ראוי לירד לבהינס מיי שצכו' הרצים תלוי צו. וכן אין ראוי שירש ג"ע מיי שחטא הרצי' תלוי צו. והוא שאמר משה זכה וזיכה את הרצים הרי זכו' הרצים תלוי צו וכן צדון אחר שהוא סצתור וכתיב לקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. כלומר שהשלים וקיים כל התורה הוא וכל ישראל עמו. וצדעם חטא והחטיא את ישראל והוא שהעביר את ישראל לעבלי זהצ כמו שצצואר צקרא ולפיכך חטא הרצים תלוי צו שנאמר אשר חטא והחטיא את ישראל.

יט) כל מי שיש צידו שלשה דברי הלל' מתלמי' של א"א כו' אמר דכל מיי שיש

דברים הללו הוא מתלמידיו
 של אברהם אבינו ושלשה דברים
 אחרים הוא מתלמידיו של בלעם
 הרשע. עין טובה ורוח נמוכה
 ונפש שפלה תלמידיו של אברהם
 אבינו. עין רעה ורוח גבוהה
 ונפש רחבה תלמידיו של בלעם
 הרשע: מה בין תלמידיו של
 אברהם אבינו לתלמידיו של

צו ג' דברים הללו ר"ל אותם שהוא מזכיר
 בסמוך הוא מתלמידיו של א"ל ר"ל מן
 הנמשכים אחר הנהגתו שגם זה יקרא תלמיד.
 וכל שיש צדו שלשה דברים הללו ר"ל שהוא
 מזכיר אחר אלו הראשונות צהפק הוא מתלמי'
 של בלעם. ופי' אותם של א"ל עין טובה
 ר"ל שממח בחלקו ואין לצו הומה למנון וית'
 מדאי עד שמתוך המייתו תהא עינו דעה
 ויקנא באחרים וזה המידה נתפרסמה לאצרהם
 באומרו אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח
 מכל אשר לך. ונפש שפלה ר"ל צלתי מתאו'
 למותרות אבל נוטה לקלף הזכירו ונתפרס'
 ג"כ באומרו לשדה הנה נא ידעתי כי אשה
 יפת מראה את ודרשו צמדרש שעד כען לא
 נסתכל זה. וכן אמרו לו על הגר הנה
 שפתך צידך כלומר שלא היה נפתה אחריה
 כלל. וכן כשזותהו לגרשה מציתו לא אמר
 וידע צעיניו רק על אודות צנו לצד. ורוח
 נמוכה ר"ל שפלו' הרוח באומרו ואנכי עפר
 ואפר והפקן צלעם הדשע טון דעה כמו
 שדראה שנסכר לקלל האומה וטרח על זה
 טורחיתר לחמד' הממון ואמר אם יתן לי צלק
 מלא ציתו כסף וזהו כלומר שאני מתעמל
 להרויח וזה הצחתי לעשות דלוננו צסכר גדול

מלאכת שלמה

מה שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל כל שיש צדו
 שלשה דברים תלמידו של אברהם. שלשה דברים
 תלמידו של בלעם. עין טובה ונפש שפלה ורוח
 נמוכה תלמידו של אברהם. עין רעה ונפש
 רחבה ורוח גבוהה תלמידו של בלעם מה בין
 תלמידיו של אברהם לתלמידיו של בלעם אלהים
 של בלעם יורדו לגיהנום שנאמר ואתה אלהים
 תורידם לצר שחת אל תלמידיו של אברהם
 יורשין ב"ע שנאמר להנחיל ארצנו יש
 ואולדותיהם אמלא ע"כ:

אם יתן לו כו' לא אוכל כו' נפש רחבה ר"ל נטותו אחר התאוות הוא נראה ממה שיען
 לצלק להפקיד כל נשי מלכותו ולולא חפלו צימה לא היה יועץ כן כי עלת אדם נמשכ'
 אחר טבעו כמאמר מלך לבקף וכור לזהו ואיש לפי מהללו לפי א' מפירושו והוא
 שיש מני שפיר' זו שגלת מהללו שז למה שהעולם מהללו ונמס' צצצחו כלומר כמו
 שהכסף והזהב יש להם כור ומלך לבחינת ענינם כן האדם יש צו מלך לבחון צו
 עניניו והוא מה שיקים המון עליו לשצחו או צהפק וכמ"ש צדרוש (צמ"ר ס' עקצ'
 צרוך תהיה מכל העמים שיהיו כולם מסכימים לצדק) (ובת"ס צמד' ש"ט מזמור מ"ח)
 אין שצחה של מעדוכית כשעצדיה וצני ציתה מקלסין אותה אלף שהכל מקלסין אותה
 וכן צענין לור וירושלים לור אמרה אני כלילת יופי מתליא אמרו לא כמה דאימא
 אמרה אלף כמה דאמרין מגדייא. אבל ירושלים אעי' הרחוקים מתקלסין צה הה"ד
 יפה נוף משום כל האין. ומ"מ יש מפרשים העקרא צנמסך למה שאנו צו מלך
 לבקף כו' ואיש לפי מהללו כלומר כמו שהכסף והזהב יש להם מלך לבחינת ענינם
 כך יבחן האיש לפי מהללו כלומר לפי המידו' שדראה שהוא מנצחם ויועץ צהם
 תביד צו שהוא צעל המדה ההיא כי הלשון שליח הלצ ואחר שיען להפקיד כל
 נשי המלכות הראה שלא היה ענין הזמה זר צעיניו. ורוח גבוה כמו שאמר כי
 מאן ה' כו' להלוך עמכם ואח"כ ייעד על אלו המידו' שהם עיקר גדול ואעפ"י
 שאפשר להם צלל גופי עצירות מ"מ הם מידות דעות ימשכו העצירות עמהם
 המשכות תמידו. ומתוך כך ייעד שהנמשכים צהם אחד אצרהם אוכלים צעולם
 הזה אם אין צידם עון אחר ימנעוהו כמו שציארונו צענין לדיק ודע לו וינחיל העולם
 הצא שהוא תכלית המנול שנא' להנחיל ארצנו יש ר"ל צה העול' וקראם ארצנו
 שם זרע אצרהם ארצנו. ואמר ואולדותיהם אמלא ר"ל לעולם הצא זהו ענין המקרא

בְּלָעַם הִרְשַׁע תִּלְמִידוֹ שֶׁל
 אֲבָרָהָם אָבִינוּ אוֹכְלֵן בְּעוֹלָם
 הָיָה וְנִזְהָלֵן הָעוֹלָם הֵבֵא שְׁנַאֲמַר
 לְהַנְחִיל אֶהְיֶה יֵשׁ וְאַצְרְתִּיהֶם
 אֲמַלֵּא. תִּלְמִידוֹ שֶׁל בְּלָעַם
 הִרְשַׁע יוֹרְשֵׁן גִּיהֵנִם וַיּוֹרְדֵן
 לְבָאֵר שַׁחַת שְׁנַאֲמַר וְאַתָּה
 אֱלֹהִים תּוֹרִידֶם לְבָאֵר שַׁחַת
 אֲנִישֵׁי דָמִים וּמְרַמָּה לֹא יִחַצּוּ
 יְמֵיהֶם וְאֲנִי אֶבְטַח בְּךָ :

כ' יְהוּדָה בֶּן תִּימָא אוֹמֵר הָיִי
 עוֹ בְּנִמְר וְקַל בְּנִשְׁר רֵץ בְּצִבִי
 וְגַבּוֹר בְּאֵרִי לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן אָבִיךָ
 שְׁבִשְׁמַיִם: הוּא הָיָה אוֹמֵר עוֹ
 פְּנִים לְגִיהֵנִם וּבִשְׁת פְּנִים לְגַן
 עֵדֶן: יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ
 וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָא בְּיָמֵינוּ וְתֵן
 חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ :

לפי מה שגדש כאן אף עפ"י שיש לי פי אחר
 זו דרך פשוט ראוי לכתבו זאת המסכתא .
 והוא שממסר האדם ומשלימות מדותיו
 להיות דחש לב לאוהביו צממונו עד שיהיו
 כמורסים ממנו לחלוק ממנו צלבים למקום
 שירלו ופי' המקדש להנחיל אוהביו יש ד"ל
 לזרעם ולא עוד אלא שאלא אלוהותיהם
 כלומר שנעשו כצלבים לעשות ממנו כרונס
 אפי' ליתן לאחרים לאזהר שירלו . וייעד
 לנמשכים אחר מידות צלעם שהם יורשים
 גהינם ויורדין לצלש שחת ואפשר שהביא מילו'
 טכות צענון אחד כי גהינם וצאד שחת הכל
 אחד ולא הזכיר צהם העולם הזה מלד שאזה
 זכות ואכילוהו ממנו די ספוקס על הדוץ .
 או אפשר שבמו שהזכיר צהפכן אכילה צע"הו
 ונחלת לעו"ה כן הזכיר צאלו היפך שני
 העמינים . ופי' יורש גהינם צכאן הוא על
 לרות העו"ה כי רוצ הדרו' צעו"הו יקראו
 גהינם דרך העצרה כאומרם ז"ל (ציומא דע"ז)
 לא תירתו תרתי גהינם ד"ל צע"הו וצעו"הו .
 וכן רלו צאומרם ז"ל מלמד שבנסת ישראל
 יורדין לגהינם אלא שנעשו סלמכדרא (א"ה)
 עיין צהגיבס דז"ך ע"ה) כלומר שירדו צבלות
 ויצערו צאש הטרות אלא שהקצ"ה צחסרו
 מעמידם דוד דוד כצוצות והסנה איינו
 אוכל צצאה למשל על האומה שפלה שהיתה

צוער' צאש הטרות של שצוד ולא תכלה . וקדא אכ"כ צאר שחת ד"ל גהינם הצא
 אחר המות והצואה מלאמרו ואתה אלהים תורידם לצאר שחת אגשי דמיס כו' ואני
 אצטח צך . וכן מלינו צצלעס ורואג ואחיתופל שלא הביעו לחי' ימיהם ואין ספק
 שצלעס כי' איש דמיס שהוא היה סיצת מיתת ישראל צמגפה וכן היה צעל מדמה
 ותצולה כמו שהראה בהשתדלותו צקללת העס ועלתו לצלק כמו שזכרנו .

ב) יאודה ז' תימא אומר הוי עז כנמד כו' כלומר שתשתדל צכל כחך וצכל
 הכנותך לעצוד את צוראין וייחס לו שמו שילטרך לו לעצודתו כח העמל יהא עז
 כנמד וצדצר שילטרך צזירות יהיה קל כנמד ומה שילטרך צו לצודת הלצ ואצודות
 יהיה גצוד כלדוי ורץ כלצוי לעשות לרון אצין שצמשים ומה שהזכיר קל כנמד ורץ
 כלצוי הוא שכלל הענון צמילות טנות או אפשר ל' שהזכיר קל כנמד לענון לעודו
 והצפתו ורץ כלצוי לענון לזרכי גופו שהכרחי לנפש שאף הם צכלל עצודתו ית'
 אחר שמעשו פומים אל התכלית כמו שצאדנו .

בג) הוא היה אומר עז פנים כו' צמטיות ישנות ספרדיות גורסין כאן הוא
 היה אומ' עז פנים כו' יה"ר שצצ"ה עידך צמה"ה צימינו כלומר שעות הפנים
 תציאהו לצמטת המוכיחים ומיאום צדדך העוץ . וצמט פנים יציאהו להמטך אחר
 הטובים והישרים כי יצוס צעלמו ומאחדים אס ולא עליו סס דע צצדמ מן הדצדים .
 ואמר יה"ר שצצ"ה עידך צמה"ה צימינו כלומר שמתת הצוס' צתוה"ה לרדע אצרהס
 כמ"ס (צצמות דע"ע) קל מי שהא ציזין ודחמן וגומל סקדים צידוע שהוא מנרעו
 של אצרהס אע"ה גאמר כסס שחכנתנו צצו המידה כך תחנינו צצנין עידך . או אפשר

כה הוא היה אומר בן חמש
 שנים למקרא בן עשר שנים
 למשנה בן שלש עשרה למצות
 בן חמש עשרה למקרא בן
 שמונה עשרה לחפה בן עשרים
 לרדוף בן שלשים לפח בן
 ארבעים לפניה בן חמשים
 לעצה בן ששים לזקנה בן
 שבעים לשיבה בן שמונים
 לגבורה בן תשעים לשוח בן

מלאכת שלמה

הוא היה אומר וכו' צימוסא רצה מיתא
 לה צס שמואל הקטן וכן העתיקה ה"ח ח"ח
 ס"י ל"ח צס שמוסא רצה דתנן שמואל
 הקטן וכו' עי' צתוי"ט שהחריף להרויח
 שחינה מסדר משכתא זו עש"ז וגם כה"ר
 יורסקי ז' למחקה לכל מתני' וכתב בכל הספרי
 לח מחתתי משה זו ע"כ:

שהיה סיוס המטבתא אלא שניתוספו זה
 אח"כ דברים. וכן יש גורסין באין שמואל
 הקטן אומר בצפול אויבך כו'. ובצר הביאנוה
 צפ"ד וכן הוא במשניות ישנות וכן אין גורסין
 במשניות ישנות הוא היה אומר צן חמש שנים
 כו' אלא אחר זו של עז פנים הביאו זו של צב
 צב עד לפוס לעד' אגרא והוא סיוס המטבתא
 אזל בצפדינו אין גורסי' זו של שמואל הקטן
 צפ"ד אלא כאן וגורסי אח"כ:

כא) הוא היה אומר צן חמש שנים למקרא
 וכו' המאמר לחלק שנות האדם לזרז האצות
 ללמד ספר צעתם בראוי. ולידף צו המקריים
 הנמשכים צפרקי הזמן מלד הטבע. והוא
 שאמר צן ה' שני' למקרא יש מפרשים להכניסו
 לספר לאותיות. ומ"מ יש מפרשים שצן ג'
 שנים לאותיות ומלאו להם סעד צמדרס (כ')
 תנחומים ס' קדושים וצמ"ר ס' ויקרא סס) לדרשו
 דרך לחות והערה צפ' כי תצואו אל הארץ
 וכעתתם כו' ועדלתם ערלתו את פדיו צפדיה
 של תורה הבתו' מדבר כד"א כולד תאני' יאבל
 פדיה. ורמז זה שהעץ הוא הולד וצוא'
 הארץ הוא ילידתו אל אויר העולם. ואמר

שכל שלש שנים ערלה וצמ"ר הד' קדש כלולים כלומר כשישלמו הב' שנים ויכנס לד'
 הקדישו לה' ללמדו אותיות ואמר אח"כ וצמנה החמישית להוסיף לכם תצואתו
 שיהיו מוסיפין כלמודו ויכניסוהו למקרא. צן עשר שנים למשנה ר"ל משניות צלא
 גמרא. צן י"ג למנות כלומר שאז הוא גדול וחייו צמלות. וסמכוהו צמדרס מדכתיב
 עם זו ילדתי לי זו צבימט' י"ג צן ט"ו לתלמוד ר"ל לשנות הבגמ' והוא התלמוד.
 צן ח"י לחופה דמוה צמד' מדכתיב והוא אשה צצתוליה יקח והוא צביגמ' ח"י.
 ומ"ט (צמסדרין דע"י ע"צ) להסיאס סמוך לפדקן כלומר קודם זמן גדלותם אלו מפרשים
 סמוך למקד זה האמור כאן. ובצר ציאכנוה צס' זה צט' דס'הדרין ר"ל פ' הנסדפין צן
 כ' לרדוף כלומר שאם לא נשא אשה עד כאן יהא רדוף לישא ולא ימתין עוד צסוס
 פנים שלא ישתקע צהרורים רעים וצמנעשים מגונים כמ"ט צפ"א דקידושן (דכ"ט ע"צ)
 צן שלשים לבח כלומר שאז נתמלא כחו והוא צצתכלית הכח יצצונן שלא
 יוציאנ' רק לעבוד' השי"ת כמו שנאמר צלוים שלא היו כשרים לעצו' משא אלא
 מצן שלשים ומעלה צן מ' לצינה כלומר שאז הוא צצתכלית ההצצונות וכאומרם ז"ל
 צן מ' שנה הביד אצדהם את צוראכו כמו צציאכנו צצתיחת המשבתא וצמס' ע"ז פ"ק ד"ה
 ע"א אמרו מי יתן והיה לצצס זה להס ליראה אותי כו' אמ"ל משה לישראל כפוי טובה
 צני צשעה שאמר להס הקצ"ה לישראל מי יתן כו' היה להס לומר אתה תן ואפי' מש"ד
 ע"ה לא דמוה להס אלא לאחר מ' שנה שנאמר ואולך אחכס צמדד מ' שנה וכתבי
 ולא נתן ה' לכם לצ לדעת כו' אמ' דצא ש"מ לא קאי איני' אדעתא דרבים עד מ'
 שצין. צן חמשים לעלה כלומר שעלתו ראויה כי העלה אמנס לריכ' שני דברים אחד
 מלד שכל האדם ואחת מלד מה שראה מנסינות הזמן כמ"ט חכמי המוסד הימים
 וצוק חכמות וכשהגיע לחמשים כצד דאה מן הנסינות הרצה. ועדיין הוא צצוקף
 שכלו פלומר שלא נטה עדיין שכלו לערוצ ונמלאת עלתו מווקתת מלד צ' הדברים
 פלדריכס לה צן ששים לזקנה וענייני העולם צורחים ממנו ומזהירו שאז ישתדל

בית אבות פ"ה מ"כב כ"ג הבחירה לה

מעשה כאלו מת ועבר ובטל מן העולם :
 כג בן בג בג אומר הפך בה והפך בה דכלא בה ובה תהוי וסיב ובלה בה ומנה לא תזוע שאין לה מדה טובה הימנה :
 כד בן הא הא אומר לפום צערא אנרא : ר"ח צן עקשית וכו'.

צעזרות השי"ת ויצין לאחדותו. ואמר צן ע'לשיצה כלו' ואיני דאוי עוד לענייני העולם וישים כל השתדלותו צעזר השי"ת. צן שמונים לצורה כלומר שאלה הצעזרות טבעו הגיע לכך ויוסיף אומץ לעזור יולדו צדקה וצא צמאמר ימי שנותינו זהם ע' שנה ואם הצעזרות שמונים שנה. צן תשיעים לשוח כלומר שהולך צשחיות הקומה ומואס לצני העול' ואין דאוי לשוט הנה והנה אלא שיתכבד צציתו ויתפלל לה' כל דגעיו. והוא שיש שקריו זאת המילה צצצלת מלשון לשוח צצד'. העולם. וכל שכן שאם ישאר לו דעת שלא יוליאהו רק לתפלות ולתחינה ולצקסה :

כח צן צב צב אומר הפוך זה כו' הזהירו שלא יספיק לו צתו' הקריאה הבסה לצד אלא שיהא הפוך ומהפך זה כלו' כמה פעמי שאם יעשה כן הוא מואל זה כל מה שמפקפק צלצו עליו והוא ענין דכולא זה. וכן הזהירו שלא יצט' צזכרנותו וידעיתו אלא יחזור זה תמיד ויזקיק עמה ויצל' נפשו עליה ולא יסוד ממנה כענין אומרם (צחיגה ד"ט ע"ג) אינו דומה שונה פרקו מאס פעמים למי ששונה מאלה ואחת וזהו ענין סיו צבלה זה ומינה לא תזוע שאין לה מדה טובה הימנה .

כט צן הא הא אומר לפום צערא אנרא. פי' אגרא הוא צמקום פרי כמו שפי' למלה. כפי מה שיתעמל צתורה ימשך ממנה פרי צכצד ר"ל השגת האמת כי קריא' המנוח' והתענוג לא תדר חדרי צטן ואמר ז"ל אף חכמתי עמדה לי חכמה שלמדתי צאף עמדה לי. ויש לפ' לפום צערא אנרא' שהלמוד צלדקות ודומיהן הוא לפי ענין האיש ועמלו צפעולות הטויות כמאמ' כדצעי ליה לא צעד. וכאומרם ז"ל (סוף מס' מנחות) אחד המדצה ואל' הממעיע וכלצד סיכוין לצו לשמים. וצצדייתא של ר"ן (צפי"ג) אמרו מנעשה צהלל הזקן שהיה מהלך צדרך פגע צצני אדם שהיו מציאין חטה אמר להם צכמה הסאה אמ"ל צצ' דינרין פגע צאחדים אמ"ל צכמה הסאה אמ"ל צב' דינרין התחיל מתמיה עליהם אמ"ל לפום צערא אנרא כלו' שאנו מציאין אותה יותר דחוק.

צכאן נשלמו משניו' המסכתא אלא צצספדינו נתוספ' צדייתא גדולה ועי' לקמן חריכות דברים צענין עפ"י כת"י ו' כ"ט) ולדפורה עם משנת צן צב צב עד שעשו ממנה עם אות' משנה פ"ו והצדייתא היא צנוסח זה. תניא ר"י הנשיא אומר עז פנים לבסיס וצשת פנים לב"ע עז פנים ר"א אומר ממוזר ר' יהושע אומר צן הכדה דבי עקיבא אומר ממוזר וצן הכדה. ראצ"י אומר אף לא עמדו רבלי אצותיו על הר סיני. וצמס' כלה אמרו על זו של רע"ק אמ"ל לר"עק עקיבא היאך תניח דעתך לחלוק על צדרך צין כך עבר אחד לפניהם צקומה זקופה הלך ר"עק אלל אמו אמר לה אם תבלה לי מה שאני שואל כך אני מציאך לחיי הע"והצ אמר' לו השצע לי נשצע' לה וצטל צלצו אמר לה מה טיבו של ולך זה אמרה לו כשנכנסתי לחופה פירסתי נדה ופי' ממני צעלי וצעלני שושציו קרא על עלמו סוד ה' לירואיו. התיירו לעצמם דצד זה להזהיר האדם מאלו המדות שהם סיבת המות הכלמי והאצדון ויחוש כל אדם צעלמו שלא לצל לירי חסד כ"ט צצצדים מוכוערים וזה חלק אחד מחלק לשו"הר המותדי' ר"ל לספר צגנות החושט לסיבת לזהרת האחדים שלא יכסלו צעון ההוא כמו שציארכו צחיצור התשובה. ואמר אח"כ צצדייתא זו על כולם ר"ל ע"כ הפסולין פשאדם מתחתן צזהם אליהו כופתו והקצ"ה חותם ואומר אוי לו לפוסל את זרעו ופוגם את משפחתו ונושא אשה שאינה הוגנת לו מלמד שכל הנושא אשה שאינה

בית אבות פרק ששי מ"א הכתירה

הוגנת לו אליהו כופתו והקצ"ה רולעו. ולקח דרך משל אליהו להיותו מנחל האנשים אחד מש"ד ע"ה ושנתפדשם לכל שעלה לשמים (ח"ה ולע"ד פי' עוד שני טעמים אחרים בחי' לקידושין לד"ע ע"ה י"א) הכונה שנכחד המין יקולו צו וידחיקו מנכו וישאל הדבר קיים לדורות והוא משל החתום. ואמר אח"כ וכל הפסול פוסל ואינו מדבר בשצחה מעולם ואמר שמואל צמומו הוא פוסל. סוף אדם למות סוף צהמה לשחיטה הכל למיתה הם עומדים תנייף ר"י אימר אשרי מי שגדל צתודה ועמל צתור ועוש' כ"ד ליוולדו גדל צש"ע וכפער צש"ע מן העולם ועליו אמר שלמה צחמתו טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו למוד תור' הדצה ויתנו לד שדר הדצה ודע מתן שכרן של דיקים לע"ל:

ה ש מ ט ו ת

זה שייך לפי' המחירו צסוף פרק ב'

ואמר שאחר שיכלים עלמו צחכמה התלמוד יתחיל צחכמו' האחרות ואמר שהמצוא להם הם הלמודיות והם תקופו' ומזלות וגימטריאות ודעו על חכמ' התכונה והמספר והתשצורת והשיעור ומהן יצא לעצמיות ולאחרות כמו שנודע למצנינים:

זה שייך לפי' המחירו לתחלת פרק ה'

הפרק החמישי וזה הפרק אינו ממין שאר הפרקים שהפרקים הקודמים אמנם הם להורות מדות ומוסדים והדרכת האדם לתלמוד תורה וצפ' זה יתערבו צו דברים אינם ממין זה אלא שעל ידי דברים שצתלמידי חכמים ושדעיות נתגלגלו ענינים אלו. והצחיל צענין צדיאף העולם שהוא יסוד הפנות התוריות ועכשיו נחל צצואור ענייניו צע"ה:

פרק ששי ממס' אבות

פרק ר' מאיר

על פ' ששי לא פי' הרב המאירי בדרך כל הראשונים באשר איננו משנה ונתתי עליו פי' ר"ע ספורו ג"כ יקר ולא נודע במחנה האשכנזים.

שְׁנוּ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה בְּרוּךְ שֶׁבָּחָר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם:

א) נקרא דע שותף להקצ"ה צמעשה
צדאשית צהיותו עוד להשיג התכלית המכוון
מלתו יתצרך צאומרו ולי מה יקרו דעין
אל אורח הצדיות צהיטיצו להם כמדת צוראו
העוז והמעוז כאומרו והלכת צדרכיו
ומלצשתו ענוה וידאה ומכשדתו להיות לדיק
וחסיד שהם מנינו צדיות כאמדם ז"ל וזהורת

ח רבי מאיר אומר כל העוסק
בתורה לשמה זוכה לדברים
הרבה ולא עוד אלא שכל
העולם בלו בדי הוא לו נקרא
רע אהוב אהב את המקום

כִּית אַבֹּת פִּו מֵא ב' ג' הַבְּחִירָה לַמַּ

מציאה לדי זריזות ונהנין ממנו להצין ולהודו' לזולתו דרכי חיי טעה :

ממשלה להיטיר זולתו צמדיניות גם כן דזי תורה צאלקיות כמעין להוסיף דעת גם דצדים צלתי ככללים צתורה ויהא לנוע שקונה צה תכונות מעשים טובים :

ב) עלצונה של תוד' כשאין האדם מחשיבה להתצונן צה להצין התועלת הנמשך ממנה ולזה נקרא כזוף שיקרה לו שיקראה הגועד צו צסס פחות ועל דרך עיאל עיאל דאה מי קודם לך צחוץ והציאל דאיה על זה ממה שאדם שהאשה היפה אשר לא יטעם הטועם את יפיה הוא כמו נזם זה צאף חזיר שאינו מכיר ערך וחשיבות הזהב וקרא הצלתי טועם ויפי היפה צסס חזיר וזה אם כן יקרה למי שאינו עוסק צתורה מצלי אין אללו הכרת מעלתה ותועלתה וכתן טעם על סס שהניפ' ראוייה לו מפני שהוא צהתדשלותו מאצד ממנו השגת תועלת וכצוד צ:

ומאחר שמי שלא ילמוד תורה ראוי לעלצון הנזיפה הנה מי שיהיה מקנה לאדם כצוד שהוא הפך העלצון ראוי לכצוד והציאל דאיה שצענין זה ראוי לנהוג כצוד אפילו צמי שלמטה ממנו מדוד המלך שנהג כצוד צאחיתופל שהיה למטה ממנו והציאל דאיה על מה שאדם אפילו את אחת כאומרו אין כצוד אלל תורה כלומר שהתורה היא צעלמה כצוד לא סצת כצוד צלצד והנה על כל חלק מהכצוד ידק סס כצוד כמספט כל מתדמה

אוהב את הפריות משמח את המקום משמח את הפריות ומלבשתו ענהו ויראה ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן ומרחקתו מן החמא ומקרבתו לידי זכות ונהנין ממנו עצה ותושבה בינה ונבורה שנאמר לי עצה ותושבה אני בינה לי נבורה ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין ומגלין לו רזי התורה ונעשה פמעין המתגבר וכנחר שאינו פוסק והוא צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומבדלתו ומרוממתו על כל הפעשים :

אמר רבי יהושע בן לוי בפל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לפריות מעלבוניה של תורה שקל מי שאינו עוסק בתורה נקרא גזוף שנאמר גזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם : ואומר והלחות מעשה

אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחות. אל תקרא חרות אלא חרות שאין לה בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה שנאמר ומפתנה גחליאל ומנחליאל במות :

הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד אפילו את אחת צריך לנהוג בו כבוד שפן מצונו ביד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומידעו שנאמר ואתה אנוש בערפי אלופי ומידעי : והלא דברים קל וחומר ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומידעו הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו את

אחת על אחת במה וכפר
שצריך להג בו כבוד ואין כבוד
אלא תורה שנאמר כבוד חכמים
ינחלו ותמימים ינחלו טוב.
ואין טוב אלא תורה שנאמר
כי לקח טוב נתתי לכם תורת
אל תעזבו:

ד בך היא דרבה של תורה
פת במלח תאכל ומים במשורה
תשתה ועל הארץ תישן וחיי
צער תחיה ובתורה אתה עמל
אם אתה עשה כן אשריך וטוב
לך אשריך בעולם הזה וטוב
לך לעולם הבא:

ה אל תבקש גדלה לעצמך
ואל תחמוד כבוד יותר מלמודך
עשה ואל תתאוה לשלחנם של
מלכים ששלחנה גדול משלחנם
וכתרה גדול מבתרם ונאמן הוא
בעל מלאכתו שישלם לך שכר
פעלתך:

ו גדולה תורה יותר מן
הקבוצה ומן המלכות:
שהמלכות נקנית בשלשים
מעלות והקבוצה בעשרים וארבע
וחתורה נקנית בארבעים
ושמונה דברים. ואלו הן

בתלמוד בשמיעת הראון בעריכת שפתים בבית הלב באימה
ביראה בענה בשמחה במהרה בשמוש חכמים בדקדוק חברים
בפולחן בתלמידים בישוב במקרא במשנה במעוט סחורה במעוט
דרך ארץ במעוט תענוג במעוט שגרה במעוט שיחרה במיעוט
שחוק בארץ אפים בלב טוב באמונת חכמים בקבלת חסידות הפכיר
אחי מקומו והשמח בחלקו והעשה סיג לדבריו ואינו מחזיק טובה
לעצמו אהוב אהב את המקום אהב את חבריו אהב את

החלקים והציא ראיה על זה שהתורה צעלמה
היא כבוד ממה שכתב כבוד חכמים ונחלו
והציא על שאומרו ינחלו אמר זה על התורה
שקרא אותה כבוד ממה שנאמר ותמימים
ינחלו שהעוז הגמור לכפש השכלי הנותן
לה מליאות וחיי עולם הוא התורה העיונית
והציא ראיה על זה ממה שאמר כי לקח טוב
נתתי לכם וצדק שזה העוז הוא התורה
שאמרו תורת אל תעזבו:

ד הוהיר משני דברים אשר הם על
הרוב המונעים האדם מעסוק בתורה צלי
ספק האחד הוא החפץ שתענוגי הגוף ואמר
שהעוסק בתורה לדין שיסתפק בהכרחי לחיי
שעה ולא יצדק זמנו לזקק מותרות והשני
הוא הכוסף אל הגדולה והמעלה צחיי שעה
ואמר שלריך שלא יחמוד להוסיף כבוד צעולם
הזה יותד מלימודו ר"ל יותד ממה שהודגל
צו כפי מדגתו צחיי שעה ואמר בהשגת
התורה ימלא חיים כבוד גדולי המעלה מכל
זולתם:

ו כבוד אמרו שלשה כתדים הם כתד
תורה כתד כהונה וכתד מלכות וזה אמר
שכתד התורה גדול מן שני כתדים הנשארים
וזה כי אמנם כתד המלכות נקנה בשלשים
מעלות כלם גשמיות מסצנות כבוד צחיי
שעה והם הנזכרות צמטפט המלוכה אשר
זהם שרשים מתפשטים לענפים דרים
והמלך מותר זהם לפחות לנורך מלחמה
וכן כתד הכהונה נקנת ככ"ד מתנות כהנה
אשר צהן תהי' כבוד הכהנה כאמרו לך נתתם
למטחה וכלן גשמיות נקנות כבוד צחיי שעה
אמנם כתד תורה נקנה צהפך זה כי אמנם
כל אלה שהזכיר אינם מעלות אצל דברים
מצדילים ומפדטים האדם מן החמירות
ומכבוד חיי שעה ותכלית זה צהכרח הוא

לכבוד כבוד לחיי עולם אשר אין ציון כבוד
 כבוד חיי עשה שום ערך וכדמו' ואמר שמתנות
 הכבוד לחיי עולם היא אמירת הדבר שס
 חומרו כמו שאמרו ז"ל שפי"ו דוצרות בקבר
 ומכאן אתה למד שזאת המדה מזיזה גאולה
 לעולם צחי עשה וצחי עולם שהרי מענין
 דוצר שפתי יסנים למדנו' למדת גאולה לחיי
 עולם מיד המקטרגים וממדת הדין ועל
 הגאולה הנמשכת מזאת המדה לחיי עשה
 הביא ראי' ממה שנאמר ותאמר אסתר למלך
 שס מדרכי שהיה זה סבה לגאולה צחי
 עשה :

ז כזר ענו חכמים קלת מלות שדס
 אוכל פירותיהן צעולט הזה והקין קיימת
 לו לעולם הצא וצתוכס אמרו תלמודא תורה
 כנגד כלס וצזה אמר שהתורה נותנת חיים
 ואיסור צמדרכת שונות צעולט הזה וצעולט
 הצא והצא ראי' צאלו הכחוצים על היותה
 מסצת חיי העולס הזה וכן על האיסור
 צס ועל התורה מסצת חיי עולס ועל מיני
 האיסור צס כפי עוז כוננת העוסק צס
 וכפי צס השתדלותו :

ט אמר שהוא נאה ללדיקים ונאה
 לעולס שיהיו ללדיקים אלו ההלכות ויתמיד

הצדקות אהב את המישרים
 אהב את התוכחות ומתרחק
 מן הכבוד ולא מניס לבו
 בתלמודו ואינו שמה בהוראה
 נושא בעול עם חברו ומכריעו
 לבק וכות ומעמידו על האמת
 ומעמידו על השלום ומתישב
 לבו בתלמודו שיאמר ומשיב
 שומע ומזיף הלומד על מנת
 ללמד והלומד על מנת לעשות
 המחכים את רבו והמכונן את
 שמועתו והאומר דבר בשם
 אומרו הא למדת כל האומר
 דבר בשם אומרו מביא גאולה
 לעולם שנאמר ותאמר אסתר
 למלך בשם מרדכי :

גדולה תורה שהיא נותנת
 חיים לעושיה בעולם הזה
 ובעולם הבא שנאמר בי חיים

הם למוציאיהם ולכל בשרו מרפא : ואומר רפאות תהי לשרה
 ושקוי לעצמותיה : ואומר עין חיים היא למחזיקים בה ותמכיה
 מאשר : ואומר כי לית הן הם לראשה וענקים לגרורתה : ואומר
 תתן לראשה לגית הן עמרת תפארת תמננה : ואומר כי כי ירבו ימיה
 יוסיפו לה שנות חיים : ואומר ארץ ימים בימינה בשמאלה עשר
 וכבוד : ואומר כי ארץ ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לה :

ח רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחאי אימר הנזי
 והבית והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והפנים נאה
 לצדיקים ונאה לעולם שנאמר עמרת תפארת שיבה בדרך צדקה
 תמצא : ואומר תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה : ואומר
 עמרת זקנים בני בנים ותפארת בני אבותם : ואומר והפרה
 תלבנה ובושה התמה כי מלך י צבאות בחר ציון וברושלם
 ונגד זקניו כבוד :

ט רבי שמעון בן מנסיא אמר אלו שבע מדות שפנו חכמים
 לצדיקים כלם נתקמו ברבי ובבניו : אמר רבי יוסי בן קסמא

זהו זמן ארוך כדי שיוכל להטיע לזולתם וראוי להתפלל על נדוקי הדוד ששיגור כל אלה ההלכות לטובתם ותועלת בני דורם והציא ראיה על קתתם מן המקראות והעיד דבי שמעון בן מנסיא שאין זה איפשר רחוק שיגאלו כל אלה ההלכות יהיו בלדיקים והעיד כי אמנם כלם יחד נגאלו בדורו כדבי וציוו:

אלא תורה ומעשים עוזים בלבד ושתיה לכה לא יוטרו על השלימות זולתי צדקת תופשי התורה העוסקים בתורה וצממשים עוזים וזה כי מצדקתם יוסיף דעת בתורה וירגיל עלמו צממשים עוזים כמותם וכשייעצו האדם עם לזולתו תהיה העצות לזני אדם מהוגנים ומציא ראיה על שהתורה מלוה את האדם צמעת פעירתו ממה שכתוב צמכך תשמור עליוך שלא ילטער צקדו והציא ראיה על היות הזהב וכסף צלתי נחשזים אלל צעל הנסיון צעריך אל התורה מדצדי דוד המלך שנסה זה צדו צעדרו ואמר טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף והציא ראיה שאין ראוי להשתמ' בכסף וצוה צלתי הכרחי' להיו עשה אלל כשתשתמש בהן לכדורו ותצדך ממה שכתוב לי הכסף ולי הזהב אמר יי לצאות:

י אמר שהתכלית טכיון האל יתצדך לקנותו ולהשיג צמה שצדא נשלים צממשה צדדים ואמר שהראשון הוא התורה שהיא לשלמות נמלא צחירוי' טוביה צללמו יתצדך וצדמותו והציא ראיה על זה ממה שנאמר אליו חכמה כולו יי' קנני ראשית דרכו והשני הוא מליאות שמים וארץ אשר צמליאותם נמלא המין האנושי הטובן להיות אותו השלם אשר כיון הוא יתצדך צצריאה והציא ראיה על זה ממה שנאמר השמים כסאי והארץ הדוס רגלי כולו ואל זה אציע אל עני וכה דוח וחדד על דצדי ומזה התצדד שזה הנמלא החדד ומטיגל דצד האל יתצדך שהוא התורה הוא המכוון צמליאות שמים והרץ וכן הציא

פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזירתי לו שלום אמר לי רבי מאיזה מקום אתה אמרת לי לו מעיר גדולה של חכמים ושאל סופרים אני אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות אמרת לי לו אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף: ולא עוד שבישעת פמירתו של אדם אין מליון לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד שנאמר בכתה לכה תנחה אתך בשכבה תשמור עליה והקיצות היא תשיחה: בכתה לכה תנחה אתך בעולם הור בשכבה תשמור עליה בקבר והקיצות היא תשיחה לעולם הבא. ואומר לי הכסף ולי הזהב נאם יי צבאי:

י חמשה קנינים קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו ואלו הן תורה קנין אחד שמים וארץ קנין אחד אברהם קנין אחד ישראל קנין אחד בית המקדש קנין אחד: תורה גנין דכתיב יי קנני ראשית דרכי מפעליו מאז: שמים וארץ גנין דכתיב כח אמר יי השמים כסאי והארץ הדם רגלי איי וזה אשר תבנו לי

וְאִי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי: וְאָמַר
 מָה רָבוּ מַעֲשֵׂיָי יי פְּלִמָּה בְּחֻמְכָּה
 עָשִׂיתָ מִלְּאֵרֶה הָאָרֶץ קִנְיֵנֶיךָ:
 אֲבָרְהָם מִנֵּין דְּבִתְיָב וַיְבָרְכֵהוּ
 וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן
 קִנְהַ שְׁמַיִם וְאָרֶץ: יִשְׂרָאֵל מִנֵּין
 דְּבִתְיָב עַד יַעֲבֹד עִמָּךְ יי עַד
 יַעֲבֹד עִם זֹו קִנְיֵת: וְאָמַר
 לְקֹדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאָרֶץ הַמָּה
 וְאֵדִירִי כֹל חֲפָצֵי כֶּם: בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ מִנֵּין דְּבִתְיָב מְכוּן
 לְשִׁבְתָּךְ פְּעֻלָּתָ יי מְקַדֵּשׁ אֲדָנִי
 פּוֹנְנֵי יְדִידָה: וְאָמַר וַיְבִיֵּאם אֵל
 גְּבוּל קֹדְשׁוֹ הֵר זֶה קִנְיָתָה יְמִינוּ:
 יח כֹּל מַרְהָ שִׁבְרָא הַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמֵנו לֹא בְרָא
 אֵלָּא לְכַבוֹדֵנו שְׁנַאֲמַר כֹּל הַנִּקְרָא
 בְּשֵׁמִי וּלְכַבוֹדֵי בְרָאתֵנו יִצְרָתֵנו
 אִף עָשִׂיתֵנו: וְאָמַר יי יְמַלֹּךְ
 לְעוֹלָם וָעַד:

ראיה תמה שנאמר מה רבו מעשיי
 כלם בחכמה עשית הכאמר אחד שספר
 חדוש שמים וארץ כלומר שכל ענה שהמלאך
 היה ששציל החכמה אשר התכלית המכוון זה
 נשלט בארץ באמרו מלאכה הארץ קנין והקנין
 השלישי היה אצרהם אשר הוא לצדו דודו
 היה אותו הנמלא המכוון והציא ראוי על
 זה עמה שנאמר צדוק אצדם לאל עליון
 קונה שמים וארץ כלומר שצמניאית אצרהם
 נעשה האל יתצדק עליון קונה שמים וארץ
 זה שניגו יתצדק זהם התכלית המכוון והקנין
 הדיוני היה ישראל כלומר שזין כל העמי לא
 נשלט תכלית כיונתו ונשלט בישדאל והציא ראיה
 תמה שנאמר עם זו קנית כלומר שזה העם
 לצדו זין כל העמים נשלט השגת החפץ האלקי
 וקנינו והקנין החמישי היה צית המקדש אשר
 זו לצדו זין כל המקומות נשלט החפץ
 והתכלית האלקי והציא ראיה על זה ממה
 שנאמר מקדש יי כוננו ירך כלומר ששצציל
 המקדש שפעל כוננו ידיו אשר הנמלאות
 הבשמיות ולכאד' שזה כאמר על צית עולמים
 לא על משכן שלה הציא ראיה על זה ממה
 שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי צד איתו
 וממה שנאמר כוננו ירך יי ימלך כלומר
 שכוונת כל מה שכונו ידיו היה שימלך לעולם
 ועד וימלא כבודו את כל הארץ אמן ועאן.

פ"ה המאירי על מאמר ר"ח בן עקשיא

רבי חנניה בן עקשיא אומר
 רצה הקדוש ברוך הוא לזכות
 את ישראל לפיכך הרבה להם
 תורה ומצוות שנאמר יי חפץ
 למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

דבי חנניא בן עקשיא אומר למה הקב"ה
 לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה
 ומצוות שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה
 ויאדיר. ע"כ ופי' דדבי ר"ח הוא שהאדם נמשך
 מאד אחד החומר האמור עליו כי יזך לז
 האדם רע מנעוריו. ואם יקרה צקלת יחידים
 ימלטו ממנו לטוב מזגם וקלות הבנתם עם
 רוב השתדלות' בלמוד כענין צאצות הקדומים
 ר"ל שם ועצד ונח ואצרהם ילחק ויעקצ
 ולזחירת האצות למה לזכות את הצנים והרצה להם תורה ומצוות ורעות דצות ימלט
 זהם מידו ויזאל לשלימות ואשר הצרים הם דצרים פשוטים וכן לא רזיתו לפרש זה
 כלום אחד שאינו מן המסכתא. וכן מלינו צקלת מחזורים דציותא אחרת קרויה פדקו
 של דבי מאיר והם דצרים מנעורים מצרייתא של דרך ארץ ומשאר דציותות ורובם
 דצרים פשוטים ב"כ אין זהם לדרך לבאר כלל. ואעפ"י שיש קלת דצרים אפטר
 לבגל עליהם כמה דצרים משלימות המדות והמוסדים כמעתי מזה אחד שאינו
 מן המסכתא: [זה כמלא שהולאה ראשונה צוקו פ"ה ועפ"י יוצנו דצקו פה].

דלת הפתח

תקונים הגהות והערות להפתיחה.

דף א' כתוב בספרינו קצת ברייתות שאמרו שם תניא וכו' עי' לקמן בתקוני המשניות ותמלא זה הענין.

דף ב' הן בחבור הגדול הזה הנקרא בית הבחירה וכו' מדצרי ואלה נראה כי פירושו וחדושו הנקראים צפי האחרונים שטרות עסק כל ימיו מימי זמנו עד זמן ג"א לימי חייו וזל פסקיו הוא החזור הגדול צית הצחירה הי' חותם מלכתו, ובס רחיה להסערתו לקראת פירושו לפקדי ציות הצחירה ומלת הז' מחזיקה:

שם, הוחל גמרור ז"ל למרוד. שם, שכל יודעין ז"ל יודעיו. ושם ע"ב, אברהם אה ז"ל ח"ת.

דף ג' לא שיכוין ז"ל לא שיכוין צ"ה ענין.

שם בביטול דת, הנקודה אחר מלת דת נמחק.

שם ע"ב ושם תמצאה גרפס, כן הי' דעתי מתחלה אך ח"כ נחמתי שלא ליקר סער הספר ואי"ה כי אקח מועד חולייה לחזור צפני ענמה.

דף ה' ביחוקל מי הוה, ז"ל ביחוקל (ח' ג') מהרה הוה וכו' עוד שם מי הוה הוה ז"ל מהרה הוה.

דף ו' עב אמ"ר שילא, גרופס הירושלמי אשר לפני דפוס דעסויח דפוס ווען ח"ר לא חפ"י נשים וכו' והנה נוסחת הרב המאירי נוסחה נכונה, כי הגרסא אשר לפנינו חין לה מוצן וזה פתסנן הירושלמי פ' חלו דכריס דף כ' ע"ה ג' הניחו כתרן צעה"ז וירשו חיו הע"ה וחלו הן יונתן זן שחול וחלעזר זן עזריח וזקני צחירה יונתן זן שחול ח"ר לא חפ"י נשים מאחורי הקרויין עכ"ל והנה מה נוכל לכווין צחלה שלש מלות רעו' צה היעז ותמלא הדבר נכון ונמה ג"כ רחי נכונה כי דצרי ראשונים נחמדים מפו והולחת ספרים ישנים לחור ענלס מנחה גדולה להרצה ענינים כלואים צנסתרות ועלוטיס צלעיק הסצוסיס.

דף יא ע"ב, שמעון בנו של גמליאל בן רבנו הקדוש עי' לקמן בתקוני המשניות פ"ח מטסה י"ה.

דף י"א ע"ב כפי מה שירוננו מן השמים, עין לקמן בתקוני המשניות פ"ז מטסה ז'.

דף י"ב ע"א יסדה תנאים בברייתות ז"ל בתוספתות.

דף מז ע"ב אמר ר' יוסף ו' אביותם לפי זמנו שהעמידו אחר ר' משה ו' חנוך הוא ר' יוסף ו' חזיתור ומדצרי רצנו נוכל לפטר מה שנמלא צ"ה המצורב על מלח הפיוט הללה סדר תקיעות דר' ירמי צר חזיתור היתוס (עי' גיובער לייטשריפט ח"ס דף 304 מ"ש שם החכם לונן. וירידי החכם המפורסם מו"ה שמואל דוד לונקטו נכ"ו כתב צמכתא וולת תמיד כעת תחת המכשט ונטייל חרוכות וקלרות צענין זה חס הי' שם חזיו חזיתור חז' חסמס משפתו ע"ס כי דצרי נכונים צהסכל ודעת, והנה ע"פי נוסחת רצנו חזיותם נוכל לפטר מ"ש שם על המלח ירמי צר חזיתור היתוס" ורוך נחסיס וצחלה חסצתי שטעות נשל דצרי רצנו וז"ל חזיתור והר"ש נחלפתה צמ"ס חזל לפי הכ"י הנזכר ולפי הכ"י ציד שד"ל טה' שם מלת היתוס נחאס שחונגה ע"ס וכך הי' נקרא.

דף יז ע"ב הגדול שבוקננו הרב ר' אברהם אב"ד מנרבנא, צמלת זקננו חין כוויחו חזי חצוניו רק הוא תחר גדולה וכבוד כמו זקני העיר ועי' יש לי רחיות חוקות וחין כחן המקוס להאיך, גם היוחסין ב' עליו (דפוס קראקא דף קל"ח) והגדול צבולס, והוא ר' חריס צר יחוק הנקרא חז' דחותן הראצ"ד (ר' חריס צן דוד) השני ונולד צמונטפליד כדצרי שלטת. ונהא שיחת רצנותו צעיר נרצונה וזנה העיז לרחות החכם לונן (לייטשריפט הכ"ל דף 307 צחטר טעור וכו' צלי עסק נהא שררות צנרצנה וע"ס צחריכות, והראצ"ד חתנו וזכר לקמן ועי' מ"ש צענין זה צמחא לח"ה צנולרות ר' צחיו כי שם הארכתו.

דף יז ע"ב הגדול שבוקננו הרב ר' אברהם אב"ד מנרבנא, צמלת זקננו חין כוויחו חזי חצוניו רק הוא תחר גדולה וכבוד כמו זקני העיר ועי' יש לי רחיות חוקות וחין כחן המקוס להאיך, גם היוחסין ב' עליו (דפוס קראקא דף קל"ח) והגדול צבולס, והוא ר' חריס צר יחוק הנקרא חז' דחותן הראצ"ד (ר' חריס צן דוד) השני ונולד צמונטפליד כדצרי שלטת. ונהא שיחת רצנותו צעיר נרצונה וזנה העיז לרחות החכם לונן (לייטשריפט הכ"ל דף 307 צחטר טעור וכו' צלי עסק נהא שררות צנרצנה וע"ס צחריכות, והראצ"ד חתנו וזכר לקמן ועי' מ"ש צענין זה צמחא לח"ה צנולרות ר' צחיו כי שם הארכתו.

דף יז ע"ב אמר ר' יוסף ו' אביותם לפי זמנו שהעמידו אחר ר' משה ו' חנוך הוא ר' יוסף ו' חזיתור ומדצרי רצנו נוכל לפטר מה שנמלא צ"ה המצורב על מלח הפיוט הללה סדר תקיעות דר' ירמי צר חזיתור היתוס (עי' גיובער לייטשריפט ח"ס דף 304 מ"ש שם החכם לונן. וירידי החכם המפורסם מו"ה שמואל דוד לונקטו נכ"ו כתב צמכתא וולת תמיד כעת תחת המכשט ונטייל חרוכות וקלרות צענין זה חס הי' שם חזיו חזיתור חז' חסמס משפתו ע"ס כי דצרי נכונים צהסכל ודעת, והנה ע"פי נוסחת רצנו חזיותם נוכל לפטר מ"ש שם על המלח ירמי צר חזיתור היתוס" ורוך נחסיס וצחלה חסצתי שטעות נשל דצרי רצנו וז"ל חזיתור והר"ש נחלפתה צמ"ס חזל לפי הכ"י הנזכר ולפי הכ"י ציד שד"ל טה' שם מלת היתוס נחאס שחונגה ע"ס וכך הי' נקרא.

דף יז ע"ב הגדול שבוקננו הרב ר' אברהם אב"ד מנרבנא, צמלת זקננו חין כוויחו חזי חצוניו רק הוא תחר גדולה וכבוד כמו זקני העיר ועי' יש לי רחיות חוקות וחין כחן המקוס להאיך, גם היוחסין ב' עליו (דפוס קראקא דף קל"ח) והגדול צבולס, והוא ר' חריס צר יחוק הנקרא חז' דחותן הראצ"ד (ר' חריס צן דוד) השני ונולד צמונטפליד כדצרי שלטת. ונהא שיחת רצנותו צעיר נרצונה וזנה העיז לרחות החכם לונן (לייטשריפט הכ"ל דף 307 צחטר טעור וכו' צלי עסק נהא שררות צנרצנה וע"ס צחריכות, והראצ"ד חתנו וזכר לקמן ועי' מ"ש צענין זה צמחא לח"ה צנולרות ר' צחיו כי שם הארכתו.

דף יז ע"ב אמר ר' יוסף ו' אביותם לפי זמנו שהעמידו אחר ר' משה ו' חנוך הוא ר' יוסף ו' חזיתור ומדצרי רצנו נוכל לפטר מה שנמלא צ"ה המצורב על מלח הפיוט הללה סדר תקיעות דר' ירמי צר חזיתור היתוס (עי' גיובער לייטשריפט ח"ס דף 304 מ"ש שם החכם לונן. וירידי החכם המפורסם מו"ה שמואל דוד לונקטו נכ"ו כתב צמכתא וולת תמיד כעת תחת המכשט ונטייל חרוכות וקלרות צענין זה חס הי' שם חזיו חזיתור חז' חסמס משפתו ע"ס כי דצרי נכונים צהסכל ודעת, והנה ע"פי נוסחת רצנו חזיותם נוכל לפטר מ"ש שם על המלח ירמי צר חזיתור היתוס" ורוך נחסיס וצחלה חסצתי שטעות נשל דצרי רצנו וז"ל חזיתור והר"ש נחלפתה צמ"ס חזל לפי הכ"י הנזכר ולפי הכ"י ציד שד"ל טה' שם מלת היתוס נחאס שחונגה ע"ס וכך הי' נקרא.

דף יז ע"ב הגדול שבוקננו הרב ר' אברהם אב"ד מנרבנא, צמלת זקננו חין כוויחו חזי חצוניו רק הוא תחר גדולה וכבוד כמו זקני העיר ועי' יש לי רחיות חוקות וחין כחן המקוס להאיך, גם היוחסין ב' עליו (דפוס קראקא דף קל"ח) והגדול צבולס, והוא ר' חריס צר יחוק הנקרא חז' דחותן הראצ"ד (ר' חריס צן דוד) השני ונולד צמונטפליד כדצרי שלטת. ונהא שיחת רצנותו צעיר נרצונה וזנה העיז לרחות החכם לונן (לייטשריפט הכ"ל דף 307 צחטר טעור וכו' צלי עסק נהא שררות צנרצנה וע"ס צחריכות, והראצ"ד חתנו וזכר לקמן ועי' מ"ש צענין זה צמחא לח"ה צנולרות ר' צחיו כי שם הארכתו.

דף יז ע"ב אמר ר' יוסף ו' אביותם לפי זמנו שהעמידו אחר ר' משה ו' חנוך הוא ר' יוסף ו' חזיתור ומדצרי רצנו נוכל לפטר מה שנמלא צ"ה המצורב על מלח הפיוט הללה סדר תקיעות דר' ירמי צר חזיתור היתוס (עי' גיובער לייטשריפט ח"ס דף 304 מ"ש שם החכם לונן. וירידי החכם המפורסם מו"ה שמואל דוד לונקטו נכ"ו כתב צמכתא וולת תמיד כעת תחת המכשט ונטייל חרוכות וקלרות צענין זה חס הי' שם חזיו חזיתור חז' חסמס משפתו ע"ס כי דצרי נכונים צהסכל ודעת, והנה ע"פי נוסחת רצנו חזיותם נוכל לפטר מ"ש שם על המלח ירמי צר חזיתור היתוס" ורוך נחסיס וצחלה חסצתי שטעות נשל דצרי רצנו וז"ל חזיתור והר"ש נחלפתה צמ"ס חזל לפי הכ"י הנזכר ולפי הכ"י ציד שד"ל טה' שם מלת היתוס נחאס שחונגה ע"ס וכך הי' נקרא.

דף יז ע"ב הגדול שבוקננו הרב ר' אברהם אב"ד מנרבנא, צמלת זקננו חין כוויחו חזי חצוניו רק הוא תחר גדולה וכבוד כמו זקני העיר ועי' יש לי רחיות חוקות וחין כחן המקוס להאיך, גם היוחסין ב' עליו (דפוס קראקא דף קל"ח) והגדול צבולס, והוא ר' חריס צר יחוק הנקרא חז' דחותן הראצ"ד (ר' חריס צן דוד) השני ונולד צמונטפליד כדצרי שלטת. ונהא שיחת רצנותו צעיר נרצונה וזנה העיז לרחות החכם לונן (לייטשריפט הכ"ל דף 307 צחטר טעור וכו' צלי עסק נהא שררות צנרצנה וע"ס צחריכות, והראצ"ד חתנו וזכר לקמן ועי' מ"ש צענין זה צמחא לח"ה צנולרות ר' צחיו כי שם הארכתו.

דף יז ע"ב אמר ר' יוסף ו' אביותם לפי זמנו שהעמידו אחר ר' משה ו' חנוך הוא ר' יוסף ו' חזיתור ומדצרי רצנו נוכל לפטר מה שנמלא צ"ה המצורב על מלח הפיוט הללה סדר תקיעות דר' ירמי צר חזיתור היתוס (עי' גיובער לייטשריפט ח"ס דף 304 מ"ש שם החכם לונן. וירידי החכם המפורסם מו"ה שמואל דוד לונקטו נכ"ו כתב צמכתא וולת תמיד כעת תחת המכשט ונטייל חרוכות וקלרות צענין זה חס הי' שם חזיו חזיתור חז' חסמס משפתו ע"ס כי דצרי נכונים צהסכל ודעת, והנה ע"פי נוסחת רצנו חזיותם נוכל לפטר מ"ש שם על המלח ירמי צר חזיתור היתוס" ורוך נחסיס וצחלה חסצתי שטעות נשל דצרי רצנו וז"ל חזיתור והר"ש נחלפתה צמ"ס חזל לפי הכ"י הנזכר ולפי הכ"י ציד שד"ל טה' שם מלת היתוס נחאס שחונגה ע"ס וכך הי' נקרא.

דף יז ע"ב הגדול שבוקננו הרב ר' אברהם אב"ד מנרבנא, צמלת זקננו חין כוויחו חזי חצוניו רק הוא תחר גדולה וכבוד כמו זקני העיר ועי' יש לי רחיות חוקות וחין כחן המקוס להאיך, גם היוחסין ב' עליו (דפוס קראקא דף קל"ח) והגדול צבולס, והוא ר' חריס צר יחוק הנקרא חז' דחותן הראצ"ד (ר' חריס צן דוד) השני ונולד צמונטפליד כדצרי שלטת. ונהא שיחת רצנותו צעיר נרצונה וזנה העיז לרחות החכם לונן (לייטשריפט הכ"ל דף 307 צחטר טעור וכו' צלי עסק נהא שררות צנרצנה וע"ס צחריכות, והראצ"ד חתנו וזכר לקמן ועי' מ"ש צענין זה צמחא לח"ה צנולרות ר' צחיו כי שם הארכתו.

דף יז ע"ב אמר ר' יוסף ו' אביותם לפי זמנו שהעמידו אחר ר' משה ו' חנוך הוא ר' יוסף ו' חזיתור ומדצרי רצנו נוכל לפטר מה שנמלא צ"ה המצורב על מלח הפיוט הללה סדר תקיעות דר' ירמי צר חזיתור היתוס (עי' גיובער לייטשריפט ח"ס דף 304 מ"ש שם החכם לונן. וירידי החכם המפורסם מו"ה שמואל דוד לונקטו נכ"ו כתב צמכתא וולת תמיד כעת תחת המכשט ונטייל חרוכות וקלרות צענין זה חס הי' שם חזיו חזיתור חז' חסמס משפתו ע"ס כי דצרי נכונים צהסכל ודעת, והנה ע"פי נוסחת רצנו חזיותם נוכל לפטר מ"ש שם על המלח ירמי צר חזיתור היתוס" ורוך נחסיס וצחלה חסצתי שטעות נשל דצרי רצנו וז"ל חזיתור והר"ש נחלפתה צמ"ס חזל לפי הכ"י הנזכר ולפי הכ"י ציד שד"ל טה' שם מלת היתוס נחאס שחונגה ע"ס וכך הי' נקרא.

הצנן ח' קס

דלת הפתח

מב

הפתוחה ונגללה לעיניך עי' לעיל מ"ט צדוק תולדות הרב כי צחנס תפסור להחכס כרמלי והאמת חתו והמה קנאים.

שם, ר' נתן דשרנקאמליישי, הרב צעל התרומות מזכורו לטבח הרבה פעמים כמו צעור ז' סו' ז' סער נ"ח סו' ד' ח', סער נ"ז סו' ס' ד' ס' ה' וצעור ז' סו' ד' כתב סר' נתן כ' חליו טר"ת ור' נתן דידן הוא חזי חזיו של הרב כ"פ (עי' פרק כ"ט) ועס"ז לריכין חנחו להגיה צם' כו"ס קפויל ב' וצעל העזר (חזיו של) זקני הרב כ' נתן צד הרב ד' מאיר" כל זה לקחתי מזכרי החכס כרמלי צארינוס הנ"ל ועינתי צם' התרומות צכל העוקמות המלוניוס וגם צם' כו"ס ומלחתי הכל על נכון.

שם, ר' יוסף אבן צדיק, הוא ר' יוסף צן דיק שמזכירו הרמז"ס אשר חצר ס' עולס קטן נדפס כעת ע"י ידידי החכס ועלינעק דרשן צעיר לייסלוב.

שם, ואזהרות בקצת מועדות במנין המצות, נדפסו הרבה פעמים והיא מלחכת מחשבת מעשה וקוס צסוקוס מקולעים ונהגים צחלרות המערב לחומרן צחב השצועות בס הרב התש"צן ח"ח סו' ע"צ מזכירו עם האזהרות והס' אשר מונח לפני הוא דפוס ח"ד עס סו' ר' משה מעיטו (צצנת תנ"ו).

שם, ונפטר הרב אלפסי ז"ל בשנת ד' אלפים ותתפ"ב. החכס שד"ל צכנס חמד ח"ד לך ז"ב מעיר על מצוכה צענין יוס סטיות הר"י א' כי לנוסח דפוס סרו"ק סצוינטא נפטר ציוס שנת י"ח חזיר ולנוסח דרך תמיס והכ"י סלו נפטר יוס שלטי עשרה יומס לחזיר ע"ס וגם חכמי מלחתי צחחד מקוצלי די רומי סו' 17 א' צרחשו כצוצים חזוה סירוס וכ' סס ח"ל נגזו חרון הקודש הרב הגדול ראש גולת חריאל רצינו ירחק אלפסי ציוס שנת חחד ועשרים יוס לחדש חזיר צעיר חלחוניח שנת ד' אלפים תתפ"ב לולירה ונחקק על קצרו וכז' עכ"ל והרב התש"צן ח"ח תסוצה ע"צ ב' ציוס ב' צצנת עשרה יומס לירח סיון ד' אלפים תתפ"ג והנה לנוסחת התש"צן כיון החכס לולחטו צשערתו ח"ל סס מעתה נגיה ונחמר שמת לח חזיר ולא צניסן חלח צסיון חז יתקיים נוסח דרך תמיס וכ"י סלי סה' יוס שלטי צצנת עשרה יומס לחדש סיון עכ"ל חכס ערוף מנציה, חך עתה נשאר לנו עיד מצוכה אחת צפרט השנה כי לפי רצנו המחזירי הי' ד' אלפים תתפ"ג זה מערב עוד הפעם כל הענין כי קציעת שנת תתפ"ג היס צה"ה חזיר הי' צצנת ולא יוכל להיות צצוס חחד מהימיס המזכרים חך חס נחליף ג"כ החדש תחת חזיר סיון והי' ר"ח ציוס ח' ח"כ יוס כ"ח הוא צצנת והסס הוא יודע.

שם, וישב על כסא בסימן של אותו שנה, הכוונה י"ח שנה ישב על כסאו וי"ח שנה הי' כשהחזירו כסאו לח חרש צ ותמלח כי כן הוא.

שם, וחתנו הועלו בחכמתו וכו' הרא"ב ז"ל, הוא הראצ"ד צעל השגות.

שם, הרב ד' משולם מברדש, הוא צעל ס' השלמה וזנה כיון החכס לונן להרחות שטיער סר' משולם הוא צנו של ר' משה צד יהודה (עי' לייטשריפט הנ"ל).

שם, הרב ר' שלמה בר אברהם מן החר, הוא אשר קנח לרמז"ס צעצור ספרו כידוע מחברות הרמז"ס:

שם, הרב הגדול רבי יצחק בן מרון הלוי, זה ר' מרון הלוי כ' החכס כרמולי (סס צארינט) שהרב הראצ"ד מזכירו צם' השכלל כודע מס' כל צו פרק ד. וגם זה ר' יזכר סס ונשו"ת הראצ"ד צם' התרומות סער נ"ח סו' ר'.

שם, ונכדו הרב הגדול רבי משה וכו' לפי דעת החכס כרמולי קחי ונלת נכדו על הרב ר' מרון ולא על ר' יצחק כי ר' יצחק הלך עריכו ורחיתו לפי דעתי מס' הוחסין סכ' סס דק קכ"ט ע"צ ור' משה צד יוסף זן מרון (ור' לוי) [הלוי] צן חזיר של ר' יצחק והמלות צן חזיר ומרות סכ כדו קחי על ר' מרון והסבה צצני יוחסין עשה החכס המזכר והאמת חתו.

שם ר' יוסף בן מרון הלוי יזכר צספר התרומות סער מ"ח סו' ז' ותסוצה סזן ועליו כ' הראצ"ד דיון זה חז לכוניו צעורו וחמשה סצי היס צהסיה דונה של ר' יוסף צן מרון הלוי ז"ל. והנה חזכור עוד הפעם כי כל זה ממספת דערינקלעטאס ומרון הכל לקחתי מזכרי החכס כרמולי, והנה זה ר' משה המזכר חלוי הוא אשר זכרה הרב ר' ססדחי קטרקר צספרו חור ה' צצט ר' משה הלוי ע"ס.

שם, שמענו שמעו ה"ה ר' יונה, ופה העיר הרב ר"ח סלחאני כי מזה רחוי סר' וינה לח סו' רצו ומ"ט הרב סער המנך (צהלכות לולך דק ל' דפוס ציון) סמלח צשיטת המחזירי

אבל בנין ת' קס

תקוני משניות

למס' ע"ז מכ"י שכ' ח"ג ע"כ נראה למורי הר' יונה דאסי' וכו' חלני הוא ר' יונה אחר
אז שהיה ע"ס כי לו ר' לר' ששמו כן הו' מוכירו כמו שמזכיר את רבו ר' חייס ועי'
לעיל מ"ס בתולדות הרב.

שם, רבי יצחק בר אברהם נרבוני הוא זנו של הרב"ד.

שם, אשר הטה הסדר עלינו בנעם תשובותיו, וזה יצטור דניו הרב חיד"א זמם שאמר
שהי' חזק לרש"י צ"ח חרצה נתועל ונתפזרותיו והתומה שמציח ראוי שהיו לו תשובות
מאד"ת רש"י ח"ג והל"ה צ"ח יתח' חז"ה פעמים ולא לזד חליו סכתז חף גם מוכירו פעם
אחת בתשובה סי' (א' רמ"ט) לחכם אחר ר"ל כזר שאלני מהרב החכם מנחם זר שלמה ע"ט.
נשאר לי עוד להעיר על נוסחת המחזיקי בהמכרים הקדומים לו זמם לח יקראם
ששמו למען דעה על מי כיון. גדולי המצדדים כיונתי על הרמב"ם גדולי הפוסקים
הוא הר"י, אחריו הרבניס זעלי תוס', גדולי המנהיגים או גדולי הפוסקים
הרב"ד, גדולי הדורות הרב"א.

תקוני משניות

תקונים הערות והגהות לפי משניות

פ"א.

בפרק ראשון סדר הרב המשניות כמו שהם מדורות לפנינו בספרי משניות בסדורים ונמחזורים
וחין חלוק דיניהם. חלל זשאר פרקים סדר אחר לו וחנני הנחתי כסדר שלנו.

פ"א משנה י"ח כ' הרב שהיה זה ר"ג זנו של רבנו הקדוש ולא כן הוא כאשר העיר זלדק
הרב ר"ח פחלחני בהגהותיו לזה יתכן שרבי יואמר במשנה דבר משם נכדו שהיה דבר רחוק
ע"ש שהחריך זמם, ופה המקום לכתוב מ"ש על זה הרב ר"ש עדני ר"ל דע כי ב' רש"ג
הם ושלש רבן במליחל הם וד' מהם הוא זנו של רבנו הקדוש ועוד יש ר' שמעון זנו של
רבנו הקדוש וחותו לח מנינו שנקרא רבן ולכן נלע"ד שכל טעות צ"ג מעטרה פרקיו
של הרמב"ם ז"ל אשר עשה בהקדמת פירושי למשנה וכן ז"ל סם יהודה הכניח צן רבן שמעון
צן רבן במליחל וכו' וגם בהקדמת הרמב"ם לחזקו הגדול משנה תורה נפל טעות באופן
אחר ברוב הפוסקים וכן ל"ל סם נמלח מרז חשי עד אנדע"ה מ' דורות רנ"א חיש וחלו הן
ורבנו הקדוש מרבן שמעון חיו ורבן שמעון מרבן במליחל חיו (וזכר ר"ג דיננה) ורבן במליחל
מרבן שמעון חיו (וזכר בהנהג' זעו"ה) ורבן שמעון מר"ג הזקן ור"ג הזקן מרבן שמעון חיו
ורבן שמעון מהלל חיו וכו' וזוה תמלח חסדון תלום חרצנים אשר סם מכון עכ"ל.

פ"ב מי"ג.

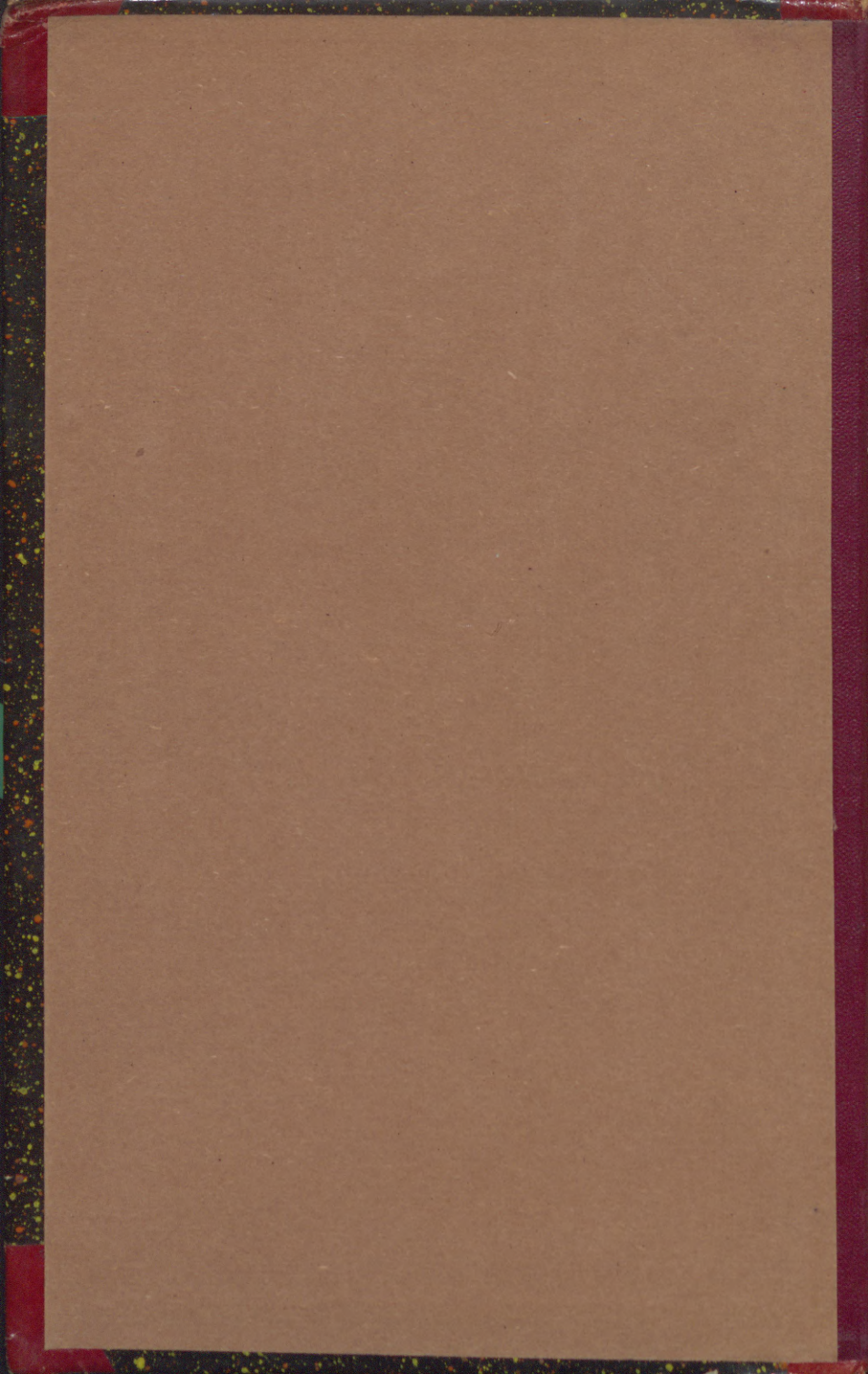
ברף י"ט ע"ב שורה ט"ו, זמ"ס דיוקן המסורת העתיק הנה עוד הפעם דבריו הנאמרים
סם לתקן השגוים ולהעמיד זיון הפרקים ליוני הפוסקים חיה מקיינס בתנ"ך וקלת
חזור לדבריו הסתומים ונמסורת הוא חללי מלשון מסרה והוא זעלי המסורת נרביס כן לזכור
הדברים הנרים שצמקראות [כמו] זשל מקומות שגמלחו דגשין באותיות הנקודות זשו"ח והאותיות
שחכריו זרפיון שלח כמנהב והם מלת הלפי כן האמור צסדר וחלה שמות (שמות ז' ב') וזמלת
מקדס האמורה צסדר ויהי זשלח (סם ע"ר י"ז) וזמלת משתי (עיניו) [עיניו] האמור צשמון
(סופטים ט"ז כ"ח) ר"ל על האותיות שזאו זרפיון שלח כמנהב [לח נמלח צמסורה אשר לפני
ח"ל המ"ס שמות ז' ב' וצמסורת ב' מליון דגשין ורפיון מתחלפין ורפיון הלפי כן, מקדס ה',
מסתי עיני וזעל ח"ת סי' מתחלפין כי זשלסת מלות הללו הו' ראוי להיות אות שנייה
רפה והשלישית דגושה וזהה הדבר וזהה השנייה דגושה והשלישית רפה עכ"ל] וכן מלחיו
ח' ס' ס' צ' מקומות ח' חשיו הגבר אשר מלח ח'ספתו (חלום קכ"ז ה') ז' ח'ספתו בקצר
פתוח (ירמי' ה' י"ז) היות זכלותי זנו ח'ספתו (חובה ב' י"ג) ועשה סימן צמסורה בצ"ח
מקצרה ח'ת ח' [גם זה סימן לח נמלח לפני] וכן וידע תלת ח' יסקלני צמחוני לך

תקוני משניות

הקלוקל זה להמדיפסוס זאשק הלכו וחדר כותבי הקצן ולא חקרו אחר האמת ולקחו מאשר
זא זידס ונתנוהו תחת המכשז ומה שהוא נדפס ונתפשט צעולס קדוש ויחדר לו אף חס הלמים
מעידין עליו שילא מעט שקר חין עדותס מקצלת והנס על זס הפי' הנזכר כתיב "פי' מרצנו שלמה"
וכן יתלץ כמעט יותר מעשרים כ"י ודרך הכותבים הי' צימיה הסס להליץ וכתבו וסונו
לפעמים שמות המחזרים ע"ד הללה ד"מ נמלח על פיוט הקדמות לשצועת "רשות לר'
נהרס" וכונתו על מחזרו ר' מאיר ש"ץ וכמו על חזרות של רבנו חלי' כתבו צמסס "חזרות
דחלי' זכור לטוב" וכמו כן עשו צודחי זמ המפרס זאשר נקרה שלמה והרי בקצן 964 כ'
על נמחו "מס' חזות לרצנו שלמה לרפתי ז"ל מאור הגולה" וחס בחולי הי' נמלח פי' לרס'
על חזות זאשר הטור מזכירו צה"ס חגל זס זאשר לפינוי חיינו כי על ס"ף צודחי לא כתב
והכז ר' יחזק בר שלמה צפ' לחזות כ"י קצן 4116 כתב צפירוט, רס"י ורמ"צס לח ס'י פרק
ו' אך זאשר חמרתו כן הוא ועוד רחיה לדצרי' כי כן עשו הכותבים יודע כי די רוסי כ'
צעך רס"י שחצר טור על יחוד חלחי וסונו זידו והנס חנכי נחיתו והוא הסור הנדפס
לפני הכתר מלכות והוא לרס"ג והכותב כ' עליו לר' שלמה והוא עשה ממנו רס"י זס
המפרס ר' שלמה הוא מאטחלניח והי' נקרה ר' שלמה בר חזרהס וחי צלרפת ונאטחלניח ויס
לי עליו רחיות צרות וכהן המקוס לר לי להאריך ודי זס צמנו.
ס"ו מ"ב ר' יהושע בר לוי הכז ר"ח פחלני האריך צקיות נסלח צמנו ר' יהושע זס תלמיד
ר"י למה הנזכר צמסה וזאשר כהן חין המקוס להאריך זאשר הכז לטוס זאשו
זאריכות צס' עולת תמיד זאשר כעת תחת המכשז וילח מיי חדס צחדשו לחור. אך זאשר יס עיד
מקוס פנויה חעתיק קלת מהתחלתו (כי הוא מאריך מאד וכ' ע"ז יותר מז' דפס שלמים)
ח"ל הנה ת"ס ר' המחצר ז"ל דר"י לוי הי' מישיצתו של רבי יוחנן כנראה שהיה תלמידו,
וכבר זיחור רצנו המחצר למעלה צסדר מנין שמות התנאים הנזכרים צמסה חזות ק"ז דאף
דר"צ"ל הזכר צציותח דר"מ צמס' חזות דהוי כישטס עב"ז הוא חמורח מתלמידו רבי יוחנן
כמו שיתצטר למטה והיינו ת"ס כהן ר' המחצר ז"ל דר"צ"ל הי' מישיצתו של רבי יוחנן וכמו
כן מלאתי כתוב עוד להכז ס' כריות צימות עולס צסוף ס"צ שכ"כ להדיח דר"צ"ל מתלמידו
רבי יוחנן וכמ"ס רצנו וע"ס וכ"כ מהר"ס צחדושי חגשי הסס זאשר סציו המרכזי צסוף פרק
קמח דיצמות חות צ' דר"צ"ל תלמיד ר"י וע"ס ולכאורה הכי נראה מסוגיות הס"ס צר"ה דח"י
ע"צ וצימח ד"ס ע"צ צצמנחות דל"ה ע"ה ר"י ר"צ"ל חמרי ומדקדיס הס"ס לר"י לר"צ"ל
ס"מ דיהי גדול ממנו חמנס כד דיוקנן פסור נראה דהא דר"צ"ל יהו' תלמיד לר"י ליתח
וחדצה נסוף הוא וכמו שיש להוכיח מת"ס צסרך לרגל הגזול דל"צ ע"ה חר"י חמר ר"צ"ל
ניטל התימות פסול דס"מ דחדצה ר"י תלמיד ר"צ"ל הוא וכ"כ להדיח הכז ס' יוחסין חזות
י"ד צסס הרמז"ס צס"ק דגוטינ דר"י תלמיד דר"צ"ל וכן הכריע הכז מוהר"טח ז"ל צססר יצין
שמועה כלל רמ"ד וכו' וכו' והאריך סס מאד וזאשר חמתי חדפוס דר"י צמקוס חחר כי רחויס
לנלותס כי הרהס צס צקיות נסלח ונרויח עי"ז הכזה וכעת די חזות הערה.

כאשר הושמו העלים האחרונים תחת המכשז בא לנגד עיני
תולדות ר"ז הלוי מהחכם הנפלא מהר"י רייפמאן ומיד ראיתי כילא
הי' נגד עיניו פתיחת הרב המאירי ולו ראה אותה דברים רבים
הותרו לו וגם אנכי לו ראיתי תולדתו הי' לי לעזר רב אך אשמור
הדבר לזמן אחר

B
iii.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT

5712 S. UNIVERSITY AVE.

CHICAGO, ILL. 60637

TEL. 773-936-3700

FAX 773-936-3701

WWW.CHICAGO.EDU

PHYSICS DEPARTMENT

5712 S. UNIVERSITY AVE.

CHICAGO, ILL. 60637

TEL. 773-936-3700

FAX 773-936-3701

WWW.CHICAGO.EDU

PHYSICS DEPARTMENT

5712 S. UNIVERSITY AVE.

CHICAGO, ILL. 60637

TEL. 773-936-3700

FAX 773-936-3701

WWW.CHICAGO.EDU

PHYSICS DEPARTMENT

5712 S. UNIVERSITY AVE.

CHICAGO, ILL. 60637

TEL. 773-936-3700

FAX 773-936-3701

WWW.CHICAGO.EDU

PHYSICS DEPARTMENT

5712 S. UNIVERSITY AVE.

CHICAGO, ILL. 60637

TEL. 773-936-3700

FAX 773-936-3701

WWW.CHICAGO.EDU

PHYSICS DEPARTMENT

5712 S. UNIVERSITY AVE.

CHICAGO, ILL. 60637

TEL. 773-936-3700

FAX 773-936-3701

WWW.CHICAGO.EDU

PHYSICS DEPARTMENT

5712 S. UNIVERSITY AVE.

CHICAGO, ILL. 60637

TEL. 773-936-3700

FAX 773-936-3701

WWW.CHICAGO.EDU

PHYSICS DEPARTMENT

5712 S. UNIVERSITY AVE.

CHICAGO, ILL. 60637

TEL. 773-936-3700